143/B
631
E XV
18/h

X

Digitized by the Internet Archive
in 2018 with funding from
Wellcome Library

https://archive.org/details/b30529128_0004

47401

ANTONII DE HAEN,

*Conſiliarii Aulici, ac Medicinæ Practicæ; in Alma ac Antiquiſſima Univerſitate Vindobonenſi, Profeſſoris Primarii,*

# RATIO MEDENDI IN *NOSOCOMIO PRACTICO VINDOBONENSI.*

*Cui appoſitæ ſunt Theſes Pathologicæ de Hæmorrhoidibus, & de Febrium Diviſione ejuſdem Auctoris.*

VOLUMEN IV.

NEAPOLI MDCCLXVI.
TYPIS DONATI CAMPI.
Expenſis Stephani Manfredii.
*Superiorum Permiſſu, ac Privilegio.*

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

ELENCHUS

# CAPITUM.

## CAPUT I.

*Siſtens Anatomicas aliquot ſectiones, una cum brevi prægreſſi morbi hiſtoria.* Pag. 1.

## CAPUT II.

*Siſtens Pathologicam prioris Capitis Diſcuſſionem.* 29

## CAPUT III.

*De Miliaribus.* 54

## CAPUT IV.

*De Syſtemate Halleriano.* 59

## CAPUT V.

*De Morbo Ileo, & proſecutio experimentorum cum Machina adaptata ad eundem, etiam deſperatum, ſolvendum.* 117

C A P U T VI.

*Varia.* 135

C A P U T VII.

*Nonnulla de Inſitione Variolarum.* 150

# RATIO MEDENDI

## IN NOSOCOMIO PRACTICO

## VINDOBONENSI.

### CAPUT I.

*Siſtens Anatomicas aliquot Sectiones, una cum Brevi Prægreſſi Morbi Hiſtoria.*

§. I. *Pleuroperipneumonia, in qua dolor die 5. evanuit, pulſus autem ſemper, & cum dolore & ſine eo, aut fortis, aut durus, aut ſubdurus, percipiebatur; in qua ſanguis quo crebrius miſſus, eo magis phlogiſticus fuit, & in qua multa ſigna bona multis perpetuo malis commi-*

*ſta erant. Mors die ſeptima. Anatome eum in finem deſcripta ut haud ea modo, quæ ad hunc morbum pertinent, ſed & multa alia innoteſcant, quæ in decurſu hujuſce operis uſui venient: quod idem de reliquis anatomicis ſectionibus monitum eſto.* § II. *Pleuroperipneumonia ad* 11. *diem lethalis, cum pulſu fere ſemper duro, & intercurrente aſphuxia, dolore pridie mortis evanido. Anatome* §. III. *Pleuroperipneumonia ad diem* 7. *lethalis ſine pulſu duro, nec molli tamen. Anatome.* §. IV. *Gaſtritis ſine vomitu, lethifera, in cachectica femina, cum maxime fallentibus ſanguinis miſſi phænomenis, in qua etiam id ſingulare, quod conſueto ſuo per omnem vitam modo, animo linqueretur, in prima & altera, quam ipſi inſtituimus, Miſſione ſanguinis; in tertia vero, ac quarta, minime. Anatome* §. V. *Renalis morbus chronicus, cui deinde Pleuritis, ac Paraphrenitis, acutiſſimæ junctæ, cum miranda Cadaveris ſectione.* §. VI. *Labes vi externa contracta, quæ demum poſt ſexennium Hydropem pectoris mentita, mortem intulit miris ſymptomatibus. Anatome.* §. VII. *Mors a Phthiſi pulmonari, cum ſuſpicione Aneuryſmatis in ventre latentis. Anatome.* §. VIII. *Ignotus morbus ſectione Cadaveris cognitus.* §. IX. *Mors ab ulceribus cruris, ſpurium demum Aneuryſma generantibus.*

§. I.

§. I. DE Noſologia & Diagnoſi, nonnulla prolaturus, premittam plura, quæ poſt datos primum morbos, a morte deteximus.

Juvencula 17. annorum a triennio primum menſes irregulares, quin & ſemel anni ceſſantes ſpatium, a ſesquianno vero iterum ſat, ut ait, copioſos, & nuper adhuc mox ante hunc ultimum morbum ſuum, habens; febre acuta cum miliaribus anni abhinc elapſo ſpatio laboraverat, exinde vero ſana vixerat; excepta, qua non laborioſa quidem, nec valde ſicca, frequenti tamen admodum vexabatur, tuſſi. Lotrix erat.

Martii 10. Pleuroperipneumonia eam invaſit, cui in principio dolor pectoris univerſi, dein lateris ſiniſtri inferioris, & die quarto ejuſdem lateris ſuperioris, perpetuus eo uſque comes, quinto demum die ita evanuit, ut nullus poſtmodum, niſi a validiore nonnunquam tuſſi, perciperetur. Pulſus ipſi paſſim celer, fortis; nonnunquam ſive durus, ſive ſubdurus, nunquam vero cum celeritate mollis, niſi prope mortem fuit. Sexies ipſi Vena ſecta eſt, ſic ut libræ medicæ quinque ipſi detractæ ſint; ſanguinis craſſamenti, cruſtæque denſitate eo quidem auctiore, quo crebrius educeretur. Urinas vel crudas minxit, vel coctas, nonnullas etiam hypoſtaticas. Emiſit nunc crudam alvum, nunc, idque ſæpius, coctam, ac flavam; ſub finem autem fuſcam, valdeque fœtentem. Reddidit pauca, vix cocta unquam, ſputa. Bonas partim,

partim malas tranſegit noctes. Tranſpiratio inconſtans; quemadmodum ne unicum quidem ſignum bonum, ſeu vitales actiones, ſeu naturales, animaleſve ſpectares, toto morbi decurſu apparuit, quod malis admodum ſignis non interturbaretur. Periit die 7. morbi finiente.

Hora a morte 27. elapſa, cadaver aperuimus. Quod externo in corporis habitu notaremus, nihil fuit. Toroſæ mammæ. Gracile potius & depreſſius, quam tumidum erat abdomen, nec vel ad epigaſtrium ullo modo tumefactum.

Bonum Omentum ac pingue, obvelans cuncta viſcera ad amuſſim, ad imam uſque pelvim, & ad integra latera.

Hepar lobo majori ſuo explebat totum dextrum latus ſic, ut ſuperiore ſui parte altitudinem quartæ, numero a ſuperioribus ducto, coſtæ æquaret; inferiore autem trium latitudine pollicum infra coſtarum infimarum Cartilagines deſcenderet; in medio vero epigaſtrio in latus ſiniſtrum nonnihil protenderetur. Lobus minor, ingenſque ille, ſuperiorem ventriculi partem tranſcedens, attigit arcum ſiniſtrarum coſtarum, indeque retroflexus ventriculum a latere; ac non nihil a dorſo, amplectebatur.

Lobus major, qua parte ad minorem vergit, pugni magnitudinis Hydatidem geſſit; quæ, eo quod in excavato ad id hepate hærreret, ſua ipſius mole ſive in vita, ſive in cadavere, neutiquam eminuit.

Veſicula fellis bilem paucam habuit, eamque haud

haud ſpiſſam valde, aut valde aurantiam.

Splen pedem hominis adulti longitudine ac latitudine referens, ad ſeſquipollicem latum infra imum coſtarum marginem eminuit.

Ventriculus parte ſuperiore deliteſcens ſub hepatis minore lobo, demum conſpicuus infra ejusdem oras apparuit; amplusque deinde tam in dextra, quam ſiniſtra, demum leviter obliquus, pylorum formabat ad umbilicum, dextrorſum.

Inteſtinum Colon Naturali modo habuit, niſi quod grandior ſplen flexum in eo extraordinarium faceret. Inteſtinum Ileum in pelvi hinc inde aut rubrum valde, aut purpureum. Ceterum inteſtina omnia naturaliter diſtenta erant. Boni renes, ureteres. Veſica fere vacua. Uterus inſtar parvæ, ejuſdemque complanatæ, caſtaneæ.

In Thorace cor haud parvum, juſto carnoſius; maxime lævum. In utroque cavo polypoſi quid, quod in vaſa majora uſque pergebat: auricula dextra inde omnium maxime diſtenta. Erat autem materies hæc craſſitudine, albedine, ſciſſilitate, ei ſimilis, quam in miſſo ſanguine cruſtam inflammatoriam appellamus. Nec ab ea differebat, qui in magno venarum pulmonalium confluxu aderat, venoſus polypus; nec ille, qui in aörta. Aörta vero deſcendens hic rubrum ſanguinem, illic pallidiorem habuit; fluidum hic, illic grumoſum. Bonæ valvulæ, & cætera omnia.

Pulmones accreti nullibi: ſiniſtri autem ſu-

perior lobus exhibuit ſuum totum parenchyma durum ita, ut hepatis referret ſubſtantiam; ſic grave, ut in aquam injectum, mox ejuſdem peteret fundum. Ceterum, lobus inferior, ac dexter pulmo totus, nec rubebant, nec tumebant.

Mox poſt Trachææ dichotomiam, in principio ſiniſtri pulmonis, calculus friabilis, granorum quinque, apparuit; nec procul inde veluti corpus glandoſum, quod perſciſſum ſimilem calculum, ſed quintuplo minorem, gerebat.

§. II. Vidua ſexagenaria, quæ 30. abhinc annis ex gravi, diuturnoque morbo, ſive artrhitico, ſive rheumatico, caruerat catameniis; quæ anno abhinc elapſo ſyncope correpta, in platea jacuerat aliquantiſper; quæ menſis elapſo ſpatio de gradibus in faciem prona cadens, magnam paſſa hæmorrhagiam fuerat obtuſiuſque inde capite dolebat & tuſſiebat; quæ tandem nunquam doloribus aut Colicis aut Iliacis obnoxiam ſe fuiſſe teſtabatur; cujus cur meminerim cauſam anatome dabit: hæc, inquam, femina martii 11. proxime elapſi, cepit pleuroperipneumonia affligi, ac citra auxiliatricem cujuſquam manum, in ſumma omnium rerum penuria, frigido in loco, in nonum uſque diem jacuit.

Nono autem die, ex ſuburbio *Joſephino* in Noſocomium *Hiſpanicum* minus ivit, quam reptavit, integro indigens, quo illuc demum perveniret, bihorio. Inde mox ſella portatili noſtrum eſt inducta Noſcomium, inibique vix undecimo morbi inchoante die expiravit.

No-

Notabile in ea nihil per hunc ſesquialterum diem, niſi 1. quod poſt venæ ſectionem, ac ſemiveſicans emplaſtrum, dolor quidem lateris penitus remitteret, cetera vero peripnoumoniæ ſymptomata increſcerent. 2. Quod pulſus durus & cum dolore lateris, & poſt eundem ceſſantem, perſeveraret; nec niſi paucis ante obitum horis in parvum, debilem, celerrimum, & inæqualem mutaretur. 3. Quod Aſphuxiam ter, deficiente ſcilicet omnino pulſu, paſſa ſit.

Horis poſt mortem duabus & triginta prægreſſis, inſpeximus cadaver. Venter compreſſior potius, quam elatus; colore hinc inde vireſcens.

Hepar magnum, latitudine integræ palmæ manus infra coſtas propendens; in thorace autem ad altitudinem quartæ quintæve a ſuperioribus numerando, coſtæ aſſurgens, lobo ſiniſtro obvelabat ventriculum, lienemque attingebat.

Lienis nullus conſpectus; non eminebat enim infra coſtas, latitabat ſub ventriculo, ſub quo aſſurgens Hepatis ſiniſtrum lobum tangebat. Sanus erat.

Ventriculus a ſuo prope diaphragma principio, ad Pylorum uſque nihil habuit ventriculi figuræ ſimile, ſed canalis mire tortuoſi, inteſtini inſtar, formati, tantummodo, ſecundum inania illa ſpatia, quæ ipſi conceſſerant ſplenis jecinoriſque crepidines.

Pylorus craſſus, durus, una in plaga cartilaginis inſtar elaſticus.

Omentum complicatum, & convolutum circa originem ſuam, haud ultra duos digitos latos longum; non ita tamen in ſuis concretum convolutionibus, quin explicari adhuc poſſet.

Inteſtinum Colon aſſurgens ex Ileo dextro, conſueto more ſub Hepate flexum, in medio epigaſtrio deſcendebat, ac miro illi ventriculo, hic deſcendenti, locum cedens, intra Jejuni volvulos occultabat ſeſe, aſſurgensque inde, & juxta ventriculum decurrens, petebat ſplenem: inde vero deſcendens, in medio ſuo itinere, ſplenem inter Ileumque, flexit ſe pedis longitudine verſus lineam albam; moxque recurrens ad illum, unde receſſerat locum, deſcendit more conſueto criſtam Ilii verſus, ab inde vero in pelvim; ubi Rectum formaturum, ſe prius digiti longitudine ſiniſtrorſum flexit, reflexumque iterum in mediam pelvim, & iterum inde digiti longitudine in læva, tandem ad mediam pelvim, ſe contulit, Rectum producturum. Sic, ut omnibus hiſce inſolitis volvulis una tertia parte ſolitam alias longitudinem ſuperaret. Deſiderabantur porro Coli in his aberrationibus cum ligamenta, tum cellulæ; ejuſque tenuitas tanta erat, ut pelluceret.

In inteſtini Ilei latere interno, in libero abdomine, erant certo quodam in loco duæ ſibi proximæ appendiculæ, quavis contrectatione minime diſparentes, flatibus turgidæ; quales in illa Herniæ ſpecie cernimus, in qua via intra ventrem per inteſtinum patula manente ejuſdem

in-

inteſtini appendix intra Peritonæi ſaccum in hernia eſt.

Elevando Colon vidimus veſicam felleam bile plenam, colore aurantiam; ſic, ut lato in ambitu jecur, duodenum, &, quod duodeno inteſtino pro meſenterio eſt, Omentum, colore profunde flavo tingerentur,

In thorace Pulmonis dextri lobus ſuperior cum pleura leviter, ſiniſtri autem ſuperior lobus totus, & undique, membranea productione connatus fuit. Ambo vero pulmones hinc livido, illinc purpureo colore maculati toti, minime autem compacti, aut indurati.

Cor dextrum tenue, ſiniſtrum valde craſſum. Tricuſpidale valvulæ naturales, ut & tres Semilunares ad cor dextrum; Mitrales pariter, ſed Semilunares Aörtæ omnes magnas habuere, latasque, cartilagineas portiones. Aörtæ tunicæ craſſiſſimi inſtar corii: arteriæ autem pulmonaris tunicæ venam potius, quam arteriam, tenuitate referebant.

Polypus magnitudine Caſtaneæ majoris in aure dextra, qui totus, una cum longo venæ cavæ polypo albebat, ut materies ſolet, quæ cruſtam phlogiſticam format.

Coſtarum cartilagines duræ, jam oſſeſcentes, potiſſimum inferiores.

§. III. Ruſticus 48. ann. a 20. annis ſaniſſimus, jam autem ægritudine ſuæ uxoris, quinque forte menſium tempore, multum defatigatus, ejusque demum obitu inconſolabilis, cogebatur

batur die 18. Martii trium horarum iter, gravi ſarcina oneratus, idque pedes, abſolvere; novoque pondere onuſtus redire. Ad noctem redux febre, tuſſi, ac pungente præcordiorum dolore affligi cepit. Die tamen ſequenti, minus male ſe habens, exivit; veſpere vero valde ægrotavit. Martii 20. e pago ſuo *Viennam*, horæ itenere, pedes appulit, Medelam in noſocomio *Hiſpanico* petiturus. Inde ad nos, ægris indigentes, mittebatur.

Inveni hominem haud modice febricitantem, dedolatum, tuſſientem, laborioſe reſpirantem. Juſſi lectum mox peteret; at vero ille ejus mentis non eſſe ſeſe; ſed cum biduo indigeret rebus ſuis cum uxoris conſanguineitate componendis, auxilium aliquod ſe velle; rebus compoſitis poſt biduum rediturum ſe, manſurumque. Hominem periculi convincere fruſtra conatus, id demum illi conſilii dedi, ut domum redux, mox ſibi venam tundi curaret, & magna miſtura attenuante, refrigerante, atque expectorante, copioſe uteretur, pectorale autem decoctum continuo biberet.

Conſilium hoc ſecutus mitius ægrotavit: Die autem Martii 23. totus dedolatus venit pedeſtri iterum itinere ad me, per nives ac pluvias continuas & denſas, ſic ut præ laſſitudine, & aëris inclementia, quinque horarum tempore indiguiſſet, ut horulæ abſolveret iter; vini rubri fere libra in diverſorio donatus, & recreatus. Video hominem intrantem Noſocomium ſumma cum ani-

animi commiſeratione, ita defatigatum, ut fere concideret humi, frigidum, ad induſium usque madentem, aſpere tuſſientem, anxie reſpirantem, in eo duntaxat mutatum a biduo, quod nec nunc, nec quoad vixerit, præcordiorum perceperit, aut conquereretur, dolorem. Dies erat morbi quintus, magnam partem jam tranſactus.

Omnis ſanguis vena ter eductus, ſummopere inflammatus fuit, & cum omnibus ſignis cruditatis in ſingulis functionibus, quarum ſemel iterumque leves prodierant, ſed incoſtantes, & breves, coctiones, ad finem ſeptimi ſui morbi diei expiravit. Nunquam ipſi pulſum aut mollem, aut durum, deprehendimus, ſed fortem ac celerem; paucis vero ante obitum horis debiliorem, & omni modo variantem.

Cadaver inſpeximus 37. a morte hora. Colon & ventriculus univerſum explebant epigaſtrium. Pravum jecur, & vix plus, quam dextrum latus occupans, ita intra coſtas reconditum, ut, contrario priorum exemplo, nihil de eo potuiſſet in vita tangi. Nec putet quis vacuitate thoracis aperti jecur altiora petiviſſe: nam & in hoc & in præcedenti cadavere utroque, thorax non fuit, niſi poſt ventrem, apertus.

Ut de jecore dictum, ita & intra coſtas totus reconditus erat ſplen, ut ejus nihil potuerit in vita tactu deprehendi; his autem colore fuſco ruber, una cum membrana ſua ſub digitis deliqueſcebat, rubræ pultis in modum.

Craſ-

Craſſa, profundeque flava bilis, viciniam totam aurigine inficiebat.

Colon tympaniticum totum, tres flexus ſupernumerarios habuit; ingentem primum, mox a conſueto ſub hepate flexu deſcendentem oblique verſus umblicum, indeque debitum in locum revolutum, inde ad lienem; ad quem ubi ſolito more ſe flexerat, mox verſus renem lævum pergebat, redibat ad ſiniſtra, & incurvans ſe deſcendebat ad criſtam Ilei, parvoque ibidem formato ſtexu, conſueta tandem via in Rectum abibat. Erant autem hic omnes illæ plicæ membraneis productionibus invicem nexæ, ut evolvi non poſſent.

Amplus ventriculus, ſiniſtrum latus explebat ſic, ut ſupra lienem, cui incumbebat, arcum attingeret coſtarum; magnam quoque partem occupabat lateris in epigaſtrio dextri, antequam abiret in pylorum.

A Colo & ventriculo propendens Omentum, idque craſſum valde ac pingue, ſic obvelabat inteſtina, ut quidem in dextro Ileo palmæ longitudine deficeret, in medio autem ventre in imam pubem deſcenderet; & non modo in ſiniſtris omnia inteſtina perfecte tegeret, verum etiam verſus annulum abdominis craſſo, eoque duos pollices lato proceſſu, Peritonæum inter & inteſtina, pergeret ad Rectum uſque.

Cor utroque in thalamo habuit nigrum, grumoſumque ſanguinem. In dextra auricula albus erat, firmuſque, ac coriaceus, polypus. Qui ex vena jugulari eductus, ſecum ducebat ſpithamæ

lon-

longitudinis polypum teretem, media parte album, durum inſtar lardi, altera parte ex nigro atque coagulato cruore formatum; qualem & ex orificio arteriæ pulmonaris extraxi. Itidem ejuſmodi polypus duplex ex venarum pulmonalium ad cor origine extraebatur, referens exacte figuram venarum pulmonalium, in complures ramos diviſarum. Demum & ſimilis ex Aorta extractus eſt, qui ad ejus in Iliacas diviſiones pertingebat. Sic autem ſe habebat ſingulus hic duplex polypus, ut uno in loco alteri a latere adjaceret cohæreretque alter, alio in loco albus polypus rubro incluſus eſſet.

Pulmones utroque in latere thoracis cum pleura, cum pericardio, cum diaphragmate, indiſſolubiter fere coaluerant. Erant nigro purpurei toti. Ex lobo ſuperiore ſiniſtro ichor effluxit ſectione quavis copioſus, non ex quadam veluti hydatide, ſed ex illius parenchymate. Lobus ſuperior dexter, duritate, craſſitudine, ac colore fuſco-rubro, hepatis portionem referebat: dura hæc pars aquæ in fundum ilico deſcendit.

In latere dextro ad 3. 4. 5. 6. coſtarum arcum, numero a ſuperioribus ducto, florenum craſſa, ac cartilaginea, Pleura fuit; in plaga autem quadam digiti longi ac lati magnitudine jam oſſea, oſſeaſque ſpinas dimittens.

§. IV. Juvencula 22. annorum, numquam recte valens, menſes irregulares olim, jam vero nullos a biennio habens, morbum acutum pectoris, decurſo abhinc bienni ſpatio, itideme

qu-

que ante annum paſſa, ceterum pertinaci tuſſi, & validæ cephalææ ſæpe obnoxia, tandem 30. Martii febre valida incepit corripi, cum acri tuſſi, pectore compreſſo, reſpiratione difficili, artuum dedolatione, ac epigaſtrii dolore. Vomuit ſepties, totieſque alvum excrevit. Tertio die viribus confracta, in via, ex ſuburbio *Leopoldino*, ad Noſocomium *Hiſpanicum* conficiunda, trihorium impendere debuit. Sella portatili inde ilico ad nos ducta eſt.

Pulſus ipſi durus ac celer. Oculi inordinate movebantur & pupilla integra ſub palpebra ſuperiore ſæpe abſcondebatur. Quater ipſi vena ſecta eſt. In ſingula V. S. duæ ſanguinis unciæ probe fluxerunt, reliquæ *6. 7. 8.* unciæ guttatim. In prima V. S. facies, oculique convellebantur, tendines ſubſiliebant, & jacuit media ferme hora inſcia ſui, pulſu interea perpetuo cum conſtanti, tum forti. In altera V.S. ægram, ſubtractis pulvinaribus, horizontaliter reclinavimus, ſymptoma hoc, ut ſperabamus, præventuri, ſed fruſtra; quin & tunc ad ſe rediens, conſuetum hoc ſibi quotieſcumque vena ſecaretur, ſive jaceret, ſive ſederet, fuiſſe aſſeverabat. Attamen in tertia ac quarta venæ ſectione, tale quid paſſa non eſt.

Sanguis in prima V. S. nihil omnino inflammatorius, in altera admodum: in tertia, quæ ob compreſſum, ac plenitudine fere ſuffocatum pulſum, auctaque morbi ſymptomata, facta eſt, ſanguis, elapſo bihorio, habuit in primo, ac ter-

terrio vaſe, cruſtam ſub tenui pellicula tremulam, gelati inſtar; craſſamentum autem ſubnigrum, & maxime diſſolutum: in vaſculo vero ſecundo cruſtam denſam ac fere lardaceam; craſſamentum rubicundius compactiuſque. Sanguis quartæ V. S. quæ propter acutum in epigaſtrio dolorem, & ob durum, fortem, ſimulque inæqualem pulſum, inſtituebatur, in vaſe priore mox ſua ſuperficie albebat, manſit tamen diu liquidus, licet colorem cruſtæ habebat: poſt horas autem 24. ſolidam valde ac denſam cruſtam habuit; altero in vaſe vix cruſta fuit. Pulſus inde mollior.

Supra notavimus feminam primo morbi die ſepties cum vomuiſſe, tum depoſuiſſe alvo: ex quo vero, inchoante die ſuo tertio, apud nos fuit, non modo non vomuit unquam, ſed ne nauſeavit quidem; ita ut ſemper avide ſuum jus ſumpſerit, egregieque biberit aquam hordei cum melle & nitro. Alvus ipſi ex judicatoriis non judicantibus. Obiit medio fere exacto morbi die quinto.

Cadaver 24. hora a morte apertum eſt. Hepar explens lobo utroque latus dextrum, & ad tres latos digitos ſiniſtrum. Longitudine ſua ad duos digitos latos eminuit infra marginem coſtarum ad medium ventrem, & enſiformem cartilaginem; dextrorſum vero totum intra coſtas recondebatur. Molis mediocris, ergo, ſed ſubſtantiæ bonæ. Bilis copia mediocris, colore aurantia.

Lien

Lien ſub ventriculo reconditus, infra coſtas non eminuit, molis mediocris, ſed ſubſtantiæ adeo mollis, ut vel levi digiti attactu, una cum ſua membrana, abiret in ruffum liquamen.

Ventriculus adeo ingens, ut epigaſtrium exacte repleret ab arcu coſtarum ſiniſtrarum, ad eum dextrarum; altitudine ſeu amplitudine ſua ſuæ reſpondens latitudini, imo vix dimettens de ſua amplitudine verſus Pylorum, quem ſubito arctatus, in deſcenſu ſuo a margine coſtarum dextrarum formabat. Plaga obſcure rubra in ſiniſtra ejus parte prope coſtarum marginem. Eratque ibidem tenuis valdæ ſubſtantiæ. Penetrabat autem color ille obſcure ruber per cunctas ventriculi tunicas, ſic ut inde ejus cavo gangræna inciperet, ſive color purpureus, qui ventriculum internum ultra pedis magnitudinem defœdabat.

Quo magis a ſiniſtris ad dextras pergebat ventriculus, eo fiebat craſſior, vix ibidem rugoſus, ſed cartilagineis eminentiis inſtructus.

Unicus in Coli ſiniſtra parte ſupernumerarius flexus. Omentum magnum & pingue. Renes boni.

Pulmo dexter verſus ſuperiora leviter accretus; ſiniſter ubique, ac fortiter. Utriuſque color purpureus; internus, externuſque.

Molles ceterum ac flaccidi, tres in ſuperficie induratas puſtulas habentes.

Cor pingue. In Thalamo ſiniſtro pauculum ſan-

ſanguinis nigri ferme coagulati. Polypus albus ex coalitu venarum pulmonalium extractus, ſex magnos, eoſque craſſos, ramos polypoſos habuit. Polypoſa materies ad digiti longitudinem erat alba, dein rubro ac coagulato cruore in reliqua longitudine complebatur. Similem polypum, ſed craſſiorem, longioremque, ex ſinu dextro extraxi, in quo etiam fibræ, primum albæ, rubris continuabantur.

§. V. Die 23. Jan. hujus, quem vivimus, anni, convenit me homo 39. annum ætatis agens; juventutis Inſtructor, cui, octenni puero, juvenis fortis piram luſoriam, fune compigente induratam, in lumbos injecit adeo violente, ut humi is proſterneretur. Domum inde delatus, lumbis doluit, ac ſequenti mane ſanguinem minxit. Mictus autem hic, & dolor, citra ullum artis auxilium brevi, integreque, ceſſaverunt. Attamen exinde uſque ad 27. ætatis annum teſtabatur ſe debiliorem dextra lumborum parte fuiſſe, ab eoque loco dolores ſe percepiſſe crebros, per ventrem vagantes, pro colicis & habitos, & citra levamen notabile tractatos. Materiem in urinis purulentam ſe ad 20. vitæ annum percipere cepiſſe; neſcire vero num prius affuiſſet: nunquam enim ſe ſuas examinaſſe urinas, & tunc caſu tantum primum animadvertiſſe.

Anno ætatis 27. ad rem annonariam in exercitu Gallico admotus, demum poſt iter plurium leucarum curru abſolutum, minxit ſanguinem

rivatim. Quiete reſtitutus, urinas ſine ſanguine reddidit; niſi ad majores motus perpauce. Talem autem ut plurimum minxit, quæ craſſum haberet, tenaxque valde ſedimentum.

Atque ſic ſe res habebat ad Autumnum 1763. uſque. Tunc vero ejuſmodi materiæ in urina mictu ceſſante, inhorruit, quatriduo ſudavit, lumbumque dolere ac tumere obſervavit, aucto ad pronationes dolore.

Variorum ſententiam expiſcatus, multa, poſt venæſectionem, externa admovit. Hic ſtatus rerum, dum me primum conveniebat, aſſeverabatque a ſuperiore tumoris regione depluere materiem ſecundum ſpinæ lumborum latus inque inferiore ejuſdem ſede, magis, quam alibi dolente, colligi.

Die 2. Febr. pus ſponte effluxit aliquot unciarum. Febr. 3. ſponte clauſa apertura, minxit purulenta non fœtida. Tumor jam & ad os Ilii erat.

Febr. 4. in conſilium vocavi Magnificum Virum D. *Hazenobrl* Reg. Celſ. Archiducis *Leopoldi* Archiatrum, D. *Schreibers*, eximium Noſocomii *Civici* Phyſicum, Viros dexterrimos S. S. M. M. chirurgos, D. ab *Hombourg* M. D. D. *du Creux*, &c. Quo in Conſilio quærebatur cujusnam naturæ tumor eſſet? Aperiundusne, an ſibi linquendus? Et, ſi aperiundus, quo & modo, & loco,

Concluſum ex anamneſi, & conſpectu, tactuque a ſuppurante rene videri tumorem na-

tum

tum eſſe. Aperiendum eſſe, ne ad os Ilii collectum pus, id in cariem verteret, vicina deſtrueret omnia, reſorptumve mortem poſt hecticam afferret. Aperiundum autem eſſe inferiore ſede ſua, idque apertura exigua, ne a latiore apertura abundantior ſuppuratio excitata, marcorem totius corporis, mortemque, generaret; neve aeris acceſſu liberiore citius corrumperentur partes, corruptionem forte inchoantes: ſic tamen ut ſi facta apertura, digitus prudenter immiſſus aliam indicationem pateſaceret, totum opus ſecundum hanc dirigeretur.

Interea, dum per unum alterumve diem differretur operatio, per aperturam parvam, quæ die 2. Febr. ſponte nata erat, multum puris, ichoris, rubrive glutinis, nonnunquam effluxit, levi cum febricula, multoque cum ſudore.

Hac febre intra diem ſedata, Vir dexterr. *ab Hombourg* aperturam fecit, effluente tantummodo ſanguine: altero autem die premendo ab oſſe Ilei ſurſum, multum puris effluxit, idque ita per octiduum. Digito, ſtiloque inductis, patebat varios ſinus, fiſtulasque, deorſum, dextrorſum, & etiam ſupra vertebras ſiniſtrorſum, formatas eſſe.

Fluente ſic quotidie pure, urina parum; poſt octiduum vero pauca pure effluente, urina plurimum puris, vel ſibi prævium, vel ſubſequum, habuit,

Ligaturis, ut vocant, expulſivis, ſinus, fiſtulæque, prorſus evanuerunt.

Notandum autem eſt materiæ, quæ primis diebus de facta apertura effluxerit, vehementem fuiſſe fœtorem: hunc vero, data quotidie media uncia Peruviani Corticis, quam ad finem fere vitæ quotidie aſſumſerit, prorſus, brevique tempore, ſublatum fuiſſe. Hoc remedio, Emulſisque, nocte paregoricis, die demulcentibus, ita profecit, ut dimitti ad munus ſuum poſcentem, ea conditione die 31. Martii dimiſerimus, ut & quotidie pergeret in corticis uſu, & quotidie rediret deligandus.

Rediit ille diligenter, ulcere parumper fluente, cum frequenti pruritu, cumque pure in urinis jugiter comparente; viribus interim valens, ut in munere ſuo perficiundo, ambulando, bene comedendo, dormiendoque, indies toroſior, melius coloratus, adpareret; ſuam mediam corticis unciam quotidie religioſe repetens, ad usque diem Maji octavam.

Ea vero die, cum veſpere prægreſſo mediocrem in vino ſuo mutato commiſiſſet errorem, friguit, horruit, incaluit; altero die vomitum paſſus ac diarrhœam eſt: unde eo die in noſocomium venire deligandus non potuit, venit autem 10. Maji, manſitque moriturus. Nocte enim pleuritis acceſſit, quæ 30. & aliquot horarum ſpatio ſuſtulit hominem. Sanguis in hac pleuritide ſexies miſſus, ſummopere inflammatus fuit, non minus is, qui ex pedum alterutro, quam qui ex brachiis, effluxit. Pulſus durus ac magnus erat, usque ad 12. ante mortem horam.

Ca-

Cadaver incidimus horis 31. a morte elapſis. Ren ſiniſter magnus. Dexter omnino major, integram hominis non magni manum æquans, non placentæ inſtar planus, ſed rotundus valde. Cohærebat porro ad Peritonæum, quo loco oſſeus apex coſtæ infimæ dextræ erat; ibique perforato Peritonæo via patebat, qua materies a rene ad tumorem externum, ejusque fiſtulas, pervenerat. Ab illo enim coſtæ apice deſcendebat materies perforato peritonæo, quocum ren concreverat, ad ſemidigiti longitudinem, poſtea cavum formabat, ſive tumorem inter muſculos & cutem, ex quo quondam orti fuerant ſinus ac fiſtulæ, quaquaverſum divergentes, jam vero artificioſa ligatura ſic deletæ, ut ne veſtigia quidem earum cernere eſſet.

Membrana externa hujus dextri renis inæqualiter expanſa, & hinc inde ad lineæ, & ſeſquilineæ, incraſſata denſitatem, dum auferebatur, en! miro conſpectu, quoad ſitum figuramve haud facile deſcribundo, calculi apparuerunt, duo majores, tres minores, & undecim parvi, quorum unus ex variis calculis concretus, tuberoſam quandam referret radicem; alius ex calculis pluribus itidem compoſitus, qui omnes ad unum ſeu pedunculum in ambitu cohærebant. Pondus maximi erat unc. ij. dr. ij. gr. xv. Pondus alterius unc. ij. dr. j. gr. v. Tertii, dr. vj. minus octo granis. Quarti, dr. ij. ſcr. ij. gr. xiij. Quinti, dr. ij. gr. xxxij. Undecim parvi pendenbant una dr. j. gr. XXXIV. Fuit ergo

 pon-

pondus omnium unc. vj. ſcr. ij. gr. IX. præter minutias ubique in Rene inventas, ramenta forte aliorum.

Calculis exemptis, pelvis & ureter ſponte patebant, & de corticali Renis ſubſtantia ſupererat parum admodum. Ureter naturali triplo amplior, verſus veſicam paullo anguſtior, tota ſua ſubſtantia craſſior.

Ren ſiniſter non durus, ſed dum incidebatur, ruberrimus. Papillæ naturales, ureter craſſior ampliorque, minus tamen dextro. Proſtata fuit cum veſicæ collo digitum craſſa.

In Thorace ſub loco olim dolentiſſimo, quem, nequis dubitaret, veſtigia indigitabant emplaſtri, Pleuræ plaga admodum lata, haud inflammata tantum, verum inflammatiſſima fuit, & cum, permanente ibidem dolore, dolor diffudiſſet ſeſe verſus arcum coſtarum, dorſumque, ita in cadavere pleura inflammatiſſima apparuit inde, ad alterum ſpinæ latus.

Pulmones nullibi ad Pleuram accreti niſi adhæſione digito non latiore in loco inflammato; molles ceterum & dum incidebantur, in ſuperiore parte profunde griſei, etiam intus, erant; in inferiore intenſiſſime rubri.

Cor ſiniſtrum ſanguine polypoſo æque plenum, quam dextrum. Ambæ auriculæ admodum parvæ. Singulare autem fuit invenire appendicem ſiniſtræ auriculæ, quæ vermicularem Cæci proceſſum haud inconcinne referebat. Attentius examinando & per auriculam inflando,

vidi-

vidimus appendicem hanc genitam eſſe ex carnea auriculæ ſubſtantia, totam eſſe carnoſam, & hinc inde ea veſtitam pinguedine, quæ ad cor multa, juxta auriculam ad Appendicem protendebatur: apex vero illius, inſtar fundi ſacci rotundus, pingui caruit. Phenomenon ſane, quod aliis notatum non memini; Phyſiologis materiam præbens ſpeculandi.

Diaphragma ſummopere inflammatum, qua tendineum, qua muſculoſum; minus tamen qua Peritoneo, quam qua pleura tectum.

§. VI. Homini annos 34. nato in pectus irruit currus agitati Timon; non lædens tamen, ita, quin ille integro exinde ſexennio famuli præſtare officium, leviore incommodo, potuerit. Anno ætatis 39. febre intermittente laborans, integre curatus eſt, ſic, ut nullum inde in corpore vitium relictum fuiſſe recordetur.

Jam vero quadragenarius cepit à tribus elapſis menſibus difficile reſpirare, pectore angi, inani vexari tuſſicula, maxime ad motum majorem. Diarrhæam validam habere cepit, continuamque. A qua quidem, ut & per artem excitata diureſi, levius per 2. 3. ſeptimanas habuit. Exin vero cepit parvum habere, intermittentemque pulſum; intermittentem vero ſic, ut Viri expertiſſimi *Molinari* & *Mac-cheog*, qui ejusdem in ſe curam ſuſceperant, tempore toto ultimi vitæ trimeſtris ſpatii intermiſſionem ſæpiſſime animadverterent 5. imo 6. pulſationum. Huic frigus junxit ſe, & perpe-

tuum, & plane marmoreum; nunquam in ſex poſtremis vitæ ſeptimanis recaleſcens. Initiò trimeſtris hujus morbi hypochondria dura, ac tumida fuere, ipſius vero venter tumuit nunquam. Sex ultimis vitæ ſeptimanis decumbere lecto, præ anguſtiis pectus ſuffocantibus, non potuit; erectus ſemper ſedens, quod ſuſtinere quidem præ laſſitudine ac debilitate vix potuit, præ anguſtiis tamen debuit. Crura tandem, dein & femora, œdematoſa redebantur, ut fere creparent. Frigus intenſum, & ultimo vitæ quatriduo Aſphuxia. Excipulo inſidens expirat.

Horis a morte 29. elapſis, cadaver cum laudatis ſupra Medicis præclaris, cum dexterr. *Hombourg.*, & cum chirurgo noſtri Noſocomii *Scherer*, aperui.

Ventriculus ingens, obliquus ita, ut ſitum haberet fere perpendicularem.

Sua crepidine jecur pertingebat ad umbilicum, cetera bonum; Lobo minore magnam explebat ſiniſtri epigaſtrii partem.

Latus valde ac longus lien, bonus erat. Pancreas induratum.

Inteſtina contracta, ut craſſiora vix digiti diametrum, tenuia vero multis in locis vix duas digiti tertias in diametro haberent: haud tamen pro tenuitate incraſſata.

In perſcindendis dextrarum coſtarum Cartilaginibus aqua erupit, & multa, & ſordida. Hydropis pectoris augebatur ſuſpicio; pectore, autem aperto, patuit non pectoris eſſe, ſed pericardii, hydropem.

Ple-

Plenum hoc Pericardium tantæ molis erat, ut utramque thoracis cameram, ad jugulum fere usque, expleret; pulmonibus in tanti ſacci ambitu compreſſis, nec tamen duris, nec, quod mirabile, ne vel minimum quidem cum Pleura, ac diaphragmate, connexis. Nullus pectoris Hydrops.

Eduximus primum ex pericardio aquæ turbidæ ſubviridis menſuram, id eſt unc. 48. dein mediam menſuram aquæ rubellæ: nec hæc, nec illa fœtuit. Evacuato pericardio, Cor examinaturi mirabamur pericardium de integro repleri. Quare Cor cum vaſis majoribus educentes, in tabula examinavimus, num forte in hoc, illisve, ea pateret, qua pericardium ſanguine continuo repleretur, ſcaturigo?

Primo adſpectu Cor nobis undique lacerum, atque exeſum apparuit: propius vero examinantes, deprehendimus id omne lacerum ac filamentoſum uni deberi ſanguini, qui polypoſam naturam adeptus, ipſi undique annectebatur, colore hic flavo, alibi nigro illic iterum variegato; digitis demum inde ſeparandus. Cor ipſum proceri quamvis hominis, valde tamen parvum. Quocumque autem in loco viam quæreremus penetrantis pericardium ſanguinis, invenire eandem non potuimus. An forte vulnus venæ, arteriæve majoris, paulo ante mortem factum, ad oram Pericardii, ubi vaſa majora perſcideramus, hæſit? ut proinde ſic ejusdem nos penitus latuerit adſpectus?

Cor

Cor ſubſtantiæ fuſco pallentis, ac veluti ſemicoctæ. Cæterum nec valvulæ, nec vaſa majora, nec pericardium, aut aneuriſmatica, aut indurata, aut incraſſata, cartilaginea, oſſeave, apparuerunt.

§. VII. Matrona annor. 59. me in conſilium vocat ineunte Aprili 1763. cum ſuis Medicis, expertiſſimis viris, *Hirſch* & *Prosky*. Hæc pluribus annis in *Hungaria* Metallurgorum vaporibus expoſita, pectore angi, ac tuſſire, vehementerque debilitari, ceperat. *Viennæ* nunc incola, a menſe Januario haud ultra potuerat carpento vehi, imo ne vix quidem extra lectum ſedere. Ex eodemque tempore, præter pectoris affectuum augmentum, natum ſibi tumorem ajebat in infima, eaque ſiniſtra epigaſtrii regione, haud procul ab umbilico, qui cum doleret violente, tum moleſte pulſaret. Pulſus in Carpo debiliſſimus. Utique internum quoddam aneuryſma eſſe videbatur, cujus in viva vix eſſet determinanda ſedes. Poſt querelas moleſtæ hujus pulſationis, trium menſium ſpatio continuantis, mortua eſt.

Cadaver 1. Maji aperuimus. Pulmones quovis in loco tuberculis ſuppurantibus pleni, hinc inde duri, plurimumque cum pleura connati. Toto vero in corpore, ut ut anxie quærebamus, in muſculis abdominis, in Omento, in Meſenterio, in Meſocolo in Lumbis, ad ſpinam, ad aörtam, venamve cavam; nulla vitia deprehendimus, præterquam in loco dolente olim, ac pulſante. Nihil minus tamen quam aneuryſma erat. Scilicet

licet Colon in indicata epigaſtrii parte longitudine latorum digitorum quatuor, diametrum habebat ſesqui pollicis, cui amplificatæ portioni tanta utrinque aderat conſtringens anguſtia, ut aër, non niſi vi, per eandem impelli expellique poſſet.

Exſangue ita hoc corpus, ut quamvis Aörta, vena Cava, arteriæ Iliacæ, aperirentur; nulla ſpongia ad imbibendum illum, & ad partes quaſvis nude contemplandas, opus fuerit: ut profecto fatear me hujus vitæ rationem æque parum intellexiſſe, quam in duobus illis, quorum Anatomen dedi *Ratio medendi Tom.* II. *Cap.* X. *Probl.* 1. & 2.

§. VIII. Maji 28. hujus anni ad me miſit, pro pubblica demonſtratione, Expertiſſ. *D. Päſmeyr*, laudatiſſimus apud ſanctimoniales *ſanctæ Eliſabethæ* Medicus, tumorem, quem ventre exemerat feminæ, in illarum Monacharum noſocomio mortuæ, una cum iſtoria morbi. Femina hæc 32. ann. ſeſqui menſis ſpatio in illo noſocomio jacuerat, incuſans forte præpoſteram, qua olim in *Hungaria* laboraverat, intermittendis febris ablationem, ut præſentis originem morbi. Tumor ventris ipſi durus erat, & æquabilis; tumida crura; urinæ paucæ; ſuperiorum emaciatio. Appetitus autem ſemper viguit. Urinam redditura, ventris potiſſimum vexabatur doloribus. Alvus alterno die ſpontanea. Tandem macie confecta, ac ſummopere debilitata, moritur.

Tumi-

Tumidum hoc corpus ponderis inveni librarum medicarum triginta, exceptis $8\frac{1}{2}$ unciis. Sedes ejus in Meſenterio erat, ac longitudine ſeſquipedis medium inferiore ſua parte canalem, ſeu cavum ſulcum, habebat, in quo inteſtinum Ileum ſua media diametro collocabatur, connatumque erat; mox inde egreſſum inteſtinum, & ab hac immenſa mole liberum, in Colum abibat, quod cum ſua valvula ſimul ex corpore, cum tota mole, exemptum fuerat. Moles ipſa rotunda erat, inæqualis tamen multis prominentibus tuberibus, ſubſtantia conſtans hic ſteatomatoſa; illic cartilaginea, pluribuſque in locis gerens hydatidas.

§. IV. Magnificus *D. Hazenöhrl* ſub finem anni proxime elapſi ad me miſit viſcera quædam hominis, qui in Noſocomio Hiſpanico obierat. Venerat ille homo vino, vini ſpiritui, cereviſiæque perdite deditus, quadragenario major, ad ſe, curandus a crure, pluſquam 50. in plagis ulceroſo; haud vero a ſuo tumido ventre; quem, quia incomodo multo ſibi non erat, niſi leviore, eaque brevi poſt paſtum, anxietate, flocci fecit. Appetitus viguit, & modicam vini portionem ſuis ſibi pecuniis in Noſocomio quotidie comparavit. Remediis ſolventibus eo pervenit, ut unico duntaxat in loco crus maneret ulceroſum, venterque una modice detumeſceret. Animo hilaris homo. viribuſque pollens, ſuo tamen crure, quod fere curatum videbatur, uti potuit nunquam: id quod haud

le-

levem ulcerum cruris internorum ſuſpicionem injecit medentibus. Nec fruſtra ſane. Crus enim gangræna ſenſim affectum, ſic ſua vaſa eroſa exhibuit ut, quamvis inſtrumento tortili admoto munitus homo, a lethali hæmorrhagia ſervari non potuerit.

Hepar ejus granuloſum, friabile totum. Lien quinque librarum demtis unciis duabus, non morboſus, ſed ingenti adeo egens ſpatio, ut inteſtina ex toto loco illo alioſum detruſa jacerent. Pulmones ſaniſſimi, quamquam exulcerati exiſtimari in vita potuiſſent, unciis puris duabus quotidie tuſſi ejectis.

Plures anatomici caſus ſunt enarrandi; aſt vero cum ſuis quique locis convenientius aptari queant, eoſdem ad illa referam.

## CAPUT II.

### *Siſtens Pathologicam prioris Capitis Diſcuſſionem.*

. I. *Ex iis quæ ſuperiore capite enarrata ſunt, evincitur incertum ſæpe id eſſe, ac non raro erroneum, quod ex determinato ſitu locatarum in toto ventre partium, ad Noſologiam, & Pathologiam formandam concludi ſolet.* §. II. *Eodemque pacto ſe habere id omne, quod ex duritie, ac tumore earundem partium colligitur: eo quod tum viſcera ipſa, morbo affecta, ſitum forte alienum ſua natura habeant, tum alia ab*

*ab aliis loco turbentur, tum denique eorum tumores tantæ ſæpe molis ſint, ut longe a ſua origine percipiantur.* §. III. *Hydropem pectoris, quamvis aliquoties ſatis probabilem, haud infrequenter tamen eſſe ambiguum, penituſque fallentem ſic, ut vel minime adſit dum adeſſe credatur; vel dum putetur abeſſe, adſit. Idemque de Hydrocardia affirmari oportere.* §. IV. *Signa Phthiſeos pulmonalis in vita adeſſe, cum Pulmone in cadavere minime purulento.* §. V. *Aneuryſmatis diagnoſim fallere poſſe, origine pulſationis ac doloris ad longe aliam cauſam referenda.* §. VI. *Gaſtritis & ſine vomitu, cum dolore; & ſine utroque.* §. VII. *Paraphrenitis conſuetis, imo pathognomonicis ſignis, deſtituta* §. VIII. *Nihil fallacius ſignis, quæ ex ſanguine humano petuntur, & erroneum crebro judicium eſt, quod inde de natura humorum capitur.* §. IX. *De pulſu varia, maxime de eo peripneumonicorum, utrum mollis, an durus ſit?* §. X. *Seria in hæc omnia animadverſio, & ad prudentiam exhortatio. De polypo quædam.*

§. I. EX quo ad docendam Medicinam in hac alma Univerſitate admotus fui, auditores meos ſerio hortatus, perpetuoque, ſum, ſitum in cadaveribus viſcerum notarent accurate, quo in Noſologia, ac Pathologia rarius errarent. Quippe inter cetera morbos in epigaſtrio diſcriminandi adminicula, etiam ſitas in illo

illo partes tactu exploramus, idque merito: ſiquidem ad affecti cognitionem viſceris, partiſve, multum conferat: non ita tamen, quin haud infrequenter, ni cauti ſimus, imponat nobis. Ut enim de meis præteritorum annorum demonſtrationibus hic taceam; quid, quæſo, differentiarum in partium ſitu nupera non exhibuere cadavera! in *Capitis* I. §. I. & II. hepar explebat totum ferme epigaſtrium; in §. III. parva adeo jecinoris moles, ut in vivo tactu non potuerit percipi, & ut Colum cum Omento ac Ventriculo, Liene poſt hunc occultato, univerſum epigaſtrium expleat: deinde Splen in his tota facie in anteriora hæret, in illis autem poſt ventriculum verſus dorſum: nonnullis infra coſtas unum, duos ternoſve latos, pluresque, eminet digitos, dum aliis penitus intra eaſdem recondatur. Tertio, ventriculum hi habent in ſiniſtra tantummodo epigaſtrii parte, diaphragmati immediate ſuccumbentem; illi ab interpoſita ingenti hepatis mole multum a diaphragmate remotum, qui forte hinc minus in vomitum proni, aptive. His quippe oeſophagus eſt multo longior: quam obſervationem noſtram vides a *Morgagni* confirmatam Epiſt. 45. §. 16. „ Iecur, ait, maximum, ut ſiniſtrum quoque occupans hypochondrium, ventriculum deprimeret; itaque gulæ, in hunc deſinentis, portio ad tranſverſos digitos duos, infra diaphragma apparebat „ In quibuſdam menſuras 4. 5. 6. & plures capit

pit; vix libram in aliis. Marſupii figuram ſæpe refert; nonnunquam contracti, & contorti inteſtini formam æmulatur. Nonnullis eſt verſus cordis ſcrobem, aliis verſus umbilicum directus. Quidquod ſæpe plus minusve ad dextrum hypochondrium: imo, ut pluries ante vidi, maxime anno 1752. in cadavere Excell. Comitis *Dhen*, *Danici* apud *Batavos* legati, nuncque iterum in §. IV. *Cap.* I. demonſtravi, uſque ad coſtarum dextrarum arcum continuata amplitudine protendatur? Jam inteſtinum Colon quotieſne notabiles volvulos verſus renes, umbilicum, imo verſus ima pelvis, format, ut olim hic demonſtravi, & antea pluries videram?

Quæ omnia cum haud omnino raro ita ſe habere deprehendantur, quam circumſpectene oporteat agere in ſede morborum, ex ſolo attactu partium, determinanda! Quis in ventris torminibus in Colo potius, quam in Ileo, ac vice verſa, ex loco affecto dolorum determinet ſedem? Quis ſplenis, quis jecinoris, quis ventriculi morbos, dum reliqua ſigna ſæpe obſcura ſint, eo ex loco definiat, quem aut tumidum, aut dolentem eſſe, tactus deprehendit? Hepatis plura mala dantur, quæ nec Icterus, nec depravatus corporis color concomitetur. Cum facie pulchre florida hominem pereuntem vidi, cui præter pectoris Hydropem, Lien tota ſua externa membrana in denſam eſſet mutatus cartilaginem. Et ventriculus ſi dextram epigaſtrii regionem multum occupet, ſi umbilicalem; quo-

ties-

tiesne inteſtini ſive craſſi, ſive Ilei, ſive hepatis affectionem mentiatur; ſi cætera ſigna dubia ſint, quæ inteſtinorum morbos juvent interſtinguere? Nonne etiam citra ulla affecti Lienis criteria, tamen hoc viſcus in inflammatoriis pectoris morbis, capite ſuperiore recenſitis, bis repertum eſt una cum membrana ſua in pultem converſum? *Cap.* I. §. III. & IV.

§. II. Sed ad alia nos vertamus. Quis ille, qui nobis rite determinet in vita tumores ventris, conſimiles illi, quem prioris capitis paragraphus deſcripſit octava? In meſenterio inveniebatur ille inteſtino Ileo accretus: verum ejusmodi & ren exhibuit monſtroſus, ventrem in tuber prominens extendendo; degeneraſcens omentum; monſtroſum Ovarium, Tuba, Uterus; Hydatides de aliis enatæ tumoribus: ut quorum omnium frequens noſtra demonſtratio fuit in tomis præcedentibus hujus operis. Quid quod ventre in medio monſtroſa veſica urinaria impoſuerit clariſſ. *Morgagno*, inſtar uteri ſumme gravidi expanſa, digitumque paſſim in ſubſtantia craſſa, & Peritonæo ſub umbilico accreta? Ideam certe longe aliam ſuæ naturæ, ſuæque originis, in vita dederat, quam reapſe eſſet. Vide *Epiſt. Anat. Med.* 39. §. 33.

§. III. Jamque Hydropem pectoris quod ſigna non arguerent in eo præſentem, qui *Cap.* I. §. VI. pericardii hydrope laborare inventus eſt? Namque cum reſpiratione difficili & anxia, cum tuſſicula inani, & hypochondria tumuere,

 non

non tumente unquam ventre reliquo ; & a diarrhœa, ac diureſi, mitius egit ; & nocturnas paſſus anxietates in lecto eſt ; & crura demum ipſi intumuerunt. Utique hic in mentem venit candor non minus, quam error exercitatiſſimi in Praxi Medici *Jo. Jac. Vicarii*, qui refertur a Cl. *Morgagni* Epiſt. XVI. §. II. jurare voluiſſe hominem hydrope pectoris *infallibiliter* laborare „ cujus mortui aperto thorace, „ cum in dextro ſiniſtroque hujus cavo nec „ dragmam unam aquæ aut ſeri inveniret, nun„ quam ſatis laudanda ingenuitate mirabundus „ exclamavit „ : Quam fallacia ſunt ſubinde diagnoſtica ! Confirmavit eadem Epiſtola Vir magnus hanc fallaciam pluribus exemplis anatomicis ; licet præter ſigna plura conſueta, duo illa probabilia admodum ſigna adeſſent ; anxietatum nocturnarum, & tumentium, poſt anxietates diu toleratas, crurum, manuumve.

Unde nec ipſe Pericardii Hydrops, quem in hoc cadavere §. *VI. Cap. I.* ingentem fuiſſe vides, ſuis ita ſtabilitus, atque confirmatus ſignis eſt, ut non fallat multoties. Eadem Morgagniana Epiſtola conſtat ſigna Hydropis pectoris ſolius, ſigna ſolius Hydrocardiæ, ſigna utriuſque hujus morbi ſimul obtinentis, adeo confuſa interſeſe in vita fuiſſe, adeo turpiter Medicos fefelliſſe, ut cadavera aliud omnino ab eo, quod creditum fuerat, exhiberent. Quæ enim ut Pathognomonica nonnullis audiunt, verbi gratia, cordis veluti aquæ innatantis perceptio ; ejuſ-

dem-

demque palpitatio, hæc deſuere non paucis eorum, quibus Hydrocardiam in vita adfuiſſe demonſtravit Anatome; vel ſi adfuerit Palpitatio, alia longe vitia ad Cor, vaſave majora, adfuiſſe deprehenſa ſunt. Verbo, hæc, & omnia ſigna, ſimul collecta, ſuſpicionem formant, non efficiunt certitudinem: unde propriis meis convictus erroribus, facile ad quosvis conſimiles morbos refero, quæ *Vieuſſenius* de Hydrothorace: „ Non tam facile eſſe, inquit, thoracis hydropem cognoſcere, quam aliqui credunt Medici, nimium ſibi tribuentes, anatomen ignorantes, & qui nunquam putaverint cadavera eſſe incidenda, aut, cum ab aliis inciderentur, inſpicienda." Imo neque hoc ſufficit: videas enim, qui etiam cadavera incidendo didicerant multa, vel ob id in diagnoſi errare, quod ea, quæ ſemel iterumque in cadaveribus obſervaverant, hæc iis omnibus adeſſe contendant, quibus ſymptomata, priorum conſimilia, obſervant adeſſe; ignari ſcilicet hujus veritatis, quod ſi longe plura cadavera incidiſſent, longe numeroſiores eorundem ſymptomatum cauſas didiciſſent: ut cogar ad *Vieuſſenii* ſententiam hæc præclara *Morgagni* verba adjungere: „ Nam qui plura inciderunt, aut inſpexerunt, cadavera, *hi* ſaltem, cum *illi* minime dubitant, ipſi dubitare didicerunt."

§. IV. Præcedentibus hujuſce meæ opellæ tomis per multiplicem Anatomen demonſtravi, & *Benneti Theatro veſtibuloque Tabidorum* confir-

 mavi,

mavi, ſputa purulenta, eademque cum copioſa, tum diuturna, ſæpe quidem vomicas, abſceſſus, tubercula deſignare pulmonum, haud raro tamen minime §. *IX. Cap. I.* integerrimus deprehenſus pulmo, poſt quotidianam unciarum duarum puris excretionem, hanc utique obſervationem & experientiam confirmat. Ita ut tot exempla prudentiæ nos in diagnoſi admoneant, ne mortui veriora proferentes, ignominiam forte cum noſtræ inurant, tum artis, famæ.

§. V. Et quid de Aneuryſmatis ſimilitudine in pertinaci illa, eademque dolorifica, pulſatione memorem, quam pulſationem *Cap. I.* caſus ſeptimus inteſtini Coli, intercepta inter binas invincibiles contractiones amplitudine, genitam, credere nos cogit? Ut ut enim opponat quis inteſtinum loco moveri, idemque impleri, ac depleri, ob idque illam ejus expanſionem, quod & loco mutabilis, & amplitudine varia eſſet, pulſationem cum perpetuam, tum loco immutatam, producere non potuiſſe; minime tamen negari poteſt, ſi ab una parte conſideremus Coli inteſtini ſedem firmiorem eſſe ea reliquorum convolutorum inteſtinorum; & ab altera parte eam coli inter conſtringentes binos, aeraque ægre tranſmittentes, annulos, tympaniticam plane redditam eſſe partem; negari, inquam, non poteſt, quin inde quæpiam ex Meſocolicis, aliisve viciniſ, arteria, imo arteria in ipſa coli tympanitici tunica vaſculoſa, moleſte pulſare potuerit. Videtur eo magis hinc pul-

pulſus dolorifici deducenda origo, quo minus alia cauſa in tota vicinia invenienda fuerit. Profecto dantur aneuryſmatis æmulæ pulſationes, minime tamen ad illud referendæ. Hiſtoriam haud multo abſimilem olim retuli *Tom. I. Cap. XXX.* §. *VI.* Dederat ſimilem *Ballonius conſ.* 107. *Libr. I.* Notabiliorem autem nondum novi ea, quam memorat egregius *Morgagni Ep.* 24. §. 34. 35. Violenta quippe aſſiduaque pulſatio ad præcordia, & ad umbilicum, a quatuor retro menſibus percipiebatur; qua pulſatione majorem ſenſiſſe aut vidiſſe vix ille meminerit: cujus cauſam, cum reperire nullam aliam poſſet, præter quasdam conjecturas, nervorum agitationi ſive irritationi merito adſcripſit.

§. VI. In *Gaſtritidis* definitione, & validus ventriculi dolor, & repetens ad ingeſta quæcunque vomitus, continentur ſic, ut inter ſigna ejuſdem Pathognomica recenſeantur. At vero in *Cap. I.* §. *IV.* in maximi ventriculi ampliſſima inflammatione, poſtquam ægra ad morbi primordia ſepties & vomuiſſet, & alvum egeſſiſſet, non modo per integros fere quinque dies, quos totus morbus numerat, non vomuit, ſed nec nauſeavit; imo, quod plus eſt, omnia oblata abliguriens, ac ventriculum ſæpe replens, ſuum bonum appetitum cum ſæpius nobis teſtata ipſa eſt, tum experimento quotidiano nobis confirmavit. Unde non modo hic id pathognomicum ſignum abfuit, verum & adfuit contrarium, ac plane oppoſitum.

Sed poteſt utrumque pathognomicum deeſſe. *Rat. Med. Tom. III. Cap. I. de innuſtione Cranii*, retuli exemplum Juvenis, qui ad mortem propemodum uſque, nec ſigna febris, gangrænæve in pulſu, nec ſigna vel minimi doloris in ventriculo, nec ſigna læſæ cujuſquam ventriculi functionis, mentis perpetuo compos, unquam habuerit; dum nihilominus ventriculus ore ſuperiore ſuo, initioque œſophagi, ſolito multo amplior, ſaguine ita cunctis in vaſis turgebat, ut nonnullis in locis hæc duarum, in aliis trium linearum diametrum haberent; quod forte ab antiqua ad vomendum diſpoſitione quis explicabit: ſed quod ſequitur, inde non deducet; purpureus enim totus ventriculus fundo erat ſuo, biniſque in plagis tam interne, quam externe, gangrænoſus. An non evidenter hinc patet obſtructionem notabilem, ſævam inflammationem, vehementem adeo gangrænam, ut totam ventriculi penetraret ſubſtantiam, citra dolorem, citraque febrim, formari? Bono cum appetitu adeſſe? Cum viſceris integra functione ſuperſtite perfici?

Simile quid ex *Valſalva* Illuſtris *Morgagni* habet *Epiſt.* 49. §. 14. „ Febris acuta maligna hominem perimit 14. die nullo alio ſtipato ſymptomate, niſi quod æger de aſſidua animi inquietudine, & de vigiliis perpetuo conquerebatur. In cadavere ventriculi fundus atro erat colore infectus. " Hic igitur iterum ventriculi adfuit inflammatio jam in Gangrænam tendens, citra dolorem, citraque vomitum.

§. VII.

§. VII. *Paraphrenitis* hiſtoria, præter ſigna pathognomica inflammationis, habet quoque nauſeas, vomitus, delirium perpetuum, riſum ſardonicum, convulſiones, furores, gangrænam. Vide *Boerh. Aph. 909. cum Ill. Præſ. Comm.* Nihilo ſecius Caſus V. Capitis I. refert nobis hominem, qui die Febris acutæ quinto, Pleuritidis ſævæ altero, mortuus, Diaphragma habuit tam vehementer inflammatum, ut injectoria arte reddi non poſſit rubicundius, idque tum in muſculoſa ſua parte multa, tum in tendinea univerſa; paulo lævius quidem qua ventrem, graviſſime vero qua ſpectaret thoracem; quamquam 70. unciæ ſanguinis in ſex venæ ſectionibus, ſpatio 24. horarum, detractæ eſſent. Porro hic homo nec nauſeavit in morbo unquam, nec vomuit, nec niſi ſub mortem, non in morbo, deliravit, nec riſum ſardonicum habuit, ni velis levem oris contractionem ipſi morienti, ut morientibus multis minime paraphreniticis, contingentem, ad riſum hunc contorquendo referre: uti etiam nec convulſiones paſſus, nec furores eſt. Obſervatum eſt Diaphragma inflammatum ab omni eo, quod ventriculum utcunque diſtendit, vehementer irritari ac dolere: noſter tamen homo multam copiam oxym: ſquillitici cum Stibio non abluto & aqua Hyſſopi bibit; copioſam valde aquam hordei cum melle & nitro; præterea omni bihorio vaſculum unc. iij. infuſo-decocti pectoralis? ſumſit quovis quadrihorio unc. vj. vij. juris carnium

 cum

cum cremore tartari: deglutiit denique vario hauſtu unc. xx. olei amygdalini recentiſſime preſſi: nec teſtatus unquam eſt a deglutitis ſibi pejus eſſe. Quis demum mortalium in hac Pleuritide fuiſſet unquam univerſi pene Diaphragmatis inflammationem ſuſpicatus?

§. VIII. De fallacia ſignorum petendorum a ſanguine humano quid multa commemorem! Patuit ex §. IV. *Cap.* I. ſi quod habitum de ejus natura conſilium fuiſſet, die ab ejus extractione prima, cum integro bihorio, in vaſis tribus, in loco temperato, quieviſſet; id ſequenti die, contrariis omnino apparentibus ejusdem phænomenis, revocandum, prorſumque contrarium concludendum fuiſſe. Cujus equidem fallaciæ abunde memineram in *Rat. Med. Tom.* I. *Cap.* VI. & *Cap.* XXV. & alibi paſſim, edendo multiplicia mea experimenta, quæ primum cum ſanguine centum & quinquaginta venæ ſectionum, ac dein cum alio numeroſarum ſanguinis miſſionum feci. Facit equidem mutationem in cruſta alba tenaci, in craſſamenti conſiſtentia, in ſeri copia, ac colore, limpiditateve, ſanguinis ſive jactus validus, ſive ſtillicidium; lumen venæ magnum, parvumve; vaſis, in quod excipitur, planities, vel altitudo; fluidum per quod ex vena in vas tranſit, aëreum, aut aquoſum; ejusdem fluidi alterutrius calor, aut frigus; loci, in quo aſſervetur, a moderata aeris temperatura hinc, illincque, receſſus; calidi cruoris poſt miſſionem agitatio vel quies; morbi an-

nive,

nive, tempus, ſexus, & ætas; hæc, inquam, omnia, horumque conſimilia, miram ac ſtupendam phænomenon ſanguinis mutationem generare ut alii affirmant, ita ego millies vidi: verum nullam in praxi regulam, aut legem, qualiacunque demum hæc experimenta mihi formare potuerunt. Quotiesne nobis viſus eſt ſanguis guttatim defluens cruſtam denſiorem, firmiusque genuiſſe craſſamentum, quam is, qui valido jactu proſilierat? Viſus eſt, multoties repetito experimento, ſanguis eodem jactu, eodem lumine vaſis, in eadem aeris temperatura, in vaſa exceptus ſibi ſimillima, in uno ægro cruſtam denſiſſimam tenaciſſimamque exhibuiſſe in primo & altero vaſe, in tertio, quartoque nullam: in alio ægro, in priore vaſculo nullam, in binis tribusve, ſequentibus magnam: in tertio homine in vaſculo primo denſiſſimam, cruſtam, in altero nullam, maximam in tertio, in quarto pauculam: & alibi iterum in primo alterove vaſe nullam, validam in tertio, in quarto nullam. Atque hæc ita in variis ægris: verum jam nulla memoratarum varietatum datur, quæ non in eodem ægro, in eadem venæ ſectione, eodem jactu (nam ſi ratione jactus, ut luminis, aut alius rei ante obſervatæ, mutatio contingeret, ad hanc, ut ad rem non facientem, non attendimus;) nulla, inquam, varietas datur, quam non obſervaverimus in ægris iisdem, ſive in varia, ſive, quod plus ſtringit, in eadem ſanguinis miſſione. Inverſa itidem,

mu-

mutata, confuſa, omnia hæc phænomena ſæpius vidimus, dum quater, quinquies, & ultra, iisdem hominibus tundi debuerit vena. Et aliquoties quæ cruſta flava gelatinoſa cum diſſolutiſſimo craſſamento nobis apparuerat, moto ſanguine, iterumque repoſito in quiete, denſiſſima facta eſt, ejusque tenax craſſamentum. Aliquando in eadem V. S. vas unum vix ſciſſilem cruſtam, vas aliud gelatinoſam habuit. Ut profecto ſi judicium de ſtatu ſanguinis ſue craſſi inflammati, & non inflammati, ſeu e contrario ſoluti, judicandum foret ex miſſi cruoris conſpectu, ſententia altera alteram refutaret. Adde hiſce omnibus eam ſanguinis in varia miſſione inconſtantia, ut ſine ullo ordine in prima miſſione inflammatus, in altera minime, in tertia cruſtam mucoſam habeat, in quarta tenacem, &, ut minus latine vocant, lardaceam; ordineque iterum aut mutato, aut plane inverſo in aliis ægris: ſic ut ſæpe nihil horum vel ad ſanitatem, vel ad mortem, vel ad humorum naturam determinandam, in Diagnoſi ac Prognoſi faciat.

Hinc ad rem Illuſtris *Morgagni*, „ ubi intempeſtive lætari dixerat Medicos qui cætera non attendentes, id unum ſpectant, tenuiorem aut nullam in ſanguine eſſe cruſtam, quæ antea fuerat craſſa " demum ſubjungit: „ Cave tamen ne viciſſim iis in univerſum aſſentiaris, quos ego aliquando pronuntiantes audivi, ſi in hujusmodi morbis (Peripneu-

„ mo-

monia ac Pleuritide, de his enim agebat) ſanguis ſecundo miſſus cruſta careat, id adeo malum eſſe, ut ſi tertio mittatur, intereant ægrotantes"

Equidem non ſunt hic erroris taxandi *Balivius*, *Sydenhamus*, aliique, qui quibusdam ṗidemicis in morbis ſimile quid obſervarunt; ḋd ii duntaxat, qui ex obſervatis Epidemiæ uiquam propriis, canones diagnoſticos, prognoicos, ac curatorios condidere, in ſporadicis, no aliis in epidemiis penitus fallaces.

Quæ ſi ita ſe habent, quis inflammationem abntem præſentemve; quis humorum aut coaulum aut diſſolutionem, ex ſolo ſanguine determinare auſit? utique ſi in eodem homine lia V. S. ab alia toto cælo differat; ſi in eaem V. S. adeo oppoſitiſſima ſint phœnomena; uis inde de natura humorum aut poſſit, aut uſit, judicium ferre?

Neque eſt quoque ex ſolo conſpecto ſanguine el ejusdem diſſolutio in vere putridis, vel conenſatio in inflammatoriis morbis ſtatuenda. In utredine ſumma, ac malignitate deleteria, ſanuinem paucis ante mortem horis miſſum, meum viderunt Auditores, primum quidem tenaem in parte rubra, & cruſta tectum inflamnata; in altera miſſione omnino bonum. In Petechiis ac Miliaribus, ſymptomaticis ſcilicet ruptionibus illis, quas rariſſimas noſtrum Noocomium habet, Auditoribus meis ter, quater, lurium annorum decurſu demonſtravi ſanguinem

nem cum craſſiſſimum, tum cruſta tectum inflammata. Et *Valſalva*, & *Morgagni*, ut diſſolutum, ita ſæpe tenacem, imo tenaciſſimum, & craſſa cruſta tectum, deprehenderunt, ut ex *Epiſt*, 49. liquet: narratque poſterior in febre quaſi peſtilenti, quæ anno 1731. agri patavini partem infeſtabat, ſanguinem, primo febris hujus graſſantis tempore, ut plurimum diſſolutum; progreſſu vero temporis, perſeverante eadem conſtitutione, nimis concretum apparuiſſe: nihilominus & in principio hujus conſtitutionis, cum ſanguine diſſoluto; & in decurſu ejusdem, cum cruore concreto; homines peticulis laboraſſe: imo ſiquo conſtitutionis tempore ſanguis ſolebat eſſe concretus, quibusdam de vena prodiret ſolutus, his tamen, haud ſecus quam ceteris, contigiſſe Petechias. Unde concluſere, „ conjungi cum maligna vi *ſolutivam*, aut *coagula-* „ *tivam* ſanguinis; in neutraque harum mali- „ gnitatem conſiſtere; præſertim cum alterutram „ in tot aliis, qui maligni non ſunt, morbis „ videamus ". Adjungam ego id eo evidentius adparere, quia multis non modo in eodem morbo, verum etiam in eadem V. S. ſanguinem partim compactum, partim ſolutum apparere evictum ſit.

Fateor nodum ſolutu difficillimum mihi hoc ultimum phœnomenon videri, & magis nos magiſque convinci de intricata, atque non ſufficienter hucuſque intellecta, ſanguinis humani hiſtoria. Intricatiorem forte adhuc reddet obſerva-

atio, quam habui, ægri, cui elabens de tuſa
ena ſanguis brachium frigore intenſo afficeret.
Cum præſens non eſſem ſanguinem explorare,
um flueret, non potui: minus tamen ejuſdem
erum frigus miratus fuiſſem, edoctus a clariſ-
mo, quem toties jam laudavi, Viro, hiſtoriam
minæ, que olim ſanguinem ſuum menſtruum
perta calidiſſimum, nunc *Mediaviæ*, Medico
ſuo, teſtaretur bis in menſe omnino frigidum
fluxiſſe; fidemque ſuo teſtimonio inveniret,
cum ipſa, & chirurgus ſpectatæ fidei, æque
ac experientiæ vir ſanguinem, vena ſtillando
exeuntem, eademque die iterum pede miſſum,
& ipſa ſenſu, & ille tactu, gelidum depre-
henderint: id quod parumper mutabatur, dum
ſequenti die ſanguis ex brachio ac pede, uno
eodemque momento educebatur; cujus an
cauſa ſuppreſſioni ac ſuffocationi pulſuum,
quæ aderat, adſcribenda ſit, relinquo diſcu-
tiendum." Hæc mulier deinde febribus variis,
loribus vagis, convulſionibus, pectoris anxie-
e, larga V. S. ſæpe oppugnandis, multum
nflictata, triennio ſat benevixit: deinde re-
ntibus ſymptomatibus largiore ſanguinis miſ-
ne ſæpius liberata eſt: manente tamen aſſi-
o in ventre glaciei ſenſu, qui cum inde ad
ctus adſcendit, eam affert reſpirandi difficul-
em, ut continue ſanguis, nec modica copia,
ttendus ſit.

§. IX. Et qui demum veri pulſuum ſint in
ripneumonia caracteres, paucis examinandum
eſt.

eſt. Hunc pulſum *Hippocrate*, quia de pulſibus non adeo multa habet, non deſcribente, *Galenum* de eo conſulamus neceſſe eſt. *Libr. IV. de* „ *cauſis pulſ. Cap. XII.* „ Peripneumonicorum, „ inquit, magnus eſt pulſus, & languidus. „ molliſque ſimiliter, μαλακὸς, atque Letargi- „ corum pulſus: niſi quatenus præpollet inæ- „ qualitate, & in uno pulſu, & collectiva, „ quam vocant. In uno ictu, cum veluti inter- pellatur, & undoſus eſt, & dicrotus interdum „ fit; in collectiva, cum alias differentias ha- „ bet, tum modo quidem intermittit, modo „ autem intercurrit. " Mollitiem deinde expli- cat *Galenus* ex eo, quod cum laxum ac molle & undique vacuum viſcus ſit pulmo, non niſi a pituitoſiore & craſſiore ſanguine inflammari queat. Cum autem pulſus dicroti antea memi- niſſet, jam ait rarum Peripneumonicis eum eſſe, quod Dicrotus fere ſemper quandam requirat va- ſis duritiem, quæ ex pituitoſa fluxione contrahi non ſolet. „ Eſt autem, inquit, biliſiori „ ſanguinis opus cogere, ſiccare, tendere & ex- „ ſiccare: qui bilioſior ſanguis quandoquidem „ minus ſæpe pulmonem infeſtat, manifeſtum „ etiam eſt raram fore pulſus duritiem; quod „ ſi ſic, rarus quoque ipſis bis feriens pulſus.

Quo fundamento *Galenus* hic ſuum ratio- cinium ſuperſtruxerit, ignorare me fateor; ni- hilominus *Galenum* tantæ in medicina aucto- ritatis fuiſſe, ut inter centum, quos forte con- ſulueris, Auctores, vix paucos reperias, qui

il

illum, plus minus, non ſequantur, eſt quod vehementer mirer. Plerique etiam graves in arte viri, in definitione & aitiologia Peripneumoniæ tradendis, hi *Galeni* textum recenſentes, illi, ne nominato quidem *Galeno*, veluti propriam ſententiam referentes, ſententiam *Galeni* proferunt, ac ſtatuunt ex amuſſim. Hinc inde reperias, quem explicatio *Galeni* de pulmone, non niſi a pituitoſiore cruore inflammato, offendat quidem, qui tamen a *Galeni* definitione de pulſu molli ne latum quidem unguem recedere auſit: cujuſmodi v. g. *Ludovicus Mercatus* fuit. Invenire alios eſt, eoſque haud plane paucos, qui de Peripneumonia agentes, de pulſu, num veriti ſcholas? ne meminerint quidem; ut v. g. *Langius*.

Sunt præterea, qui quidem in Peripneumoniæ definitione pulſuum non meminerint, ſed dum alia occaſione pulſus mollis explicandus venit, eum ſic Peripneumonicorum eſſe dicant, quemadmodum Pleuriticorum eſt, dum ſuffocata fere reſpiratione Cor ſiniſtrum paucum modo cruorem accipiat; vel ut Phreniticorum eſt, quando, inflammationis meningum, origines nervorum comprimuntur ſic, ut nervi vitales langueſcant. Sic celeberrimus *Ruſſiæ Archiater* *J. de Gorter in Comp. Med. Tract.* 47. §. 3. Tandem nonnullos deprehendas, quos propria experientia compulerit durum in Peripneumonia deſcribere pulſum: quos inter candidior nemo *Felice Platero*, quem in hæc verba ut erumpe-

ret

ret veri ſtimulavit amor: „ Uterque affectus',
„ pleuritis, ac peripneumonia, cum horrore vel
„ rigore incipit, ſubſequenti febrili calore, quo
„ corpus ipſorum nonnihil accenditur: reſpira-
„ tio concitatur, uti & pulſus, arteriâ durâ,
„ & ſerræ inſtar, aſpera ad tactum ( quem ta-
„ men pulſum mollem, ſeu undoſum, in Peri-
„ pneumonia privatim eſſe putant ) ſe offeren-
„ te. *Tom.* I. *Cap.* X.

Profecto, ut *Platerus*, rem ego inveni plerumque, nec quanto tempore Medicinæ docendæ admotus fui, alio modo in ſcholis docui. Et quid ni? ubi ingens diſcipulorum, lectis ægrorum mecum circumſtans, corona, pulſum in hoc morbo durum, & rariſſime tantum non mollem, mecum deprehendat? Quid, quod hoc anno omnes Peripneumonici confirmarint? ſic ut inter tantos ſive juniores medicos, ſive adultiores ſtudioſos, ne unus quidem extiterit, qui non vere durum eum eſſe affirmaret? Ejuſdem experientiæ ſocium appello Cl *Morgagni*, qui ubi *Epiſt.* 20. ſimilem *Valſalvæ* obſervationem retulerat, deinde proprias ſuas *Epiſt.* 21. enarrat, quibus conſtat pulſum in morbo durum illis fuiſſe, quos vera Peripneumonia periiſſe eorundem cadavera demonſtrabant.

Forſitan arbitari quis poterit pleraſque meas, non ſimpliciter Peripneumonias, ſed Pleuroperipneumonias fuiſſe, quæ ratione doloris Pleuritici durum pulſum tangentibus obtulerunt. Sed regero illi principem morbum, in deſcriptis

Ca-

Capite priore ægris, fuiſſe Peripneumoniam, adeoque morbi principis caracterem gerere pulſum debuiſſe. Et dum in nonnullis notatum ſit durante Peripneumonia pulſum durum, fuiſſe ſilente dolore, an ſaltem ſic non pateat Peripneumonicis pulſum durum adeſſe?

Nunquamne igitur mollis in Peripneumonia pulſus? Eſt ſane, ſed malo ægri omine. Videte *Boerhaavium*: adjungite *Ill. L. B. van Swieten* Commentarios. Mollem pulſum inibi non inventuri eſtis in Peripneumoniæ definitione, quemadmodum pulſum durum invenitis notatum in definitione Pleuritidis; ſed in morbi, in prava ac deſperata ruentis, deſcriptione duntaxat: eo nimirum in morbi ſtadio, in quo pulmo magnam partem impenetrabilis, paucum cruorem, cum crudo ægrorum alimento, potuve, imperfecte miſtum, per nonnulla vaſa adhuc aperta, cordi ſiniſtro, ad continuandum qualemcumque humorum circuitum, transfundit. Hicque modus quoque *Morgagno* eſt explcandi, quomodo ineunte Peripneumonia pulſus durus eſſe debeat, & quo pacto dein, obſtructo magis præ inflammatione pulmone, mollis fiat. *Ep.* 20. §. 38.

An non credibile *Galenum* incidiſſe, dum ejuſmodi definitionem animo meditaretur, in eam Peripneumoniam, quam *Notham* nunc appellitamus, & quæ eodem cum vera olim nomine comprehenderetur? An ſaltem in proveſtam jam Peripneumoniam veram? Neſcio qui

rem alias explicem. Saltem cum quotidiana experientia pulſum peripneumonicorum & mihi, & aliis, durum exhibeat, terminabo hanc paragraphum nonam ſententia *Ill. Morgagni* Epiſtola mox laudata: „ Hoc tantum dico, inquit, „ pro varia ſanguinis, & corporum, pulmonum„ que in primis diſpoſitione, varioque modo, „ quo in his illius congeſtio accidit, veriſimi„ le eſſe variari ſigna; ut modo præcipua om„ nia, aut pleraque inflammationis indicia oc„ currant, *idque ut plurimum*; modo nulla fer„ me illorum, aut etiam contraria, ut cum „ pulſus rarus eſt; denique nulla interdum, „ ſed pulſu tamen plus minusve frequenti."

§. X. Quo porro omnis hujus ſecundi capitis ſermo tendat, facile capiet quisque. Si enim 1. ita variet multorum in ventre viſcerum inter ſeſe cum magnitudo, tum ſitus, etiam in ſtatu ſano, ut exploratione ſæpe, quodnam illorum patiatur, determinare aut arduum ſit, aut impoſſibile; imo ut aliud eorum alius occupet ſedem: ſi 2. præter affecta, quæ noſcuntur viſcera, inveniantur alia, quorum affectorum nulla in vita ſigna conſtiterant, pejus affecta, quam quorum conſtiterant; ut v. g. in inflammato pulmone Lienis corruptio, bis hoc anno reperta talis, ut una cum ſua membrana in pultem ruffam deliqueſceret, intraque digitos diffluĕret totus: Si 3. ipſa viſcera morboſa ita mole ſua, mutatoque præ aucta mole ſitu, imponant ut Meſenterii tumor, ut Ren ex-

orbi-

orbitans, ut veſica Urinaria, Uterus, Tuba, Ovarium, eundem ſæpe locum occupantia, veris ſignis pathognomicis, quibus quid demum ſit innoteſcat, plane deſtituantur: Si 4. Pectoris Hydropis, omnia a practicis celeberrimis requiſita ſigna ferentis; ſi Hydropis Pericardii; ſi topicorum ad vitalia vitiorum diagnoſes, vel exercitatiſſimos fefellerint. Si 5. frequenter admodum ſuppurati pulmonis diagnoſim pulmo a morte integerrimus erroneam oſtenderit: Si *6.* interna Aneuryſmata, quæ vivis adeſſe putaveramus, in cadaveribus deſiderentur, longeque aliud præ illis referant indagantibus: Si 7. Gaſtritis, ac Paraphrenitis, abſque vomitu, imo potius cum perſeverante appetitu, & cum magna, minimeque coacta liquidorum ingurgitatione homines perimant; imo Gaſtritis ſine vel vomitu, vel dolore verti queat in Gangrænam: Si 8. Hiſtoria humani ſanguinis ita obvelata nobis eſt, ut experimenta in uno eodemque morbo, imo in eadem cruoris detractione, prorſum contrarias videantur formare indicationes: Si denique *9.* in Peripneumonia, frequenti adeo ægritudine, viginti & ultra ſæcula necdum veram pulſus definitionem, quæ ab omnibus admittatur, exhibere potuerint; profecto diagnoſes morborum, ut ut ſæpe veræ, & adæquatæ, nihilominus non raro toto cælo fallunt; & Noſologia adeo imperfecta hucusque habetur, ut exceptiones cum multas, tum notabiles, patiatur; proindeque eam ordine Botanico in

Claſſes, ordines, genera, ac ſpecies reducere, fruſtra quis tentet; præterquam quod ſpecierum in infinitum fere excreſcat numerus: qua enim methodo undecim enumerantur Epilepſiæ v. g. ſpecies, eadem ipſa 250. imo plures numerare ſpecies poſſum.

Audire quidem mihi videor qui amare conquerantur, eo modo, quo pluries in præcedentibus hujus operis tomis, quo denuo in hoc novo, pergo, Medicinam a me incertiorem reddi; a me ſcilicet, cujus foret, proprii vi muneris, eandem Tyronibus reddere quotidie certiorem. Hos autem rogatos velim, quo demum pacto artis exoptent certitudinem? An ſuffocando Naturæ vocem, quæ ut aliis, ſic & mihi, eam falſam eſſe clamet, quam hucuſque credideramus, certitudinem? Agnoſcant ſaltem medicam artem natam eſſe ſedula, atque attenta obſervatione eorum, quæ in morbis apparuerant, quæ in cadaveribus detecta. Quæ ſæpe viſa regulam quandam formare contendebant; aſt ea, que non raro fallebant, arctos adeo limites noſtræ circumſcripſere arti, ut non infrequenter formata antea lex ceſſaverit talis eſſe. Certiorne igitur ars erit, ſi quod toties cadaverum luſtrationes nos moneant, ſupprimemus; ne ſemel, dudumque receptas opiniones, ac ſcholarum ſyſtemata, quæ ad multa explicanda multum, ad plura parum, aut nihil faciant, labefactentur?

Vimne eam inferre veritati poterimus, ut ea haud

haud amplius vera ſint, quæ contra receptas opiniones nobis palam Cadavera clament? Profecto hi, qui nihil prius veritate habent, ægre non ferent me medicinam non aliam tradidiſſe, quam eam, quæ minime a ſyſtemate, opinioneve, verum ab ipſa Natura depicta, deſcriptaque fuerit.

Termino hoc caput, de Polypoſis concretionibus, quas *Capite* primo plures enarravi, nihil omnino memorans; ſiquidem *Tom.* I. & alibi ſatis clare, opinor, demonſtravi eos eſſe paucos, qui inter morborum cauſas referantur, Polypos; cujuſmodi ibidem unicum deſcripſi: pleroſque vero ſanguinis diatheſi phlogiſtica in morbis gigni, aut a conquaſſante, ac palpitante Corde in ſanguine fere quieſcente fabricari. Si enim quis omnes Denatorum polypos, veluti totidem morborum cauſas, conſiderare velit, utique cunctas mortalium ægritudines iiſdem adſcribat oportet. Non attenderet idem millies polypoſas concretiones eorum in cadaveribus reperiri, qui uſque ad paucos ante mortem dies ſaniſſimi, nullam unquam earundem dederant ſuſpicionem: neque conſideraret quotieſcunque polypos invenire datur, toties alias, cum varias, tum manifeſtiores morbi, mortiſque cauſas, deprehendi. Hæc quemadmodum ante tot annos & ſcripſi, & publice ſemper docui, gaudeo ab egregio *Morgagni* & ſuis, & *Valſalvæ* obſervationibus, ubique, abundeque, confirmari.

# CAPUT III.

## *De Miliaribus.*

§. I. *Miliaria hoc anno in Noſocomio nulla. An quod extincta Viennæ? Minime, ſed quod eadem non fabricemus.* §. II. *Repetitio antiquæ concluſionis, quod Morbus miliaris non ſit Auſtriæ endemius, ſed paſſim factitius. Multorum clarorum in Arte virorum ſententia id confirmatur.*

§. I. IN Tomo hujus operis *tertio* Anacephalæoſin dedi cunctarum obſervationum, quas ſuper hac materia eouſque feceram, quaſque *in* partium *plurimarum variis*, in *Theſibus de Febribus*, & in *Epiſtola ad Amicum*, communicaveram. Lætus deprehendi diſcipulorum animos nunc minus eſſe agitatos, minus circa famoſam hanc quæſtionem inquietos; ita quidem ut ineptas quorundam calumnias potius, quam objectiones, tanquam ultimos agonizantis erroris gemitus conſiderarent; ad quas qui reſponderet, nimio profecto & immerito eaſdem honore decoraret.

Animus fuiſſet novas forte obſervationes edere, cum per integros ſeptem & ultra menſes in Noſocomio præter morbos acutos fere nihil, aut parum ſaltem, demonſtrarim. Verum in tan-

tanto Acutorum numero ne unicus quidem fuit, quem ſive Petechialia, ſive Miliaria Exanthemata, infecerint. Quin nec toto hoc anno contigit, ut ad conſultationes in urbe, ſuburbiiſque, advocatus; advocor autem crebro; in ægrum vel unicum inciderim, quem alterutrum horumce macularet exantematum, niſi ſemel forte miliarium principium, quod ilico ſuffocabatur.

Igiturne, rogabit quis, extinctus demum *Viennæ* eſt infamis hic Morbus? Minime: nam & illum crebrum viderunt Medici Exantematum fautores, genitoreſque: perierunt cum illis complures, hos inter autem ſenex, quem non alterutrum, verum utrumque hoc exanthematum genus corripuerat; peritura forſan & illuſtris virgo fuiſſet, niſi clarus ſuperveniens Medicus Miliaria in eadem regimine calido, calidioribuſque Bezoardicis, jam genita, eodem artificio, eademque fortuna pepuliſſet, quibus *Sydenhamus*, conſentientibus Medicis aliquot aliis, collegam ſuum *Morice* a Pethechiis liberabat. Quod vero neutrum horum in meo Noſocomio habuerim, id pro parte ſaltem ei tribuendum cautelæ cenſeo, qua nullos hoc anno ægros ex aliis Noſocomiis mihi conquiſiverim; ægris autem pro demonſtratione variorum acutorum morborum egens, curaverim ad me illos adferri, qui acute laborantes ad certam ſemper horam ad noſocomium Hiſpanicum aut afferuntur, aut ipſi adhuc accedunt, antequam cæ-

D 4 teris

teris cum ægris commiſceantur. Non quod ejuſmodi cautela omne exhantematum periculum excludat; domi enim eadem ſibi pravo regimine conſciſcere poſſunt, priuſquam ad noſocomia deferantur; ut vel hinc Miliaria nonnunquam ad nos detulerint: tamen juvit, quo minus periculi incurreremus, pauciores ad id habere occaſiones.

Cur vero apud ægros, ad quos conſulationis ergo vocor, necdum exanthemata viderim, hanc ejus cauſam reor, quod hæ conſultationes magnam partem apud ejuſmodi ægros haberentur, quorum Medici vel ejuſdem mecum ſententiæ de Exanthematum origine eſſent, vel eo ſaltem deveniſſent, ut ſua methodo eadem non generarent.

§. II. Repeto igitur antiquam meam concluſionem eo confidentius, quo magis video nullo ſolido ratiocinio, nullo rite capto experimento, ab iis, qui contra clamitent, refutari aut infirmari poſſe, & quo experimentis meis propriis eandem reddo firmiorem: ſcilicet, ſi Petechiæ & Miliares eruptiones ſint morbi hic loci endemici, oportet eos apud ægros, quos vel in noſocomio tracto, vel in urbe video, quoque familiares eſſe; ſicut quidam Medici eos apud ſuos ægrotantes familiares reperiunt. Atqui olim valde raros, toto hoc anno nullos ullibi habui. Ergo hæc exanthemata non ſunt endemia ſed a cauſis alibi poſitis oriuntur, quas nos non ponimus.

Quod

Quod ego experior, idem clari mecum viri dudum experti ſunt, ut publicis teſtimoniis conſtat. Dantur præterea quorum necdum nota teſtimonia ſunt. *Exp. Cramer*, digniſſimus ad *Leythæ Pontem* Phyſicus, ſtudii naturalis univerſi, ac præprimis Ornithologiæ, ac Botanices cultura eximia clarus, diſſertationem meditatur, ex ſua numeroſa praxi petitam, qua ea, quæ ſtatuo ego, abunde ſit confirmaturus.

Nec deſunt clari aliarum regionum Viri, qui quo attentius rem contemplantur, eo magis ſe mecum aſſentire aſſeverent: imo dantur, qui in annoſa ſua praxi nunquam aliter, quam ego, de miliaribus cenſuerint. Teſtem produco celeberrimum virum, *Meinungenſis* civitatis phyſicum ſeniorem, Doctiſſimum S. G. *Colderer*, qui Epiſtola 10. Oct. anni 1763. ad me data referens quaſdam ſane egregias cortice Peruviano patratas a ſe curas, tandem ſubjungit: " Jam aliquot abhinc annis in *Ehrhardtiana œconomica Plantarum Hiſtoria*, *Tomo X. pag.* 135. & *ſeq.* ad cujus operis a quinto tomo continuationem me, poſt laudati Autoris obitum, Typographus compulit, occaſionem arripui demonſtrandi, quam certo, quamque facili negotio febres malignæ, quæ anno 1759. hic graſſabantur, quæque maximam partem aut parotides, aut bubones, aliisve in locis tumores, paſſim vero Petechias & Miliares, ſibi adjunctas habentes, curari vix poterant; demum unice, ſive Cor-

„ tice

„ tice peruviano, ſive ſaltem ejusmodi medi-
„ camentis, altero tertiove morbi die confer-
„ tim prorumpentis, eruptio impediretur po-
„ tius, quam promoveretur, curarentur. Nun-
„ quam enim Exanthemata ſimilia exiſtimavi
„ critica eſſe, at vero perpetuo ſymptomatica,
„ diſſolutionisque putredinoſæ humorum certiſ-
„ ſima ſigna: ubi tamen, proh dolor! conſue-
„ ta methodus ( die Mode-arzeny, ſcribit ) ni-
„ hil aliud quam exanthematum clamet expul-
„ ſionem; quo ex fonte quot non prodierint
„ calamitates!

Ut celeberrimus hic Autor, ita clariſſimus *Klein*, eruditiſſimus *Allioni*, experientia & eruditione clarus *Valcarenchi*, eximius *Glaſs*, magnificus *Hazenohrl*, egregius *Lautter*, cenſuerunt; brevique cenſebunt publico teſtimonio plures. Ut hæc doctrina, cujus in ſalutem publicam, ſuſcepta defenſio tot inimicitias in me, tot calamos virulentos, totque atroces calumnias ideo excitavit, quod contradicendi libido, quæ juſta eſſent, non inveniret, nunc demum ſarta tecta eſſe videatur; illoque me gaudio expleat, quod unicum verumque ſit patrocinii veritatis præmium.

Quo igitur animo expertiſſimus hujus urbis practicus, Medicus aulicus, excuſſa hoc anno apud *Kruchten* diſquiſitione. *De Miliarium Exanthematum indole & tractatione*, antiquum errorem ſtatuminare tentaverit, non ſatis capio. Dicta fuerant, & ad nauſeam usque repetita a

va-

ariis, tum & ſæpius a me reſutata, pleraque
orum, quæ, veluti nova, profert; & ſi qua
ecentiora exempla propria de praxi retulerit,
acile quisque per ſe vidit ea ita ambidextra
ſſe, ut negantem æque juvent, quam affir-
nantem. Is enim hoc ſæculo experimentorum
ſus eſt, ut non id dicas, quod experimenta
oquuntur, ſed id eloqui experimenta jubeas,
uod ipſe intendis: de his autem latius ſequen-
i capite in alia materia. Ne ederet opuſculum
uum, pluries ſerio monueram; quippe me, ut
ullis aliis, ita nec illi, pro excuſſo fere pa-
rio errore militanti, minime parciturum. Igi-
urne refellam opus! Honore dignus autor eſt,
audandus practicus, meus amicus. Sui quoque
onaminis, ubi mea, quæ non legit, atten-
ius perlegerit; ubi annoſior mea confirmata vi-
erit; ipſum vehementer pœnitebit. Sat igitur
efutatum relinquo.

## CAPUT IV.

### *De Syſtemate Halleriano.*

§. I. *Partes ſenſibiles quæcunque, haud raro in-ſenſibiles apparent. Modificatio Ill.* Morgagni *admittitur quidem, conditionaliter, & non, niſi ſecundum ejuſdem viri illuſtris explicationem. Quod ſi Modificatio eadem ſimpliciter*

*citer admitteretur*, *nihil omnino novo Syſtemati faveret*. Fabricius ab Aquapendente, & Valſalva, *maxime autem olim* Aretæus, *tendines*, *ligamenta*, *ac perioſtea*, *partes ſenſibiles eſſe experti ſunt*; *hanc vero earundem ſenſibilitatem in Arthriticorum cadaveribus* Morgagni *demonſtrat*. §. II. *Contra conſuetas obſervationes*, *dantur notabiles puris confectiones citra febrim*, *vel citra dolorem*, *vel etiam citra utrumque*, *in omni hominum temperie*, *ætate*, *&* *ſexu*. §. III. *Inflammationes diriſſimæ ventriculi*, *inteſtinorum*, *&c. eædemque mortiferæ*, *aut ſine dolore*, *aut ſine febre*, *aut etiam ſine utroque*. §. IV. *Reſumitur quæſtio de pleuræ ſenſibilitate*, *occaſione cadaveris* Pleuritici, *in noſocomio demonſtrati*. *Pulmo inflammatus hepaticæ duritiei plerumque invenitur*, *varius mollis ac rubicundus*. *Quia pulmo in morbis pectoris inflammatoriis affectus eſſe deprehenditur*, *conſequitur quidem id*, *ut nec pleuræ*, *nec intercoſtalium muſculorum*, *Inflammatio hominem illæſo pulmone occidat*; *haud vero id*, *ut ſolus pulmo & ſedes doloris ſit*, *& mortis cauſa*. *Viros illuſtres*, Valſalvam *ac* Morgagnum, *perperam ab* Exp. Tyſſoto *ſuas in partes trahi* 72. *exemplis demonſtratur*; *quæ inter* 14. *ſunt cum inſtammata pleura*, *&* 17. *cum indolente pulmone*. *Muſculorum intercoſtalium examen cum in omnibus hiſce anatomicis exemplis deſit*, *non imperfectam modo*, *ſed & nullam*, *redderet*

om-

*omnem* Tyſſoti *concluſionem; etiamſi nec* Morgagni *nec* Valſalva, *nec ego, quidquam haberemus ejus argumentis opponendum: habemus autem plurimum.* §. V. *Incoſtantia incomprehenſibilis, & ſtupenda contradictio ſyſtematis Halleriani, dum* Tyſſotus 1. *mendacia ſtatuit eſſe cuncta Ill.* Halleri *de inſenſibilitate Pulmonis experimenta; ob idque, quid de reliquis illius experimentis judicandum, unicuique integrum facit:* 2. *dum ſyſtema hoc in Canones format, inter ſeſe mirifice repugnantes.* §. IV. *Irritabilitas Cordis talis, qualem ſtatuit* Hallerus, *& ipſo eo Autore, & Morgagniani Operis* 170. *experimentis, funditus ſubvertitur. Exploſit præterea* Morgagni *experimentorum in Brutis captorum adplicationem ad Corpus humanum.* §. VIII. *Concluſio hujus Capitis.*

I. IN opuſculo *Difficultatum* ſuper hoc ſyſtemate, in eo *Vindiciarum* contra *Il*-*ris Halleri* apologiam, in *Gallica ad amicum* -*ſtola*, ſparſimque hinc inde, conatus fui hu-e patefacere infirmitatem. Roborarunt ſen-tiam de eodem mear- cum illius Autor-, qui quo ulterius in eo defendendo per-, eo ſeſe mutabiliorem, incertioremque, etiam præcipuis ſuis fundamentis, oſtendit; tum Defenſores, qui, quo illud ſyſtema tuean-, in multis ab Autore recedere, plura ejus-experimenta infirmare, quædam ridicula

rc-

rejicere, abſurdioraque rejectis coguntur ſubſiſtere.

Sufficienter proinde meas in hac refutatione egiſſe partes mihi videor: attamen cum dies diem doceat, & quotidie nova obſervemus Hallerianis adverſa, quædam abs re non erit prioribus addidiſſe.

Homo, cujus morbi, & ſectionis, hiſtoriam dedi *Cap.* I. §. *6.* geſſit in ſuo Rene dextro monſtroſo ultra mediam libram calculorum omnis figuræ, nec doluit tamen inde, tum quo tempore primum apud nos erat, tum eo 40. dierum ſpatio, quo urbem ac ſuburbia tranſcurrendo doceret, voluntariaſque adderet exſpatiationes.

Ren, inquit Cl. *Hallerus*, inſenſile viſcus eſt. Sed quis hoc præter illum? Juxta ejus ſyſtema a *Tyſſoto* elucidatum, quo duriores in corpore partes, eo inſenſiliores ſunt; eo ſenſiliores quo molliores. Ren porro durus non eſt, ſaltem non utero, qui ſenſibiliſſimus, durior. Ergo Ren ſentit. Et quem experientia in vivis haud ſecus ac quam inciſiones mortuorum erudierunt, perilluſtris *Morgagnus*, quotieſne Renes ſenſiles declaravit? Quam non ſenſilitatem horum quotidianæ lamentationes Renum calculo laborantium declarant!

Aſt experimenta Renum teſtantur inſenſibilitatem, ais. Bona verba! Experimenta bene capta exhibere nudam deberent veritatem. Id vero moris non eſt. Vidimus *Cap.* II. Perip-

neu

eumonicorum durum pulſum debuiſſe mollem ici, quo *Galeni* ſervaretur auctoritas. Vidimus *ap.* III. experimenta Miliarium eruptionum iticam eorundem indolem teſtari debere, dum ita Patroni illorum juſſerint. Nunquam vero agis id, quam in irritabilitatis ſyſtemate eluſcit, ut, quod præoccupatus ſyſtemate anius juſſerit, id eloquantur experimenta.

Demus vero paulisper eſſe indolentes Renes; am tamen homo noſter dolere non debuit a itimarum renibus partium compreſſione? Meterii ſcilicet, inteſtinorum, nervorum ex verbris oriundorum, muſculorum Pſoæ, Quadralumborum, Iliaci interni, partium utique nnium ore ſenſibilium? Verum ut ex hiſtoria tuit, nihil toto, quo dixi, tempore doluit, a motu quidem validiore, nullumve impementum in motu cruris dextri expertus eſt. Equidem Cl. *Morgagni*, qui tacite ac reventer, in ſuis Epiſtolis Anatomico-Medicis, odernorum ſyſtema explofit, hinc inde ejusm abſurditates obvelare, ac emollire ſatagens, ad hanc difficultatem reſpondit, ut ſubito ti tumores dolorem quidem viciniæ ſuæ ſenili creent, minus vero qui ſenſim, lenteque; quod hæc compreſſioni pedetentim aſſueſcat, ſenſim quandoque occaleſcat.

Modificationem hanc ea lege admitto, ut tem 1. in principio tumoris ſæpe dolere viæ debeant partes in locis, qui pleni, haud ulpate aliena inſolitaque admittunt, ut 2. in cada-

cadaveribus hæ partes vicinæ enerves, aut calloſæ reperiantur: ut 3. in vita quoque partium, lente creſcenti tumori vicinarum, licet indolentium fere, tamen in uſu læſarum, phænomena appareant.

Sed, inquient, forſitan, id neceſſario ex hac modificatione non ſequi: quidem cum utero impraegnato, ſenſim ſe eam in molem extendenti, quam pauci tumores coæquent, feminæ complures vix doleant toto tempore graviditatis; eæque caſu denatæ calloſitatem degenerationemque partium compreſſarum nullam Anatomicis exhibeant: in aliis vero ipſum v. c. molis prægandis jecur, idque induratum, non exhibeat a morte calloſum peritonæum, ventriculum, inteſtina.

Demus & hoc quoque: an vero dato id verum eſſe ſequitur, quod novum ſyſtema inde concludit? Minime. Si enim 1. Clariſſimo *Morgagno* id lubens conceſſero, quod exempli gratia, duræ ac piæ Matres, dum ſenſim tenduntur, parum doleant, quod Renes pedetentim tumefacti vix percipiant dolorem; quod in graviditate, in hydrope, muſculi abdominales, peritonæum, meſenterium, inteſtina, cutisque expanſa, in pluribus non doleant, ſaltem non multum; nunquid legitima concluſio hæc erit, cutim, quæ omnibus fatentibus ſenſibilis, eſt, meſenterium, inteſtinaque, ipſos demum nervos abdominales, ſenſibilitate carere? Utique tandem nihil ultra univerſo in corpore ſenſibile foret.

2. Vi-

2. Vidi ego, videre *Valſalva* ac *Morgagni*, ordine inverſo, tumores ſubito natos dolorum expertes; lente vero cretos maxime dolorificos: idque iis etiam in partibus, quæ omnium conſenſu ſenſibiles ſunt ut poſtmodum patebit.

Tandem 3. ad leniendas quasdam novi ſyſtematis abſurditates eximius *Morgagni*, ut ſupra monui, hæc excogitavit; minime vero approbavit ad uſum pathologicum. Qui enim aliter ipſum intelligamus, Cephalæarum cauſam ex paulatim nata compreſſione cerebri membranarum *in Epiſtola I.* explicantem? Et capitis dolores a nata pauxillatim duræ Meningis cum Cranio cohæſione deducentem? Qua alia ratione ejus mentem capiemus, dum *Epiſt.* 58. obſervationem primo *Valſalvæ* referens, qui diuturni atque omnibus adhibitis auxiliis rebellis, ad diaphyſin Tibiæ, ejusque Malleolum, doloris cauſam invenerat ad tendines, inque Perioſteo: deinde obſervationem *Fabricii ab Aquapendente*, qui in carpo pituitam acrem, internos tendines afficientem, ut diuturni doloris cauſam deprehenderat; quique ambo magni in arte viri, ſcalpello educta materie, & ille, oſſis quadam ſeparatione facta, ægros ſuos reddiderant ab omni dolore immunes: dum illis, inquam, hæc ſubjungit: „ Cæterum num duo „ Anatomici, iidemque Chirurgi præſtantiſſimi, „ *Fabricius* & *Valſalva*, ipſi quoque tum forte „ decepti ſint, tendines uterque, hic etiam pe„ rioſteum, illis cruciata doloribus ſuiſſe non

„ dubitantes, malim per te exiſtimes, quam „ ipſe dicere. " Profecto ut ambo hi vitiis tendinis, ac perioſtei, minutatim natis, dolores ſive repetentes, ſive perſeverantes, tribuerant; ita hic dolores capitis vitiis membranarum cerebri gradatim ortis.

Sed, quod crebro dixi, quodque ab *Ill. Hallero*, ejusque Diſcipulis, conſideratius attendi optaſſem, quemadmodum cunctæ hæ partes explicatis de cauſis doluiſſe inventæ ſunt; ita non raro non doluiſſe viſæ ſunt: id quod ut in enarratis caſibus, ita & in aliis, imo in univerſi corporis partibus contingere, evictum eſt. Nonne dudum Aretæus ligamenta conſiderans, „ *νεῦρα, τὰ δέσματα τῶν ἄρθρων*, non dole„ re ſæpe, ſcribit, dum quis ea abſcindit, con„ teritve; & interea alio tempore hominem „ ſic ab illis dolere, ut a nulla re magis; „ imo ut non ferramenta, adſtringentia, non „ vincula, non vulnerans gladius, non exurens „ ignis, plus crearent doloris; id quod rem „ ſtupendam vocat, cujus ſolis Diis nota cau„ ſa ſit. Morb. diuturnor. " Lib. 2. Cap. 12. Profecto procul abfuit ille humanæ naturæ ruſpator, ut ideo ligamentorum ſenſilitatem negaret, quod quandoque non viderentur illa ſentire. Et non negat non doluiſſe, & doluiſſe affirmat. Cur *Aretæum* non ſequamur?

Sed experimenta, ajunt, docuere non ſentire omnino, nec unquam, ligamenta ac tendines. Attamen eorum, qui in brutis rem explo-

plorarunt, hi has partes non ſentire, illi ſentire eaſdem, experti ſunt. Ita ut, quod *Aræteus* mox de humanis, idem de brutorum tendinibus, ac ligamentis, nunc ſentientibus, nunc inſenſibilibus poſteriores notaverint.

At miſſa faciamus experimenta in brutis capta, ea quæ in homine, de quo unice agitur, contemplaturi. Ab omni ævo ligamentorum ac tendinum ſenſus a doloribus Arthriticis demonſtrari creditus fuit, ut pluries adverſus *Hallerum* evici. Vir autem illuſtris ille podagræ ſedem negavit in tendine ligamentove eſſe, & propria ſua podagra, ut putat, edoctus, ad cutem locavit.

Cum ea, quæ adeo convincentia claro Viro repoſui, ipſum conviciſſe non videantur, adeundus ipſi *Morgagnus* erit, adeundusque *Valſalva*. Narrabit ipſi *hic* ſe podagricam materiem inveniſſe in membrana digitorum tendines obvelante: *ille* poſt ſævos iſchiadicos dolores in vita toleratos, non *ſupra*, ſed totum, idque ingens, atque multiplex vitium, *intra* articulum coxæ ſe reperiiſſe: imo quod *Cœlius Aurelianus* notaverit lapides podagricos primo articulum ſolvere, cutim deinde diſtendere, atque erumpendo prominere; hæc omnia ſe vidiſſe in digitorum manuum articulis *Patricii Veneti*: remittitque lectores ad ſimilia obſervata *Harderi*, *Schneyderi*, *Dobrenskii*, in *Sepulcreto*. Tandem inducit nonnullos, quibus ſcribere libuit, non poſſe humorem arthriticum intra articu-

ticulorum caveas perferri, quandoquidem ligamenta capſularia occludant easdem, neque ulla ad has via pateat, nec vena aliqua hæc loca ſubeat; quibus egregie reſpondet vias huc easdem eſſe, quæ mucilagini, articulorum cava lubricanti, dicatæ. Adde ad hæc, quæ paulo ſupra, ex *Valſalvæ* & *Aquapendentis* demonſtrationibus didicimus.

Nonne interim dolenda artis noſtræ ſors eſt, qua id, quod plurimi mortalium, quod ipſi Medici in ſe millies experti ſunt, quod tot clari Anatomici ſuis oculis viderunt, Renes nempe, intimosque articulos, capſulas, ac Tendines, doloris materia obſideri, adeoque ſentire; id verum ultra non eſſe, quia condito ſemel imprudenter ſyſtemati convenit has omnes partes inſenſiles eſſe?

§. II. Puris confectiones febrim habere doloremque comites, ab *Hippocrate*, in noſtra usque tempora, obſervatum eſt. Ipſe tamen *Hippocrates*, poſtque ipſum alii, obſervarunt eas nonnunquam fieri ingentes, quæ æque doloris ſint, quam febris, expertes. *Epid.* IV. apud *Chart. textu* 40. ubi primum dederat *Hippocrates* ſigna conſueta, quæ Medicis patefaciant num, qui in morbis abſceſſus appareant, judicatorii ſint; duos ſubjungit caſus, qui a ſignis hisce, ab eo datis, abluderent: ac primum quidem *Leambii*, qui ad humerum, & ad ſiniſtrum ani latus, citra vel minimam febrim exulcerabatur; alterum alius ægri, qui cum

cum inflammata ſede, unde poſthac purulentum prodiit, febris omnino fuerit, doloriſque expers. Ne quis autem Medicus, ſimilia nondum expertus, fidem forte dictis negaret, rem probe ſe noſſe, & aſſeveranter ſe loqui *Hippocrates* declarat: ἰκανῶς τοῦτο λέγω, inquit.

Egregius *Morgagni* in Senatore ſene & œdematoſo id in crure obſervavit. Et qui in varia ætate, ac ſexu, viderat, laudat Collegam ſuum Cl. *Pujatum*, ut qui in Anu, in Adoleſcentula, in Viro robuſto, idem obſervaſſet. Num inde concludam legitime cutaneos nervos, & cutem ipſam, inſenſiles eſſe? Non: ſed has ſenſiles per ſe partes, aliquando inſenſiles eſſe, ut de ligamentis ſupra *Aretæus*.

§. III. Inflammationes adeo ſævas, ut eas Gangræna, Sphaceluſque excipiant, febres, magnique ſolent comitari dolores. Non eſt tamen lex perpetua. Juvenis meus *Cap.* I. §. VI. Homo *Valſalvæ* apud *Morgagni Ep.* 24. inflammatum ventriculum, ac gangrænoſum uterque citra dolorem, meus etiam citra febrim, habuerunt. *Morgagni* poſt quam cum ipſe quatuor aut quinque exemplis idem expertus eſſet, tum ex *Fernelio*, *Hoffmanno*, *Ortlobio*, *Riverio*, aliiſque confirmaſſet; demum *Epiſt.* 25. §. 21. præclare ſubjungit: „ Quæ omnia cum ita ſint; „ quando cum aliis inflammatorum inteſtino„ rum ſignis vehementem dolorem, & acutam „ febrim in ægrotantibus deprehendes; jure qui„ dem meritoque credes rei medicæ auctori-

„ bus, hæc duo inter præcipuas notas magnæ
„ inteſtinorum inflammationis ponentibus. Nec
„ tamen, ſi quando alterum, vel utrumque
„ horum aut abeſſe, aut vix eſſe, invenies,
„ continuo putabis aut nullam eſſe inflamma-
„ tionem, aut levem; neque gangrænam &
„ ſphacelum in eorum eſſe inteſtinis non poſ-
„ ſe, in quibus duo illa præceſſiſſe non vide-
„ ris. Optandum ſane fuiſſet ut Medici, cum
„ ſigna hujus inflammationis, & conſequentis
„ ipſam gangrænæ, propoſuerunt, hoc moni-
„ tum non omitterent in morbo, qui per fal-
„ laciam ejuſmodi, nec raro, præceps, ac re-
„ pentinum affert exitium. Nec raro, inquam,
„ nam memini, cum adoloſcentuli ſupra de-
„ ſcripti caſum mirabundus narrarem *Valſalvæ &*
„ *Albertino*, continuo utrumque confirmaſſe
„ non abſimilia occurriſſe ſibi, nec ſemel."
Quid, quod idem Vir perilluſtris ſemel, ego pluries, herniam incarceratam indolentem viderimus, ut morbus tumore inguinis, ac vomitu deſperato cognoſceretur duntaxat; & inflammata valde inteſtini pars, inque gangrænam pro parte verſa, in cadavere adpareret?

Ex quibus manifeſtum fit partes ſenſiliſſimas, dolorum atrocitate infames, non raro a cauſis dolorificis affici, ſine ſenſu doloris. An tunc cauſa doloris vehemens intercipiat id, quod ea in parte cum communi ſenſorio communicet? Namque pauculum in nervo requiritur, ut ſubjecta pars inſenſibilis, etiam ſciſſa uſtaque, nihil

hil ſenſorio communi denuntiet. Sed quæcumque mirabilis phænomeni cauſa ſit, id perpetuo conſtat, ideo muſculos, ideo nervos, ideo ventriculum, inteſtina, Meſenterium, cutim, partibus ſenſilibus annumeranda non eſſe, eo quod non raro inſenſilia appareant?

§. IV. Cum ſimile quidpiam credatur in pleura obſervari, paulatim perduci me ſentio ad reſuſcitandam tædioſam de ejus ſenſilitate quæſtionem, quæ occaſione ſyſtematis moderni agitata toties eſt; quæque ejus ſenſilitas ita a magnis Viris *Valſalva*, & *Morgagno*, exploſa fuiſſe Clariſſimo *Tyſſoto* apparet, ut in ſuo diffamatorio contra me libello clamet io! triumphe! Quo brevior ſim, refero me ad ea quæ in *Gallica ad Amicum Epiſtola* in hanc rem ipſi repoſui; additurus hic reliqua, quæ occaſione Anatomicæ ſectionis, *Cap.* I. §. V. relatæ, neceſſario mihi exponenda ſunt.

In thorace dextro, ſub loco olim dolentiſſimo, quem, ne de eo quis ambigeret, emplaſtri figebant viſtigia, membrana pleura, latiſſima admodum plaga, haud inflammata duntaxat, ſed inflammatiſſima apparuit: ſic quidem, ut cum illi, qui pleuram vaſculoſam eſſe præfracte negarunt, tum hi, qui feliciſſima injectione paucis tantummodo vaſis ornatam videri ſtatuerunt, hic eam vidiſſent quovis in puncto vaſculoſiſſimam. Clari hi viri laudandi ſunt, quod vel nulla, vel vix ullá vaſa, ſuis plêuræ injectionibus ſe inveniſſe, adeoque *Ruy-*

*Iſchio* adhuc infeliciores fuiſſe, fateantur; ſed condemnandi ſunt, quod ideo pleuram vaſculoſam eſſe negaverint; quod ideo inflammationi ineptam eſſe decreverint; quodque ideo aut deceptos, aut mendaces, magnos in arte viros declaraverint, qui in cadaveribus eandem valde inflammatam, & viderant, & deſcripſerant poſteritati: *Eraſiſtratos* ajo, *Cælios*, *Martianos*, *Diemerbrœckios*, *Riolanos*, *Boerhaavios*, *Valſalvas*, *Morgagnos*.

Hæc porro Pleura, ut vehementer, quo indicavi loco, inflammata, ſic etiam, cum in vita dolor, non deſerendo hanc plagam, usque ad dorſum proſerpſiſſet, inflammata Pleura inventa eſt usque ad alterum ſpinæ dorſalis latus. Tum & ipſa diaphragma conveſtiens, & qua tendineum, & qua muſculoſum, inflammata admodum adparuit: inflammatum quoque diaphragma erat, qua parte Peritonæo ſuccingitur; levius tamen, quam qua Pleura.

Pulmones nullibi ad Pleuram accreti, niſi in inflammata quadam plaga, adhæſione digito non latiore: molles ceterum, & dum profundius incidebantur, ſuperius griſei, inferius intenſiſſime rubri.

Plurimos inter teſtes, huic ſectioni circumſtantes erat Vir clariſſimus, *Gottigenſis* in Anatome Profeſſor *Virsberg*, qui per duos, tresve menſes, hanc noſtram univerſitatem ſua præſentia cohoneſtavit.

Febris acuta primum, dein ſæva Pleuritis, ſuſtu-

ſtulerunt hominem; haud ſine peripneumonia
men. Licet enim Pulmones inflammatione
uros non deprehenderemus, quemadmodum in
ntecedente trium cadaverum ſectione, erat in-
mmatus tamen, infimis uterque lobis, ea ni-
irum rariore inflammationis ſpecie, quam Cl.
*Morgagni* deſcribit, ut rariorem, *Ep.* 20. §.
1. „ Plerique credere videntur, ait, pulmo-
nis inflammationem in rubore ferme conſiſte-
re: ( hic noſter caſus erat) quod aliquando
fieri poſſe non eſt negandum, ut ſi quando
de genere eſt legitimi eryſipelatis: verum in
plerisque inflammationibus denſus durusque ſit
lmo. "

Neceſſe fuit hanc memorare Cl. *Morgagni*
notationem convenientem cum ea *Hippocratis*,
lmones Peripneumonicorum nunc eryſipelato-
s, nunc infarctos, durosque, ſcribentis; con-
nientemque præterea cum ea *Lanzonii*, qui
Pleuritide, pleura illæſa, pulmonem invenit
ryſipelate affectum, ex flavo maculoſum, non
ro durum: neceſſe, inquam, fuit hanc ad-
re adnotationem; ut ſimul confirmarem id,
od in *Epiſtola ad Amicum*, contra *Tyſſotum*
ſi: nempe in Schola *Boerhaaviana* Pleuriti-
m, ſi ſedem in Pleura, vel in Muſculis in-
coſtalibus habet, haud ita conſiderari, ac ſi
de homo illæſo moreretur pulmone; at vero
, ut reſpiratione Pleuriticorum vehementer
ſa pulmonem ſerius ocyus affici, ſuæque affe-
onis indicia in cadavere præbere oporteat.

Imo

Imo *Boerhaave* non in Pleuritide tantum, verum etiam in pleriſque morbis lethalibus, peripneumonicum hominem demum mori docebat.

An igitur adverſariorum inde deducta conſequentia legitima eſt? Quando *Boerhaave* ſcripſit Aph. 874. „ Cur ex iiſdem pariter liquet „ hunc morbum, (Peripneumoniam) fere fieri ex omni alio prægreſſo, antequam ex eo „ moriatur æger? adeoque proximam mortis „ cauſam, & ultimum omnium fere lethalium „ morborum effectum, eſſe Peripneumoniam: " quando, inquam, ſic ſcripſit, nunquid ideo ſtatuit mortalium neminem nunquam a Pleuritide mori, quia Peripneumonia ſcenam claudit? neminem unquam a Paraphrenitide? neminem ab Hepatitide, Enteritide, Hyſteritide, Nephritide, Arthritide? An quoque dixit *Boerhaave*, hæc ſcribens non differre morbum principem ab epigenomena Peripneumonia? Nihil profecto minus. Sed quidem hoc docuit, quemadmodum inflammatio meningum Cerebri, ea inteſtinorum, uteri; quemadmodum ceteri enumerati morbi principes, ſeu primarii; ſive ſanguinem corrumpendo, ſive ſolida omnia obſtruendo, conſtringendove, ſive nervorum labefactando originem, ſive alio quocunque demum modo id efficiant, ut pulmo plus accipiat cruoris, quam ſiniſtrum in Cor refundere poſſit, lethalem adeoque Peripneumoniam gignant; ſic quidem ut non directè per ſe, ſed per epigenomenam Peripneumoniam necet hominem; ita pariter & quidem a fortiore, Pleuritis, id eſt in-

flammatio Muſculorum intercoſtalium aut Pleu-
, non modo ea facit, quæ enumeratorum
erique, verum magis immediate eorum orga-
rum, quibus ad reſpirandum eget pulmo, læ-
t functiones, eoque certius hac ſuperveniente
ripneumonia occidit: abſque eo tamen, ut
ta ſic peripneumonia non magis princeps ſit
orbus, non magis exiſtentiam inflammationis
terum, ut ſui cauſam, neget; quam ſuper-
niens inflammationi v. g. inteſtinorum nega-
hanc ipſam inteſtinorum inflammationem &
paratum a ſeſe morbum eſſe, & ſe ex eadem
m ſumſiſſe originem.

Neque alia ratione, intentioneve, ſuas tradi-
e *Valſalva* ac *Morgagni* obſervationes. Ut
fecto neſciam quo pacto potuerit *Tyſſotus*
n in *Halleri*, quam in ſui proprii ſyſtematis
nfirmationem, magnorum illorum Virorum
ervationibus ita abuti, ut inde probaret nun-
am Pleuritidem in Muſculis aut membrana
erum thoracis, ſedem habere; & hunc mor-
m unum eundemque cum Peripneumonia eſ-
Cum illegitima hæc innovatio ſimul totam
in parte Pathologiam perturbet, neceſſe eſt
icis ut has obſervationes recenſeam, ſingula-
mque ſingularem analyſin faciam.

*Epiſt. anat. med.* 20. §. I. recenſet Clariſſ.
*rgagni* caſus per univerſum opus diſperſos,
equam ex profeſſo rem aggrediatur: itaque
lem modo eum ſequar.

I. In *Epiſt.* 6. Num. 10. *Valſalva* in ho-
mine

mine poſt dolorem ſiniſtri lateris invenit pulmonem ſiniſtrum induratum. Pleuræ mentionem eo non faciente, illæſam fuiſſe lubens ſupponam. Numquid muſculorum intercoſtalium mentione non facta, illæſos quoque credam eosdem? Neutiquam: etenim ex univerſa ſequentium hiſtoriarum ſerie patebit, vix, niſi ſemel iterumque, examinatos in cadaveribus hos muſculos fuiſſe; adeoque inſignem adeſſe in omnibus *Tyſſoti* concluſionibus defectum. Cum enim *Boerhaavius* Pleuritidis ſedem in Pleura, vel in muſculis intercoſtalibus fixit, & in his ultimis ſolis *Hallerus*; ipſe vero *Tyſſotus* in unico Pulmone; non potuit fere ullo teſtimonio *Valſalvæ* & *Morgagni*, ille uti, niſi in quo rigoroſum ſimul factum fuerit eorundem muſculoſorum examen; in quo ſane examine totus rei cardo vertitur. Adeoque, ut monui, cum vix tale examen unquam ab illuſtri hoc duumviratu inſtitutum ſit, fuit vana ac inanis omnis ejus concluſio.

Igitur æger *Valſalvæ* doluit ſiniſtro latere, vel ob id unice, quod induratus pulmo ſenſibilem pleuram continuo terendo, premendo, fricando irritaverit; vel ob hanc cauſam, & ſimul ob intercoſtalium muſculorum inflammationem.

Nunquid vero tunc Pleura non fuiſſet inventa inflammata? Potuiſſet, ſed non debuiſſet. Non omnis ſenſibilium partium irritatio gignit phlogoſin. Si gignat pulmo induratus

hanc

hanc fricando, terendove, gignit & epigenomenam pleuritidem; ſin minus pleura doluit non inflammatorie.

2. *Epiſt.* eadem §. 12. Senex ſterni dolore in morbo ſuo ultimo unica modo die laborat, ſaltem poſtea non conqueſtus de eo eſt. Illi obeunti ſtertor ſucceſſit. Erat autem homo & ante dolorem pectoris, & poſt eundem, hebes, ac ſemiſopitus. *Valſalva* in Thorace invenit pulmonem dextrum hic durum, ibi nigrum, alibi corruptum. Quid hæc hiſtoria ad quæſtionem noſtram? Homo hic unico die doluit duntaxat, vel quod inflammatus cruor ſternum relinquendo affecerit pulmonem, vel quia æger præ mentis hebetudine, & ſoporoſitate, dolorem ultra non perceperit. Die 5. vel 6. a ceſſante dolore mortuus eſt.

Arbitrabitur forte adverſæ opinionis ſcriptor hominem hunc non minus ſtupidum fuiſſe, quo die dolores pectoris conquerebatur, quam & antea & poſtmodum, nihilominus de dolore non niſi eo unico die conqueſtum eſſe; cum igitur hebetudine ſua non impediretur dolorem unico die percipere, oportere eum toto morbi tempore doluiſſe, cum pulmo ejus ita pro parte induratus, debuerit, ſecundum prioris morbi explicationem, continuo dolore pleuram irritando, fricandoque afficere.

Viciſſim autem hunc ego rogabo, ut explicet mihi cur homo hic perpetuo non doluerit, ſi cauſa doloris pleuritici vera ſit pulmonis inflam-

flammatio? Cum enim Pulmo in cadavere peſſime inflammatus reperiretur, debuit doluiſſe continuo. Nec cauſam indolentis pulmonis in ejuſdem gangrænam referat: nam pars adhuc dura præ inflammatione erat. Cum hoc mihi nunquam explicabit, vel ad dicta antea me refero, vel in partium ſenſibilium temporariam inſenſibilitatem, quæ longe lateque ſuperius demonſtrata eſt, cauſam refundam.

3. Ibid. §. 14. Peripneumonia ac ſopore detentus intra quatriduum moritur. Thoracem non examinavit *Morgagni*. Ergo adverſarius ex ex tota hac hiſtoria nihil concludere poteſt.

4. *Epiſt.* 7. N. 4. *Valſalva* hæc habet. „ „ Vir annorum circiter 35. dolore corripitur „ in Thorace cum febre. Dolore abeunte, ac- „ cedit ad febrim delirium: quod, febre magis „ augeſcente, ad mortem usque perdurat, quæ „ circa diem 11. accidit. Thorace recluſo pul- „ monum poſteriora dura aliquantum, & rubra „ inveniuntur." Si hic homo pleuriticus fuit, dolor abivit, quia pro pleuræ inflammatione ea meningum nata eſt: pulmo autem inflammatus fuit quod Phrenitis, ut omnes morbi acuti fere, quemadmodnm ſuperius probatum eſt, vitam Peripneumonia finiverit. Notandum adverſus pulmonum ſenſibilitatem, quod ſi ideo homo thorace doluiſſe ſtatuatur, quod pulmones inflammati eſſent, pulmones inflammati plurimo morbi tempore inſenſiles fuerint. Si dicas præ delirio hominem dolorem non ſenſiſſe, di-

dicam idem de Pleura vel de Muſculis intercoſtalibus.

5. *Epiſt.* 22. §. 10. *Valſalva* in Thorace hominis venerei, qui ſiniſtri cum lateris dolore acute decubuerat, ſiniſtrum pulmonem ſuperiore parte durum, inferiore ſaniosum, invenit. Iterum ab affrictu & irritatione rigidi pulmonis ad pleuram dolor explicatur: vel ab inflammatis muſculis intercoſtalibus.

6. Ibidem §. 11. Meretrix in ſiniſtra thoracis parte ſic dolet, ut vix decumbere in eandem poſſit. Cum pulmones ambo dura tubercula & ulcera geſſerint, cur ſi ſedes doloris lateris in pulmone eſt, non doluit illa utroque latere? Ergo pulmones non ſunt dolorum laterum ſedes. Unde ergo ſiniſtri lateris tantummodo dolor? Intercoſtales muſculi, ſi examinati fuiſſent, doloris forſan patefeciſſent cauſam.

7. Ibid. §. 16. Virgo pleuroperipneumonica ſiniſtro latere potiſſimum ac valide doluerat. Invenitur & Pleura inflammata, & plumo. Hiſtoria hæc explicatione non eget. Nimiæ præcipitationis convincit modernos.

8. Ibid. §. 22. Pleuroperipneumonia cum pungenti ſiniſtri lateris thoracis dolore. Pulmo ſiniſter prave affectus, minus dexter: ambo cum pleura ubique connexi, magis adhuc dexter. Pravus pulmo ſiniſter minus accretus, ad loca accretionis diſtraxit pleuram, ut doluerit, dolore tamen non inflammatorio. Dexter Pulmo univerſalius accretus, & parum vitioſus, non po-

potuit diſtrahere pleuram. Quid ſi etiam ſiniſtri intercoſtales muſculi inflammati fuerint?

9. *Epiſt.* 36. §. 23. Lanio acuta prehenditur febre, ſignis ſtipata interne thoracis inflammationis. Pulmo dexter annexus pleuræ & durus. Hiſtoria non narrat, an dolor affuerit, nec quanam thoracis in parte: ſigna modo ait adfuiſſe inflammationis internæ. Si doluit igitur latere dextro, cauſa ex præcedentibus intelligitur, preſſio ſcilicet & irritatio pleuræ a duro pulmone. Sin minus, obſcurior narratio eſt, quam ut quisquam illam in ſui favorem laudet.

10. *Epiſt.* 37. §. 29. Thoracis inflammationem conqueſta mulier eſt. Vaga enarratio nihil determinans, adhuc minus Anatome, quæ non eſt facta Thoracis.

21. *Epiſt.* 45. §. 16. Mulier in acuto morbo pectoris non querebatur de peculiari ad dorſum moleſtia, ut neque de pungente dolore. In cadavere tamen, præter vitiatos pulmones, pleura utroque in latere roſeo rubore ad non parva ſpatia rubebat. Subrubrum & Pericardium.

Sed ipſa hæc mulier nunquam erat conqueſta de tremore cordis, nunquam de animi defectionibus. Nihilominus ipſi erat Pericardium hoc amplum, ſero quaſi purulento diſtentum, in ſubſtantia incraſſatum, eductaque contenta materie luridum, quemadmodum, quoque univerſa cordis, vaſorumque majorum, & auricu-

larum

larum ſuperficies erat, a craſſa polypoſa compacta, iisdemque accreta materie.

Cum proinde hæc mulier cordis palpitationibus, animique caruerit defectibus, quos pati debuiſſet, non miramur nec laterum conqueſtam eſſe dolorem. Peculiare illud hic obtinuit, ſupra memoratum, explicatu difficile, quo licuit cauſas adeſſe ſymptomatum, ipſa tamen deeſſe aliquando ſymptomata. Nihil ergo hoc argumentum urget.

12. *Epiſt.* 48. §. 32. Thoracis inflammatione Meretrix periit; cujus non eſt examinatum pectus. Adeoque hæc obſervatio ad quæſtionem non facit quidquam.

13. Recenſui hucusque eos caſus, quorum per anacephalæoſin *Morgagni* meminit. §. 1. *Epiſt.* 20. quæ nobis commentanda eſt: priusquam vero id aggredior, neceſſe eſt eos recenſeam per univerſum opus diſperſos, quorum auctor in hac §. 2 *Epiſtola* 20. ipſe non meminerit; ut toto in opere nihil, quod ad rem facere poſſit, maneat intactum.

*Epiſt* 7. §. 11. Figulo vehemens eſt dolor ſiniſtri lateris, die ſeptimo moritur. Siniſter pulmo præ inflammatione jam ſuppurari inchoat. Pleuræ adhæret multis membranaceis vinculis. Pleura ſuperius craſſa, inferius craſſiuscula, & rubicundior. Pericardii facies exterior, ſiniſtra tantum, a vaſculis minimis, ſanguine turgidulis, rubebat. Hic omnia adſunt, quæ

in ſchola Boerhaviana ad Pleuroperipneumoniam requiruntur.

14. *Epiſt.* 52. §. 15. Pleuritis ad imam ſiniſtram Thoracis partem graviſſima fuit. In davere ſolum cranium examinarunt. Ergo ut ſupra ad N. 12.

15. Ibid. §. 13. Dolor pungens ad lævam mamillam. Siniſter pulmo inferiore lobo inflammatus; ſiniſtraque pleura. Demonſtratio ut N. 13. ſuperioris.

16. *Epiſt.* 9. §. 12. Nulla doloris laterum mentione facta, febricitans coquus moritur ad 12. diem epilepticus. In cadavere inflammata pleura.

Ad hiſtoriam hanc non eſt quod multum hæreamus. Cl. Auctor nec morbum ipſum ſe multum vidiſſe, nec diſſectioni, quæ modo a Medicinæ ſtudioſo facta eſt, interfuiſſe ſe fatetur. Aſt cum pleura inflammata eſſet, legitime ſupponam hominem latere doluiſſe.

17. *Epiſt.* 22. §. 16. Virgo utroque quidem latere doluerat, ſed ſiniſtro potiſſimum. Pleura ſiniſtra inflammata, ſiniſterque pulmo. Pulmo dexter ſuperius durus pleuram irritaverat nondum inflammatorie.

18. *Epiſt.* 45. §. 23. Pulmo inflammatus ac peſſime affectus, ſine ullis ejus in morbo acuto ſignis aut dolore. Qui ita urgent ideo non eſſe ſenſibilem pleuram, quod ſine prægreſſo dolore inventa ſit inflammata; coguntur hic ſuam aſſumptam pulmonis ſenſibilitatem dimittere.

tere. Quid clarius demonſtrat Peripneumoniam exquiſitam doloris expertem eſſe; ideoque in ejus definitione doloris non fieri debere mentionem?

Nunc ad *Epiſt.* 20. & 21. examinandas, *Tyſſotus* Pleuræ inſenſilitatem, ac ſenſibilitatem Pulmonis, probare anniſus eſt, nos accingamus.

*Epiſt.* 20. meras *Valſalvæ* continet obſervatione: quarum *prima* hæc eſt §. 2. Moritur peripneumonicus, ſine dolore. In thorace dexter pulmo inflammatus, cum Pleura illæſa. Hic quæretur a me cur Pleura non doluerit, quæ juxta explicationes priores meas a duriore pulmone laceſſita dolere debuiſſet? Quæro viciſſim ego, cur pulmo, adeo ſenſilis hoc tempore habitus, non doluerit? dolere enim debuiſſet. Si caſus utrique litigantium partium inexplicabilis, neutri favorem, aut præjudicium facit. Ego qui ſenſibiles partes non raro non ſentire demonſtravi, facile hic pleuræ explico indolentiam.

2. §. 3. Dolor in latere dextro. „ Dexteri „ pulmonis ſuperior lobus, & proximi lobi pars „ ſuperior, qua uterque dorſum ſpectabat, tu„ more turgebant inflammato, & præduro, ar„ ɛteque per membraneos nexus pleuræ adhæ„ rebant: hæc tamen nullam inflammationis „ notam habebat." Quæro hic ab iis, qui omnem pleuriticum dolorem Pulmonibus inflammatis tribuunt, cur pulmone ad dorſum inflam-

mato homo non ad dorſum, ubi inſlammatio, ſed ad latus, ubi ſanus pulmo, doluerit? Ergo inflammatus pulmo non dolet. Cur igitur homo doluerit in latere ubi nec pulmo durus, nec pleura læſa? Reſponſio forte in propatulo eſſet, ſi muſculos intercoſtales examinaſſet *Valſalva*.

3. §. 5. Dolor gravans ſiniſtri thoracis. Tumidus, ac durus Pulmo, ſiniſtram hanc partem totam explebat. Pulmo valde tumidus compreſſit pleuram, quæ inde non *punctorie* non *inflammatorie*, ſed *gravative* doluit: unde nec inflammata apparuit. Si quis tamen velit acutum ac pungentem dolorem adfuiſſe, in muſculis intercoſtalibus ſedem quærat.

4. §. 7. Dolor in Thoracis ſiniſtra parte. In ſiniſtro cavo ſerum albidum, tum pulmo a poſteriore parte inflammatus. Pleuram *Valſalvæ* non deſcripſit. An quod neglexerit? An quod bona eſſet? Supponamus fuiſſe bonam, & ex toto caſu concludamus 1. pulmonem inſenſilem eſſe, qua enim parte inflammabatur, non dolebat. 2. Serum acre effuſum non quidem inflammando, ſed irritando creaſſe pleuræ dolorem.

5. §. 9. Dolor primo gravans in latere dextro, quarto die pungens, quinto mors. Pulmo dexter immanem inflammationem ac duritiem, & ſub his inchoatum jam abſceſſum, oſtendit. Inſinuat Cl. *Morgagni* in hac anatome

me deſcribunda *Valſalvæ* negligentiam. Nihil enim, quod requirebatur, de tota Pleura. Si inflammata fuit, utique cauſa intellecta doloris eſt: ſin minus; exſpectemus muſculorum intercoſtalium examen.

6. §. 11. Poſt dolorem præſertim circa ſternum, in febre continua, mors die nono. Pulmo ſiniſter inſeparabiliter cum tota pleura connatus. Dexter concretus cum toto mediaſtino, itemque cum pleura ſuperiores coſtas veſtiente; pus ſanioſum e pulmone effluxit, dum vi a ſuperioribus coſtis avelleretur. Antiquior forte cohæſio, quæ demum, pulmone præ inflammatione, & ſuppuratione tumido, ac duro, cauſa doloris fuit. Sed quid ſententia *Morgani* præſtantius? „ Hic illud juvat attendere, inquit, „ cum dolor eſſet præſertim circa ſternum, vi„ tiatum pulmonem toti mediaſtino arcte adhæ„ ſiſſe, quod videlicet ad ſternum alligatur. „ At alligatur, inquis, etiam ad Thoracis ver„ tebras, circa quas non memoratur dolor. „ Verum hoc eſt: ſed verum id quoque, in „ violenta reſpiratione, qua uti ea virgo co„ gebatur, ſternum moveri, non vertebras; ita„ que illas magis affici mediaſtini partes, quæ „ ad ſternum ſunt alligatæ.

Peto humaniter ab iis, qui haſce *Morgagni* præclaras Epiſtolas in ſuas partes trahunt, num manifeſto iis oppoſitus non ſit, mediaſtinum, pleuræ productionem, ſenſibilem declarando? ſi dubitent adhuc, ſequantur eum hoc loco, tres

*Sepulcreti* obſervationes ſic explicantem, ut mediaſtino, ac Pericardio ſenſilitatem non neget.

7. §. 13. Dolor in dextra Thoracis parte, atque etiam in medio ſterni. Supinus cubat. Erecta cervice ſpirare cogitur. Die 7. mors. „ Pulmo dexter in ſuperiore parte tota induruerat; & nonnihil ſterno, arctius autem „ mediaſtino, adhærebat. Siniſter a tergo infe„ ctus erat colore atro.”

Si dolor a pulmone inflammato, in ſiniſtro Thorace debuit violentior fuiſſe, cum ſæva inflammatio jam in ſphacelum tenderet. Atqui non doluit latus ſiniſtrum. Ergo pulmo non eſt ſenſibilis.

Cur homo doluit latere dextro, & ad ſternum medium? quia pulmo ſua duritie pleuram fricabat, & adhæſione ad ſternum ac mediaſtinum, has diſtrahebat partes.

8. §. 15. Infantis quatuordecim dierum vera peripneumonia nihil ad negotium noſtrum facit: De pleuritide enim, aut dolore, hic nulla quæſtio.

9. §. 16. Virgini dolor in ſiniſtra primum, hinc in dextra Thoracis parte. „ Pulmo dexter „ nonnihil inflammatus, a tergo præſertim. Si„ niſter autem, qui undique pleuræ, coſtas, & „ diaphragma conveſtienti, adhærebat arctius, „ ut eximi ſine laceratione non poſſet, multum „ rubebat.” Principio pulmo inflammatus dexter ſolus, preſſit ac fricuit pleuram dextram; inflammatus dein ſiniſter, non modo pleuram com-

compreſſit, ſed ſuas cum ea cohæſiones diſtraxit.

Iterum in illos, qui egregium *Morgagnum* ſuis a partibus ſtare toties gloriantur, noto hunc Autorem, dum in hanc *Valſalvæ* hiſtoriam commentatur, manifeſto agnoſcere, pleuræ ſenſibilitatem, affirmando, & iſtam virginem, & virum priorem, in dextrum latus incumbere non potuiſſe, eo quod pulmo ſiniſter ad pleuram alligatus, ac ponderoſus, inclinato in dextrum latus corpore, pleuram diſtraheret, moleſtiamque crearet. Sic & §. 38. exponens cur pleura, licet inflammata inventa non fuerit, doluerit tamen, rem ſic exponit. „ Nonne ita „ rem potero declarare, ut pleuram, quamvis „ haud inflammatam, diſtrahi intelligas, quoties diſtentus jam, ſed non omnino, ab inflammatione pulmo, inſpirato aere magis diſtenditur, & hoc ipſo omnia ſuæ ſuperficiei „ puncta aliud ab alio dimovere, & quod conſequitur, annexam pleuram quaſi divellere „ conatur? "

10. §. 17. Adeſt juveni dolor obtuſus in lævo Thorace. Die 17. mors. „ Thorace aperto, illæſa pleura inventa eſt, pulmoneſque „ ab hac omnino ſoluti. Sed erat ſiniſter ubique inflammatus ſi partem ſuperiorem excipias. Obtuſus fuit, non pleuriticus dolor, excitatus a frictu in inſpiratione turgentis pulmonis: ideoque necdum inflammata apparuit pleura.

11. §. 20. Sacerdoti principio dolor eſt dextræ Thoracis partis, deinde ſiniſtræ. Non notavit *Valſalva*, utrum dolor dextræ partis abiverit, ſuperveniente illo ſiniſtræ, an vero cum eodem extiterit? Quiquid fuerit rogo eos, qui omnem pleuriticum dolorem pulmoni tribuunt, cur non notetur hunc Reverendum virum in dorſo tantummodo doluiſſe, in quo ſolo ambo inflammati pulmones? Dico iterum inde manifeſtum fieri, non dolere pulmones. Cur ego doluit æger utraque in parte? cauſa non invenitur, niſi vel a turgidis pulmonibus latera fricantibus, vel ab inflammatione Muſculorum intercoſtalium.

12. §. 22. „ Senex dolere deprehenditur in „ dextra Thoracis parte, febricitat, tuſſit, ex- „ puit: facilius decumbit in dorſum. Sputi co- „ pia major fit. Sed *ob ſectam die* 10. *venam* „ *ſupprimitur*. Itaque undecimo moritur. Pul- „ mo ſiniſter ſanus, quamvis undique pleuræ „ adhærens. Dexter contra, quamvis a pleura „ ſolutus, dorſum verſus ſummopere inflamma- „ tus deprehenditur."

De pleura nulla iterum mentio. Sanamne benigne interpretabimur? Sit! Si dolor Thoracis fuit verſus dorſum, non in dorſo, ut pulmo non in dorſo, ſed verſus dorſum inflammatus erat, frictu hic pleuram læſit, moleſtavit, dolore affecit, ſi non ibi latus doluit, ubi inflammatio pulmonis, ab inflammatione Muſculorum intercoſtalium intelligendus eſt dolor, in-

inſenſibilisque pulmo inflammatus ſtatuendus.

13. §. 24. „ Vir——cum Thoracis dolore,
„ & difficili reſpiratione correptus eſſet, initio
„ quidem facilius in latus cubabat dextrum,
„ deinde in ſiniſtrum; in dorſum nullo modo
„ poterat. —— Pulmones ambo & adhære-
„ bant pleuræ, ſic tamen ut ſine lacerationi ſe-
„ parari poſſent, & dorſum verſus inflammati
„ erant & multum duri.

Deeſt quoque determinatæ, quæ in Thorace doluerit, plagæ mentio, deeſt & ea ſtatus pleuræ. Ergo ſupponendum eſt in Thorace doluiſſe, quâ parte ambo pulmones præ inflammatione duri, pleuram terebant, & comprimebant. ſin minus, muſculi intercoſtales inflammati fuerunt.

14. §. 26. Vehemens Peripneumonia in cachectico, nulla mentione facta doloris, exquiſitam pulmonis inflammationem notat; definitio, ut a ſcholis datur, Peripneumoniæ, egregie iterum contra novum ſyſtema roboratur.

15. §. 28. A caſu, & alliſione dorſi in humum, ac dein valida inſilientis adverſarii compreſſione in pectus facta, Thoracis dolor natus, nihil hic explicat. De ſimili enim morbo quæſtio non eſt. Si pleura læſa non fuit, certo muſculi Thoracis læſi fuerunt: pulmo inflammatus erat, ut in fine acutorum ſolet; vel a Thorace contuſo, ad bene reſpirandum inepto, & dolor naſci, & epigenomena, vel morientibus ſolita, peripneumonia, poteſt.

16.

16. §. 30. Clericus poſt multos chronicos morbos acuto corripitur, & die 7. moritur; dolores non thoracis, ſed hypochondriorum ſemper teſtatus. Utrumlibet in latus decubuerat. Pulmones a Pleura ſoluti, dexter tamen inflammatione durus. Copioſa aqua in utraque Thoracis camera & in pericardio. Lien quadruplo maior. Hepatis inflammationem mentitus fuerat morbus. „ Cadaveris ſectio, ſcribit „ ingenuus *Valſalva*, detexit errorem."

Hiſtoria neque hæc ad quæſtionem pertinet. Hydrops thoracis, & Pericardii deprimendo diaphragma, viſcera hypochondriorum, dolorem excitavit, a ſcopo quæſtionis alienum. Pulmo ἐπιγενομένως inflammatus.

17. §. 32. Ut prior, a ſcopo aliena. Ardor & irritatio in ſiniſtra Thoracis parte, a longo antea tempore, priuſquam vita peripneumonice, ſolito lethalium morborum more, finiretur. Mors proprie ab Hydrope thoracis utriuſque.

18. §. 33. Seni gravans eſt dextri lateris dolor. In dextrum jacere tantummodo poteſt. Die 3. moritur. Pectus dextrum repletum ſero, & pulmo inflammatione durus. Verſus ſcapulas pleuræ per membranulas cohærens. Dolor hic gravans fuit, non pleuriticus, ſed a pulmone pleuram, qui nectebatur, diſtrahente, & ſeri ſeu preſſione, ſeu acrimonia, oriundus. In ſiniſtrum ſenex incumbens anxietatem majorem, doloremque patiebatur: hunc, quod pleuram fortius diſtraheret; illam, quod & copioſum ſerum,

um, & gravis pulmo, qui non niſi ad ſcapulas cum pleura nectebatur, in mediaſtinum, in pericardium, inque ſanum incumberet Pulmonem. Huc non facit.

19. §. 35. Pungens dolor læva Thoracis parte. Die 16. mors. Pulmo ſiniſter undique vicinis nexus partibus, inflammatus, ac ſuperius jam ſuppuratus. Hydrops incraſſati pericardii.

Si Pleura illæſa inventa eſt, quod non ſcribitur, dolor natus eſt vel a diſtracta pleura; vel ab inflammatione muſculorum intercoſtalium.

20. §. 36. „ Juvenis dolore corripitur Tho-
„ racis —— ad diem 16. obiit. In ſiniſtra
„ cavea limpida ſtagnabat aqua, in qua ſanus,
„ & ſolus undique erat pulmo. Induratus ve-
„ ro proximiſque partibus, & præſertim verſus
„ ſcapulam, valide annexus, qui in dextra;
„ ubi erat vaccini ſeri ſimilis —— In peri-
„ cardio omnino ſimilis humor." — ut ingens
„ idem occuparet Thoracis ſpatium."

Nulla mentio pleuræ; nulla dolentis loci determinatio. An quod Thorace doluerit univerſo? utique ſat ad id cauſarum habuit. Iterum nihil ad rem noſtram.

21. §. 39. Cum pungente ſiniſtri lateris dolore vir periit die 7. „ In Toracis ſiniſtro ca-
„ vo aqua erat ſimilis ſeri vaccini; pulmo
„ autem prædurus ad mediaſtinum & pleuram
„ coſtas accingentem valide adhærebat. Eodem-
„ que pacto pulmo dexter mediaſtino & pleu-

ræ,

„ ræ, qua Diaphragma, & præſertim qua an-
„ terius ſummas coſtas conveſtit, alligabatur.
„ Ad hunc ultimum locum latebat in pulmo-
„ ne ulcus cancroſum, ſedes fortaſſe morbi in-
„ veterati." Diu enim ſenex hic catarrhalem materiem expuiſſe legitur.

Materies hæc catarrhalis non ex cancroſo ulcere; pejor enim tunc prodiiſſet; ſed ex pulmone, ulcere hoc moleſtato, & in actione ſua impedito, orta eſſe videtur. Doluit homo in hoc acuto ac lethali morbo in ſiniſtro latere, eo quod ſiniſter pulmo inflammatione turgens, ac ponderoſus, & prædurus, vitiato ſuo motu pleuram, cui nectebatur, diſtraheret. A quibus adhæſionibus pleura altero in latere non doluit, quod pulmo ejus inflammatus non eſſet.

Aſt inquies, etiam ab ulcere cancroſo dolere debuit latere hoc, quum ab ichore cancroſo pulmonis pleura ſenſibilis fœdaretur.

Minime: nam textus dicit ulcus cancroſum in pulmone *latuiſſe*. Occluſum ergo pulmonis ulcus pleuram lædere non potuit: cum vero nec ipſi pulmo, in quo latebat, doluerit inde, novo argumento eſt indolentem eſſe pulmonem.

Dudum autem ſenſi opponi mihi poſſe, quod pulmo exactiſſime Thoracem explens, & pleuræ undique contiguus, diſtrahere, quacum concrevit, pleuram; laceſſireque eandem, cui immediate accumbit, nullo modo poſſit.

Reſp. 1. Data ac conceſſa hac Thoracis per-

fecta a pulmone plenitudine, negari tamen non poteſt, quin pulmo inflammatus, ac turgidus, & durus concutiente validæ tuſſis motu, violente agitetur, convellatur, ſicque vel annexam pleuram diſtrahat, vel non annexam fricet, terat, prematque.

Reſp. 2. Opinio hæc omnimodæ repletionis per pulmonem Thoracis, nondum extra omnem controverſiam eſt. Equidem ipſemet *Tom.* I. *Rat. Med.* hanc, ut vulgatiorem, amplexus, ſcripſi, & egregius *Haller in Elem. Phyſiol. Tom.* III. multis eam firmavit argumentis; haud vero ita convenientibus, ut argumentorum oppoſitorum vis enervetur omnis. Profecto non pauca me reddunt ſubinde utramque ſententiam inter fluctuantem. Clariſſimi *Hambergeri* de pulmone per mediaſtinum proſpecto experimentum, necdum ſat ſolide refutandum eſt: & in Clariſſimi Viri *Liber-Kühn* dicto *Crucis* experimento, cur demum, ſi bullas aëreas, per aquam manifeſtas, ab aëre, pilis animalis adhærente, natas dixeris; Cur, inquam; hæ bullulæ non apparent, quamdiu pleura animalis necdum aperta eſt? Sed tunc tandem, ubi debita cum cautela, ne pulmonem lædas, pleuram penetraveris?

Etiam quod ex integra pulmonum cum cunctis ſuis parietibus cohæſione, reſpiratione interim illæſa, petitur argumentum, quadantenus ſtringit; haud ita fortiter tamen, ut præſentem litem dirimere poſſet. Quantumcunque enim idem

idem ego, poſt alios in cadavere deprehendi; ita mecum alii multi, nocumenta reſpirandi in vita illorum hominum animadverterunt. Ut tandem evincatur inde id, quod ſi in nonnullis inculpate geſta videatur hæc cohæſio, eo tamen haud minus cum vitioſa, tum morboſa dici debeat, quam vitioſus, ac morboſus hydrops dicatur ſive pectoris, ſive Pericardii, quamvis pluries deprehendatur illorum in cadaveribus, qui nullam ejus dediſſent in vita ſuſpicionem. Ignoramus adminicula quibus utatur Natura, ad ſupplenda aliunde, quæ deficere in corpore videntur.

Nunquid & ipſe *Morgagni*, in hac de pleno ſemper thorace quæſtione, dubius non fluitat? Ad id credendum inducimur legentes illum Epiſt. 16. §. 5. ſic ſcribentem: " Caſum „ habes, inquit, in Sepulcreto deſcriptum ado„ leſcentis, qui ſe *Williſio* ac *Lowero* curan„ dum tradidit. Is poſt immodicas equitatio„ nes, aliaſque corporis diuturnas exercitationes, „ cum aliquamdiu in ſiniſtra thoracis parte eum „ ſenſum habuiſſet, qui eſſe ſine interna com„ preſſione non poterat, ibi tandem ſenſit dis„ rumpi ſibi vas quoddam; indeque per ſemi„ horæ ſpatium in regione iſta humoris, ve„ luti ab alto in pectoris fundum cadentis, „ ſtillicidum non tantum ab eo percipi, ſed „ etiam ab adſtantibus audiri potuit; res non „ ita facilis explicatu iis, qui inter pulmonis „ & thoracis parietes negant ſpatii quidquam

„ in-

„ intercedere, vera tamen, ut poſtmodum com-
„ probavit humoris, in eo latere congeſti, cum
„ fluctuatio in agitatione corporis ab ipſo, ab
„ aliisque *evidentiſſime* percepta, tum eductio
„ per immiſſam a Chirurgo fiſtulam primum,
„ ſemper autem poſtea, per foramen a natura
„ reſeratum, & ab arte ſervatum.

22. §. 41. Mulierem 60. ann. prehendit pungens dolor, in dextra thoracis parte, ut in hanc cubare non poſſit. Remittit poſtea dolor, ut in dextrum decumbat facile. " Uterque pul-
„ mo adhærens pleuræ invenitur, ſed dexter
„ arctius. Hic totus, & ſuperiore præſertim
„ parte, induruerat: in qua abſceſſus erat, quo
„ inciſo, multum ſeri effluxit fuſci coloris.
„ Hoc ipſo colore proxima quoque pulmonis
„ ſubſtantia infecta erat, & ſphacelo quodam-
„ modo correpta. Siniſter pulmo non ut dex-
„ ter ex uno, ſed pluribus ex lobis conſtans,
„ qua dorſum ſpectabat, leviter inflammatus,
„ totaque extima ſuperficie reliqua nigris hic
„ illic maculis erat diſtinctus. In pericardio
„ multa aqua . . . . . .

De pleura mentio non eſt facta, num inter adhæſiones inflammata eſſet. Credo non fuiſſe. Ex Hiſtoria enim liquet inflammationem pleuriticam metaſtatice in peripneumonicam tranſiviſſe. In horum pleuriticorum cadaveribus, non eſt quod pleuram expectemus inflammatam. Rogabis an juxta explicationes ſupra datas pleura non debuiſſet dupliciter dolere; tum ob ad-

hæ-

hæſiones cum pulmone, tum quia etiam citra adhæſiones dexter pulmo graviter, ſiniſter ad dorſum leviter inflammatus, ſubdurus ſaltem tumidus, fricare illam, ac moleſtare debu-iſſet?

Eſt profecto nonnulla hoc explicandi difficultas; verum qui pulmonem unice ſenſibilem in Pleuritide, ac Peripneumonia ſtatuunt, ſimili difficultate laborabunt explicaturi, cur mulier hæc ad dorſum dextri lateris non doluerit ſaltem leviter, a leviter inflammato pulmone?

23. §. 43. Dolor pungens dextri lateris. Non niſi in latus affectum cubare poteſt virgo, ad finem vero in ſiniſtrum. Nona die mors convulſiva. Pulmo dexter pleuræ arcte adhærens inventus eſt, totaque ejus ſubſtantia inflammatione magna affecta, & ulcere inſuper, qua pleuram ſpectabat certo in loco, inter quod ulcus & pleuram ſeroſa erat materies.

Caſum exponam verbis ipſius *Cl. Morgagni*, ut quam ſenſibilem pleuram crediderit ipſe intelligas: „ Huic Virgini, inquit, pungens do-
„ lor mitior videtur fuiſſe, quam mulieri,
„ cujus noviſſime §. 41. expoſui hiſtoriam. Vir-
„ go enim, quod mulier non poterat, in af-
„ fectum cubabat latus; quamquam & in al-
„ terum tandem jacuit, *poſtquam ſeroſa ulce-*
„ *ris materia laxavit pleuræ fibras, ut diſtra-*
„ *cti nem ferret ab appenſo pulmone.*

24. §. 45. Viro dolor ad mamillam ſiniſtram

ſtram, nothasque coſtas fuit; in neutrum latus decumbere poteſt. Die 5. moritur. In ſiniſtro pectore pulmo valde induruerat, ad ſubviridem colorem vergens, nigriſque diſtinctus maculis: cum ſecaretur, ſeroſa, ac putrida colluvies, cum miſto ſanguine, erumpebat. A duro pulmone ac turgido, pleuram premente, & in tuſſi fricante, dolor natus. *Cl. Morgagni* expoſiturus cur hic neutrum potuerit in latus cubare, ſuſpicatur a *Valſalva* in Hiſtoria omiſſam eſſe pulmonum ad pleuram adhæſionem; qua poſita ſemper alteruter pulmo in adverſum latus decubitu pleuram diſtraxit. De maculis nigris pulmonum non loquor; ſæpius occurrunt. Videntur ſub mortem naſci. Sic docui ſemper publice. Idem confirmantem in ſequenti Epiſtola *Morgagnum* video.

25. §. 47. „ Juvenis --- pungente dolore „ corripitur in dextra Thoracis parte, cum febre, & tuſſi. Parum expuit. Circa 8. diem „ accedit delirium, noctu præſertim. Dolor „ abit, ſed reſpirationis difficultas ſemper gravior fit. Facilis eſt decubitus in utrumlibet „ latus. Die tandem 10. obiit. Pulmones in„ duruerant toti. Ambo erant dorſum verſus „ ad pleuram alligati; ſiniſter etiam a latere. „ Præterea cum ſubſtantia quædam alba, quaſi membranacea, univerſæ pleuræ, & pulmo„ nibus impoſita eſſet, quaſi reticularis inſtar „ corporis laxi & mollis; per hanc tamen non„ nullis in locis Pleura, & Pulmones inter ſe

„ erant firmiter colligata. In utroque Thoracis cavo, ſed magis in dextro, multus erat
„ humor colore ſimilis ſeri vaccini.--- Pericardium ſero turgebat.

*Cl. Morgagni* exponit pungentem dextræ Thoracis partis dolorem a pleuræ ſenſibilitate, diſtractæ forte fortioribus pulmonis alligationibus ante delirium, quam erant in latere ſiniſtro; & a ſeri copia majore. Serum certe dolorem augere potuit cum acredine ſua, tum mole, qua rigidum jam pulmonem adhuc magis in ſuo motu turbavit: turbatus ita in motu ille, & atterere, & diſtrahere Pleuram debuit.

Sed urgebis neceſſitatem doloris & in altera cavea, cum ibidem eædem exiſterent cauſæ, quæ in dextra dolorem, *Morgagno* explicante, creaverint; ac proinde explicationis vanitatem, cum ſiniſtra pleura ab iisdemmet ipſis non doluerit cauſis.

Verum an is, qui ita me urget, non attendat quanto magis urgeat ſeipſum? Si non pleura, ſed pulmo ſenſibilis eſt; ſi dextrum latus ab inflammato pulmone dolet; cur itidem a pulmone ſiniſtro inflammato non doluerit juvenis latere ſiniſtro? Viden' difficultatem eandem? Nonne eodem jure, quo ille pleuram, ſi inflammata, aut laceſſita non dolet, inſenſilem credit, ego inſenſilem ſtatuam pulmonem? Expediam tamen me, non ille, agnoſcendo, per experimenta antea enarrata, pleuram, omnesque partes ſenſibiles, quandam inſenſilitatem ad-

ver-

verſus cauſas dolorificas aliquando præ ſe ferre.

26. §. 49. " Mulier 60. annorum febre pre-
„ henditur vehementi, ſicca tuſſi, & pungen-
„ te ſiniſtri lateris dolore; ſic tamen, ut ſi
„ in hoc cubet, non multum doleat. A ſan-
„ guinis miſſione adeo remittit dolor, ut jam
„ poſſit in quamcumque partem decumbere:
„ Febris duntaxat & ſitis urgent. Craſſa ali-
„ quando expuit. Gravior fit reſpiratio. Tan-
„ dem 13. die moritur.

„ Pulmo ſiniſter ( dexter, ut bene conjectu-
„ rat *Morgagni* ) omnino ſolutus a pleura, quæ
„ prorſus illæſa erat: ſubalbidus; nigris diſtin-
„ ctus punctis, carne durior, nonnulla oſtendit
„ tubercula ſanie ſcatentia. Pulmo *ſiniſter* ſu-
„ perius quidem pleuræ per ſe adhærebat; ſed
„ longe minus erat vitiatus, quippe nigris tan-
„ tummodo conſperſus maculis, & jugulum ver-
„ ſus durior parvum abſceſſum continebat.

Iterum cum celeberrimo *Morgagno* dolorem pungentem ſiniſtri pectoris tribuimus pleuræ, alligatæ illi pulmonis parti, quæ in eo dura ac turgida, erat.

Sed cur a cauſa doloris pleuræ longe graviore non doluit pleura, in latere dextro? ob eandem cauſam, qua pulmo, aliis ita ſenſibilis, etiam hic non doluit. Utrinque enigma, niſi ſolutionem in fine proxime præcedentis 25. caſus invenias. Sic & intelliges, cur perſeverante cauſa doloris auctoque morbo funeſto, ſiluerit dolor.

27. §. 51. Hic & pleura inſlammata cum pulmone. Ergo nulla quæſtio.

28. §. 53. Uti etiam hæc hiſtoria.

29. §. 55. Hæc adhuc notabiliorem inflammationem pleuræ habuit.

30 §. 56. Notabilis inflammatio pleuræ denuo cum ea pulmonis.

31. §. 59. Mulieri 64. ann. dextri lateris fit dolor, ut difficulter in illud incumbat, nec id tangat ſine dolore. Frequens reſpiratio, inanis tuſſis, celerrimus, frequens, parvus, debilis pulſus. Die 7. circa caput ſudat. Deficiens viribus circa nonum periit.

„ Pulmo in cavo dextro valde turgidus, ut
„ hoc totum impleret, leviter adhærens ad pleu-
„ ram ope cujusdam quaſi membranæ, inter
„ illam & pleuram interjectæ.

Pſeudomembranam hanc non moror, ut quæ prope mortem a ſanguine phlogiſtico tranſſudante naſcitur, ut pluries innui. Non videtur vera pleuritis fuiſſe hic morbus, nec vera pleuroperipneumonia. Haud enim ſolet verus dolor pleuriticus externo attactu exacerbari, ſed ſpurius integumentorum, a Rheumatica v. g. materia; quare etiam *Hippocrates* dolores laterum, a dolore pleuritico, ſolicite diſtinxit: dantur exceptiones tamen; hinc addo aliud: quod nempe nec pleuriticorum, nec peripneumonicorum, omnibus fatentibus, ſit, qui hic deſcribitur, pulſus. Ita ut videatur a morbo antiquo mors demum pulmone obruto contigiſſe.

32.

32. §. *61*. Poſt dolorem dextri potiſſimum lateris, die 15. mors. " Cum dexter pulmo a „ pleura, cui adhærebat, ſepararetur, multum „ purulentæ materiæ erupit, ſcilicet ex abſceſ- „ ſu in pulmonari ſubſtantia, circa quam ma- „ gna erat inflammatio, pleura tamen illæſa. „ Siniſter pulmo erat ſanus. " A diſtractione pleuræ dolor non inflammatorius natus, ut pluries ſupra.

33. §. *63*. Dolor duorum menſium interni thoracis ad pleuritidem non pertinet.

Finitis Valſalvianis obſervatis, cum Ep. 21. incipiunt Morgagnianæ. Igitur Epiſt. 21. eodem modo proſequamur.

1. §. 2.
2. §. *6*.
3. §. *9*.

Hiſtoriæ hæ tres pulmonis inflammationes habent ſine dolore. Si quis roget cur hic fricta, tritaque pleura, non doluerit, illi ſimilem proponam, ut ſupra, quæſtionem, de ſuo ſenſibili pulmone. Et addam quæ ad finem 25. Hiſtoriæ Valſalvianæ. Præterire tamen nequeo quod in caſu hoc tertio, pleura admodum laxa inventa, addidit *Morgagni* §. 10. Pleuram in- „ quit, quæ adhærentes pulmones facillime ſe- „ queretur, ſi laxam fuiſſe agnoſcas; poſſis in- „ de, ut opinor, aſſequi, cur pondus inflammati lobi non ſentiret.

4. §. 11. Senex levi adeo catarrho ſe affici ſibi videbatur, ut ne Medicum quidem conſulere, imo ut exire vellet. Clam eo vocatus *Valſalva* vicinam adſtantibus, ob deſperatam pe-

ripneumoniam, mortem prædicit, quæ & intra 12. horas contigit. Ille autem, & *Morgagni*, invenerunt lobum ſuperiorem pulmonis dextri tumidum, durum, ſanguine infarctum. Quo etiam inſidioſo morbo clarum egregiis laboribus ſuis *Vallisnerium*, ſeptuagenarium, pereuntem vidit *Morgagni*; cujus vero ſectum cadaver non fuit.

An hæc illa peripneumonia notha? qua in deſcribenda, ideo inter ſeſe *Sydenhamus* & *Boerhaavius* in nonnullis diſcrepant, quod ex peculiari epidemia eam deſcripſerint ſinguli? Cum tamen lobus ſuperior dextri pulmonis præ inflammatione durus, infarctus, ac tumidus eſſet, vide iterum exemplum indolentiæ pleuræ, aut ſi mavis, pulmonis.

5. §. 15. Mors plane ſenilis, ad pleuritidem, & peripneumoniam non pertinens. Dexter inferior lobus, præ inflammatione durus ſub mortem factus eſt, ut in multis admodum morbis fieri ſupra demonſtratum eſt; ſin minus, denuo & pleuræ & pulmonis indolentiæ exemplum præbet.

6. §. 17. Senem ſimul febris, & pungens dolor corripuerat, ad anteriorem partem lateris dextri. Cubabat in dorſum. Poſt dies aliquot curationis eo devenerat, ut jam plenius cibaretur, & purgans ad morbi reliquias expellendas ſumſiſſet. Cum dein multum comediſſet, "Nocte quadam proxima febris, & dolor illius „ ejuſdem partis redierunt. Pulſus erant duri, „ fre-

„ frequentes, magni, vibrati, ad diem uſque
„ ultimum, atque adeo ad paucas ante obitum
„ horas.

„ Pulmonis dextri ſuperior lobus magnus
„ duruſque ſe obtulit. Quem cum ſecarem,
„ ſubſtantia factum vidimus hepaticæ ſimilem;
„ pus autem, certe puris haud abſimilem mate-
„ riem, ſimul cum ſpumoſo humore effluere.
„ in ſiniſtro thoracis cavo, aqua ex flavo vi-
„ ridis, mediocri copia: Pulmo qua diaphrag-
„ ma ſpectabat, itemque ad ſuperius latus,
„ ibique arctius pleuræ adhærebat, flava qua-
„ dam tenuique intercedente quaſi membranula.
„ Pleura tamen nuſquam in toto hoc thorace
„ apparuit læſa. Sed ad pulmonem ſiniſtrum ut
„ redeam, lobus ejus inferior ater, poſterius &
„ durus, ex eadem ibi fuit ſubſtantia, quæ a
„ dextris conſpecta eſt, nec pure caruit.

Dolor dextri lateris a ponderoſo pulmone, premente pleuram. Non ita res habet, inquies; nam in ſiniſtro latere a pulmone ſimiliter affecto etiam pleura dolere debuiſſet. Non doluit. Itane? Ergo pulmo tuus inſenſibilis eſt; præ inflammatione enim dolere debuiſſet, & non doluit tamen. Itaque in dextro pectore res ſe, ut ſæpe ſolet, habuit; in ſiniſtro pars doloris capax iterum non doluit; tibi pulmo, mihi pleura.

7. §. 19. Lanius 78. ann. qui alias ſputo ſanguineo laboraverat, a quatriduo infra ſiniſtram mamillam, internum, eumque pungen-

tem dolorem habet. Pulſus omni modo mali: Tuſſis crebra latratui ſimilis: ſputa craſſa ac *polypoſa:* difficilis reſpiratio: decubitus in dorſum duntaxat: poſt venæ ſectionem in ſputis ſanguis. Die 8. periit.

Pulmo dexter leviter cohæſit, in eoque antiqui veſtigia morbi. " Siniſtri vero pulmonis
„ ſuperior lobus nihil habuit vitii, nimio dun-
„ taxat ſeroſo humore ſcatebat. At inferior
„ gravis, rubens, durus ut ſubſtantiæ hepaticæ.
„ Hic alicubi adhærebat pleuræ. --- Pleura
„ thoracis parietes, ipſumque adeo diaphragma
„ conveſtiens, raro ſpectaculo non ſolum car-
„ tilaginea duritie erat, aut oſſea, ſed ex ma-
„ gnis paſſim, nec tenuibus laminis, revera
„ oſſeis, compingebatur. --- Quæ omnia, &
„ ſi in dextra magis quam læva thoracis ca-
„ vea ſpectabantur; tamen in hac quoque
„ multis in locis pleura ad deſcriptam conſti-
„ tutionem accedebat, in quibuſdam vero jam
„ erat aſſecuta; in nullis vero erat ſubrubens,
„ nedum inflammata.

Dolor infra ſiniſtram mamillam a lobo inferiore pulmonis ſiniſtri duro, hepatis inſtar, tum atterente pleuram ſua duritie, tum adhæſionibus diſtrahente eandem. Legitur pleura non rubuiſſe, nec neceſſe erat; conſtitit enim ſupra haud omnem dolorem inflammatorium eſſe. Notavimus in hiſtoria anatomica in latere hoc pleuram naturalem, non niſi *in multis locis* ad oſſeam conſtitutionem accedentem, adeoque dole-

re

te potuiſſe; quamquam eadem, jam tota ſi in oſſeam mutata ſubſtantiam fuiſſet, ob id inſenſilem fuiſſe, haud facile concederem; cum & certo oſſa doleant. Cui tamen hæc quæſtionis ſolutio infirmior apparet, firmiorem quærat in inflammatis muſculis intercoſtalibus, quorum etamen hic deſideratur.

Pleuræ jam oſſeæ portionem in *Cap.* I. *Capitu* 3. vidimus, verum olim pleuram dextram pro magna parte in os craſſitiei pluſquam lineæ mutatam demonſtravi, quam Vir præſtantiſſimus *Mayer*, Ptochotrophii Phyſicus, in thorace aſthmatici, aut potius orthpnœici militis inveniens, ilico ad me deferendam humaniter curavit.

Polypoſa Lanius ſputa ejecit. *Tom.* I. *Rat. Med.* exhibui demonſtrationem ſimilium ſputorum hominis Noſocomii noſtri, & notabiliſſimam aliam hiſtoriam adjeci.

8. §. 23. Quadragenarium corripuit dolor pungens lateris dextri cum febre & calore magno, ſupinus jacebat, mente parum conſtans, ſoporoſus. Ad finem diei quarti obiit.

„ Nihil in pleura, quod præter naturam eſſet, ſpectavimus, niſi quod propter ſpinæ ſiniſtrum latus tribus quatuorve exacerbaretur tuberculis, quorum color albus, durities inſtar oſſis. Ab ea parte pulmo ferme ſanus, fulvo cæteroquin humore imbutus, quacunque ſecaremus. Qui vel uberius ex pulmone

„ pro-

„ prodibat dextro. Hic vero (dexter) & major, & gravior, & durior, ubique hepatis ſubſtantiam referebat, exceptis quibuſdam non exiguis tractibus, in quibus ſubſtantia erat albida, & quaſi ad corruptionem vergens.“ Cum pleura bona, ſaltem qua in regione homo doluerat, dolor, qui adfuit, in muſculis intercoſtalibus quærendus eſt, vel in indurati pulmonis affrictu ad pleuram.

Verum cur tribus illis quatuorve tuberculis, oſſea duritie exſtantibus in pleura, pulmo non doluerit? vel inde arguitur indolentem eſſe pulmonem, vel non replere exacte thoracem, vel ſaltem partes ſenſibiles ſenſu quandoque carere.

9. §. 24. } Reſponſio eadem, quæ ad pro-
10. §. 27. } xime præcedentem caſum da-
11. §. 29. } ta, ad hos tres convenit. Id modo addam, quod pulmonum adhæſiones ad plueram haud ita inculpate ferantur perpetuo, quam nonnulli jactitent: ſi enim omnes hos recenſitos caſus revolvamus animo, videmus plures chronicis pectoris morbis vixiſſe obnoxios; in aliis cauſam variorum pectoris morborum inde facile explicandam videri; tandem haud paucos inde futuræ, ac tandem lethalis Peripneumoniæ, cauſam proegumenam ſecum diu tuliſſe.

13. §. 30. Hydrops cum pectoris utriuſque, tum pericardii Hydrope, corrupto etiam pulmone, ad chronicum morbum referendus eſt; non ad acutos pectoris morbos inflammatorios, de quibus agitur.

14.

14. §. 32. ⎤ Cum quinque hæ hiſtoriæ
15. §. 33. ⎥ pleuram ſimul affectam de-
16 §. 34. ⎬ monſtrent, non eſt quod in
17. §. 35. ⎥ doloris exponenda cauſa mul-
18. §. 36. ⎦ tus longuſque hæream. Ulti-
na muſculos intercoſtales quoque inflammatos
xhibet; quale examen utinam non ubique fere
eſideratum eſſet!

19. §. 45. Nec arbitror explanatione hanc
gere, in qua pulmo ſiniſter, pleura, ac mu-
culi intercoſtales, præ inflammatione fere in
angrænam abierunt.

20. §. 47. Ruptum Aneuryſma thoracis ad
uæſtionem nihil attinet.

21. §. 49. Neque Hydrops tum pectoris
um ventris ſine inflammatione vitam extin-
guens.

En nunc obſervata omnia, quæ in toto hoc
præclaro opere recenſentur; quæque exp. *Tyſſot.*
n Epiſt. diffamatoria ad exp. *Hirzelum*, im-
perfecte admodum, ac perfunctorie, examinavit.
Ex quibus quid concludat ille, partim vidimus,
partim videamus.

Primo numerat 35. Pleuritides, quarum 24.
*Valſalvam*; 11. *Morgagnum* refert tradidiſſe.
Recenſendo non invenit, niſi in ſex caſibus,
nflammatam pleuram; ea tamen cum reſtri-
ctione, ut ex ſex illis duas duntaxat admittat,
in quibus pleura inflammata dici debeat. Ad-
ducit deinde egregium *Morgagnum*, veluti, num
pleuræ inflammatæ ſedes pleuritici doloris fue-
rint

rint, dubitantem; imo demum inclinantem eo, ut pulmoni, & non pleuræ, pungentem dolorem tribueret.

Aſt quantum hic a vero aberraverit! Eximium hoc opus continet Peripneumonicorum, Pleuriticorum, Pleuroperipneumonicorum hiſtorias 72. quæ in ſuas diviſæ claſſes ſic ſe habent.

1. Peripneumoniæ veræ ſine dolore ſunt 4
2. ———————— notæ ſine dolore. 1
3. Pleuroperipneumoniæ & Pleuritides illæſa pleura . . . . . . . 19
4. ———————————————— cum inflammata pleura. . . . . . . . 14
5. Pulmo cancroſus non dolens . . 1
6. Pleura inflammata ſine dolore . 1
7. Lateris dolor ſilens, pergente tamen in mortem morbo . . . . . . . 3
8. Pulmo inflammatus citra dolorem, vel non dolens in loco inflammato . 17
9. Muſculi intercoſtales inflammati . 2
10. Morbi ad quæſtionem nihil facientes, ut Hydrops pectoris, Hydrops Pericardii, Aneurysma internum, Chronicus duorum menſium in latere dolor, &c. in quibus Peripneumonia non fuit Morbus primarius, ſed more ſolito prope Mortem aliis morbis ſuperveniens; ut expoſitum ſupra. 14
11. Non examinata vel cadavera, vel ſaltem eorundem pectora . . . 4

80

In

In hac ſumma plures quam 72. videntur re-enſeri; plures vero non ſunt, ſed quidam ca-ıs ad binas claſſes pertinent, ut v. g. Perip-eumonia vere ad 1. & 8. Dolor pleuriticus d 3. & 4. & ad 9. &c. Hinc octo numero lures hiſtoriæ dari videntur, quæ tamen nu-nero 72. continentur omnes.

Itaque ſi præclari viri, *Valſalva*, & *Morga-ni*, invenerunt 17. inflammationes pulmo-ıum citra dolorem; unicam vero indolentem leuram: quomodo *Tyſſotus* dolorem pleuriti-um veluti pulmoni potius, quam pleuræ ad-criptum, a binis his gaudeat Autoribus? Si idem recenſuerunt quidem 19. aut pleuritides, ut Pleuroperipneumonias illæſa pleura; ſed ta-nen quoque cum eadem læſa numero 14: cur lle vix duos ab utroque obſervatos clamitet aſus? Tandem, ut reliqua prætereeam, quæ ex ıac recenſione proferre poſſem; quomodo ſuas n partes clarum virum utrumque trahere po-uit, dum toties in ipſorum textu legeret; neque lubiis ſane expreſſionibus; dolores pleuriticos, tiam non inflammatæ pleuræ, ſed eidem preſ-æ, diſtractæve, adſcribi oportere?

An exinde clare non liquet incomparabile *Morgagni* opus male lectum, pejus intellectum, eſſime in ſuam ſententiam *Tyſſoto* eſſe lauda-um; dum, illo unice id negante, quod cum llo negamus & nos, non ab obruto pulmone: n hiſce morbis, ſed a pleura affecta, hominem nori; hic nihilominus eundem ſic proferat ſcri-ben-

bentem, ac ſi pleuræ omnem denegaret cauſam ſedemque doloris, unico concederet pulmoni? Tentabit forte ex claſſe inflammatarum pleurarum expungere unam alteramve, ut tentavit antea, eo quod leviter modo ruberent; ſed ſi viciſſim ego expungere ipſi tentem omnes leviores pulmonis inflammationes, nemo hoc tentamine plus illo amittet. Præterquam quod non attendat multis, quibus nervi delicatuli, a leviore inflammatione graviores dolores oriri, quam aliis, qui nervos habeant hebetiores.

§. V. Et ut demum, quod res eſt, dicam, eſt imperfecta admodum illa omnis ſententia, quæ in allatis hiſtoriis cauſam doloris in unico pulmone collocet, quamdiu muſculorum intercoſtalium, illorumve ſaltem involucrorum membranaceorum, deſideratur conditio: ſunt enim partes in lite principes, a *Boerhaavio*, & *Hallero*, doloris creditæ ſedes. Ut vel ob hunc defectum ſolum manca omnia argumenta, & mutilata ſint, non illa *Morgagni*; nam ſive cauſa doloris in pleura, ſive in muſculis intercoſtalibus reſideat, mors tamen ſemper pulmonis infarctu continget; ſed illa *Tyſſoti*, quibus concludit ideo in pulmone eſſe ſedem doloris, quod non raro pleura fuerit viſa illæſa.

Interim triſtem ſed non immeritam, contemplemur novi ſyſtematis ſortem, qua cæterorum more ſyſtematum, præ ſua cum inconſtantia, tum confuſione, in ſuis incunabulis jam ſe-

eneſcat. Et quidni? *opinionum commenta delet ies*. In *Halleriano* ſyſtemate pulmo ac pleura nſenſibilibus partibus annumerantur, idque ob umeroſa vivis capta in animalibus experimena: ideoque doloris pleuritici ſedes præcipua n muſculis intercoſtalibus collocatur. Exp. *Tyſot*. dum ſtatuminare hoc idem ſyſtema, ac prougnare ſatagit, ridicula facit omnia, quæ mox udavi experimenta Ill. *Halleri*; & adverſus la, ac ſi falſiſſima forent, unicum pleuritidis atuit in pulmone dolorem; imo contra *Halleum* pro ſe veluti pugnantes *Valſalvam* ac *Moragnum* profert. Quid proinde de numeroſis iis *Halleri* experimentis ſuſpicari non oporeat, ſi ejusmodi eorum propugnator tantam iprum partem non ſuſpicetur, ſed ſtatuat, fal- eſſe; At vero ipſe auctor ſyſtematis, quam on infirmet non labefactet, non dehoneſtet ild, quando in Tomo primo *Elementorum hyſiologiæ*, operis quod æternum durare autuabat, animam *Stahlianam* de œconomia aniali penitus proſcribit; & *Tomo tertio* ſic priæ dignitati reſtituit, ut totius Machinæ reiratoriæ ſit Domina, ſit unica Moderatrix! Iihilo ſecius Exp. *Tyſſot* non modo ſyſtema ropugnat, verum in regulas reducit artis, ut g. ne quis ultra ambiguus hæreat utrum pars nſibilis, inſenſibilisve ſit, id modo tenendum ſſe cenſet, ut quo teneriores animalis ſint pars, eo eſſent ſenſiliores; eo inſenſiliores, quo riores: interea dum mollem pulmonem acutiſſi-

tiſſimo ſenſu donet; & lapideæ duritiei dentes, ſenſibiliſſimos cum ceteris debeat percipere mortalibus.

§. VI. Ad irritabilitatem cordis, quam omnes, ſed limitatiorem, admittimus, ſtabiliendam, egregius *Hallerus* 50. & ultra experimenta partim in frigidis, partim in calidis animalibus a ſe facta recenſet, quibus probare annis eſt: „ ſiniſtram auriculam, & Cor ſiniſtrum ideo citius mori, quod pulmonibus nihil ultra ſanguinis transferentibus, haud amplius a ſanguine irritentur. Deinde ſenſim ventriculum dextrum noviſſimeque dextram auriculam, quoque quieſcere, eo quod non acciperent ultra a cavis venis, quo irritarentur, ſanguinem. E contrario vero ſi venas cavas, aortamque ligaſſet, dein vulnere lato aperuiſſet pulmonarem arteriam, tunc Cor ſiniſtrum, utpote irritatum ſanguine, qui ex auricula in ventriculum, & ex ventriculo in auriculam moveretur, diutius, imo per horas, in mortuo animali vivere, interea dum Cor dextrum, ejusque auricula deſineret vivere expulſo omni ſanguine per pulmonarem apertam arteriam, nec novo per ligatas affluente cavas. Oportere autem ventriculum dextrum integre eſſe evacuatum, ſi, ne ſe ultra moveat, velis, tantam enim eſſe irritabilitatem cordis, ut relictum in eo vel pauculum ſanguinis non ſinat ventriculum quieſcere. ”

Ad

Ad hæc in *Difficultatibus meis* oppoſueram *Harvæi*, *Plempii*, *Riolani*, *Hogelandii*, & *Bartholini* experimenta, quæ in cadaveribus cordis thalamos ſanguine multo repletos demonſtraverant, meaque propria, haud ſane pauca: quibus omnibus id evincere conabar, ut ſi verum hoc foret, quod mortuorum animalium cordibus ideo motus non ceſſaſſet, quia cruoris pauculum in ventriculo reſtitaſſet, nemini fere mortalium cor a motu ceſſaret, quandoquidem in denatorum plerisque cordi, ejusque utrique ventriculo, reſiduus ſanguis, ac crebro copioſus, inveniatur.

Attamen in ſua adverſum me *Apologia* vir clariſſimus hanc tot Anatomicorum, meamque propriam, experientiam, non admiſit. „ Et licebit, inquit, ejusmodi rationes objicere experimentis, quæ docent cor perfecte expalleſcere in ranis, in pullo, atque adeo perfecte inaniri? ſi autem evacuatur, potuit puto, evacuari. Sed neque adeo rarum eſt in homine inane reperiri, inque infantibus, matrum nefariarum manu occiſis, etiam familiare."

Reſpondi in *Vindiciis* ad hæc *pag.* 223. *ad* 232. ipſis *Halleri* verbis, ac ſententiis, quas ſibi ſparſim protulerat, & quæ nunc iterum in hac ſua *Apologia* mutabat: unde demum Viri doctiſſimi ſortem deplorabam, eo quod hinc vi veri preſſus, vera agnoſceret: illinc infauſti ſyſtematis amore illectus, negaret omnia, quæ

vel ipſe prius ſcripſiſſet, vel ego ex ipſiusmet attuliſſem operibus.

Aſt vero non reſpondi ad ultima hæc: „ ſed „ neque adeo rarum eſt in homine inane reperiri „ inque infantibus, matrum nefariarum manu „ occiſis, etiam familiare. " Etſi hoc ultimum ultro largiremur, tamen infantum, vel dum naſcuntur, vel mox ab ortu ſuo occiſorum, circulatio non permittit eorum cordium conſpectum ad præſentem de adultis, aut ſaltem perfecte reſpirantibus, quæſtionem adferre: unde mittimus hæc: quod vero dicat „ neque adeo „ rarum eſt cor in homine inane reperiri " ad hoc repono 1. quotquot cadavera non animalium ( in his enim ſanguinem multum, utroque cordis in thalamo, poſt perfectam quietem cordis, me inveniſſe *Rat. med.* T. III. *Capite ultimo* ſcripſi, ac demonſtravi, ſimilia paulo poſt prolaturus, ) ſed quotquot cadavera humana poſt editas meas *Vindicias* aperui, in illis iterum me conſtanter ſanguinem, eumque ſæpe copioſum, in cordis utroque vidiſſe ventriculo: & ex quo moris mihi fuit cordis inverſi ventriculum poſteriorem, ſeu ſiniſtrum, prius aperiundi, me illud ſepe æquæ plenum, nec haud ita raro dextro plenius, reperire.

2. In magni *Morgagni* opere magno tam ab eodem, quam a *Valſalva*, *Mediadia*, aliisque, centies nonageſies & octies narratur quo pacto cor, in eoque ſanguis, humanis in cadaveribus, ſe haberet. Si demas pauca, in quibus vel utrum-

utrumque vacuum repertum eſt, ut v. c. poſt ingentes hæmorrhagias, vel alterutrum, ut in Hydrophoba, &c. videbis ſaltem, centies ac ſeptuageſies cor aut modicum, aut multum, aut plurimum, utroque in ventriculo, ſangui-nem geſſiſſe; eundemque ſive fluidum, ſive grumoſum, ſive polypoſum, ſive denique ex pluribus, omnibusve horum, aliquid habentem.

Hæc porro ſi dignaretur *Ill. Haller*, ſuis cum obſervatis conferre, videret Primo, ſua non convenire cum meis, quæ hujus *operis* T. II. in canibus facta communicavi. Secundo, etſi convenirent cum meis, nihil tamen ad Cor humanum facere, ſi jugis humanis in cadave-ribus capta experientia monſtraret contrarium. Diceremus potius cum Clariſſ. *Morgagni Ep.* 12. . 14. qui, dum objeciſſet ſibi, „ At *Rhedius* tamen cerebro Teſtudinibus excepto, has vi-dit, inquis, diu, & nonnunquam ſex ipſos menſes ambulare potuiſſe ", ſcite reſpondet, Ego vero de perfectis, ut vocant, animali-bus, *atque adeo de Homine*, hic verba facio; & tu mihi teſtudines narras, quas facere mo-tum vel corde ablato, non ignoravit *Ariſto-teles*. " Tertio autem lege conſtanti humani ordis utrumque thalamum ſanguine, ac paſſim ulto, gaudere in cadaveribus; adeoque ejus ntegrum de Cordis irritabilitate ſyſtema cor-uere.

§. VII. Terminabo hoc caput animi teſtando ætitiam, quod non temere hoc novum ſyſtema

H 2 ample-

amplexus, aut, quod plus eſt, non in Pathologia exponenda cæce ſequutus ſim, ſed prius ſedulo ſtatuerim examinandum eſſe. Quam ſubito a tergo ſecuta fuiſſet pœnitentia facti! Quid quod ipſi ejuſdem conditores ſua incomprehenſibili inconſtantia, ac manifeſtiſſima contradictione, coëgiſſent me canere palinodiam e ſuggeſtu? Equidem laudo illos, venerorque; qui ejuſmodi nova proferant, quæ quo rigidius examinantur, eo rutilantius fulgeant; qui vero non talia, eos ut deſiſtant hortor. Nova indies prolata, quæ examen non ſuſtineant, peſtes ſunt in ſchola medica, tum quod diſcere, & dediſcere temporis irrevocabilis, irreparabilis jactura ſit; tum quod ſyſtema docere idque mutare; aliud forſitan ineptius adoptare, rejicereque, docentibus turpe ſit, & noxium diſcentibus. Utinam demum fœcunda fingendi ingenia ſyſtematum ſuorum inanitate defatigati, deque eorundem nocumento convicti, eo demum uſque ſaperent, ut caducæ inventi ſyſtematis gloriolæ abnegantes, ad ſalutare Naturæ ſtudium, quo unico *Hippocrates*, quo ſolo quotquot magni Viri *Hippocratem* ſecuti ſint, claruerunt, æternumque clarebunt, animos nobiſcum intenderent, artiſque pomæria more *Hippocratico* extendere ſatagerent! Interea dum id ab illorum ingenuitate expectamus, in id ego ſedulus annitar, ut ad lectos ægrorum, una cum circumſtantium Diſcipulorum Corona, ſimplicem Naturam contemplando magis intelligam magiſque,

giſque, in omnibus plane Aſyſtematicus.

## CAPUT V.

*De Morbo Ileo, & Proſecutio Experimentorum cum Machina Adaptata ad eundem etiam Deſperatum Solvendum.*

§. I. *Morbus Ileus periodicus, quem olim Nix ventri circumpoſita, epotaque frigida, ſolverant; alia vice minime, ſed cortex peruvianus; jam Tabaci fumo in anum injecto ſolvitur.* Prophylaxis. §. II. *Iliacus morbus conſtricta hernia oriundus, gelidæ aquæ externa applicatione ſubito in gangrænam lethumque converſus. Emphyſema terribile inde, Anatome: Collum Hernioſi ſacci in umbilico adeo laxum, ut ſi ſic in vita fuiſſet, facili negotio hernia reponi potuiſſet. Aliud exemplum recentiſſimum herniæ umbilicalis, curatæ fere protinus gelidiſſima fomentatione.* §. III. *Quædam de Machina Italica ad ſolvendum Ileum. Plurima experimenta in canibus facta; quorum unum: cum formidandum, tum Doctrinæ ferax. Varia contemplatio functionum vitalium in ſemivivis animalibus. Quædam de Tænia.*

§. I. ANnus Academicus proxime elapſus ſuppeditavit mihi ſingularis Ilei morbi contemplationem. Homo 30. & aliquot annorum, a 20. fere retro annis ſæpius hoc morbo

laboraverat, ter aliquando, quaterve in anni unius ſpatio. Sicciſſimi temperamenti erat, ob idque etiam ſiccioris, quod execranda Onania turpiter ſe commaculare conſueviſſet.

Conſuetis artis adminiculis ſæpius ab hoc morbo reſtitutus, *Neapoli* demum eodem afficicitur, adeo gravi, ac pertinaci, ut a conſuetis, ac juvare ſolitis adminiculis, nullum conſequeretur ſolatium.

Etiam ventri univerſo circumdata nix, quæ quondam in graviore paroxyſmo profuerat, nihil opitulabatur. Alius demum advocatus Medicus, cortice peruviano morbi tentandum eſſe levamen ratus, ſopivit eo vomitum primum, deinde Ileum.

In frequentium adeo paroxyſmorum pleriſque, aqua gelidiſſima, eaque epota largiter, vomitum omnium auxiliorum feliciſſima compeſcuerat. In præſenti autem paroxyſmo necdum. Nec juverant enemata, purgantia, cataplaſmata, fomenta, paregoriga. Quin & tabaci fumus bis injectus in anum, & miſtura ex mentha cum ſex opii granis brevi ſpatio aſſumpta, nihil profuerant; niſi aliquot exinde elapſis horis.

In conſilium quippe advocatus inchoante die tertio, inveni cum dolorem, tum vomitum, ab aliquot horis minus violentos. Pulſus quamvis frequens, plenus tamen erat, nec durus; nec inæqualis; blanduſque ceperat profundi ſudor. Auctor fui iiſdem uti pergerent, quibus

hæc

hæc emendatio jam cepta eſſet, nihil mutando donec res in melius verti obſervabatur: ſin minus, fumum repetendum eſſe Tabaci.

Cum morbus ſexta exinde hora elapſa ingraveſceret, injectus eſt tabaci fumus: Aſſeruit tunc ægrotus lævo abdominis in latere, quæ in quovis paroxyſmo præcipua ſedes doloris, tale quidem ſe manifeſto deprehendere, ac ſi contractum quid, & dolens, ſubito evolveretur, eoque evoluto, ſe levius pati. Continuata deinde opiata miſtura, levamen minus celere, ſi præ ſiti calide; celerius, ſi frigide biberet, obſervabat. Itaque etiam conceſſa frigida eſt. His auxiliis ſenſim vomitus ceſſavit, prodiit alvus, conticuit dolor, & ſolutus brevi omnis morbus eſt.

In conſilio tunc de prophylaxi actum. Ea ab abſtinentia nefandi criminis, & ab uſu lactis cum pilulis ſaponis veneti, gummique ferulaceorum, Petita eſt. Profuere: ſic, ut jam ultra medii anni ſpatium paroxyſmus defuerit.

§. II. Quo illa cura fortunatior erat, eo hæc, quæ ſequitur, fuit infortunatior. Mulier quinquagenaria a 15. retro annis herniam a partu umbilicalem habuit, quam cælabat, reſtituebatque ſemper ipſa elapſam. At vero veſpere quodam elapſi proxime Januarii eandem plurimum egreſſam reponere nequeuns, dira per noctem paſſa tormenta eſt. Summo mane repoſitione fruſtra tentatâ, vena ipſi tundebatur; plura, eaque variæ materiæ Enemata, injicie-

bantur; & gelida aqua herniæ, quæ capitis molem æquabat, circumpoſita, laborioſeque renovata eſt. Poſt meridiem primum illam vidi, herniam examinavi, quæ capitis, ut dixi, magnitudine, ac duo in tubera diviſa erat. Repoſitionem vero fruſtra tentavi. Enemata fumi Tabaci, & varii generis alia immittenda ſæpius eſſe cenſui, &, quia a frigidis omnia in pejus, emollientia, ac calentia cataplaſmata admovenda eſſe, exhibendaque Paregorica. Sed nata intra 24. horas viſibilis gangræna, feminam ſuſtulit trigeſima morbi hora. Horis à morte 35. elapſis cadaver aperui. Enormi totius corporis emphyſemate monſtrum erat. Ut ſi dixero quadruplo majorem, ceterum craſſi corporis, fuiſſe molem, minus dixero. Sandapila includi certo non potuiſſet. Fætebat necdum apertum. Dum ad locum hernioſum cutim gangrænoſam incideramus, aër fœtidiſſimus ſibilo ſtrepituque violentiſſime erupit, ſibilandoque erumpere continuavit ex corporis perſciſſa celluloſitate. Ne in animi deliquium caderemus omnes, neceſſe fuit, quotquot januas feneſtraſque conclave haberet, extemplo aperire, & aëra accenſo pulvere maſtiches, & olibani, multique aceti vapore, luſtrare.

Sacco demum hernioſo aperto, invenimus inteſtinum tumidiſſimum ad ulnæ dimidiæ longitudinem extra Umbilicum. Umbilici dilatatio nullo modo conſtricta, ſed ampliſſima erat, ut commode ire, ac redire inteſtinum potuerit. Principio

cipio videbatur inteſtinum binis extuberantibus ſaccis adhærere; unde credebamus hinc impoſſibilem repoſitionem herniæ fuiſſe; verum attentius omnia revolventibus, nulla inteſtini cum ſacco adhæſio patuit. Examinis proſecutionem fætor prohibuit, haud ultra ferendus.

Spaſmodicæ partium conſtrictiones, ipſique tetani nonnunquam a morte ſolvuntur; non raro permanent; ut maxillæ tetanum, triduo à morte necdum ſolutum, olim viderim, ac deſcripſerim. In hac femina ſolutam conſtrictionem fuiſſe poſt obitum ſuſpicor; in vita vero minime; cum alias inteſtinum facile reponi potuiſſet in ventrem. Gangræna in ſacco, & in integumentis erat, vix in ipſo inteſtino; quod potius dici debeat inflammatum.

Incarceratæ huic herniæ gelida aqua, *Heiſtero* cum maxume commendante, admota non profuit: homini autem iliaco cum epota profuit ad vomitum, tum ventri hæc, vel nix ipſa, adplicata; tamen nix non ſemper, aqua ut plurimum ore hauſta. Et gelidæ internus, externusque uſus, matronam iliacam curavit, applicante *Nabotho*, aſpiciente, & teſtante *Hoffmanno*. Quin & feminam 73. annorum; quæ die 5. conſtrictæ ſuæ herniæ, quam operatione chirurgica reponi conſtanter recuſaverat, morti jam propinqua videbatur, Illuſtris Medicus, ac Poliater Haga-Batavus, *Abrahamus Weſterhoff*, Amicus meus candidiſſimus, & antiquiſſimus hiſce diebus mortis e faucibus eripuit, cataplasmati calenti

ſubi-

ſubſtituendo gelidæ copioſæ fomentum: ex quo vetula vix ad mediam horam tota inhorreſcens, jamque moribundæ ſimilis, mox dein levamen, poſtea ſedationem omnium ſymptomatum experta eſt; obortaque diarrhœa putrida, integre reſtituta.

An frigus, conſtringendo inteſtinum, materiem obſtruentem ex hernia liberiorem in partem expellit? Num univerſo corpori incuſſus a Gelidæ applicatione externa, internave, horror ſtringendo omnia, ſic arctat ventriculum, & inteſtina, ut motus antiperiſtalticus ſopiatur? utque, eo quieſcente, per reſiduas vitæ vires motus periſtalticus animetur ad ſolvendum morbum? ſimulque eadem conſtrictione ſolvit alvum? Eſt ne remedium, quod, ni juvat, occidit; inducendo gangrænam? Nunquid etiam cortex peruvianus, potens in multis, *Sydenhamo* dudum notante, remedium purgans, perinde, atque aqua gelida, ventriculum atque inteſtina, conſtringendo, ſimulque hac adſtrictione fœces promovendo; morbum *Neapoli* ſolvit?

Verum in homine hoc macilentiſſimo & exſiccatiſſimo, magis probabile apparet, hac, ſive gelidæ, ſive corticis adſtrictione, inteſtinum, jam ratione temperiei contractiſſimum, ſic claudi oportuiſſe, ut morbus redderetur plane conclamatus.

Si dixeris forte corticem peruvianum minus hic egiſſe ratione adſtrictionis, quam virtute ſua in agitatos, inordinatoſque nervos ſpecifica, qua

qua v. c. æque in macilentiſſimo homine quam in laxiſſimo, intermittentium, ſeu remittentium, febrium, ſopit aggreſſus; quomodo demum gelidæ aquæ, quæ utique hac vi ſpecifica minime gaudet, expones actionem?

An igitur credibilius eſt, ut alias experimur, hominem hunc tum temperie, tum infanda conſuetudine, exſiccatum, nervos ſuos habuiſſe debiles ultimamque coctionem, & nutritionem, præ vaſorum minimorum conſtrictione vitiatas; adeoque multa viſcera inteſtinaque ſua, omnino flaccida, & inertia? Modus utique, quô ultimus paroxyſmus ſolvebatur, qui fere ſolutæ intro-ſuſceptionis inteſtini videtur, ſpaſmum flaccidis inteſtinis acceſſiſſe forte innuit.

§. III. Cum morbus ſit formidandus, nec raro cito necans, mirum non eſt, forti nodo quæſitos fortes cuneos eſſe, & in deſperatis deſperata tentata. Elapſo anno *in* T. III. *cap. ultimo* Machinæ memini, quæ a Clariſſimo viro, ac præſtantiſſimo *Mediolanenſium* Medico *Widemar*, mecum fuerat communicata; una cum experimentis, cum ante in *Italia* per *Italos*, tum a me *Viennæ* captis; quibus addidi nonnullas, & practicas, & theoreticas obſervationes. *Viennæ* necdum in homine captum experimentum eſt: *Mediolani* hoc anno unus *Monzæ*, olim *Modoeciæ*, alter ab Iliaco morbo, effectu hujus Machinæ, curati ſunt.

*Mediolani* Auriga 55. annos natus, baccho, ac veneri litans, in Anorexiam incidit, alvumque

que tardam; & quidem ſic tandem ut licet præclariſſimus, verſatiſſimusque practicus, *I. de Widemar*, quæcumque artis auxilia tentaſſet, æger tamen jam eſſet in diem 17. aut 18. alvo clauſus. Adplicata machina primo ſcybala duriſſima, eademque, bis adhuc deinceps admota, copioſam alvum ſolvit: ita ut in ſua jam antiqua ægritudine, quæ eum in Noſocomio binis poſt liminio menſibus ſuſtulit, alvum ſolvente remedio haud indiguerit ultra.

*Monſæ* autem *Rev. Pater Kolm, Tridentinus, ordinis S. Aug.* Iliaco morbo correptus, ope Machinæ, unica vice duntaxat admotæ, alvum ita copioſam habuit, ut altera adplicatione non egeret. Haud equidem vidit hunc ægrotantem ipſe *Widemarus*, ſed rem totam reſcivit a dexterrimo chirurgo Mediolanenſi *Ucelli*; qui cum ſua machina *Monſam* vocatus, eandem viro reverendo ipſe admovit.

Quamvis iterum res in utroque hoc caſu ſucceſſerit, meretur tamen, antequam in homine tuto tentetur, ſerio, matureque perpendi. En quæ poſthac expertus ſim!

Die Maji 27. canem mediocrem machinæ adplicuimus; præſentibus Clariſſimo Domino Gottingenſi Profeſſore *Vrisberg*, & Clariſſimo Domino Medico Viennenſi *Hirſch*. Canis ab injecta aqua ter vomuit; ilico poſt hilaris denuo, ſanus, famelicus. Effluxerat non parum ex ano aquæ: ſub injectione jacuit canis dum injiciebatur.

Ei-

Eidem cani die 5. Junii experimentum repetivimus ſtanti, ſiphone ope linteaminum ſic ad anum firmato, ut parum admodum reflueret retrorſum. Perfecta intra duo minuta operatio fuit. Canis ter valide vomuit, ſanus exinde, ac famelicus.

Die 12. Junii ipſi huic cani ſtanti, obfirmato rite ſiphunculo, intra minutum & aliquot ſecundas tota operatio perficiebatur. Denuo ad tertium vomitum injicere perrexeramus. Borborigmi exaudiebantur, & venter valde ſub finem injectionis intumeſcebat.

Laqueo porro eum extemplo ſtrangulantes, thoracem aperuimus, partium vitalium contemplaturi actionem. Aperto thorace laqueus pauculum laxabatur, quo nobis beſtia redderet aſpectum, quem quærebamus, vividiorem. Vita autem nimia nihil non turbabat, ventriculo aqua diſtentiſſimo per anguſtum foramen, quod proſector aperiundo thoracem in ſummo epigaſtrio inflixerat, ſe penetrante; unde conſtriximus denuo laqueum.

Aperto pericardio cor bene ſe contrahebat, contractili motu obſervato tam ad baſin, quam ad cuspidem. Potuimus omnia per horæ quadrantis ſpatium contemplari, & quo cordis ſiniſtri, ejusque auriculæ motum accuratius intueremur, cor pro more parumper invertimus.

Sæpe lente, ſepæ iterum cito, auricula ſiniſtra convellebatur. In ventriculo ſiniſtro motus palpitans diutius perſeverabat, quam in ejusdem

dem auricula. In dextra auricula motus omnium diutiſſimus, ut & in thalamo dextro, cujus vita diuturnior ea ſiniſtri adparebat, eo quod ſiniſtri apex a dextri ventriculi contractione duntaxat moveri nobis videbatur: errabamus autem: ipſum cor ſiniſtrum erat, quod primario movebatur, ut patebit mox.

Silente corde Abdomen aperuimus. Ut in præcedentibus, ita & in hoc cane parum erant inteſtina expanſa, ventriculus autem vehementer. Valvula coli connivebat. Vermicularis proceſſus coli valde expanſus.

Redeuntes ad cor, vidimus ex eo ſiniſtro thalamo copioſum ſanguinem, plane fluidum, prodeuntem; etiam ex dextro multum. At ventriculus ſiniſter duplo ad minimum erat dextro amplior: Ut pateret ſiniſtrum fuiſſe, qui tam diu pulſaſſet, nobisque veluti dexter eſſet, impoſuiſſet. Levis tamen palpitatio ventriculi dextri ſupererat, ſilente ſiniſtro. Immoto fere corde, per anteriora aſperæ arteriæ pulmonem inflantes, pauculum aſt breviſſimum cordis motum excitavimus.

Aug. 24. die cani haud interrupta Machinæ actione aquam tepidam injecimus ſic, ut animal intra minutum temporis vomeret, & ut, injectione ſpatio duorum minutorum continuata, fere quinque aquæ libras vomitibus ejiceret iteratis, unaque nonnullas teniæ portiones. Extracto extra anum tubulo, haud tanta vis aquæ, ut quidem alias, ex illo proſilit. Canis e manibus

nibus noſtris dimiſſus, pro more ſe primo momento abſcondit, verum diutius ſub arca dilituit, ac fere tota die, contra id quod in aliis canibus obſervaveramus, occuluit. Fluxit ex latibulo ſuo multum aquæ, orene, an ano, incertum. Vomitus ſub operatione ad tres modo digitos, non ut olim in aliis canibus ad tres pedes, proſiliit. An quod hic ventre ſuo ad tabulam adplicaretur, & alii ſuis quatuor pedibus erectis tenerentur? ſicque hi, præ illo, ad vomitum violentiorem aptiores?

Alteri cani injecimus aquæ circiter libram, viſuri num alvus, educto ſiphone vi emitteretur. Effluxit vero potius, quam erupit; contra quam in aliis obſervaveramus. Similisque fuit experimenti iterati effectus. Deinde continuata opera aquam duorum minutorum ſpatio injecimus. Hic vero canis neutiquam vomuit, ſed vehementer intumeſcens, mortuus eſt. Præſens erat Doctiſſimus *Mummſſen*, Medicus *Hamburgenſis*, & ni fallor, Doct. *Nitert* Medicus *Batavo-Tranſiſalanus*, nec non Doctiſſ. Medicus *Lucenſis Michaël Moni*.

Ipſo momento incidimus illum. Celluloſitas ad ventrem, & thoracem aqua plurima ſcatebat. Hinc querebamus nos inter, an animalis agitatione ſiphunculus ad ani margines in celluloſitatem viciniam penetraſſet ſe ſe, non vero in cavum recti introductus manſiſſet? ſed turgidiſſimus venter internam læſionem innuebat; demonſtrabatque id poſtea copioſiſſima, ven-

ventre contenta, & effluens aqua. An læſiſſet, perrupiſſetque Rectum ſiphunculus? ſed leviter tantummodo inducta fiſtula in anum ænea, aerem per illum in Rectum inflavimus, qui Colon intrans, idque expandens, manifeſto docebat minime penetratum Rectum fuiſſe.

An itaque nimia valvulæ coli reſiſtentia repuliſſet aquam? eaque ſibi in vicinia valvulæ in abdomen viam paraſſet? Sed, quem inflaveramus, aer, qui eo, quo aqua, penetraſſet, quoque non penetraſſe, ſed inteſtinum expanſiſſe nobis clare videbatur. Quo, tamen omnis auferretur dubitatio, injecimus ope machinæ per anum aquam, moxque vidimus vix notabile volumen aquæ ante valvulam colligi, quin ſuperaret illam, Ileumque repleret inteſtinum.

Ergo altius origo phænomeni quærenda fuit. Inteſtinum Jejunum in quadam plaga inveniebatur dehiſcens in ſua peritoneali tunica, integri digiti longitudine; in medio vero hujus fiſſuræ totum inteſtinum diviſum erat, latitudine pollicis: pauloque inde remotius altera digitum minimum longa fiſſura, ſed exterioris duntaxat tunicæ, reperiebatur.

Quamvis jam patere videretur, id quod quærebatur; inquirere tamen voluimus, num forte altiore in loco quid lateret, quod elucidare nos poſſet? Aqua enim per datum foramen effluere in ventrem potuiſſet vel ſola vi machinæ, vel ab obſtaculo, quod forte plaga hac fiſſa altius hæreret. Itaque ligato jejuno ſupra hanc

plu-

plugam, proximeque ad eam, aerem per œſophagum immiſimus. Ille vero ſucceſſive inflans ventriculum, duodenum, & eam jejuni partem, quæ ſupra ligaturam erat; hasque partes in ſua diſtentione conſtanter ſervans; abunde evicit nullum hæſiſſe ſupra ligaturam obſtaculum, quod aquæ tranſitum remoraretur.

Hiſtoriæ ſic enarratæ explicationem periclitabor, quæ mihi admodum naturalis videtur, omnique ſatisfaciens phænomeni parti; opinionem ſuam cuique relinquendo integram.

In Hernia incarcerata eſt pars inteſtini ingrediens in ſaccum hernioſum, parsque ejusdem regrediens in ventrem. Pars ingrediens non raro invenitur cum ſtercore, tum aere, ita turgida, ut altera pars regrediens ex ſacco in ventrem complanetur tota, fiatque impervia, & nihil ultra ex inteſtino prolapſo remeare in ventrem poſſit.

Simile quid videor mihi dato in caſu videre: inteſtina convoluta multis in locis ſuperſcandunt ſe, pars alia aliam premit, in cavo abdomine. Sic ſecundum Naturam. Verum aqua, violentia noſtræ machinæ agitata, expleat ſubito ejusmodi inteſtini partem, quæ aliam ſibi proximam ſuperſcandit; an facile non capitur partem hanc ſuperſcandentem, ſi ab una parte conſideretur abdomen jam plenum pluribus aquæ libris, ut evolutio compreſſi inteſtini ultra ſperanda non ſit; ſi ab altera parte aqua continuet vi impelli eadem; an non facile capitur, inquam,

partem hanc ſuperſcandentem ſubjectam ſui partem ſic comprimere, ut omnis ejusmodi dematur cavitas, omnisque ad hanc demptam cavitatem impulſa ſiſtatur aqua? In ſumma inteſtini hoc in loco expanſione videntur mihi tunicæ interiores hiaſſe exterioribus priores: Aqua vero continuata vi impulſa, eodem modo hiantis cellulosæ tunicæ cellulas ſubiiſſe, quo ſolet in emphyſemate aer. Communicante autem hac celluloſa tunica per meſenterium, cum univerſi cellulofitate corporis, intelligi videtur, cur adeo copioſa aqua efflueret, ex celluloſa tunica, circumdante Abdomen & thorace. Permanente igitur vi impulſæ aquæ eadem, inteſtinum jam interiorum tunicarum fiſſura debilius, rimam eandem completam egit, effuditque cavum in ventrem aquam. Quod porro inteſtini ejuſdem pars ſuperior, non internis, ſed externa tunica, hiulcaverit, inde natum reor; quod aqua celluloſam tunicam jam ingreſſa, complicatam forte hanc inteſtini partem ſic plus ceteris extenderet, ut demum externa tunica dehiſceret.

Adde ad hæc omnia eum, qui machinam dirigebat, teſtari, ſe nunquam velocius, minuſque interruptius, ejuſdem alternantia manubria agitaſſe.

Multa profecto nos docet hoc experimentum. Et quidem 1. hanc machinam offendere ejuſmodi in corpore reſiſtentias poſſe, ut funeſta evadat 2. Eo magis Italos amicos, viros clariſſi-

riſſimos, laudandos eſſe, quo in vivo homine mitiores paucioreſque injectiones fecerint, poſteraque potius, tertiave die, repetierint. 3. Cum conſtiterit jam humana cadavera non omnia ſic eſſe diſpoſita, ad coli valvulam, ut tranſmittant impulſam vi machinæ aquam, ut *T. III.* patuit, etiam hac de cauſa leniter ac breviter hic agi oportere; ne in Colo idem contingat, quod in Jejuno canis: aut ſi non hoc, ne ſaltem anxietates oriantur, minime ſufferendæ. 4. Nec omnem extra metum eſſe, ut nonnunquam ad incarceratas Hernias admota machina, vis impulſi liquidi, aut inteſtinum compreſſum non aperiat; aut, ſi aperiat, non ita comprimat ſubjectam, quæ jam compreſſa nimis, partem, ut omnis per eandem ſit impeditus in ventrem influxus; alterutroque demum modo idem infortunium in homine, quod in cane, excitet. 5. Forſitan hinc illarum anxietatum originem naturamque intelligi, quæ inteſtino, quod pro parte tympaniticum ſit, quæque ſimiles in colici flatulentis crebro contingant; tum & ſic concipi, quo demum pacto verus Ileus, licet flatulentus tantummodo, naſci queat; idemque, dum dura atque indigeſtilia alicubi in inteſtino nimium retardentur, ac compingantur.

Die Aug. 28. in eodem cane, in quo una cum illo infortunato ante quatriduum, experimentum repetitum eſt, non in altero, & in tertio. Ab injectione deſtituimus, ubi omnes libras tres quatuorve, in tribus aut quatuor vici-

bus evomuerant, lente ſemper agitata machina. Neque omnes hi tres canes tanta vi, tantoque jactu, ac quidem olim ſæpe obſervaveramus, aquam alvo, educto ſiphone, ejecerunt. Liberati e manibus noſtris, ore, & ano dimiſerunt aquam; hac emiſſa, alacres cucurrerunt, comederunt, ac diu ſani manſerunt in noſocomio.

Septembris 3. binis illorum; aufugerat enim tertius; repetita injectio eſt ſic, ut priorem tertio vomentem dimiſerimus; alterum vero, ingentem profecto canem, injectione producta eo, ut quidem nondum vomeret, ſed jam vomituriret, ſtrangularemus, viſuri num forte quid aliud hoc experimento, nondum antea tentato, diſceremus.

Inteſtina craſſa & tenuia neutiquam extenta ſed expanſa fere naturaliter erant. Duodenum duplo amplius; ventriculus autem ita expanſus, ut aquæ contineret libram ſeſqui alteram. Novimus antea in canibus, quæ etiam vomuerant pluries, parum expanſa Inteſtina fuiſſe, ventriculum autem quam plurimum; unde & dimiſſi vivi canes multum ſemper poſtea vomuerant. Similiter rem in humani cadaveris inteſtinis, ac ventriculo olim deprehenderamus, etſi multum aquæ ore jam elapſum eſſet. Manu premente omnem fere aquam illam per œſophagum expulimus.

Cor utrumque fluidiſſimo ſanguine plenum; ſic ut inciſione primum in ſiniſtro, deinde in dextro thalamo facta, ſanguis ex utroque cavo, rivi inſtar, proſiliret. Erat

Erat porro hic canis terete verme multo plenus, copioſaque Tenia. Sedes Teniæ incipiebat ſpithamæ longitudine a valvula coli, ſurſumque aſcendendo trium ſpithamarum longitudinem in Ileo emetiebatûr; ultra non, ſed quidem Teretes, quemadmodum & in ventriculo; incertum, num domicilium antiquum hic habuiſſent, an vero, aqua ſubtus premente eo verſus pulſi eſſent.

In hac nunc trium Spithamarum longitudine, morabatur faſciculus multarum Teniarum, hic decem, alibi undecim, duodecim, in longitudine poſitarum, quas gluten haud tenax valde involvebat. Fuere, quæ hanc longitudinem integram emetirentur, emetitæque reflecterentur; fuere, quæ mediam, quæ tertiam. Id. vero num ideo, quod nonnullas fregiſſemus eximendo? vix credibile; attentius enim examinatæ breviores hæ, æque quam longiores illæ, componebantur primum ex latioribus mutuo articulatis, & ſubito tenuioribus admodum portionibus, itidem mutuo articulatis. Latarum autem & tenuium portionum eadem longitudo fuit.

Vermium ſeu articulationum, vacua apparebant corpora eſſe. Siphone dicto *Anelliano*, quo in fiſtula lachrimali deobſtruenda utimur, lac in unam pertuſam injecimus, quæ inde repleri quidem videbatur, at vero in alteram, niſi ſemel iterumve, non transmiſit. Pellicula externa frangebatur paſſim, antequam in ſubſe-

quentem articulationem lac poſſet ſe penetrare. Nec inflato aere plus profecimus. Argenteo vero ſtylo omnium ſubtiliſſimo citra minimam læſionem penetravimus ex una in aliam, ita ut ad brevem hunc ſtylum ſex ſeptem varias articulationes, citra ullam læſionem, penetrando affigeremus.

Nunquid ſic intelligitur demonſtratus a magno *Winslowo* canalis, qui injectione facta in alteram ex altera penetrabat portione? An igitur, in cane ſaltem, tenia inſectum unicum; non vero vermis ex numeroſis cucurbitinis, ut ajunt, vermibus coagmentatus? (1).

CA-

[1] Teniæ humanæ portionem longam nunc tandem nactus, injectionem præ teneritudine vaſorum fruſtra tentavi. Id modo didici vas album per medium cujusque articulatæ partis longitudinem, axis inſtar, decurrere, ex quo utrinque innumeri rami ad angulos plerumque rectos oriuntur, abeuntes in glomeres, & penicillos, non pervenientes autem ad extremam latitudinis oram, ſed lineæ fere diſtantiam ab ora utraque terminati. Infuſo in medium vas lacte, laterales hi rami pulchra impletione turgebant; lac vero ex una portione vermis in aliam, ſeu, ut alii loquuntur, ex uno verme cucurbitino in alium, non tranſivit, eo quod vas diſſiliret.

Margines hi, ſeu oræ extremæ inſecti, quas dixi a vaſis non perreptari, fere pellucent, digitoque leniter frictæ ac preſſæ, alba corpuſcula oſtendunt, quæ hac preſſione ac frictione ex una articulatione in aliam, in tertiam, in ſextam, & ultra adſcendunt, ut inde pateat ad ſingulam articulationem non haberi ſingulare inſectum, verum ex tot innumeris articulatis portionibus unicum inſectum conſtari.

Confirmatur hoc eodem experimento quod pag. præc. in canina tenia me feciſſe narravi; nam & in hac humana

# CAPUT VI.

## *Varia.*

§. I. *Febris continuæ remittentis*, Συνέχεος *hoc anno in* Auſtria *graſſantis*, *genius*, *&* *natura*. *Autores qui in hoc febrium genere cognoſcendo, curandoque, ſe ſe omnium maxime commendaverunt*. §. II. *Virtus fomentorum aquoſorum, eorundemque in perpetuo madore & calore conſervatorum, in multis externis morbis*. §. III. *Endemii in* Auſtria *morbi ophthalmici. Varia ad illos remedia. Laus Bilis hepaticæ* Muſtellæ fluviatilis. §. IV. *Cura Viperina*. §. V. *De Rachitide nonnulla*. §. VI. *Arſenici albi, copioſe aſſumpti, effectus mirifici; & quid, multis incaſſum tentatis, profuerit*. §. VII. *De Uva urſi*.



na tenia tenuiſſimum ſpecillum, ſeu filum argenteum, duxi per vas longitudinale medium, ſine ulla læſione, per tot articulatas portiones, per quot volebam.

Tandem ſi conſideremus ſingulas portiones ab uno totius teniæ extremo eſſe latiores, ordineque exacte decreſcente pauxillatim fieri extenuatiores; ſic quidem, ut in longitudine plurium ulnarum poſteriores ſint fere dimidia latitudine prioribus anguſtiores; an probabile ſit tot centena inſecta, ordine nunquam læſo, ſic invicem jungi, ut a principio ad finem latitudo integræ teniæ æquabiliſſime decreſceret. Tenia humana in eo differt a canina, quod in illa latitudo pedetentim decreſcat, in hac plures æque latæ invicem connectantur portiones; deinde plures æque anguſtæ. Forſan tamen & in cane, & in homine, vermes a ſeſe in nonnullis differre, crebriore examine deprehendere poterimus.

§. I. GRaſſatæ ſunt in *Auſtria* hoc anno *Febres continuæ Remittentes*, veræ hemitritææ tales, ut ex una continua, alteraque tertiana, compoſitæ viderentur; hæ quibusdam in locis benigniores, paucis medicamentis, quin & hic illic, adhibita haud admodum laudabili methodo, tandem ceſſarunt, paucis inde morientibus. Pagos autem novi, in quibus dictam malignitatem quandam adjunctam habentes febres iſtæ, per remedia antiphlogiſtica communia primum, deinde a 5. vel 6. morbi die per corticem Peruvianum, quotidie ad ſex dragmas in ſubſtantia, ut Medici ajunt, aſſumptum, demum ad 14. 17. diem judicabantur, haud infrequenter ſudoribus: Sic ut ex ſexaginta, & aliquot ægris bini modo perirent, & alii duo, non ſine ſymptomaticis exanthematibus demum ad criſim ducerentur.

Perierunt in urbe ii maxime, quibus damnanda ſua methodo Medici exanthemata excitaverant.

In noſocomio noſtro tres mulieres hac febre decubuerunt. Communem febrium acutarum methodum ſequebamur, quamdiu eidem morigeræ erant: cortice vero eas abegimus, quando immorigeræ plane erant, & pravis ſtipatæ ſymptomatibus, & eam malignitatem redolentes, qua alibi Petechiæ, & miliares eruptiones, febrim concomitabantur. Harum feminarum priori, die 14. corticem dare inchoavimus; alteri 12. die; tertiæ vero 6. die; perſeverantes in ejus

ejus uſu ita, ut per dies 14. a curata febre eandem daremus, quam in febre doſim, tertia demum & quarta ſeptimana paulatim parciorem. Recidivam harum una die 14. paſſa eſt, quod maturius exire noſocomio vellet. Redeuns vero altera febris recidivæ die in noſocomium, intra triduum curata fuit, & quatuordecim diebus eandem, qua olim, ſumſit corticis quantitatem, deinde pedetentim minorem.

Poſcebat autem hæc febris in ſua declinatione, poſtque eandem, purgans ad ſingulos 3. 4. dies; ventriculo alias corticem, qui toties ſpecificum ventriculo languenti auxilium eſt, plane reſpuente, cum deleto omnino appetitu. Dedimus illis uncias IV. vel V. *Aquæ laxativæ Pharmacopææ Viennenſis*, quæ nobis purgans longe tutiſſimum, mitiſſimum, citiſſimumque viſa eſt: idque ſummo mane; ea lege, ut poſt alteram alvum, quæ paſſim intra trihorium, citiusve, habetur, corticis ſui conſuetum uſum repeterent; ſub quo purgans adhuc pluries operari ſolet, & reparare appetitum.

Plures tamen vidi in urbe harum febrium prioribus pertinaciores, nunc alterno, nunc ſingulo, nunc quarto die ingraveſcentes, idque ſæpe citra vel minimum frigus, cortici neutiquam auſcultantes: ita ut nonnulli ægri ad 20. alii ad 40. diem, & ultra, nihil aliud; quod tamen multum erat; a cortice lucrarentur, quam ut viribus ſuſtinerentur, ut a majore malignitate, quæ, Regimine coöperante, Miliarium

in

in una eruptionem jam inchoaverat, præſervarentur; utque triduo aut quatriduo ante criſin pares coctioni eſſent; ac demum 20. aut etiam multo poſteriore die, hi ſputis, alvo alii, illi per ſudores, urinasque; nonnulli integre, alii partim ac repetitim, judicarentur: idque ea lege, ut ſi poſt coctionem niſus adparerent Naturæ, ad criſin promovendam per laudabilem viam quamcunque, exempli gratia, per pulmonem; loco corticis, modo vires ſufficerent, ea porrigerentur, quæ ad hunc niſum promovendum efficaciſſima in arte habeantur.

Occaſione trium hac febre laborantium ægrarum, præter generales *Hippocratis*, id eſt Naturæ, leges, centies laudavi, debuique laudare, magnorum virorum, qui in febrium hujus generis curatione cæteris perſpicatiores, felicioresque fuerunt, auro contra cariora opera: *Mortoni*, ajo, *Sydenhami*, incomparabilis in hac materia *Franciſci Torti* Archiatri *Mutinenſis*, ac Profeſſoris: deinde & illorum, qui priorum exemplis inſtructi, doctrinaque imbuti, hanc rem illuſtrarunt, *Pringli*, ac *Huxhami*, apud Anglos; *Lauteri* ac Magnifici Viri *Hazenöhrl* apud Auſtriacos, &c. Inde intellexit, demonſtrationibusque convicta ſtudioſa juventus vidit, in febribus ardentibus, & in omnis generis Hemitritæis, communi methodo inſuperabilibus, frequenter admodum ſive præveniri, dum minas intentat; ſive tolli, dum jam adeſt; dictam in arte malignitatem: dato cum pruden-

ter,

ter, tum audacter, antequam nimius fiat ſolidorum fluidorumque a ſanitate receſſus, cortice Peruviano: & quidem ſic, ut ſi ore aſſumptus minus expedite opituletur, etiam in anum injiciatur.

§. II. In morbis cutaneis antiquis, ulceroſis, in malignis crurum ulceribus, in ulceribus ſpinæ ventoſæ fædiſſimis, in tumoribus arthricis, continuamus, id quod ſuperioribus annis innui, pulchras obſervare aut emendationes, aut curationes eorum, quos conſueta artis auxilia haud levaverant; ope ſollicitæ continuæque applicationis aquæ calidæ, ſive puræ, ſive, ne forſan pauperes eam præ ſimplicitate nimia negligant, repudientve, medicatæ redditæ, a Malva, Parietaria, Chærophyllo, Althæa, ſem. Lupini. &c. Vetuſtiores, viros in arte graves, hac in parte imitati, qui dum conſuetis unguentis, & emplaſtris, ejuſmodi mala aut difficilius, aut nullatenus, curari cernerent, fomenta aquoſa, reddita ejuſmodi vegetabilibus medicata, vehementer laudarunt; *Dioſcorides*, inquam, *Dodonæos*, *Cluſios*, *Lobelios*, *Sanctorios*, & noviſſimum præclarum autorem *Morgagni*, quin in Epiſt. 57. §. 3. calcaream podagricorum materiem ſola aqua calida fuiſſe reſolutam, refert.

§. III. Eſt endemius in *Auſtria* omnis fere generis oculorum morbus. Inflammatio, Pannus, Pterugion, Phlyctæna, Albugo, Cataracta, Amauroſis, ſæpe hi bini morbi ultimi una junčti,

juncti, Staphyloma, Sarcoſis. Viæ publicæ, quantumvis lapilloſo ſolo duræ, nec non in urbe ſtrata platearum, conſervari ſuperſtratis ſolent ſilicibus tritis, lapilluliſque, continuo renovatis. Curruum innumerorum rotis hi ita commoliuntur, ut nube tenuiſſimi pollinis circumderis aſſiduo, quacunque perrexeris; eoque magis, quod ſit Regio ventoſior: ut vetus proverbium dicat, *Auſtria aut ventoſa, aut venenoſa.*

Unde præter oculorum morbos frequentia eſſe oportere Aſthmata, Dyſpnœas, phthiſes pulmonales, facile quiſque per ſe perſpicit.

Inter ea auxilia, quæ variis oculorum affectibus opitulari experimur, & miramur, una cum venæ ſectione, & iteratis purgantibus, laudare oportet flores Zinci, quorum dragma unciis quinque aquæ roſarum vel euphragiæ admiſta, incipienti, ac repetenti tunicæ conjunctivæ inflammationi, efficax auxilium præſtat.

Neque hic laude ſua caret aqua puriſſima, cujus unciæ, ſpiritus vini rectificatiſſimi guttas 15. vel 20. additæ fuerunt. Quæ gravior inflammatio ac dolor hiſce minus cito cedunt, potentius remedium capiunt cataplaſmate, quod ex pulpæ pomorum acido dulcium, ac micæ panis albi ana unc. ij. florum Roſar. rubr. ac Sambuci à pugill. j. Croci ac Camphoræ ana gr. vj. componi ſolet. Vix vero hæc omnia graviores inflammationes tollunt, niſi ſimul purgatio antiphlogiſtica ſæpius repetita, poten-

ter

ter revellat; quo cummaxime etiam facit aut in nucha veſicans, aut Emplaſtrum poſt aures, quod ex Empl. Veſicat. & Melil. à q. ſ. compoſitum ſit. Quasdam tamen inflammationes ita ad omnia pertinaces offendimus, ut viſus minentur jacturam; quibus una cum remediorum dictorum plerisque, Setaceum nuchæ reperimus utiliſſimum.

Ad maculas vero, ad perlas, ad pannos, ad pterugia, ad adnatæ albugines, nihil efficacius experimur Bile animalium, ac præprimis bile hepatica *Muſtellæ fluviatilis* vel *lacuſtris*, etiam *Motellæ* dictæ, & *Lotæ*, ( *Rutte*, *Aal-Ruttæ* germ., ) quam apud *Rondeletium* libro de *piſcibus lacuſtribus* cap. 19. quæras. Antiquum remedium, *Hartmanno* aliiſque laudatum, oblivioni deinde fere datum, nunc iterum ad experimenta revocavi, effectuſque gaviſus ſum, poſtquam nitidos juvenis oculos conſpexiſſem, quos a variolis maculatos hoc oleo integre curaſſet Matrona Mater. Cum *Danubius* hos piſces alat numeroſos, iique ſapidum ſuum jecur ſæpe magnum ita habeant, ut non modica bilis hepaticæ copia inde colligi poſſit, dum in vitro ſuſpenſum, ſolisque expoſitum calori, levi compreſſione nonnunquam juvetur; curavi mihi hanc bilem perpetuo præſto eſſe. Bis, ter, die, guttula una, alterave, oculo ſincera inſtillatur, ſupra maculam, aut albuginem. Plures profecto brevi fuerunt ab his malis curati.

An ſpecifica ad has ærumnas *Muſtellæ fluvia-*

*viatilis* bilis? vix crediderim. Senioris *Tobiæ* Albugines bile majoris piſcis, in *Tygride* fluvio capti, curabat Angelus *Raphaël*, juxta id quod ipſius filio dixerat, *Tob. cap. 6. & 11. Fel ejus valet ad ungendos oculos, in quibus fuerit Albugo, & ſanabuntur*. Unde ſuſpicor, ſi, quibus in locis Muſtella fluviatilis deſideratur, capi experimentum lubeat jecoraria bile *Anguillæ, Lucii piſcis, Aſelli majoris* ac *minoris*, &c. forſitan quoque haud inutile fore. Dolorem levem ac brevem quidam ab admoto hoc remedio experiuntur, alii diuturniorem gravioremque: illis nihil; his autem, poſt horæ quadrantem oculum aqua roſarum eluere expedit.

§. IV. Ut ceteræ res ſublunares, ita Medicamenta multa, mutationes temporum ſubire ſolent. Patuit id mox in bile *Muſtellæ fluviatilis*. *Vipera* ſæpius in cælum elata olim, in morbis cutaneis pertinaciſſimis, nec non in ſumma debilitate curandis, dein hic viluit, ibi oblivioni penitus tradita fuit, iterumque poſtliminio ſummis laudibus decorata. Cum eximii Viri *Mead*, & *Morgagni*, Viperæ decocta, gelataque, ob pulchras, quas ipſi cum vidiſſent, tum patraſſent, curationes, impenſe laudarent; *Viennenſiumque* Medicorum complures egregias ſuas per eadem curas celebrarent; experimenta capere hac æſtate cepi. Puellæ decenni herpete ulceroſa circum os & nares, deinde tuſſi pertinaciſſima à longo tempore laboranti, nec conſue-

ſuetis a me datis remediis curatæ, juſculum dedi, paratum ex aqua cocta cum quarta viperæ vivæ parte; ſic ut quotidie idem, quod ſex unciarum erat, unica vice, jejuno aſſumeret ventriculo. Menſis ſic elapſo ſpatio, læti vidimus eam tuſſi ſua integre curatam, herpete pene liberam. Juvenculæ ſcabioſæ quæ quopiam unguento ſuam ſibi ſcabiem infeliciter curaverat; atque inde in tuſſim fere intolerabilem, ſummamque maciem inciderat, dedi quotidie libram juris cum media vipera viva decocti: poſt menſem tuſſi omnino vacantem, ſcabie ipſi non nihil redeunte, vidi. Si quis maluerit redeunti ſcabiei tuſſis adſcribere ablationem, cui adſcribet ejuſdem curam in puella, in qua & cutaneus morbus, & tuſſis violenta, una curabuntur? Præterquam quod in juvencula ſcabies pauca rediiſſet, cum integra cura tuſſis. Experimenta promoturus intellexi viperas deficere; defecturas in æſtatem. Dante Deo, multiplicabo tunc experimenta ſic, ut quid agat hoc Medicamen, quouſque agat, quidque demum ſit de ejuſdem laudibus admittendum, cum intelligam, tum patefaciam.

§. V. In Rachitide, alio demum *Auſtriæ* endemico morbo, ſatis nequeo *Oſtracodermata* laudare: ſi enim bis, ter, die, pulveris hujus ſcrupulus quotidie detur, infanteſque ſole aprico, aëre rurali, motu in infantili curru creberrimo ac quotidiano, lecto & conclavi ſiccis, ſaniſque fruuntur alimentis, propemodum omnes

cito;

cito; qui vero horum adminiculorum pleriſque carent, ſolo hoc pulvere, motuque, tardius quidem prioribus, tuto tamen, & certo, curantur; quam diu degeneratio univerſæ compagis curam necdum reddiderit quocunque noto hucuſque remedio impoſſibilem.

§. VI. Arſenici albi terribiles recenſere juvat effectus. Hortulani in proximo pago *Penſik* uxor, nunquam adhuc gravida, ſaniſſima tamen, ac toroſa mulier, menſe Julio anni 1763. emerat pro ægrotante quopiam puero, pulveres duos *Cremoris tartari*, & *Lapidum cancrorum*, eorumque uno puero dato, alterum in menſa repoſuerat. Ipſa vero a prandio minus recte ſe habens, ſumpſit, ut putabat, hunc alterum pulverem.

Notandum eſt feminam hanc, antequam pulverem ſumeret, præ enormi ſiti immaniter gelidam bibiſſe; prætereaque pulverem una cum ingenti aquæ copia aſſumpſiſſe: ita ut copioſo cum veneno, antitodum quoque ſumpſerit copioſum.

Cum valida ventris tormina pati inciperet, petiit lectum, nauſeavit, elapſa autem ſemihora vomuit. Interea temporis redux domum maritus, videt uxorem vehementer vomentem, & anxiam eſſe. Igitur percunctari ille quid geſtum, quidve aſſumptum ſit? Dum vero inaudit pulverem hunc, quem in menſa mane ſe repoſuiſſe uxor ajebat, aſſumptum ab illa eſſe, mox territus hic ad menſam accurere, & miſeran-

ſerando ejulatu vociferari, pharmacopæi pulverem in menſa reperiri, ejus vero loco aſſumptum pulverem *Arſenici albi*, quem ad mures necandos emptum, eadem in menſa incogitanter repoſuerat. Vocatus actutum Medicus, oleo & lacte corpus laudabiliter implevit; unde vomitus, qui per multas horas plus centies erupiſſet, paulatim ceſſavit.

Porro mirabatur femina quod, vomitu ceſſante, ſe tam belle haberet, quemadmodum etiam die altero tertioque. Quarto vero die pedes invaſit, qui dicitur *crampus*, craſſaque plantarum pedum epidermis tota ſeceſſit. Qua dein recreſcente, incedere, præ ſumma ejſdem teneritudine, dudum non potuit. Juſſa eſt *Badenſia* Balnea ſulphurea adire, menſiſque hiſce uti ſpatio. Catamenia ſubſtitere in balneo. Multaque ibidem Medicamenta ſumſit. A Balneo crurum ipſi ſenſim impeditior motus, ſic ut primum ingenti cum labore, tardiſſimeque, paſſus quoſdam ederet, ab ineunte vero Septembri cruribus movendis ultra non eſſet; manuumque, ac brachiorum fere omnem motum amitteret; humeris ſolis, ac femoribus nonnihil adhuc obſequioſis. Jamque univerſo de corpore, caput ſi exceperis, epidermis ſeceſſit. Poſtmodum autem motus exiguus muſculis manuum rediit, ut ſiniſtra leve quid, chartam v. c. tenere, dextra digitos nonnihil, ſed obſcure, ut vix advertiſſes, movere poſſet. Binis vero hominibus ſuffulta, crura ne hilum qui-

dem movere potuit. Quodque in paralyticis nonnunquam adverteramus, ut jacentes artuum inferiorum ſuperiorumque motum quemdam, qui ſedentibus iſtis impoſſibilis, ederent; hæc ne vel minimum quidem. Attraxit utcunque crus, & brachium, levi illo motu, quem dixi humeris femoribuſque ſuperſtitem fuiſſe, haud vero movit. Intolerabilis acceſſit crurum, pedumque, pruritus, qui in aliis boni ſæpe augurii, in hac vero minime. Interea pulſus, appetitus, ſomnus, alvus, urina, bona; quique in balneo ſubſtiterant rediere menſes. Multis, iiſque præſtantiſſimis remediis incaſſum uſa, inducta demum in Noſocomium noſtrum eſt, ineunte Novembri anni 1763.

Datis, ut monui, incaſſum ſelectiſſimis remediis, animum mihi ſubiit vires explorare, cum aliis vulnerariis, *Braſſicæ*, cui *Otto Tachenius*, vapore *Arſenici* captus, curationem ſuam magnam partem adſcripſit, poſtquam lacte & oleo á præſenti periculo vindicatus primum eſſet; in *Hipp. Chem Cap.* XXIV. ſumpſit itaque femina bimeſtri ſpatio hoc decoctum: ℞. Tarax. rec. cum toto unc. ß Braſſicæ rubræ Lib. j. Pulv. Saſſap. unc. ij. Glycyrrhi. unc. iij. coq. aq. p. per horam. Colat. Menſ. j. ß. D. u.

Cardialgia ex acore manifeſto vexata aliquoties fuit; ſed mox reſtituta uſu miſturæ, paratæ ex aqua ſambuci, ſyr. diacod. & lap. cancr. Semel autem febris, cardialgiam concomitans, re-

medio

medio huic haud obedivit amplius, ſed cephalalgiam adjunxit, & tantillum illud, quod ſupererat, motus, proſtravit. Cogebamur tunc cortice peruviano eandem fugare; haud multo tamen; cum paucos intra dies febris, ſuis cum ſymptomatibus, fuſa, fugataque eſſet.

Spatio bimeſtri hac methodo Paralyſin, ac pruritum, doloremque nihil emendavimus. Unde robur nervis cortice peruviano conciliare annitebamur, interea dum crura manuſque nunc aqua vulneraria, nunc pulveris aromatici fumo, bis die fricarentur. Vis dein electrina, quotidie ſemel adhibita, levem quidem emendationem fecit, ut crura utcunque plus attrhaere, ac digitorum manus ſpectabiliorem, pediſque dextri obſcurum, qui nullus fuerat, motum edere poſſet; at vero tandem corpore ad lecti crepidinem ſuffulto crura, ac pedes immiſimus in balneum, uſque ſupra genua, aquæ calidæ, cui flores chamomillæ, flores ſambuci ac lavendulæ intabuerant: dum interea corpus repleretur decócto Tarax. Naſturt. Sarſap. Glycyrrh. Effectum hinc, ut decurſo menſis horum in uſu ſpatio, gradi inciperet, cum iiſdem deinceps pergendo ambularet, digitos nendo exerceret, ac tandem menſe Junio domum, quo aëre ruſticano frueretur, peteret, & ſæpius inde ad me pedes venerit; ob reliquias mali ejuſdem remedii novam formulam petitura.

Quæri a me poſſet citiuſne curata hæc femina fuiſſet, quando, vel antequam meæ curæ ſu-

bjiceretur, vel ſaltem cum eidem ſubjecta eſſet, ultima meæ methodi parte tractata fuiſſet: indicante nimirum pruritu illo dolorifico acredinem, aut veneni reſiduam, aut veneno genitam, ante oſtia cutanea morantem, ſuique per eadem expulſionem flagitantem? Ægre ſane queſtionem hanc non fero. Innui bracſſiæ vires, *Tachenio* autore, me explorare voluiſſe, viresque deinde electricas. His ſcopo non reſpondentibus indicationem, de qua quæſtio agit, ſecutus ſum; in ſimili poſtmodum offerendo mihi caſu ab ultima indicatione incepturus curam, quo conſtare poſſet num & citra auxilia diluentia, ſaponacea, ac ſolventia, aut venenum aut veneno genita materies, æque feliciter expelli poſſet. Interim haud diſplicuiſſe lectoribus opinor, hanc integram communicando hiſtoriam, qua non curam duntaxat, ſed una contueantur mirabundos *Arſenici albi* effectus. Quod ipſum copia enormi, ſcrupuli certe pondere graviore, aſſumptum, primum quidem abundantiſſima, quam tam mox ante, quam una cum illo ſumſerat, aqua; deinde vero ſaluberrimo conſilio medici præſtantis oleo & lacte, ſic viribus inerme redditum eſt, ut neque necaverit feminam, neque hoſpitatum diu in primis viis fuerit, ſed his cæteriſque relictis extremorum artuum Paralyſin, epidermidis univerſæ ſeceſſum, perpetuumque cutis pruritum, dolentemque eundem, generaverit.

§. VII. Calculoſorum pauciores hoc anno affue-

affuerunt, quam ut experimenta cum *Uva urſi* augere multum potuerim. Interim ex quo hanc Plantam ab *Illuſtriſſimo Præſide* utilem in hoc terrifico morbo didiceram: multiſque experimentis, ut talem, probaveram: magis confirmor, magiſque in eo, quod in hoc *Opere* toties monui, nullarum eam virium eſſe, ubi in ſyſtemate urinoſo interno multa facta fuerit, ſive a calculo, ſive a pure, ſive ab urina, ſæpius diutiuſque retenta, degeneratio. Qui in poſteriore caſu experimenta irrita expertus, ideo de veritate eorundem priore in caſu dubitat, poterit ab ipſis, quos Uva urſi, jam pluribus ab annis a ſuis ærumnis ſartos, tectoſque ſervat, rerum edoceri veritatem. Adſunt enim & in hac urbe, & alibi plures; vivumque exemplum poteſt conſpici quotidie in *Panholzero*, janitore aulico. Quod ſi quis arbitretur conſimili, majorive virtute, *Vaccinium folii Buxi* pollere; rem experimentis tentando, legitimeque probando, & Medicos cunctos, & genus humanum univerſum, ſibi reddet devinctiſſimos. Ceterum exiſtimo me, adeo in ſpecificis, quæ necdum probaverit uſus, admittendis difficilem, adeo in propriis erroribus caſtigandis facilem, id fidei apud candidiores mereri, ut non, niſi probata experimenta, protulerim quondam.

# CAPUT VII.

## *Nonnulla de Inſitione Variolarum.*

§. I. *Duplicis erroris, in mea ad Ill.* Tralles *Reſponſione, correctio.* §. II. *Variolarum naturalium, hominem ſecundo, & lethaliter quidem; invadentium exemplum.* §. III. *Tria exempla ſecundarum variolarum, quorum in primo ſecundæ prioribus mitiores; in altero, ac tertio, contra.* §. IV. *Epitome novi operis Ill.* Tralles, *quo ad meas decem queſtiones, ipſi propoſitas, reſpondet, eaque occaſione Medici teſtimonium refertur, qui hoc anno ex quatuor inoculatis unum morte amiſit; ex duodecim qui naturalibus variolis laborarunt, neminem: quamvis inter hos poſteriores eſſent, quos ab inſitione arcendos eſſe ſtatuiſſet.*

§. I. GRave argumentum, quod ſententiam meam de inoculatione variolarum roboret, denuo nactus, & de uno alteroque errore, quem in Reſponſo ad *Cl. Tralles* nuperrime commiſerim, convictus, nonnihil hanc quæſtionem refricem neceſſe eſt.

Scripſeram in Reſponſi hujus *Appendice*, filium natu majorem Excell. Comitis, quem naturales variolæ invaſiſſent, periiſſe. Non periit, ſed evaſit: dolore tanto ſæviore animos utriuſque nobiliſſ. Parentis percellente, quod natu-

naturalibus variolis filium natu majorem ſervaverint, artificialibus amiſerint minorem.

Scripſeram *Florentiæ* factam inoculationem fuiſſe Nobilis cujuſdam legati filio: non filio, ſed natu majori filiæ facta eſt: quæ ipſa biennio poſt cum fratre ac ſorore, inoculatas variolas patientibus, intrepide converſata, variolas naturales hoc iterum contagio ſibi contraxit. Scripſeram, ſic enim edoctus eram, puellæ natu majoris artificioſas variolas tales fuiſſe, ut de earundem cum numero, tum genio, qui operationi præeſſent Medici, contenti eſſent. Hæc cum paulo aliter ſe habere deprehendo, hiſtoriam ex ipſis Patris litteris, ac Medicorum Puællæ teſtimoniis, integram dabo.

Doctiſſ. Medicus *Collinius* qui nobili puellæ in variolis tam arte, quam natura, genitis ſemper adfuit; & doctiſſ. *Durazzinius*, qui cum priore puellam in variolis naturalibus curavit, hoc caſus utriuſque teſtimonium peribuerunt.

„ *Iſabella* ex feminis natu major, ætatis ſuæ „ anno quinto, gracili, ac ſani corporis habi„ tu prædita, prima fuit, quæ vere 1761. „ premiſſo conſueto purgationis regimine, arti„ ficiale contagium per vulnuſcula cuti femo„ rum inflicta, intrepide ſuſtulit. Sexto ab in„ ſitione die calor, & pulſus celeritas ægram „ invaſit, & papulæ circa vulnera eruperunt, „ maculis mixtæ ſubrubris, parum, aut nihil „ elatis; & decimo tertio exiles puſtulæ ſpar„ ſim ſe protulerunt, quæ tribus diebus matu-

„ rationis & exareſcentiæ ſtadia percurrerunt.
„ Conſpicuam male olentis puris vim ab inci-
„ ſionibus, uſque ad earundem cicatricem, abun-
„ danter ejecit, & quod admodum animadver-
„ ſione dignum, urinas albo copioſo ſedimen-
„ to per totum ferme curationis decurſum,
„ qui quadraginta, & ultra diebus ſe ſe exten-
„ dit, onuſtas reddidit. Id genus fuere morboſæ
„ perturbationis ſigna, quam corpori generoſæ
„ puellæ excitavit varioloſi aliquantulum puris,
„ a *Cl. Paulo* Medico *Lucenſi*, tranſmiſſi; id
„ ipſum, quod aliquot indubiis variolis *Lucæ*
„ occaſionem præbuit.

„ Fide *doctiſſimorum hominum* freti parentes
„ *Iſabellæ*, & fratribus, qui vere, anni 1763.
„ variolis diſcretis, eodem artificio excitatis,
„ lecto decumbebant, liberum conceſſerunt com-
„ mercium. Sed XVI. Kal. Quint. dum illi
„ convaleſcebant, inopinato febris illam adori-
„ tur, ſymptomatibus ſtipata, quæ variolas di-
„ ſtinctas regulariter comitantur: & quarto ab
„ invaſione die, puſtulæ per univerſum corpus,
„ valde copioſæ, proruperunt, nullum dubita-
„ tioni locum relinquentes morbi illiusmodi ad
„ veras variolas referendum eſſe, ubi naturalis
„ earundem decurſus omnino demonſtravit, qui
„ ſine ulla nedum faciei deformitate feliciter
„ ceſſit.

Quod in teſtimonio dicitur, *fide doctiſſimorum hominum freti parentes*, nonnulla explicatione eget, Doctiſſ. vir *Collinius*, quem ino-
cula-

culationi præfuiſſe memini dubium Parentibus generoſis moverat, num vere haberet puella ab inſitione variolas? Quamobrem hi virum doctiſſimum, erudita, atque utiliſſima opera clarum, *Targionium Tozzetum*, qui inſitioni quoque adſtiterat, nunc denuo ad decimum & quartum ab inſitione diem advocarent, utpote in inoculationis negotio expertiſſimum, celebratiſſimumque. Hic omnibus bene examinatis judicavit pro tenera, ac delicatula puellæ natura, ſat variolarum excitatum fuiſſe; præſertim ubi puſtulas duas in labio inferiore, inque poplite aliam, vidiſſet, quæ variolarum erumpentium naturam optime referrent.

Alter *horum doctiſſimorum virorum* fuit in re oculatoria famoſus ſcriptor *Condaminius*, ad quem generoſus parens detulerat caſum. Reſpondit ille „ Nullam parentis animum ſubire inquie„ tudinem oportere: ſiquidem homines omni „ variolarum unquam acquirendarum periculo „ ſe ſe per inoculationem liberarent; materia „ varioloſa funditus evacuante ſe inciſionum fa„ ctarum ulceribus." Recte quidem, ſecundum ſua principia, clarus *Condaminius*: vel enim veræ variolæ prodierunt, vel non: ſi cum optimo *Targionio* ſtatueret veras fuiſſe, expectare ſecundas ille non potuit; ſin minus, evacuatione ulceroſa ſex ſeptem ſeptimanarum, urinisque albo ſedimine fœtis, tam nativum, quam inſitum virus varioloſum, omnino expulſum fuiſſe credere debuit.

§. II.

§. II. Atque hæc de correctione ejus, qui in utraque hac hiſtoria referenda a me commiſſus fuerat, erroris, ſufficiant; accepta vel ideo futura lectoribus, quod utramque hiſtoriam, potiſſimumque poſteriorem, multum elucident. Verum publico debeo ſecundarum variolarum authenticam hiſtoriam mecum communicatam, Juvenis Academici, quem in prioribus variolis vidit, tractavit, vir Clariſſimus *Petrus Emmanuel Hartmann*, digniſſimus Medicinæ in Univerſitate, quæ *Francofurti ad Viadram* fulget, Profeſſor. Contigerat hic caſus ipſi, dum adhuc in *Helmſtadienſi* Academia eſſet; in qua is, de quo agitur, Juvenis tunc Muſas colebat. Sic ergo ille ad amicum ſcripſit. „
„ Anno 1761. die 20. Maji, verſus veſperam
„ acceſſi ad Juris ſtudioſum *D. Voelger*, Friſonem,
„ 20. circiter annos natum, habitu corporis
„ mollioris, ſanguineique: quem circa quartam
„ a meridie horam a febre continua correptum
„ deprehendi. Nox ſubſecuta maxime inquie-
„ ta; urina cruda. Altero die matutinis horis
„ paulo remiſſior erat febris; poſt meridiem
„ vero anxietates præcordiorum moleſtiſſimæ
„ accedebant. Verſus veſperam denuo febris
„ increſcebat; nox inquietiſſima; urina adhuc
„ cruda; cum continuis præcordiorum anguſtiis.
„ Tertio die mane Hæmorrhagia narium ſatis
„ copioſa ſupervenit. Inter hæc ſenſim facies,
„ præſertim circa oculos, inſigniter intumuit,
„ & verſus veſperam maculæ paulo elevatæ, ru-
„ bi-

„ bicundæ, ſatis copioſæ in facie, & ,paſſim „ licet rarius, in univerſo reliquo etiam cor- „ pore, in conſpectum prodierunt. Per noctem „ omnes hæ maculæ in veſiculas abierant len- „ tiformes, & ſatis elevatas, circuloque rubi- „ cundo circumdatas. Remiſerunt ita anguſtiæ „ præcordiales, & febris; ægrotusque quarto, „ quinto, ſextoque die, ſatis bene ſe habuit. „ Sexto die, veſpere, nova acceſſit febris ſatis „ gravis, & puſtulæ laudabile pus contraxerunt, „ diſtinctæque ubique, ſi confluxum earum in „ dextro brachio prope axillam, & in ſiniſtra „ gena, exceperim. Tum ab hoc die nihil ſin- „ gularis phænomeni accidit, ſed reliquus ha- „ rum variolarum decurſus cum aliis benignis „ variolis perfecte convenit. Eo vero loco, in „ quo utroque confluxus variolarum fuerat, ſa- „ tis manifeſtæ cicatrices ſuperfuerunt."

Studioſus hic deinde *Helmſtadio Francofortum ad Viadram* appulit, ibidemque haud ita pridem variolas iterato contraxit, quibus decumbentem vidit, & tractavit Exp. & Doctiſſ. vir *Eberti*, Phyſicus *Francofurtenſis*, easque variolas ita malignas doluit, ut nulla arte Juvenem a morte præſervare potuerit. Expecto propediem hujus deſcriptam a claro hoc Phyſico hiſtoriam (1).

§. III.

(1) Prænobilis ac Clariſſimi Viri *Eberti*, Conſiliarii actualis Wurtenbergenſis, Regiique provincialis & urbani Phyſici Francofurtenſis ad Viadrum, teſtimonium, quod

§. III. Magnificus Vir, *Tergeſtinus* quondam Medicus, nunc Regii Archiducis *Leopoldi* Archiatrorum alter, *Carolus Krapf*, oſtendens mihi pulchra ſua morborum diaria, ſimul monſtrabat mihi filiæ ſuæ, binorumque Filiorum, Variolarum Diarium, cujus en compendium!

Anno 1764. Filia ejus, ſexennis, cepit 5. Febr. febricitare, & die Febr. 8. variolas habere. Creſcebant hæ ſenſim; & ad diem 12. menſis, qui ſeptimus morbi erat, pure bene turgebant, baſi rubra pulchre ornata. Septimo eo morbi die a puſtulis magis puella doluit. In maximis puſtulis apex depreſſior erat, cum puncto livido, nigrove, in ſui medio. Die 8. morbi a maturis jam puſtulis dolor intenſior.

Egregius pater hoc die, ut & morbi decimo

me propediem expectare ſupra innueram, tandem poſt diuturnas in itinere moras accepi. Teſtatur Vir Cl. ſe hunc ipſum Juvenem, juris Studioſum, nomine *Voelger*, ſive *Vulger*, annos circiter 23. natum, febricitantem 18. Aprilis 1761. reperiſſe, cum maculis rubris, cum dolore extremarum partium, ac præſertim Spinæ dorſi, & Lumborum; vidiſſe ſe die inſequente prorumpentes variolas, quæ copioſæ, ſine rubro circulo depreſſæque manſerint, tandemque confluxerint: haud citra ſpem aliquam tamen, ob ſymptomatum tolerabilitatem. Die 23. Menſis ſe illum, bene ratione morbi habentem, commiſiſſe prudentis Chirurgi curæ, cum Rus, ad Virum nobilem vocatus eſſet; reducem vero poſtera die in urbem percepiſſe ſe, quod æger poſt bonam noctem, bonamque auroram, a ſubito Variolarum receſſu convulsus periiſſet. Hæc omnia, & in longum, germanice: finit autem latine Vir Cl. ſic: „ Sic teſtor, & quod omnia ſic ſe habuerint, „ mea ſubſcriptione, & appreſſo ſigillo, iterum teſtor. „ Francofurti ad Viadrum 11. Aug. 1764.

mo, majores puſtulas ita evacuavit, ut nil ultra puris viderentur habere; vidit nihilominus eaſdem brevi poſt pure æque plenas.

Decidua puſtula, locus aſper & elevatus erat, ſquammulam deinde dimittens: ſquammulæ ſucceſſit rubra macula, quæ non niſi, inſequente menſe Majo, evanuit.

Cum eadem hac filia, filii ejus bini, *Xaverius*, ac *Leopoldus*, variolis laborarunt. *Xaverio* eruptio cum continuo tremore contigerat.

Die 28. Maji, mane, cepit febricitare filia, & tandem die 1. Junii veſpere variolas habere paucas quidem, at vero ſenſim plures quintum cum eruptionis, tum menſis diem. Ordine ſibi ſubſequente quoque hæ maturuerunt, & aruerunt, rubra latiore baſi pulchre coloratæ. Prima vice tamen numero ſextuplo plures affuerant. Junii 8. die in facie, quæ habebat numero circiter triginta puſtulas, ſicceſcere ceperunt. Et ut quondam, ita & nunc, deciduis cruſtis locus aſper & elevatus, ſquammam, ac rubram maculam habuit. Unica modo foveam fronti impreſſam reliquit.

Filius *Xaverius* ad 14. Junii febricitans, triduo poſt Variolas accepit, iiſdemque copioſioribus, & graviore cum ægritudine, quam hyeme, hinc inde cohærentibus, laboravit. Circa 22. Junii, qui Octavus morbi, ſuppuratio inchoat, & ordine ſolito dein turgeſcentia, flavedo, exſiccatio, lapſus.

*Leopoldus* autem prope idem tempus alteras va-

variolas paſſus eſt. Priores ſuas ſimiles habuerat iis ſororis; has vero alteras longe copioſiores. Plures ſimiles hiſtorias, ac præſertim unam binorum cum ſua ſorore fratrum, quos omnes utroque in morbo viderat curaveratque *Diemerbroeckius*, attuli, in gallica mea *Inoculationis Refutatione*.

§. IV. Confirmant hæc omnia quæ toties in variis de hac materie diſſertationibus, & recens adhuc in Epiſtola ad Cl. *Tralles*, inoculationis patronis objeci: ſcilicet 1. vanam eam eſſe ſecuritatem, qua ſopire eorum inquietudines ſatagant, quibus inſitio aut nullas conciliaverit, aut perpaucas variolas. 2. Nihil calamitoſius poſſe accidere parentibus quam naturali via ſervatam ſibi prolem videre, artificiali occiſam. 3. Et poſt inſitas variolas, & poſt ſpontaneas, homines iisdem impeti ſecundo contagione naturalium; ut profecto hi, qui naturales variolas paſſi, ſeſe dederint inoculandos, aliosve, qui rite naturalibus perfuncti eſſent, inoculaverint, cum Divina Providentia, ut ita dicam luſerint; potuiſſet enim, quod aliis, idem, aut, ſibi aut illis, contingere. 4. Quotquot inſitionem ſubierint, hos æque parum ſecuritatis habere, quam ii, quos adortæ ſint naturales variolæ, ne, ut *Florentina* Puella, utque Juvencula *Conſtantinopolitana*, *Coconam Timoni*, & ut demum alii, quorum memini in Reſp. ad Cl. *Tralles*, ne, inquam, converſantes cum varioloſis, easdem denuo ſibi contagio contrahant. 5. Etiam id, quod

quod nonnulli aſſeruerint, qui frequentia experimentorum convicti, & tamen inoculationi dediti ſunt, eſſe nempe alteras variolas benigniores prioribus, a veritate alienum eſſe: ſiquidem & *Florentina* puella, puerique *Tergeſtini*, multo copioſiores ſuas poſteriores variolas, quam priores, habuerint; & Juvenis *Francofurtenſis*, & Juvencula *Conſtantinopolitana*, aliique complures, nos convicerint, de ſecundarum variolarum tam malignitate, quam lethalitate.

Interim dum præſentis diſceptationis naturam intueor, video adeo iniquam ejusdem ſortem eſſe, ut quidquid adverſus inoculandi praxim opponitur, vix admittatur, audiaturve; ipſaque tandem forſitan ſpectabiliſſimo exemplo ubique obtineat principatum. Fortunatam eam cunctis mortalibus apprecor; ſi felix fauſtaque ipſis contigat, gratulaturus; ſin minus, eodem quo ipſi, mœrore afficiundus. Nihilominus pergam, quo cepi, pede; ad convitia tranquillus, ad nova obſervata communicanda, placeantne, an diſpliceant, ſemper promptus. Et quamvis non is ſum, qui hominibus propoſiti tenacioribus mutare ſententiam me poſſe credam, meas egiſſe me partes arbitrabor, ſi quæ vera, quæ demonſtrata habeo, candidus communicem; quo ſaltem ii, qui animæquiores inter utramque fluctuant partem, inanem plane haud eſſe intelligant, quam adverſus inoculationem incuſſerim, formidinem. Quod enim in *Difficultatibus meis ſuper Inoculatione* dixi, id audacter hic repeto; non poſſe

ad-

admitti illam, niſi poſito hoc principio, quod in plurimorum ſalutem de vita pauciorum diſponere pro lubitu liceat: quod quidem Dei, vitæ mortisque Arbitri, non modo permiſſu, ſed etiam juſſu, in juſto bello, in facinoroſis puniendis, &c. licuit mortalibus; neutiquam vero in inoculationis negotio, in quibus ejusmodi juſſum, aut permiſſio divina non extat, probari hoc titulo poſſit. Profecto ſi ſemel ad ea omnia, quæ ad Reipublicæ qualemcumque majorem utilitatem conferre putantur, hoc principium absque Dei Juſſu, aut permiſſu expreſſo, adhiberetur, quot inde horrenda non conſequerentur! Peſtiferos demum comburerent, ne virus in cæteros propagaretur: duobus enim tribusve, qui primi affecti eſſent, necatis, centum millia ſervarentur forte. Et ad quæ non ultra! ſed potius manum de tabula.

Et ut tandem quod res eſt dicam quantumcumque Praxis iſta prævaleat, ſuprema etiam autoritate ſuffulta, ac condecorata, non efficiet unquam id, ut variolæ ſive naturales, ſive artificiales fuerint, eundem hominem non bis feriant: non efficiet, ut ab inſitivis haud ultra quis trucidetur: ut præſenti mortis diſcrimini ſe ſe non committant inoculandi: ut multi inde male non mulctentur: ut paucus non ſit eorum numerus, qui eadem de cauſa, aut ſanitatis, aut venuſtatis jacturam, acerbe non lugeant. Quæ enim obſervata olim, eadem & obſervabuntur poſthac; eoque frequentius, quo ma-

magis inſitio percrebreſcat. Veniet, veniet dies, cum nimiam in eandem propenſionem, ingens animi moeror, integrarumque familiarum luctus a tergo ſequatur inconſolabilis: dies, inquam, quo præſens quæſtio de integro commoveat, agitetque mortalium mentes, iteratumque, aſt priore cum maturius, tum ſedatius, poſcat examen. Sed his Altiori Providentiæ relictis, quæ res humanas, pro infinita ſua, & adoranda ſapientia, ſic moderatur, ut nihil in ejus gloriam non cedat, mihi monuiſſe ſufficiet, donec proſtabunt exempla, quæ nedum ſuſpectam hanc Praxin reddant, ſed & hos qui eam exercent, Homicidii; qui eandem in ſe admittunt, Suicidii; reos agant.

Finis hic erat hujus Tomis, & ſub prælo jam ille ſudabat, cum Vir illuſtris, BALTHASAR TRALLES, ad me mitteret ſuam Reſponſionem ad Decem meas de inoculatione quæſtiones. Æquum foret ut, qui Replicam dediſſem, jam duplicam darem, ſed votum obſtat Cl. viri *pag.* 303. ſerio deprecantis huic controverſiæ ultra immiſceri. Ipſi igitur obtemperabo. Cum tamen publici interſit ea noſſe, quæ preclaro hoc opere habentur, convenientiſſime iſta huic capiti annecti poterunt.

Titulus operis eſt: *Vexatiſſimum noſtra ætate de Inſitione Variolarum, vel admittenda, vel repudianda, Argumentum, &c.* Eſt diviſum duas in partes, quarum prior, eaque longe maxima, ad præſentem Quæſtioneom; altera ad amicam

nos inter litem pertinet. Paginas 304. in majori Octavo habet. Quia lis inter nos peculiaris ad inoculationis negotium non ſpectat, unice in examinanda priore parte verſabor, alteram in proximam opportunitatem reſervaturus.

Honoratiſſimus Autor meis decem quæſtionibus tres alias præmittit, quas, ut ait, a me, adeoque tredecim, expectaſſet. Prima hæc eſt: *An certo certius quis homo variolis ſerius, ocyus, afficiatur?* Altera: *An Inoculatio illis affricet variolas, qui ſine ea ipſas haud paſſi fuiſſent?* Tertia: *An cum pure variolarum inſitio, & cum ejus vehiculo, immitti in corpus queat fomes morboſus alius, contagioſus?*

Primam hanc quæſtionem non propoſui, utpote ad quam in prioribus operibus fuſe reſpondiſſem; & quæ nova adderem, in præſentiarum non haberem. Secundam ex eruditiſſimo *Condaminio* abunde probare potuiſſem, ſed cum plures inoculationis defenſores hic cum illo non ſentiant, eam non propoſui; ſat alioquin materiæ ad cauſam meam tuendam nactus. Tertia problematica eſt, probabilior utique quam demonſtrabilior, adeoque litem minus utiliter extendens. Hinc claro Autori tres ſuas prodromas quæſtiones relinquens, non niſi erga illius ad meas decem reſponſa verſabor.

Quæſtiones porro meas omnes ſic expendit vir doctiſſimus, ut clara primum in luce collocet omnem inoculatorum doctrinam: dein meam ipſis ſententiam opponit, ſententiamque illorum, quos

quos mecum ſentire deprehendit. Id autem ſic facit, ut, utrum illis, vel mihi, faveat, dubites; ſæpe perſpicue cernas; ac potiſſimum quidem illis. Haud ſic tamen, ut quanam a parte ipſe ſtare malit, evidenter capias: donec demum abſolutis quæſtionibus mentem ſuam, a pag. 28. ad 230. dilucide exponat, eamque adeo quidem in re inoculatoria retardatam, atque ſuſpenſam, ut, quam apud animum ſtatuiſſet dilectæ filiæ inſitionem, procraſtinaturus ſit; quemadmodum etiam alii, qui cara ſua pignora *Tralleſio* inoculanda commiſiſſent, dilaturi hoc negotium eſſent. Forte ad hujus propoſiti prorogationem & illum, & hos, magis determinavit Epiſtola Clariſſimi *Ludwigii*, Decani Fac. Med. Lipſ. ad Cl. *Tralles*, in qua hæc verba: „ Hoc anno habui quatuor inoculatos, „ & duodecim ægros naturalibus variolis affe„ ctos. Ex prioribus unum amiſi; Ex poſte„ rioribus nullum licet inter eos eſſent, quos, „ ob humorum malam conſtitutionem, ab ope„ ratione arcendos ſtatueram.

Quandoquidem ergo ſe ab inoculiſtis remotiorem, Antinoculiſtis proximiorem declaravit, haud erit opus in ea, quæ in ſingularum quæſtionum reſponſione, hinc inde vero minus conſentanea videri forſitan poſſent, animadvertere. Sufficere enim arbitror, ſi ambiguus alicubi, ſi a mea intentione alienus, eum demum ad finem operis omnem ſuſtuliſſe, aut moderaſſe difficultatem. Breve itaque erit meum omne

L 2 hu-

huius tractatus examen, verſaturum unice circa ea, quæ dubia in illo manent,

Primum proinde advertere cogor virum clariſſimum mentem meam aſſequutum non eſſe, dum inoculiſtarum argumenta de præparandis ad inſitionem corporibus adeo longus, adeo fortis, adverſum me urget. Potuerat in Gallica mea *Inoculationis Refutatione* Apologiam dudum vidiſſe meam: quam ſi vidiſſet, non alia profecto mente, quam ipſe ſit, me eſſe intellexiſſet. Præparationis neceſſitatem atque præſtantiam ultro agnovi ſemper: tantummodo inſufficientem eandem ſæpe ab ipſis inoculatoribus deprehenſam eſſe, multis probavi experimentis.

Secundo, nec bene intellexit quid voluerim in ſexta mea quæſtione, quam me ſic proponente: *Nulline ab Inſitione moriantur?* Vir doctiſſimus in hanc mutandam eſſe cenſuit: *Pauciores ne ab Inoculatione, quam a naturalis morbi incurſu moriantur?* Profecto quæſtionem, ut hic ille, ſic ego proponere nec debui, nec potui; gnarus apprime quot pueri adultique a Variolis, ſine Medico, ægrotent; quot eorum anicularum concilio perdantur; quot homines continuo pereant, tardius advocato Medico; quot etiam cum Medico, cui morem gerere detrectent; quot denique innumeri, qui Medicis deſtituti, quam uſi, feliciores fuiſſent. Et, ſi quondam mortuorum & ab inſitivis, & a naturalibus, numerum, pene coæquaverim, id non, niſi præſtantiſſimæ tempeſtivæque curandi Metho-

thodi conſideratione feci. Ut proinde quæſtio, quo putabat *Tralleſius* modo, a me proponi non potuerit, cui mens unice erat id meam theſin probando evincere, quod inſitio adeo inſons, & inculpata non eſſet, quam quidem ad eandem commendandam plurimi inoculiſtarum ubique jactitent. Non diffiteor tamen quæſtionem evidentius meam mentem expreſſuram fuiſſe hoc modo: *Raræne ab Inſitione Mortes?*

Tertio. Sicco pede tranſire nequeo, quæ in hac eadem Sexta quæſtione examinanda, Vir egregius, a pag. 141. ad 151. adeo ſapienter adverſus *Condaminii* problema arithmeticum urget. Obtutu ſcilicet politico iſtud problema valere, dum Principi parum interſit quinam pereant, modo perant pauciores. Principem itaque poſſe, ſi ab inoculatione minores numero pereant, problema iſtud admittere; haud vero privatum quemcumque civem, cui filius haud minus, quam Regi ſuus, carus ſit, & apud quem multum interſit filiusne ſuus moriatur, an alienus. Quod reſponſum vellem ad 7. quæſtionem quoque dediſſet. Si enim apud quemque privatum hominem multum differat propriusne filius ſit, qui morietur, an alius ſibi ignoti; etiam plurimum intereſt eidem prolesne ſua, an aliena, in extremam extenuationem ab inoculatione incidat, in perpetuum Claudicationem, in annoſa moleſtaque ulcera, in incurabiles fere hæmorrhagias, in abſceſſus horrendos, in Scrophuloſam Diatheſin, &c. eo quod hæc

ad munia quæcumque obeunda, ſæpe ad generationem, illos reddant ineptos.

Dum porro ſic loquitur clarus auctor de principe, politice hoc negotium conſiderante, reor eum in abſtracto a Chriſtianismo loqui velle. Novi enim id minime illius eſſe principium Chriſtiano principi licitum eſſe populorum ſuorum incremento ſic ſtudere, ut ejus cauſa quosdam, ceterum forte ætatem victuros, aut immolaret aut ſaltem perire ſineret. Sed perirent forte, ais, a naturalibus variolis, multoque cum iis plures. Bene ais, *forte*: quod ſi contingeret, non humana opera, ſed inevitabili ſorte, ſeu potius DEI juſſu, perirent.

Evidentius fit eam mecum Cl. *Tralles* mentem fuiſſe, dum pag. 138. Patrem *Haganum*, qui inoculatione filium *Londini* amiſerat, comparans cum Patriarcha *Abrahamo*, qui in *Moriam* proficiſci, & *Iſaäcum* immolare a DEO juſſus, domum cum filio rediiſſet, bene notat comparationis diſparitatem: ſiquidem *hicce* Pater Credentium filium, DEI mandato, immolaturus fuiſſet; „ at miſer *ille* Pater, inquit, „ nulla vocatione divina accepta, non ſine ſummo triſtitiæ affectu *Hagam*, orbus filio ſuo, „ iterum repetit." Si enim id ita intelligit, ut unicum DEI mandatum turbatam conſcientiam pacet ſi affuerit, ſi defuerit, neutiquam; ſtatuit quoque Principibus nullum jus in vitam ſubditorum competere, quam quod ipſi divinæ leges concedant.

Quum

Quum ergo hoc ſit, quem veneror, auctoris principium, ad plura id adplicare potuiſſet, omnemque inoculationem ex eodem condemnare.

Quarto. Ad quæſtionem meam Octavam quæ ſic habet: *nunquid non propagent inoculatæ contagium?* reſpondet eximius vir a pag. 161. ad 164. exp. *Tyſſoto*, qui ob inſitarum cum paucitatem, tum benignitatem, quodvis fere negaverat contagium: quod cum minime verum eſſe, & e contrario inſitívas ſæpe & copioſas malignas eſſe, credere cogeretur, cenſuit Gordios inde nodos inoculationi necti; quorum ſolutionem *Tyſſoto* relinquere, quam ipſe tentare, mavult. Argumentum autem *Cl. Tralles* contra latitudinem propagationis varioloſi contagii, ab illuſtri *Werlhofio* ſtatutam, in eo quodammodo, ut mihi videtur, deficit, quod ex caſibus a ſe viſis, in quibus tot homines contagium contrahere potuiſſe, nec contraxiſſe tamen; poſtmodum vero ex cauſis, vix explicabilibus, idem contraxiſſe advertit; ex iis, inquam, caſibus, æque confici poteſt, ut illo priore tempore hi homines necdum eſſent ſuſcipiendo contagio apti, quam ut tale ferax contagium non detur, quale poſuerat *Werlhofius*.

Quantamcumque autem operam *Cl. Tralles*, veluti patiens & ſedatus inter litigantes judex, navat ad contagionis infamiam ab inoculatione abigendam, minime abegit tamen. Quotquot enim teſtimonia coacervat de non aucto

ab inſitivis contagio; qualecumque exiſtimat eauditi *Schultzii* aſſertum, quo hic contagium ab inoculatione minui potius, quam augeri ſtatuit, eo quod *Londini*, ejusque in confiniis, anno 1719. proximo ſcilicet ante acceptum apud Anglos inſitionem, a variolis mortui ſint 3229. homines; & anno 1753, poſt tantam inoculationum crebritatem, tantummodo 774. hæc omnia, ſi quid video, non modo probant, quod omnes hi clari viri inde probari credunt, ſed potius cauſæ inoculatoriæ deſperationem,

Etenim ſi inoculationi tribuere debeo hanc *Schultzii* obſervationem, quam utinam tanti non feciſſet *Ill Tralles!* cur nondum nota Anglis hac Praxi, *Londini* anno 1710. mortui ſunt a variolis 3138. homines, & anno ſequenti 915. duntaxat? Cur anno 1683. variolæ 2096, homines occiderunt, & anno proxime ſequenti 156. tantummodo? Utique a cauſa longe alia, quam ab inoculatione.

Profecto ſi Vir expertiſſimus *Schultzius*, antequam hæc ſcripturus eſſet, conſuluiſſet Londinenſe Necrologium, in quo patet ſub frequentiſſimis inoculationibus eo anno, qui proxime illum ſuum beatum annum ſequitur, 2393. homines in variolis periiſſe; in illo vero, qui felicem illum annum proxime precædit, 3538. utique contagii decrementum ab inoculandi frequentia non derivaſſet, nec in errorem utcumque duxiſſet illuſtrem *Tralleſium*.

Fer-

Fervor ſane tuendæ partis arripuit egregium *Schultzium* pari modo, quo anno 1752. Reverendiſſimum *Maddox*, Epiſcopum *Vigorniæ*. Hic enim quod forte obſervaſſet anno 1751. a variolis tantum 998. *Londini* periiſſe; anno vero 1750. recenſeri 1229. mortuos, pro ſuggeſtu exclamavit mortuorum a variolis numerum, præ inſitionum frequentia, una quinta fere parte decreviſſe: dum interim ipſe ille annus, quo ita peroraverat Epiſcopus, mortuos a variolis haberet 3538. plures nimirum, quam unquam ſpatio 68. annorum, quos Londinenſe Necrologium, ab inoculatoribus nobiſcum communicatum, continet, obſervatum fuiſſet.

Igitur ipſo *Schultzii*, *Maddoxii*, Aliorumque, inito calculo, nos eodem jure concludimus augeri inoculando contagium, quo illi id minui. Sed ultra peregendum eſt. Pace tantorum Virorum dixerim jure longe potiore nos contagii augmentum concludere, quam illos decrementum.

Necrologium meum Londinenſe cum anno 1755. terminatur. Si retrogreſſus ſumam ab 1755. annos 22. inoculandi frequentia famoſos, invenio a variolis mortuos eſſe 43975. ſi ſumam deinde annos 22. illos, qui immediate primum Anglicanæ inſitionis præcedunt, mortuos inde habeo 36530. duntaxat.

Ergo tempore prodigioſiſſimarum numero inoculationum periere a variolis 7445. homines numeroſiores, quam pari annorum numero,

ante inductam inſitionem; homines, inquam, plures quam $\frac{1}{6}$. Nec incluſet forte quis majorem eo tempore mortalitatem, qua a cæteris quoque morbis longe plures morerentur, & a quorum malignitate variolæ fierent maligniores: etenim id Necrologium non affirmat: imo anno illo 1752. in quo a variolis periere 3538. non numerantur tot mortui tam a reliquis morbis, quam a variolis, quam anno illo feliciſſimo, de quo Reverendiſſimus *Maddox*.

Condonabunt proinde mihi *Angli* amici noſtri, & optimus *Schultzius*, & integerrimus *Tralles*, ſic argumentanti: Tot mille & mille homines inoculationem Londini ſubierunt per illos 22. annos, qui, ſecundum communem ſententiam, numerum horum, qui naturali contagio contrahere variolas potuerant, incredibiliter minuere debuerunt. Atqui numerus eorum, qui variolis perierunt, non decrevit, ſed increvit. Ergo, vel contagium naturalium variolarum notabiliter augetur inoculando: vel, plurimos eorum, qui inoculationem jam paſſi ſunt, variolæ ſecundæ aggrediuntur, necant: vel, inoculatorum eſt multa ſtrages: vel omnia ſimul.

Datis tandem ad decem meas quæſtiones reſponſis, Vir clariſſimus omnia reſumuit, mentemque exponit ſic ſuam, ut metuat ne æque ſuis Amicis inoculiſtis, quam mihi, diſpliceat. Quid de hoc ſuo metu cenſeam, proferam ingenue, ubi quid ille de methodo inoculandi cogi-

cogitet, paucis retulero. Primo concedit ea vere ſe habere ſic, quemadmodum ego propoſueram. Deinde ex enormi diſcrepantia tum variorum inſitionis Corypheorum inter ſeſe, tum ſingulorum a ſe ipſis, conficit id, ut longe plus periculi inſitivæ variolæ involvant, quam vulgo aut aſſeritur, aut ſcribitur. Tertio recenſet præcepta magnorum in arte inoculatoria virorum de non inoculandis infantibus infra quinquennium, nec adoleſcentibus intra 14. & 17. ætatis annum, raroque poſt annum, 25. Affert multorum leges, juxta quas oportet eximi Athleticos, Plethoricos, temperie calidos, bilioſos; maxime vino ſi ſint aromatibuſque dediti. Juxta eaſdem vetari inoculationem hyeme & æſtate. Eſſe quoque eximendos pueros nervoſos, valdeque irritabiles; cum maxume autem verminoſos, quos jubent verme liberare prius: id quam difficulter ſæpe efficiamus, verſatiſſimus ille practicus ultro agnoſcit. Itidem non Rachiticos; nullos tempore Morborum epidemicorum, ut febris inflammatoriæ, putridæ, &c. Nullos præterea Aſthmaticos, nullos Phthiſicos, nullos Hecticos; non Febre lenta laborantes, non ubi Ulcera interna, ubi Obſtructiones glandularum, ſeu ſcrophuli, ubi Obſtructiones viſcerum poſt febres intermittentes, ubi ſcorbutus, ſcabies, furunculi, coryza, dolor quiſcumque, menſium ſuppreſſio, menſes irregulares, chloroſis, cachexia, icterica dipoſitio, graviditas, puerperium;

mo-

mobilitas nervoſa, lues venerea, ſive in parentibus præſens, ſive ab iiſdem tranſmiſſa in proles; non illos qui eadem de cauſa magnam vim mercurii in corpore habent; non vini, ejuſque ſpirituum amatores; non omnino tempore epidemiæ varioloſæ; quamvis ejuſmodi epidemia quandoque 15. 20. annis perſeveret.

Ex his omnibus demum ſpectatiſſimus auctor concludit ipſa præcepta clarorum in ea methodo virorum ad inſitionem dimidiam, tertiam, quartam, dixerim potius centeſimam, mortalium non admittere partem.

Liceat mihi hiſce obſervationibus hanc unam addere! Si ab inoculationis promotoribus omnibus plurimam mortalium partem ab hac operatione arcere jubemur, aderunt perpetuo homines plurimi variolis contrahendis obnoxii, contagium perpetuantes, ſpemque nobis, quam multi adeo faciles dederant, abigentes, fore, ut variolæ demum ceſſent affligere genus humanum, fore etiam ut inoculati ab alluente contagio naturali male non habeant nec pereant. Quid ſi præterea inoculati contagium augeant? Abſenſque illud præſens ſiſtant? An igitur tantopere mirabimur publicos populorum clamores ſupremum ad examen commoviſſe Magiſtratum? Et an dignum non foret principibus opus, tentamen Cl. Lugd. Profeſſoris *Raſt* ad minuendum contagium examinare? Sed ad rem.

His

His ita candide recenſitis Cl. *Tralles*, ut ſupra monui, utrinque ſibi metuere cepit, & in hæc ad me verba tandem erumpit: „ confido ea propter te in veritate invenienda meam in bivio ſtantis chriſtianam intentionem, „ & animi candorem, calculo tuo dignaturum „ fore porro. Forte autem mihi ea nunc contingit infelicitas, ut tot inoculationis amici, „ Viri eximii, quibus non minus, quam tibi „ exiſtimationem & venerationem debeo, & „ exſolvo, te me haud idoneum, controverſiæ „ arbitrum ſelegiſſe affirment, cauſam ſuam fortioribus armis tuituri; tu vero in omnibus „ valorem tuarum aſſertionum me non aſſecutum eſſe quæraris, &c. "

Quid amantiſſimi antagoniſtæ mei amici inoculatores ad hæc dicturi ſint, facile mecum augurari poteſt. Erunt quippe inter illos, ut fit in rebus humanis, qui animo præoccupati, vix examinaturi ejus argumenta ſint, eumque condemnaturi; quos, opinor, non morabitur. Erunt vero complures qui clari Viri veſtigia prementes, in eodem, cum illo, bivio ſe collocabunt, ancipites plane utrum inoculationem ultra ſequantur blandientem, an vero horrificam fugiant. Hæc de illis. Quid vero ego, id præſcire certus potuit. Quid enim niſi ſummis efferre laudibus Virum debui, qui quo verum intimius atque expeditius contueretur, ad tempus totam veluti relinquit, cui adhæſerat, partem; ut quidquid ornaret vituperaretque eandem, li-

be-

berius contemplaretur? Exemplo profecto haud minus imitando, quam admirando, & mihi, & omnibus, qui ex officio in litigioſis verſantur, fuit, quo diſcat quiſque, quem non damnabile ſtudium partium, non honores caduci, ſed DEI honos, Veritas, ac Reipublicæ ſalus, unice tenent, qui in hiſce ſe gerat oportet. Sicubi aſperiuſculum forte quidquam ipſi invito elapſum ſit, eodem animo, quo ille mihi, ego ipſi condono. Quod vero hinc inde me, in mea Sparta ornanda, nonnhil aut minus recte intellexiſſe, aut repoſuiſſe, blande inſinuet, eſt ſane ob quod immenſas ipſi debeam grates. Errare humanum eſt; nolle corrigi diabolicum. Qui id mihi oſtenderit *Tralleſius*, vel ob id unicum ſi non ob alias cauſas bene multas, digniſſimus profecto eſt, quem veneratione eximia, quem amore fraterno, quem amicitia colam perenni.

Nihil ea moror, quæ a pag. 232. ad 241. Vir perilluſtris habet de incretitudine multarum in Medicina rerum; cum in hoc argumento pertractando alterum & quartum hujus operis caput impederim. Suos habet ars limites noſtra; quos ultra citraque tendere nefas. Neque propterea ars nulla habenda eſt, ſed præclara potius & ſaluberrima; arctioribus tamen, quam vulgus Medentium credit, circumſcripta cancellis. Non aliam eam Tyronibus trado. Porro quod in eadem ſæpe acriter circa res graves diſceptetur, id eo minus *Tralleſio* miror, quo hu-

humanarum rerum conditionem attentius contemplor. Cur rarius in arte noſtra, quam in illa ſacratiore, δεῖ καὶ αἱρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γίνωνται ἐν ὑμῖν? Aut ignavus eſt; aut Epicuri de grege porcus, aut ſuis commodis tantummodo, non Reipublicæ natus, qui arti, quam profitetur, tuendæ devinctus, nihilo ſecius ſtudio famæ, commodi, emolumenti, vitæque tranquillæ, Naturæ ſuffocat ac veri vocem (1).

(1) Vir Doctiſſimus, & maxime egregius Medicus *Du Monchy*, Inoculationis patronus, haud ita pridem inoculavit *Roterodami* duos filios domini *Anderſon*, quorum alter ſaniſſimus, alter minus ſanus. Interim hic, minus ſanus ſcilicet, a paucis variolis convaluit, ille ab iisdem confluentibus periit. Paulo ante, eadem in urbe, puella inoculata a convulſione mortua eſt. *Amſtelœdami* Matrona, quæ quod inoculata eſſet, Marito variolas patienti intrepide inſervierat, nunc iisdem veris & legitimis decumbit, fere curata.

F I N I S.

# ANTONII DE HAEN

*Conſiliarii Aulici, ac Medicinæ Practicæ, in Antiquiſſima & Celeberrima Univerſitate Profeſſoris Primarii*

# THESES SISTENTES
## FEBRIUM DIVISIONES,
## NATAMQUE EA DE CAUSA
## DE
## MILIARIBUS, AC PETECHIIS,
## CÆTERISQUE FEBRILIBUS
## EXANTHEMATIBUS.

# DISSERTATIONEM:

*Ordine Defendendæ & Oppugnandæ ſingulis Diebus Veneris, Hora Pomeridiana Tertia, in Palatio Univerſitatis in Auditorio Medico.*

EDITIO ALTERA.

N E A P O L I MDCCLXVI.
Expenſis Stephani Manfredii.
*Superiorum Permiſſu, ac Privilegio.*

# AUDITORIBUS SUIS,

S. P. D.

A. DE HAEN.

EN *Vobis de Febrium Diviſionibus Pertractationem ! Hanc fateor inde genitam, quod Medicinæ Candidatis nonnunquam minus adæquate in Examine reſpondentibus, memet aliquando accuſaverim ipſe, quod Pathologiam, adeo late patentem, forte minus continua Methodo traderem vobis, aut ſaltem breviore temporis ſpatio coarctatus, minus exacte, atque ſuccincte, tradere valerem. Horum ſive alterutrum, ſive utrumque, emendaturus, hæc vobis Typis excuſa dedico.*

*Cum porro de genere Febrium quocumque dicendum foret, etiam Miliares, ac Petechiales febres, pertractandæ fuerunt. In his pertractandis difficillima ſe Queſtio obtulit, utrum Exanthemata Miliaria ac Petechialia ſalutaris Naturæ opus eſſent, an præpoſteræ Artis? Utrumque quidem aſſero, ſed ita ut poſterius longe frequentius priore definiam. Prævideo autem facile, quemadmodum Criticum Naturæ opus intra arctiores coegiſſe cancellos multis videbor, ita etiam aliis vulgari opinioni nimium conceſſiſſe me viſum iri. Aſt vero quis in lubrica via non aliquanto vacillet? Aequi, Verique, unus me duxit amor; ſed quis mortalium eſt, quem præceps animus, quem etiam præjudicia, non abripiant ſubinde? Præterquam quod omnibus ex æquo ſatisfacere arduum, ne dicam impoſſibile, ſit. Ut autem quæ ſincera mea intentio fuerit, evidenter intelligatis, en vobis dicendorum ſummam.*

*Dantur Exanthemata Petechialia & Miliaria.* Critica: *dantur mere* Symptomatica; *dantur denique* Accidentia,

*Aut*

*Aut* Accidentalia, *ut vocant*, *prava arte producta*. *Peſtilentioſis temporibus Critica frequenter*, *frequentius ſymptomatica*, *deſcribuntur Autoribus*; *tempore autem minime peſtifero Exanthemata hæc tum Critica*, *tum Symptomatica*, *rariora ſunt*, *Accidentia vero*, *fatali ſcilicet arte genita*, *frequentiſſima*.

*Hinc jure concludere videor Artem ejuſmodi*, *Methodumve infauſtam proſcribendam eſſe*, & *temperatam neceſſario inducendam*, *uniceque nobis colendam*: *quæ ut univerſis morbis acutis conducit*, *ita etiam hiſce Exanthematibus generandis adverſa eſt*; *quæque*, *ſi aut critice*, *aut ſymptomatice*, *aliquando hæc Exanthemata prodeant*, *æque proficua*, *ac ſalutaris eſt*; *utpote quæ in Variolis ac Morbillis*, *morbis ſcilicet a Natura genitis*, *tutiſſima dudum*, *ac præſtantiſſima*, *demonſtrata fuerit*;

*Hæc igitur ſi ita intellexeritis*, *veſtraque in praxi ſequuti fueritis*, *obtinuiſſe me reputabo id*, *quod hoc meo labore intendo*. *Ac primo quidem ut*

*ægri longe minore cum moleſtia ægritudinem perferant; calidiore, nec renovato aere, tegumentiſque, ultra non ſuffocandi, medicamentis calidioribus haud ultra torquendi: ſecundo ut hominum ingens multitudo annuis deficiat Necrologiis. Inſignem hanc utramque utilitatem, præterquam quod extranei Autores docuerint, hic demonſtratam invenietis, tum Clarorum in Germania virorum obſervatis, tum propriis, quæ vel vidiſtis ipſi, vel examinare poteſtis experimentis. Faxit T. O. M. DEUS; cujus in honorem hæc prodeunt, ut Veſtræ felicitati, ac Publicæ Patriæ ſaluti, conducant! valete!*

Dabam 5. *Martii*. 1760.

IN-

# INDEX.


## DIVISIO I.

Ratione periculi aut celerioris, aut lentioris, aut nullius. pag. 11.

## DIVISIO II.

Ratione majoris, minorisve numeri eorum, qui eodem in loco ac tempore, febre laborant. pag. 12.

## DIVISIO III.

Ratione febrium Naturæ, ſive prædominantis in eiſdem Symptomatis. pag. 12.

## DIVISIO IV.

Ratione temporis quo febris perdurat, continuat, remittit, intermittit. pag. 15. Diviſionem hanc ſex Scholia ſequuntur.

## DIVISIO V.

Hæc quinta eas Febres continet, quæ aliquam internarum partium inflammationem comitem habent. pag. 23.

## DIVISIO VI.

Complectitur eas febres, quas eruptio quæpiam in Cute comitatur. pag. 23. Octo varias §. habet.

§. 1. De Febre Eryſipelatoſa. pag. 24.
§. 2. De Febre Scarlatina pag. 26.
§. 3. De Febre Petechiali pag. 29.
§. 4. De Febre Miliari pag. 37.
§. 5. De Febre Varioloſa pag. 71.
§. 6. De Febre Morbilloſa pag. 79.
§. 7. Additamentum ad priora pag. 84. ubi de igne ſacro, ſeu igne Santi Antonii.
§. 8. Additamentum alterum de lethali exanthemate quopiam, pag. 87.

## DIVISIO VII.

Septima Diviſio eas continet febres, quæ non, ut Natura ipſarum indicare videtur, tractandæ ſunt, verum ut febris Stationaria, eo tempore ſive graſſans paulo ante graſſata. pag. 88.

DIVISIO VIII.

Omnes febres continuæ putridæ, continuæ remittentes, etiamque inflammatoriæ, dividuntur in Malignas & Benignas. pag. *95*.

DIVISIO IX.

Hæc eos ſpectat morbos, qui nihil minus, quam febrim redolentes, tamen reipſa & febres ſunt, & ut febres curandi ſunt. pag. *96*.

DIVISIO X.

Febres complectitur, quæ nullis toto in corpore ſignis, quæ Febrim denotent, deprehenſis, adeoque ſano cum pulſu, citra ullam vel ſitim, vel laſſitudinem, tamen in certa quadam corporis plaga dolorem, pulſum frequentiorem, ad determinatam horam habent, & periodice redeunt. pag. *99*.

# D I V I S I O XI.

Continebit Febres nonnullas, quas nec ad certam ſpeciem referre, nec idoneo nomine adpellare poſſum. pag. 100.

THE.

# THESES

## SISTENTES FEBRIUM DIVISIONES EARUNDEMQUE GENIUM, SIGNA, EFFECTUS &c.

*FEbris nomine eum morbum intelligo, cujus ideam Pulſus ſolito velocior abſolvit; ſive idem pulſus naturali fortior ſit, ſive debilior. Febris ita intellecta, variam ſubit Diviſionem.*

### DIVISIO I.

*Ratione peculiari, aut celerioris, aut lentioris, aut nullius*

DIviſio hæc Febres conſiderat, ut *Acutas*, & *Chronicas*. Acutas iterum ſubdividit in *Acutiſſimas*, *Peracutas* & ſimpliciter *Acutas*. Communi ſignificatione omnes quidem Acu-

Acutæ febres periculum ſecum conjunctum gerunt, ſed eo majus, quo ſunt acutiores, omnium vero maximum acutiſſimæ. Communi ſignificatione, ajo; non vero ſtricte loquendo: Dantur enim Febres Pleuriticæ, Anginoſæ, &c. quæ nec magno cum periculo inchoënt, nec quartum ultra, ſeptimumve diem, excurrant. Imo periculoſiores ſunt cœteris paribus Variolæ confluentes, tempus Acutorum explentes, quam Diſcretæ, quæ intra Peracutorum ſpatium terminentur. *Chronicæ* ſunt quæ vel nullum periculum importent, vel tardum.

## DIVISIO II.

*Ratione majoris minorisve numeri eorum, qui eodem in loco ac tempore febre laborent.*

HAc de cauſa dividuntur in Febres *Epidemicas*, & *Sporadicas*, ſeu *Sporadas*. *Endemias* jam, & *Stationarias*, ad priores jure referunt. Sed de hiſce latius ad Diviſ. VII.

## DIVISIO III.

*Ratione febrium Naturæ, ſive prædominantis in iiſdem ſymptomatis.*

VArias admodum febres hæc tertia Diviſio complectitur, quas ordine juvat recenſere.

I.

1. Ἠπίαλας dicta febris, quæ ſecundum *Galenum* Libr. de Febr. different. Cap. V. ad finem, Ea eſſet, in qua homo omni febris tempore, ac quavis corporis plaga, & rigeret ſimul, & caleret. Secundum *Hippocratem* autem Epid. IV. pag. 1127. edit. *Foes.* explicantibus ita *Erotiano* & *Foeſio*, frigus in hac febre cum perpetuo rigore obtinet, adeoque hoc ſenſu peſſimæ ſpeciei febris eſt, haud longe ſane moræ; cum jam homo eo in ſtatu eſſe perſeveret, quo febres pleræque, ab interna cauſa ortæ, inchoari ſolent, & quo etiam intermittentes ſimpliciter dictæ, ſi quandoque letales ſunt, hominem occidunt.

*Rat. Med.* Tom. 2. pag. 165. dubius hærebam, num ægri in Noſocomio noſtro perpetuo algentis, & ad finem paroxyſmi uſque exhorreſcentis, febris ad ἠπίαλαν eſſet referenda? Quum ex eo tempore ejusmodi complures febres obſervare licuit, videtur omnino eo referenda eſſe, idque in utraque tum *Galeni*, tum *Hippocratis*, ſignificatione. Conſulentes enim, & intuentes hos ægros, nil ex iisdem percepimus, niſi perpetuas frigoris, horroriſque, querelas: atque ita *Hippocratis* ἠπίαλας eſt: tangentes vero eosdem, haud ita frigeſcere, imo caleſcere potius, deteximus, & ſic *Galeni* Epiala eſt, ubi ægri ſimul ubique & calent & frigent. Quod nobis, thermometro uſis, eo manifeſtius comparuit, dum frigoris tempore gradus caloris naturali major eſſet. Thermometro ejus-

ejusmodi febres longe frequentiores experti ſumus, quam vulgo creditur.

2. Λειπυρίας πυρετὸς, cunctis fatentibus ea eſt, de qua *Hipp.* Aph. 4. 48. & 7. 72. agit, extremis algentibus, dum interna uruntur. Peſſima in Acutis conditio.

3. Ἀσσώδης πυρετός febris, vel Stomachi faſtidio perpetuo nauſeans, vel perpetuis jactationibus ægros exagitans. Ultimo ſenſu ἄσση ſignificat δυσφορίαν, ἄλυσμον, ῥιπτασμόν.

4. Τυφώδης πυρετός. Typhos ſtuporem quidem attonitum apud *Hipp.* ſignificat, attamen, magis proprie eam febrim, in qua æſtus ingens, & a Bile mota putredo humorum, & ſtupor adeſt. Vid. Ill. L. B. *van Swieten*, Comm. in Aph. *Boerh.* ad §. 730. *Hipp.* quintuplicem ſpeciem Febris Typhodis recenſet, Libr. de intern. affect. Edit. *Foes.* pag. 553. & apud *Charter.* Tom. 7. Cap. 41. pag. 667.

5. Ἐκτικα, aut ulcere, aut vomica, aut effuſo in cava Corporis pure, nata; tum reſorpto pure accenſa, hincque & ſolida, & fluida, colliquando, occidens.

6. Μαρασμώδης, febris humores conſumendo ſolida exſiccando, letalis.

7. Καύσος; ob intolerabilem æſtum ſæpius τὸ πῦρ *Hippocrati* dictus: Eſt proprie *Febris ardens*.

8. Ειρημώδης febris, ſpecies Ardentis, cum Eryſipelate Pulmonis. Vocatur etiam Crymodes. *Foreſt.* Lib. 2.

9. Ἑλώδης ſive Ελκώδης febris. Vid. *Galenus* Comm. in Aph. 7. 42. ita attenuatis putredine humoribus, ut diuturnis ſudoribus homo pereat. *Foreſt.* Lib. 2. Obſ. 42.

10. Ὑδροπυρετὸς fere ſimilis priori, ſanguine in aquam putrilaginoſam fere verſo.

11. Φρικώδης febris, ubi medio in æſtu ſubitum frigus; quod excepto Criſeos Ardentis tempore, pravum. Hoc nomine *Hipp.* adpellavit febrim *ſemitertianam*, quam deſcribit Epid. 1. Sect. 1. pag. 940.

12. Λυγγώδης πυρετὸς, ſingultuoſa febris, vocata etiam λυγμώδης. Hoc a λυγμὸς, illud a λύγξ, quod utrumque ſingultum denotat. Febris igitur in qua a principio, ad criſin uſque ſingultit æger. *Gal.* Lib. de Diæt. acut com. 4. *Tilingius* apud *Bonet.* Med. Sept. Tom. 2. Lib. 5. ſimilem febrim in cura habuit. Legendum hic pulcrum *Boneti* ſcholion ad hanc hiſtoriam. Bis in praxi mea hanc febrim vidi.

13. Febrim Oſcitantem vidit *Olaus Borrichius* cum perpetua oſcitatione *Bonet.* Med. Sept. Tom. 2. Lib. 5. pag. 194.

## DIVISIO IV.

*Ratione temporis quo febris perdurat, continuat, remittit, intermititt.*

CONTINET quatuor Claſſes hæc Diviſio, quarum prima febres continuas non putridas habet.

habet. Sunt autem hæ:

1. Εφεμερὴ
2. Εφεμερὴ protracta.
3. Σύνο ος non putrida.

Claſſis altera continet febres putridas acutas, non remittentes. Sunt,

1. Σύνοχος putrida ὁμότονος, ſemper æqualiter decurrens.
2. - - - - - ἀναβατικὴ, ſeu ἐπακ-μαςικὴ, ſemper adſcendens.
3. - - - - - παρακμαςικὴ, ſemper deſcendens.

Claſſis tertia continet febres Συνεχέες, continuas remittentes; ut ſunt:

1. Καῦσος ſive febris Ardens.
2. Ημιτριταῖος ſemitertian.
3. Τριταιοφυες, priori ſimilis, niſi quod paullo mitior.

Claſſis quarta intermittentes habet, quæ ſunt.

1. Quotidiana, quo etiam *Hippocratis* diurnam & nocturnam referimus.
2. Tertiana ſimplex.
3. - - - - duplicata.
4. Quartana ſimplex.
5. - - - - - duplicata.
6. - - - - - triplicata.
7. Quintana, damnata *Hipp.* quod in ſolis tabeſcentibus eam obſervaſſet.
8. Sextana, quæ non *Hippocrati*, ſed aliis memoratur.
9. Septana, *Hippocrati* deſcripta.

10.

10. Octana, *Hipp.* non deſcripta, exiſtens tamen. *Simon Schultzius* apud *Bonet.* Med. Sept. Tom. 2. Lib. 5. pag. 194. per ſex paroxyſmos; ego per quatuor graves inſultus, vidi.

11. Nonana, *Hippocrati* notata.

12. Menſtrua, compluribus feminis, circa Catamenia; viris, ante Hæmorrhoidas; imo, notante *Sanctorio*, etiam citra Hæmorrhoidas, familiaris.

13. Trimeſtris obſervata quibusdam. *Ballonius* Lib. 1. Conſult. Med. N. 48. de ſe ipſo ſcribit, quod quovis tertio menſe, circa magnas anni temporum mutationes Ephemeram pateretur, cum totius corporis gravitate, ſumma inappetentia, &c.

14. Annua, quibusdam ſolemnis. *Ballonius* loco citato duo hujus exempla refert. Unicum ſimile in praxi obſervavi.

Ad horum porro intellectum Scholia quædam addenda ſunt.

## Scholium 1.

Febres dictæ continuæ putridæ, ſive febres non remittentes, exquiſite ita dici nequeunt; cum omnes, ratione mutatæ athmoſphæræ, mutatæ diætæ aut medelæ, mutatorum animi affectuum, ipſiusque adventantis noctis, ſymptomate quopiam imminuto, auctove, plus minus remittant, aut intendant. Unde licet dicantur æquali ſemper paſſu progredi, licetque

etiam conſiderentur ut a principio ad ſtatum æquabiliter ſemper ſive augeſcere, ſive decreſcere; id ſane eo, quo nunc dictum eſt modo, intelligendum eſt. His itaque rite conſideratis, id conſtanter verum manet, quod æqualiter decurrant reſpectu *συνεχέων*, in quibus tanta adeſt vehementiæ tum remiſſio, tum exacerbatio, ut priores ab his, niſi continuæ non remittentes dicerentur, nulla ratione interſtingui potuiſſent.

### Scholium 2.

Etenim proprie dicta febris Ardens, *Καῦσος*, alternis diebus notabiles exacerbationes, & remiſſiones, habet: ut ipſa vel ejuſmodi Tertiana ſit, quæ alternis diebus ingruens, ante ſubſequentem Paroxyſmum non deſinat; vel ut componatur ex Febre continua cum Tertiana. Vid. Ill. Præl. Comm. in §. 714. Inſignem proinde a continua febre differentiam habet. Mutat tamen hunc ſuum Typum nonnunquam, idque in magnum ægri detrimentum: ſive quod Tertiana producta, ſi ipſa per ſe Ardentem hanc conſtituat, ſuos ita contrahat paroxyſmos, ut demum exacerbatio incidat in diem parem; ſive quod Tertiana, una cum continua morbum componens ſua tempora ſimiliter ſic antevertat, ut paribus diebus contingat exacerbatio. Cum nunc judicium morbi quarta exacerbatione fieri aſſolet, ideoque

dies

dies morbi ſeptimus verus ejus criticus eſt, fit jam explicitis de cauſis judicium die ſexto. Ergo Remiſſionis tempora, reparandis viribus deſtinata, breviora fuerunt, quam ut Natura certamini quarti paroxyſmi ſuſtinendo par eſſet. Unde conſtantiſſima eſt obſervatio infidi, ſexto die contingentis, Judicii. Ita ut *Hippocrates* 25. judicia *6.* die facta recenſens, 13. letalia numeret, & 11. validas recidivas; unicum vero bonum modo referat, quod utrum ad *6.* an ad anteriorem, poſterioremve, pertineat, in ambiguo eſt. Saltem ſi *Virgo Lariſſæa* *6.* die judicata eſt, idque perfecte, tribuendum id potiſſimum eſt Menſibus criticis, qui ipſi tunc primo prodiere, non modo illo ſexto die, ſed jam antea, vigente adhuc febre; & poſtea, criſi ſexto die jam prægreſſa.

## Scholium 3.

AB hac febre Ardente haud multum abludit ἡμιτριταίη, *ſemitertiana* Latinis vocata: calorem intenſiorem, atque horroris abſentiam, diebus Ardentis febris imparibus, ſi exceperis.

Cum Ill. *Præſide* in Comm. ſuper Febr. Ard. Triplicem hæmitritæam Medicis deſcribi agnoſcimus.

I. Tertianam, quæ Paroxyſmos adeo protractos habet, ut vel nulla, vel parva admodum ejus intermiſſio obſervari detur. Hæc *Celſi* Hemi-

tritæa vocatur. Vid. *Celſ.* Lib. 3. cap. 3. Sed hanc *Celſi* opinionem *Galenus*, *Agathinum* refutando jam rejecerat; ut & deinceps *Robertus Conſtantinus*, vir ſumma eruditione, ſæculo 16. in *Gallia* clarus, Editionis *Celſi* pulcherrimæ editor, & mendarum in eo optimus caſtigator. Obtinuit tamen in ſcholis hæc *Celſi* opinio. Ipſa Ardens febris ideo ab his, qui eam a Tertiana producta oriri autumant, ad hanc *Celſi* Hemitritæam refertur; ut & illa continua remittens, quæ ex Tertianæ Duplicatæ productis admodum paroxyſmis, orta cenſetur.

2. Species ea *Galeni* eſt, quæ ex complicatione Quotidianæ fere continuæ, & Tertianæ intermittentis, componi creditur. Vid. *Gal.* de Morb. Temp. cap. 8. Legendus hic quoque *P. Foreſtus*, Lib. 5. obſ.13. una cum ſcholio: ut etiam obſervationes omnes, a 14. ad 22.

3. Ea eſt, quæ ex combinatione Febris continuæ acutæ, & Tertianæ, conficitur.

## Sholium 4.

FEbres τριταιοφυέις a *Galeno* ſeparantur a ſpecie mox expoſita: an vero in eo bene fecerit, mentemque *Hippocratis* rite aſſequutus ſit, liberum integrumque ſuis reliquit judicare Lectoribus. Nimirum recte! nam ſi textus *Hipp.* de utraque hac febre agentes Epid. 1. pag. 940 & 945.. rite conferamus; *Erotianique*, ac *Foëſii* ſententiam, ſuper iiſdem conſulamus, differen-

tiam

tiam vix ullam detegimus, niſi forte ſecundum majus & minus. Ειστι δε ὁι λεγόμενοι μικροι ἡμιτριταῖοι, ἀπυρεξία, ait *Erotianus*.

## Scholium 5.

SEmitertianæ hæ malignitate ita dicta ſæpe non carent. Plura Viſcera latenter inflammant, inque Gangrænam vertunt. *Baglivus* & *Hoffmannus*, Meſenterium; *Sennertus*, pluresque alii caſuum Collectores. univerſa pene viſcera affecta meminerunt. Hujus etiam malignitatis *Hippocrates* meminit Coac. Prænot. n. 33. & 57. Imo Epid. Lib. 1. pag. 961. aſſerit: Ἐν δὲ τῷ ἡμιτριταίῳ καλομένῳ ξυμπίπτει καὶ ὀξέα νοσήματα γινέσθαι καὶ ἐστι τῶν λοιπῶν ὅυτος θανατω δέσατος.

Porro qui ſuper hac febre egregii *Martoni*, optimi *Torti*, in ſua Therapeutice ſpeciali, & eruditi *Huxhami* in ſuis annorum Conſtitutionibus, mentem bene aſſequutus eſt, letalitatem fere omnem præſcindit, ſi mature advocatus vim diei imparis Cortice Peruviano prudente retuderit.

## Scholium 6.

JUnioribus Medicis ſequentia notanda ſunt, ut morborum nunc enarratorum plures, quodammodo ambiguos, vero ſuo nomine baptizent.

Febris Ardens ab Hemitritæa, & Tritæophya, internoſcitur ſuo intenſiore æſtu, omniumque intenſitate ſymptomatum. Febris Tertiana duplex ab Hemitritæa diſtinguitur quadam paſſim ἀπυρεξία, & ſemper quotidiano horrore: hemitritæa enim alterno modo die horrores habet. Febris quotidiana intermittens a Tertiana duplici interſtinguitur, primo quod admodum parum exhoreſcentiæ habeat, & ſibi quotidie ſimilis ſit: Tertiana enim rigorem, horrorem, frigus, intenſiora habet, quam Quotidiana. Secundo, quod Tertiana duplex ſuos habeat diſſimiles paroxyſmos; ita ut paroxyſmi dierum imparium inter ſeſe conveniant, conveniantque iterum ii parium dierum; neutri tamen cum alteris. Quartana triplex iterum a binis præcedentibus internoſcitur, quod Paroxyſmus diei primi, ſit ut diei quarti, ut diei ſeptimi, ut decimi; quod Paroxyſmus diei ſecundi ſit, ut diei quinti, octavi, undecimi; quod Paroxyſmus diei tertii ſit, ut diei ſexti, noni, duodecimi &c. Ita quidem ut vel acceſſionis tempore, vel durationis, vel alio atque alio ſymptomate, ſingulorum quartorum dierum febris tum ſibi ſimilis ſit, tum a reliquorum dierum febribus quodammodo diſſimilis.

DI-

## DIVISIO V.

*Hæc quinta diviſio eas febres continet, quæ internarum partium aliquam inflammationem comitem habent.*

EST itaque hujus Diviſionis Febris Anginoſa Phrenitica, Peripneumonica, Mediaſtina, Pleuritica, Cardiaca, Paraphrenitica, Splenica, Gaſtrica, Hepatica Pancreatica, Meſenterica, Enterica, Nephritica, Epiploïca, Peritonæalis, Hyſterica, Arthritica, &c. Aſt quadam hic cautela opus. Alio enim, quam hic, ſenſu Medicis nunnunquam memoratur febris v. g. Pleuritica vel Peripneumonica, vel alia; cujus explicatio ad Diviſ. 7. dabitur.

## DIVISIO VI.

*Diviſio hæc febres illas complectitur, quas Eruptio quæpiam in Cute comitatur.*

HInc febris vocatur Eryſipelatoſa, Scarlatina, Petechialis, Miliaris, Varioloſa, Morbilloſa, &c. Quare tot diverſis Paragraphis hanc ſextam diviſionem pertractare neceſſe erit.

§. I.

*De Eryſipelatoſa febre.*

ERyſipelatoſa febris primo maculas rubras facit, quæ brevi in latas veſiculas elevantur. Febris quippe per unum, duos, pluresve dies, præſens, tandem terminatur maculis rubris, ſubito amplis, tum in omni quidem corporis parte, tum maxime in facie. Quandoque ab alterutra aure inchoant, doloremque ac ruborem in vicinia excitant, denſumque agmen minimarum puſtularum producunt, quæ aucto morbo in veſiculas attolluntur, ichore repletæ: ſerpit dein Eryſipelas, & reliquas occupat faciei partes; afficiens autem palpebras, eas ita tumefacit, ut oculi ægre aperiri queant: per ipſam capillatam capitis cutem ſæpe pergit novo impetu, interea dum priore in loco jam remittit.

Eryſipelas Phlegmonodes Antiquitas vocavit, quando in tumorem inflammatorium partes attolleret; Phlegmonen vero Eryſipelatoden, ſi cum inſigni cutis rubore ac calore tumorem vix haberet.

Caſus dantur ubi eruptione facta febris acute manet, ac ſanguinem exhibet vere Pleuriticum. Imo introvertitur nonnunquam materies, Letalem Phrenitidem, aliosve ſumme periculoſos morbos, producens. Eo in caſu ſumma antiphlogiſtica cura opus: Contingitque non raro, ut ſic-

ca, terrea plumbea remedia, extrinſecus adhibita, bullulas criſpent indurentque; ita ut materies tranſpirare nequeuns, mora acris fiat, ſubjectaſque partes carneas tum erodat, tum in Gangrenam vertat. Ubi ergo violentum adeo Eryſipelas eſt, ut malignitatis hujus metus adeſſe poſſit, a his ſiccis eſt abſtinendum, & calida fomenta Lactis, cum floribus ſambuci coꝗi, diu noctuque adhibenda ſunt, interea dum Venæ ſectio, & reliqua cura antiphlogiſtica, exacte inſtituantur.

Eſt & Eryſipelatis ſpecies *Sydenhamo* deſcripta Sect. *6.* Cap. *6.* quæ ſæpius retrocedit, antequam plane ceſſaverit morbus. Citra ullam notam cauſam ſubito introvertitur, ingenteſque poſt ſe relinquit anxietates. Elapſis aliquot horis rediens Eryſipelas mox quamlibet anxietatem fugat; itumque ac reditum hunc eodem in morbo crebrius repetit. Eryſipelas etiam in hac ſpecie nonnunquam in veſiculas attollitur.

Sponte liquet, quid vocetur Eryſipelas bullatum. Tumores ingentes formachore, aut ſero acri turgidos; quibus non crepantibus partes ſubjectæ fœde exulcerantur, eroduntur que. Hinc cutis tenſæ perſpirabilitas eſt promovenda, eaque non ſuccedente, punctura adjuvanda eſt.

## §. 2.

### *De Febre Scarlatina.*

SCarlatina febris a *Sydenhamo*, ſect. *6.* c. 2. deſcribitur. Poſt febrim non vehementem „ „ Cutis uniuerſa maculis parvis, rubris, inter„ ſtinguitur, crebrioribus certe & multo latio„ ribus, magiſque rubentibus, at non perinde „ uniformibus, ac ſunt, illæ, quæ morbillos „ conſtituant. Ad duos treſve dies perſiſtunt hæ „ maculæ, quibus demum evaneſcentibus, de„ centeque ſubjecta Cuticula, reſtant furfura„ ceæ quædam ſquammulæ, adinſtar farinæ cor„ pori inſperſæ, quæ ad ſecundam aut tertiam „ vicem ſe promunt, condutque viciſſim.

Hanc benignam febrem Scarlatinam *Sydenham* diluente ac modice refrigerante methodo, ſine moleſtia, aut periculo, tam facile curabat, ut nomine potius, quam reipſa, morbum cenſeat appellandum.

Eodem modo Scarlatinam *Romæ* crebram *Proſper Martianus* ante 140. abhinc annos deſcripſit, quam *Roſaliam* Romanum Vulgus adpellare dicit. Vidit certe eam æque benignam, quam *Sydenham*. Ait enim Comm. in Epid. *Hipp.* Lib. 2. Sect. 3. *V.* 20. „ At experien„ tia docet nullum fere ex Roſalia interire, & „ niſi miraculo quodam, & ob errata maxima, „ quæ aut ægri commitant, aut Medici; potiſ„ ſimum

„ ſimum vero ſanguinem mittentes.

Incautis, aut Inexpertis, hæc benigna ſcarlatina febris inponere poteſt, falſoque benigna Petechialis iiſdem dici, quacum ſane multa ſimilia habet; differre tamen admodum binos hoſce inter ſeſe morbos, poſtea liquebit.

Jam ipſam hanc adeo benignam Scarlatinam Febrim, unquam periculoſam, ſola præpoſtera agendi methodo letalem reddi, quis Mortalium crederet? Attamen vidit id, luxitque, *Sydenham.* „ Cum e contrario, inquit, ſi plus nego-
„ tii ægris faceſſamus, vel lectulis continenter
„ incarcerando, vel cardiacis, aliiſque remediis
„ ſupervacaneis, nimis docte, &, ut vulgo di-
„ citur, ſecundum artem, ſupra modum inge-
„ ſtis, morbus ſtatim intenditur, & æger non
„ raro, nulla alia de cauſa, quam nimia Me-
„ dici diligentia, ad plures migrat.

Porro ſi id in tam levi morbo fit, nonne veridicum fatebimur *Sydenhamum*, aſſeverantem, ut mox latius patebit, Malignitatis inventionem, ipſa pulveris Pyrii inventione letaliorem eſſe generi humano? ſi morbus, a quo naturaliter nemo mortalium unquam perit, Malignitatis obtentu letalis fiat, quid in Petechiis, in Variolis, in Morbillis, per ſe paſſim periculoſis, eo non fiet obtentu?

Eſt tamen præter hanc *Sydenhami* Scarlatinam alia, quæ natura ſua etiam vere maligna dici queat, variis in Europæ plagis obſervata. Scribit *Chr. Joan. Langius* annis 1695. & 1697.

Scar-

Scarlatinam ſatis malignam in *Saxonia* ſe obſervaſſe. *Morton*, qui & cum *Sydenhamo*, & poſt eundem in *Anglia* vixit, Tract. de Febr. cap. 5. putat Scarlatinam a Morbillis non differre, niſi æqualiore rubedine, cæterum eundem cum Morbillis morbum eſſe, eiuſdemque ſæpe malignitatis, ut dein exemplis probat. Etiam eruditus *Nerucci*, Medicus *Florentinus*, in Diſcurſu ſuo *Italico* ſuper inoculatione Variolarum, malignæ admodum Scarlatinæ meminit, aliquot abhinc annis in *Hetruria* graſſatæ. Anno autem 1748. & 1749. peſſima Scarlatina, maxime maligna *Hagæ Batavor.* fuit, cum valida Angina inchoans, plurimoſque infantes, tum & bene multos juvenes, atque adultos occidens; imo fauces, carneſque buccarum, in ulcera maligna, oſſa maxillarum in cariem peſſimam convertens, ſimiliaque etiam producens in cruribus. Nonnunquam Parotis, non juvans, ſed indureſcens, aderat.

Tandem advertimus Scarlatinam, licet infantium duntaxat morbus ſoleat haberi, nihilominus etiam Adultos quandoque adfligere, imo dum valde Epidemica eſt, Adultos æque adoriri, quam infantes. Id in *Belgio* erat quotidianæ obſervationis. Idem innuens *Sydenham* „ Integras familias, ait, infantes vero præ cæ„ teris, infeſtat." Hinc antea jam monui, prudentia opus eſſe inexpertioribus, ne pro benignioribus Petechiis eandem ſalutent. In Benigna *Sydenhami* ſpecie, cura *Sydenhami* omnem ab-

abſolvit paginam: in maligna Epidemica Cura antiphlogiſtica ab ipſo initio ſumma opus eſt.

## §. 3.

### *De febre Petechiali.*

PEtitchæ, Petechiæ ex *Italico* idiomate, corrupta adpellatione latina, Maculas peculiaris generis in putrida febre deſignant. Febris Petechialis ea olim dicebatur, quæ *Lenticularis* audiebat *Fracaſtorio*, & tempore *P. Foreſti* frequens hoc nomine occurrebat: unde etiam maculæ hæ ob rotunditatem germanice, ac belgice, *Pfefferkorn*, *Peperkorn*, vocabantur. Apud *Diemerbroeckium* frequens quoque ejus mentio eſt. Quippe tempore febris peſtilentialis petechiales febres potiſſimum obſervabantur, & ejuſdem veluti ſpecies creditæ, vim hominum ingentem ſternebant. Obtinent autem tempore minime peſtilentiali in *Germania* *Auſtria* noſtra, *Hungaria*, ac Vicinæ Regiones, his infames ſunt. Nec datur annus, quin iiſdem plurimi laborent, multique pereant. Noſtrates Medici eruptionem Petechialem ſtatuunt Criticum naturæ molimen eſſe, adeoque haud minus promovendam, quam eam Variolarum, Morbillorumque. Hanc futuram Criſin prævident a ſignis malignitatis in febribus; ad quæ conſpecta, mox calidam admodum Athmoſphæram ægris conciliant, calida Alexipharmaca & Bezoardica porrigunt, & in-

tra

tra Lecti cortinas, ſtragulaque, artificioſe ſepeliunt. Moris quondam erat, ut ad primam ſuſpicionem malignitatis *Fratres Miſericordiæ* advocarentur, qui apta ſecum involucra afferrent, loris adducenda fibuliſque; quibus profecto ita includerent ægros, ut nec movere ſe illi, nec aera externum ad ullam corporis poſſent admittere plagam. Obſolevit quidem mos ille, ſed citra illum nulla cura deeſt, ut immani calore ægri obruantur. Imo nec hic ſollicitudinis meta. Quia enim refrigerium, quod forte cæterorum initio morborum ægri capiunt, in cauſa eſſe poſſet, quo minus venenum a corde foras pelleretur, invaluit prudentiſſima, ut ajunt, conſuetudo, omnes ægrotantes, mox a principio quorumcumque morborum, calidiſſimo, nec renovato, aere includere, quo virulenta materies, ſi *forte* adeſſet, foras trudi poſſet. Puerperas etiam, quod Lochiorum impuritate ſæpe maligni quid contrahant, ad eandem Carnificinam Vulgus condemnat, condemnat & Medicus; congratulanturque ſibi invicem de adhibita prudentia, ſi cutis demum efforeſcat: citra hanc enim prudentiam actum de Puerpera fuiſſe. Eſtque perſuaſio de hac veluti Critica eruptione tam firma apud Medicos, ut, ægro in pejora labente, quiſcumque demum morbus illum teneat, clamor, & ejulatus, & ſuſpiria, undique exaudiantur, utinam effloreſcentias cerneremus! Et vulgus non Medicum, tam nobile, quam ignobile, omnem inde ſalutem unice expectat.

Hoc

Hoc adeo verum, ut celebrioris cujuſdam Urbis Medici coram me teſtati fuerint, de præſtantia, ac veritate eorum, quæ *Rat. Med.* Tom. 1. circa debitum ac ſalutare ægro tum regimen, verbo exemploque docuiſſem, perſuaſiſſimos ſeſe, convictiſſimosque eſſe; apud ipſos vero ita comparatum eſſe, ut Doctrina hæc in actum duci nunquam poſſet. Male quippecum Medicis agi, quorum ægri nec petechiis, nec miliaribus ſaltem, maculati, ad plures migrent: illos vero Medicos Nobilibus, Ignobilibusque, impenſe laudari, qui ægros nunquam niſi variegata admodum cute morti tradant: quippe perſuaſis Medicos tunc ſaltem, quæ ſua eſſent, feciſſe; Naturam, quoad potuerit coegiſſe; quod vero illa in certamine ſuccubuerit, id eorum culpæ non tribuendum. Adeoque cum boni Patrisfamilias eſſet fortunas tueri, uxoris amatæ, ac caræ prolis gerere curam, cumque id omne a Vulgi exiſtimatione penderet, Doctrinam meliorem admiraturos ſe quidem perpetuo fore, nunquam vero imitaturos. Rogati demum quid illi meliora edocti, pejora ſecuti, ſupremo demum Judici reſponſuri eſſent, oculos illi in terram defigere, humeros attollere, ſuſpirare, tacere, prætereaque nihil.

Hæc igitur cum ita ſe habeant, operæ pretium erit intueri primo quid Petechiæ ſint, quoque modo oriantur, ac pergant; & demum quid medice de iis & cogitandum ſit, & concludendum.

Fe-

Febris continua putrida hominem invadit, ſæpe cum valido capitis dolore, dolore, artuum veluti Rheumatico, anxietate præcordiorum, urina aliquando rubra, ſæpe vero ab ea ſanorum vix abludente, & pulſu non raro ſive ſuppreſſo, ſive debiliore. Nonnunquam die 4. 7. 9. 11. 14. criticis proinde diebus, punctula rubra adparent, aut cinerea, aut purpurea, aut livida, aut nigra: ſæpe vero indiſcriminatim quovis morbi die, etiam minime critico, erumpunt. Purpurea, aut livida, aliquando prodeunt, bona ſane fortuna in rubra ſenſim abeuntia; alias etiam rubra in ortu, in purpurea ac livida ſenſim mutantur. Contingit quoque ut eant redeantque pluries; contingit ut juſto maturius evanida, non redeant tamen. Grandeſcunt nonnullis maculæ, plagas, imo formant oblongas, quæ, quod ſimiles Virga cæſis contingant, Vibices adpellantur. Superveniunt etiam aliis Exanthematibus febrilibus viciſſimque & hæc illis internaſcuntur. Miliaribus enim, aut Variolis, aut Morbillis, aut Scarlatinis, Petechiæ ſuperveniunt; & vice verſa Variolæ, Morbilli, Miliares, ad Petechias accedunt: variolæ autem hæ vix elevant ſe, mortemque denuntiant propinquam. Peſſimis in rebus verſatur æger, cui maculæ ſub cute profundius hærent: natura viribus easdem foras pellendi deficiente. Loca, quæ occupant, ſunt collum, pectus, rarius facies venter, dorſum, latera, imo extremi omnes in nonnullis artus. Dum plu-

res

res invadunt, occidunt multos; ſive ſua vi propria tempore in acutis conſueto, ſive lentiorem ſphacelum, aut chronicos morbos demum letales inducendo.

Nec ſola Macularum ſedes cuticula eſt. *Pontius*, *Fernelius*, *Morellus*, ſedem quoque in adipe & carnibus, imo in ipſo detexere perioſteo. Hujus obſervati adeo certus erat *Diemerbroeckius* ut negantem id Chirurgum, ipſa Anatomica demonſtratione iterata in Cadaveribus eorum, quos Petechiæ ſuſtulerant, convicerit Petechias a Perioſteo lata baſi ortas ſenſim extenuari, & apice demum, pyramidali proinde figura, in cute terminari. Vid. *Diemerbr*. Tract. de Peſt. *Noviomag*. Lib. 4. Hiſt. 32. & latius Lib. 1. cap. 14.

Ratione harum macularum pluribus Autoribus *Purpura* morbus audit. Verum cum videam Purpuræ nomen a Clariſſ. *Hoffmanno* omnibusque *Germanis* eruptioni Miliari nunc unice ſacrari, nolui cum Antiquioribus Petechias hoc nomine adpellare, ne confuſio in Arte fiat. Sufficiat monuiſſe Purpuram olim morbum Lenticularem, ſive Pethechialem vocatum fuiſſe; ne putent Tyrones, Vetuſtos Miliaria deſcripſiſſe, qui tamen de ſolis egere petechiis.

Petechiæ ita deſcriptæ, ſintne naturæ, an Artis opus? Naturæ nimirum, criſin morbi molientis; an vero Artis, naturam præpoſtere ſubvertentis?

Reſpondeo Criticas Petechias dari, teſtanti-

bus Autoribus graviſſimis, *Fracaſtorio*, *Foreſto*, *Diemerbroeckio*, *Sydenhamo*, aliisque pene innumeris. Verum enim vero ejuſmodi obſervari dumtaxat, adventante, aut vigente, febre peſtilentiali; aliis vero temporibus Petechias haſce criticas eſſe longe rariores, ex iisdem Autoribus concludere datur. Haud tamen id ita intellectum velim, ac ſi tempore Peſtilentiali Natura ſemper criſin Petechialem immutabili lege moliretur, ſed potius eo adacta, & coacta, methodo calida, ac ſudatoria, ad Peſtem curandam obſervari ſolita. Ita quidem, ut ſi Methodus Antiphlogiſtica *Botalli*, *Sydenhami*, Paucorumque aliorum, ad Peſtem curandam, religioſe, & citra ullam conſuetæ in Peſte methodi admiſtionem, adhiberetur, Criſis Petechialis raro, opinior contingeret.

Si hæc ita ſe habent, quid jam de Petechiis, tempore minime poſtifero, *adeo creberrimis* cenſeam, aut potius cenſere debeam, ſponte liquet. Naturæ opus ſane non eſt. Quid ergo eſt? Somniatæ Malignitatis effectus. Adplicemus igitur *Germaniæ*, quæ incomparabilis *Sydenham* ſuo tempore *Angliæ* adplicuit ſub finem *Scedulæ Monitoriæ*„ Cujus de Malignita-
„ te, (ſive Notionem, ſive verbum dixeris,)
„ opinionis inventio humano generi longe ip-
„ ſa Pyrii pulveris inventione letalior fuit.
„ Cum enim eæ febres præſertim Malignæ di-
„ cantur, in quibus intenſioris præ cæteris in-
„ flammationis gradus conſpicitur, hinc Medi-

„ ci ſe

„ ci ſe ad uſum Cardiacorum, & Alexiphar-
„ macorum, neſcio quorum, contulerunt; quo
„ ſcilicet per Cutis poros expellant, quod ſom-
„ niant, venenum, ( hoc enim eſt dicendum,
„ niſi malint verbis ludere, quam illud, quod
„ poteſt intelligi, ſerio proponere, ) ex quo
„ factum eſt ut Regimen calidiſſimum, Me-
„ thodumque huic parem, iis morbis adopta-
„ verint, quæ frigidiſſima tantum remedia,
„ tum regimen, præ cæteris ſibi poſtulabant.

„ Quod quidem ſatis arguitur, tum in Va-
„ riolarum, qui ex callidiſſimis in Rerum na-
„ tura affectibus eſt, tum in febrium aliarum
„ curatione.

„ *In quem* errorem forte inciderunt ex con-
„ ſpectu *Petechiarum*, Macularum purpurearum,
„ & cæterorum id genus Phænomenon. Quæ
„ tamen omnia in plerisque ſubjectis inflam-
„ mationi, ægri ſanguine jam diu plus ſatis a
„ febre accenſo, ſuperinductæ, omnino deben-
„ tur: utpote quæ raro ſponte ſua effloreſcunt,
„ præterquam ſub adventu Peſtis ipſius, atque
„ in initio invaſionis iſtarum variolarum con-
„ fluentium, quæ ſummæ inflammationis par-
„ ticipes ſunt.

Atque hucusque *Sydenhamus*. Sed calidioris Regiminis Patroni jactabunt mihi ſuas, quas perficiunt curas, integrasque Curatorum ſeries: id quod nullatenus contingeret, ſi ipſorum Methodus jure carperetur.

Quod in dias luminis auras plures ſane, ip-

ſis curantibus, redeant, facilis dabo. Sed ohe! vellentne igitur Methodum tunc tantummodo condemnandam fore, quando occiderit Univerſos? Utique ipſis autoribus Bellum atrox tuta foret vitæ conſervandæ methodus, quod ſi illæ plurimi, truncati non pauci, ex eo ſuperſtites redeant, vivantque annoſi: ſed iterum reſpondeat hic potius *Sydenhamus*: „ Quod ſi „ quis hic regerat: An non igitur de facto „ experimur hanc febrim Methodo, huic, quam „ tradis, prorſum contraria, perſæpe fugari? „ . . . . . . Reſpondet ille „ In illa, de „ qua nunc agimus febre, ſi comperiar ægrum, „ quo magis caleſit, eo magis non tantum „ Phreneſi, Maculis purpureis, *Petechiis*, &c. „ obnoxium eſſe, ſed & febrim inſuper ſym„ ptomatis omnium generum irregularibus, & „ anomalis exinde ſtipari: e contrario vero ſi „ alium ægrum ea, quam jam proponimus Me„ thodo, tractatum, ab his ſymptomatis prorſum liberum obſervaverim, Ratio dictat po„ ſteriorem hunc Praxeos modum longe alteri „ præſtare: tametſi uterque æger, ita diverſi„ mode curati, ad ſanitatem revertantur. Quod „ ſi plures hac via, quam alia iſta, mortem „ effugiant, eo facilius ſolvitur controverſiæ „ nodus.

Multa de Petechiis dicenda ſuperſunt; maxime de iisdem tum præveniendis, antequam fiant; tum, cum adſint, curandis. Verum cum hæc quoque ad Miliarem eruptionem pertinent, ipſaque

ſaque Miliarium Hiſtoria Eam Petechiarum elucidet, atque explanet, una fidelia hunc utrumque parietem dealbabo. Sit itaque.

## §. 4.

### *De Febre Miliari.*

Est febris continua putrida, cum anxietate præcordiorum, laſſitudine, debilitate, non raro cum Catarrho quodam juncta, cum Urina & pulſu ſæpe non multum a conditione ſana abludentibus, nonnunquam cum Rheumatico artuum dolore, vel & dolore faucium. Cujus febris die 4. 7. 9. 11. 14. imo paſſim die quocunque non critico, poſt perceptum non raro vappeſcentis veluti aceti vaporis fœtorem, oriuntur ſtigmata rubra, ſeu maculæ potius quæ mox in perfecta Hemiſphæria pellucida elevantur, colore albæ aut rubræ; quarum hæ minus periculoſæ illis habentur. Mole minuuntur ad diem ſuæ eruptionis 4. 5. 6. 7., exſiccantur, & in ſquammas ut plurimum fatiſcunt. Debiles admodum ſunt ægri, & ad minimam auram frigidam perceptam pernicioſe habent. Imo plures, dum ad neceſſaria erigere corpus geſtiunt, animo linquuntur. Quando Epidemia maligna adeſt, junguntur ipſi Petechiæ, dolores lateris, aliave peſſima ſymptomata; eoque ipſo tempore epidemico tam multos occidit, ut exemplis conſtiterit vix Centeſimum ſervari;

 utque

utque illis quos mors non abripuerit, dira ſymptomata in Pectore, Ventre, Encephalo, Oculis, Oſſibus, & Juncturis, oriantur, quæ ſive diuturnos, perenneſve morbos, ſive mutilationes, generant. Obſervatumque fuit eosdem homines eodem hoc morbo pluries in vita aliquando affligi; imo eosdem homines, in eadem Epidemia, præſertimque Medicos his ægris inſervientes, eundem hunc morbum bis pati.

De Morbi antiquitate diſputatur: aliis ad *Hyppocratis* notitiem eundem referentibus; aliis vero ejus Epocham ad medium elapſum ſæculum XVII. figentibus.

Antiquitatem *Hippocraticam* redolere morbum, Priores ſequentibus adſtruunt argumentis.

1. Epid. 2. ſect. 3. pag. apud *Foës*. 1020. ait *Hipp*. „ In febribus autem æſtivis circa 7. „ 8. 9. diem Aſpredines quædam Miliares, „ κεγχρώδεα, enaſcebantur, culicum morſibus „ fere ſimiles, quæ tamen non admodum pruriebant, in ſumma cute ſubnaſcebantur, & ad „ judicationem uſque perdurabant, ac ne eæ „ quidem Maſculorum ulli erumpebant: Mu„ lier vero, cui talia fierent, nulla mortua eſt.

2. Coac. præn. num. 243. „ Quibus ſalſa „ ſputa cum tuſſi ſubſiſtunt, iis corpus velut „ efflóreſcentibus puſtulis rubeſcit, ante obitum „ vero exaſperatur.

3. Coac. num. 443. „ Puſtularum eruptio„ nes veluti ſumma cute leniter lacerata, aut „ vellicata, totius habitus Phthiſin denuntiant.

4. *Hipp*.

4. *Hipp.* ibidem: „ Quibus in ſebre conti-
„ nua puſtulæ toto in corpore excitantur, le-
„ tale; niſi ſuperveniat Apoſtema: atque his
„ circa aures maxime fieri conſuevit.

5. Epid. 1. ægr. 2. pag. 969. 970. Sileno,
„ octavo ſudor frigidus per omnia membra dif-
„ fuſus eſt, cum puſtulis rubentibus, rotundis,
„ parvis, varis non abſimilibus, ὁιον ἴονθοι,
„ quæ permanebant, neque abſceſſum facie-
„ bant.... undecimo obiit.

Vari, ἴονθοι, *Galeno*, *Aetio*, *Foëſio*, *Goræo*, ſunt tumores parvi & duri, craſſo ſucco prognati; nullius ſeroſæ tenuitatis participes; ideoque, cum non pruriant, ad ſcalpendum haud invitantes.

An nunc ulla horum in *Sileno* Varorum cum Miliaribus ſimilitudo? Crediderim ſane haud majorem, quam cum Variolis; quas magnus alioqui *Duretus Sileno* adfuiſſe in Coacis p. 369. ſcribit: id quod etiam contra optimum *Werlhofium* Clariſſ. *Vratislavienſis* Medicus *Haln* ſtatuere conatus eſt.

*Proſper Martianus* negat Variolas ullis *Hipp.* textibus innui, id quod ſuo jam tempore quibusdam viſum erat; ſed ſimul ſtatuit contra alios non ſemper plenas petechias ab *Hippocrate* indicari. Et ſane fatendum eſt de maculis nullo modo extantibus, textus hos omnes intelligi non poſſe. Sed ideone ſunt papulæ Miliares? *Proſper Martianus* miliares minime cognoviſſe videtur, cum alioqui, dubius hic fluctu-

ans, conjecturando ſaltem, ut Miliares cognoſcentes faciunt, harum meminiſſet. *Hollerius* ad Textum Coac. 243. Scabiei cujuſdam ſuſpicionem format, pag. 1109. comm. in Coac. Idemque illuſtris *Hippocratis* Commentator ad Textum n. 4. citatum. Phlyctenas intelligendas eſſe credit, vel Petechialem purpuram, cujus letalitatem auferret ſuppurans Parotis.

*Jacotius* hunc ipſum textum de quibusdam quidem puſtulis intelligit, minime vero de Miliaribus; nullam enim harum aut conjecturam injicit, aut mentionem: imo potius contrarium quid fuiſſe cenſuit, cum hæ puſtulæ letum inferrent, niſi Natura, Parotide ſuppurante, ſe liberaret. Alias vel cum *Galeno*, & *Hollerio*, Phlyctenas intelligit, quæ unica duntaxat corporis in parte prodire conſueverunt, vel cum *Celſo* aliud quïdpiam genus exulcerantium puſtularum. Adde quod plures horum autorum ipſi dubitarint an ἐξανθημάτων vox ſæpe non deſignaret quasdam tantum maculas.

*Proſper Alpinus*, qui ante 160. abhinc annos ſuum immortale de *præſagiendo* opus edidit, hos laudatos *Hipp.* textus crebro tangens, vel iisdem Petechias modo deſignari credidit, vel aliquod ſuppurantium genus puſtularum.

*Ballonius*, eximius ille *Hippocraticus* Medicus, qui 200. abhinc annis, florere incipiens, integro fere dimidio ſæculo claruit, Medicinamque tam egregie excoluit, ornavit, locupletavitque, omnes Cutaneos morbos, Antiquis deſcri-

ſcriptos, ſive febris expertes eſſent, ſive eandem comitem haberent, accuratiſſime rimatus eſt. Meretur legi Lib. 2. Cons. Med. Hiſt. 5. Longe autem lateque ſuper cunctis his differens, Miliarium noſtrorum exiſtentiam prorſum ignoraſſe videtur, nomine quamvis κεγχρωδέων, ut *Hippocrates*, uſus: idque duntaxat, ut efflorefcentias non eminentes, ſed parvas atque rotundulas, easdemque planas, deſignaret. Miliaris puſtulæ meminit quidem, ſed, ſine morbo; ſemel tamen Proſper teſtatur Miliares ſe vidiſſe, non maculas, ſed veras papulas, eaſque dixit *aliquando Criticas*. Sed an intellexerit *Noſtras*? Haud putaverim: tum quod unico in dorſo tantummodo eas viderit, tum quod ut pellucidas non deſcripſerit. Si tamen quis id aſſeveret, haud repugno. Dato autem hoc, facile textus unus alterve invenietur quibus cognitio Miliarium longe antiquior uno ſeculo evinceretur. Quod equidem per me licet, qui ſimili quid ex Riverio jam innuerim, idque modo in animo habuerim demonſtrare, quod ante 110. annos rariſſima, poſt annum vero 1680. frequentiſſima, ejus mentio fuerit facta.

*Ludovicus Mercatus* alia ratione antiquos non intellexit, quam recenſiti Commentatores; id quod ex ejusdem magno *De febribus* opere conſpicuum eſt.

Annis abhinc. 150. Miliarium noſtrorum nulla apud *Germanos* notitia. fuit, ita ut eorum nemo hanc eruptionem *Hippocraticis* viderit in tex-

textibus. Utique neceſſario ejusdem meminiſſe *Sennertus* debuiſſet, dum febres petechiales, febrimque *Hungaricam* dictam, tam curate examinaret, effloreſcentiarumque naturas rimaretur.

Clariſſ. Vir *Paulus de Sorbait*, digniſſimus meus in hac Cathedra Anteceſſor, in vaſto ſuo Praxeos opere in Fol. Miliaris eruptionis ne meminit quidem; ut certe ante 90. annos hic morbus *Auſtriacos* penitus latuerit.

Epocham ejus Cl. *Hoffmanus* nobis determinare conatus eſt Tom. 4. Med. Rat. Syſt. part. 5. cap. 3. quam quintam partem anno 1739. ut videtur, edidit. Epocham hanc figit ad indroductum in *Germaniam* uſum potuum *Aſiaticorum*, adeoque ad ſua ipſius tempora. Imo abuſui horum potuum, ut cauſæ, morbum adſcripſit.

Cum tanti nominis veneratione dubitare mihi de hac origine liceat: nam nec *Aſiaticorum* hoc potu tota die utentium morbus eſt; nec etiam eſt morbus *Batavorum*, apud quos longe antea hic invaluerat abuſus.

At hic forte oggeret mihi quiſquam *Ill. L. B. van Swieten*, in Aphthas Commentariis id inſinuare, quod apud *Batavos* Aphthæ idem ſint, quod apud *Germanos* Miliares: adeoque poſſe illas eandem habuiſſe cum illis originem.

Reſpondeo Ill. Virum id ſententiæ loco non pronuntiaſſe, ſed propoſuiſſe meri inſtar problematis; ita ut mox ſubjunxerit: „ Omnia tamen

„ men hæc dubii tantum inſtar propono : ut „ illi, quibus & Aphtas, & Miliaria Exan„ themata, frequenter videre contigit, judicent, „ in quantum conveniant binæ illæ ſeparatio„ nes morboſæ materiæ, ad diverſa corporis lo„ ca depoſitæ. Diſſimulandum enim non eſt „ alia quædam ſymptomata præcedere, & co„ mitari Miliarium eruptionem, quæ in Aph„ this non obſervantur.

Quod ergo ab Ill. Commentatore problematice tantum propoſitum fuit, id minime infirmare ea poteſt, quæ mox adverſus *Hoffmanni* ſententiam adtulerim. Relinquam interea ad tempus hoc ipſum Problema, eodem poſtmodum ad majora probanda uſurus.

Sed quid ſi Cl. *Hoffmrnnus* hanc ſuam de potibus *Aſiaticis*, ut Miliarum cauſa, opinionem, ipſe infirmaverit? Id autem eſt evidentiſſimum. Ubi enim Tom. 4. part. 1. quam anno 1729. edit, de Febre purpurata, id eſt de Miliaribus, ab abuſu hoc oriundis, diſſeruerat; ubi ad Medicos *Francoſurtenſes ad Moenum* idem ſcripſerat; ubi denique Tom. 4. part. 5. de purpura agens cauſam ſtabiliverat eandem; cogitur tamen ultimo in opere fateri, longe ante quam ille abuſus *Germanos* invaſerat, Miliarem febrim immaniter in *Lipſienſes* ſæviiſſe, eandemque ob cauſam *Lipſienſem morbum*, ſeu *febrim*, dictam fuiſſe. Quæ magni Viri Confeſſio nos adigit, ut aliam longe morbi cauſam, aliam omnino ejuſdem Epocham, inquiramus.

Cl.

*Cl. Welſchius*, & *Chriſt. Langius*, morbum natum ſtatuunt anno 1652. idque *Lipſiæ*. Clariſſ. *Trumphius* in peculiari de Miliaribus Diſſertatione innuit *Polonos* morbum in *Lipſiam* intuliſſe, hoſque iterum *Ruſſorum* commercio affectos fuiſſe eodem. Sed cum de his ultimis ſupicionibus nihil certi habetur, plerique omnes ſcriptores Epocham ad annum 1652. *Lipſiæ* ponunt, unde dein ſenſim *Germaniam* totam, *Huugariam*, *Styriam*, aliaſque invaſit Regiones.

Dubitare tamen licebit an *Gallia* prior non viderit *Saxonia* morbum? *Riverius* Lib. 17. cap. 1. agnoſcit triplex genus efflorefcentiarum in febribus malignis, quas omnes ad Peſtilentiales referendas cenſet. 1. Petechias, Vibiceſque. 2. Puſtulas parvas extantes, & ſuppurantes. 3. Parvas Puſtulas grani Milii ſimillimas, albas & rubras, interdum & flavas, lividas, nigraſve; quæ ſimpliciter exſiccarentur. Porro autor hic ſcripſit illum 17. ſuum Librum brevi poſt Cometam anni 1618. a quo peſtilentialem præſentem, de quo ſcribit, morbum, cruentaque bella, deduxit. Ergo videntur Miliares ſaltem 39. annis, antequam *Lipſiæ* comparuerunt, *Gallis* innotuiſſe.

Quidquid vero de hiſce ſit, conſtanter id verum manet, quod in *Germania*, & potiore *Europæ* parte, morbus poſt illam *Lipſienſem* originem, ſenſim modo innotuerit, & veluti per gradus variis obſervatus, animadverſuſque, Medicis

dicis ſuerit. Quod enim principio monui, repeto: Purpuram quidem anteriore tempore a multis deſcribi, ſed Petechialem, minime Miliarem: poſthac vero Miliaribus undique probe notis Purpuræ nomen & inditum fuiſſe, & perpetuo manſiſſe.

Longe poſt *Welſchii* Diſſertationem *Poſonienſis* Medicus *Reyger* primas Miliares *Poſonii* vidit, quo quidem anno notatum non invenio, ſed cum *Bonetus* ejus Diſſertionem in Med. Septemb. Tom. 2. Lib. 5. pag. 206. & ſeqq. habet quod egregium opus anno 1686. editum fuit, videmus morbum hunc jam ultra 80. abhinc annos *Hungaris* innotuiſſe. Notavit eruditus vir dum Miliares puſtulas primas videbat, ſe ab adſtantibus inaudiſſe, quod unus alterve iiſdem jam affectus ibidem fuiſſet.

Eruditus *Grunwald* Diſſ. *de nova febre dicta Miliari*, cenſet eam anno 1666. in *Bavaria* primum adparuiſſe; *Penninis* vero *Bavariæ Alpibus* anno demum 1733. & 1734.

Regnum *Scotiæ* morbum ſat mature cognoviſſe videtur. *Robertus Sibbald* in ſua *Scotia illuſtrata*, edita *Edimb.* anno 1684. deſcribit inter *Scoticos* morbos ſpeciem Sçarlatinæ, quæ Purpuram noſtram ad unguem referre videtur.

*Anglia* circa idem tempus morbum obſervaſſe videtur. Sydenham in fine operum ſuorum, nempe in *Scedula Monitoria* de novo febris 1685. ingreſſu, cœpit primum Miliarium meminiſſe, quæ in illa febre nova intempeſti-

vo

vo Cardiacorum uſu extorquerentur : alibi hac occaſione non niſi de Petechiis locutus. Sed doctus *David Hamilton*, *Hoffmanno* laudatus, exeunte proxime elapſo ſæculo, ineunteque præſenti; Miliares *Anglis* familiares fuiſſe, peculiari Diſſertatione evicit.

*Itali* morbum dudum ignoraſſe videntur. *Ramazzinus*, qui ad annum 1714. ſcriptis circa Epidemica clarus, vixit; optimus *Tortus*, qui in Epidemicis deſcribundis ſolertiſſimus, uſque ad 1741. vitam duxit, nullam noſtræ Purpuræ fecere mentionem. Jam vero & nota ibidem eſt.

Atque hæc de Hiſtoria Morbi ſuffecerint. Quæſtio nunc gravis examinanda eſt, utrum nimirum numerandus inter Morbos illos ſit, qui ad Cutim materiem morboſam critice determinent, determinandoque corpus ſanitati reddant, an vero tota hæc puſtularum Geneſis mere ſit Symptomatica, aut potius accidentalis.

Delicatior, ac ſane ponderoſior quæſtio, eos conſulere jubet, qui ex profeſſo, quod ajunt, de hac materie ſcripſerint; inque iiſdem id potius, quod experiundo, quam quod ratiocinando protulerint, examinare.

Egregius *Hoffmannus* experimento *Lipſienſi* coactus alias hujus morbi cauſas admittere, quam *Aſiaticorum* potuum abuſum, hanc demum *Lipſienſibus* cauſam adfuiſſe, præter alias, invenit „ Peſſima, ait, conſuetudine, receptum „ tunc erat, ut Puerperas non ſolum arctius

„ Lecto

„ Lecto adſtringerent, ſed etiam conclavibus
„ calidis macerárent; primiſque puerperii die-
„ bus juſcula, & potum, non niſi fervida, iis
„ exhiberent. Neque tamen alvum per multos
„ dies adſtrictam, clyſtere vel laxante ſolvere,
„ neque etiam Lochiis ſubſiſtentibus ſanguinem
„ evocare auderent...... Id quod experientia
„ etiam poſtmodum luculenter confirmavit.
„ Poſteaquam enim Nocumenta dedere Documen-
„ ta, & abrogato æſtuoſo Puerperarum regimi-
„ ne, laxantia & V. S. admittunt, *longe mi-
„ nor ibi eſt hujus Exanthematis proventus, mi-
„ nus ejus periculum, minorque inter puerperas
„ ſtrages*.

In Vol. 2. act. ph. Med. N. C. obſ. 146. do-
ctiſſimus *Fuchſius* Medicus *Gothenſis*, longam
habet de purpura miliari Diſſertationem, inte-
gra quæ legi meretur. Juvabit meminiſſe exor-
dii: „ Communis, inquit, & multorum Me-
„ dicorum ſententia, & Obſtetricum opinio,
„ quod ſingulæ Puerperæ Purpuram perpeti,
„ neſcio quo fato ac lege, quaſi deſtinatæ ſint,
„ per aliquot annos in tota fere *Thuringia* ha-
„ ctenus invaleſcere cæpit. Hinc mox poſt
„ partum, ad hanc ex voto expellendam, cor
„ ab illa præſervandum, atque debilitatam puer-
„ peram, & in partu viribus exhauſtam, reſo-
„ cillandam, partim Bezoardicis, Cardiacis,
„ Sudoriferis pellentibus, partim Analepticis,
„ Diæteticis, Aromaticis, ac Vinoſis, puerpe-
„ ram quaſi obruere, & tegumentis calidis qua-
„ ſi

„ ſi ſuffocare, ſolent. Huic quoque opinioni „ malam illam Vetularum conſuetudinem, qua „ omnibus Puerperis, ſi puerperium felicem ad „ finem perducere velint, bis aut ter, per ali- „ quot horas, largiſſime ſudare, lege quaſi „ quadam ſancitum eſt, ſuam debere originem „ credo. Quo quidem obtinetur, ut hocce re- „ gimine *in puerperis robuſtis*, *non adeo ſenſi-* „ *bilibus*, & concurrente aliquali humorum Dy- „ ſcraſia, aut Cacochymia, hinc inde puſtulæ, „ purpuræ ſimiles, interdum cum Euphoria „ expellantur, & concomitante de reliquo legi- „ timo Regimine ac Diæta, bene cedant: tan- „ tum vero abeſt, ut ſingulæ hoc impune, & „ cum eodem ſalutari utantur effectu, & even- „ tu *ut potius ſenſibiliores*, *commotionibus & or-* „ *gaſmo ſanguinis obnoxiæ*, *graviora inde perci-* „ *piant ſymptomata*.

Pergit deinde Autor Lochiorum ſuppreſſiones, uteri inflammationes, ſuppurationeſque, & Gangrænam, hinc ortas deſcribere; idque eo magis, quod in tam calido Regimine impoſſibile ſit Puerperam ita ab omni aeris afflatu præſervare, ut idem quandam corporis partem perſæpe non afficiat. Subjungit tunc exempla plura calamitoſa hujus deteſtandæ praxeos.

Exp. *Trumphius* in ſuis Obſ. de Purpura anni 1737. & 1738. *Goſlariæ*, ejuſque in confiniis graſſata, §. 14. „ Ratione aeris externi, „ inquit, ad Calorem in primis reſpiciendum „ erat, qui, quo magis immoderatus fuit, eo magis

„ magis quoque nocuit. Certum enim eſt ſudo-
„ rem nimium, ut plurimum, in Exanthema-
„ ticis febribus pernicioſum eſſe, caloremque ex-
„ ternum anxietates nimias excitare; confir-
„ mantibus id etiam noſtris ægris: utpote in
„ quibus ſub his circumſtantiis, quidem ex vo-
„ to, uti adſtantes reputabant, minime ta-
„ men cum Euphoria, Purpura eſſloreſcebat:
„ manifeſto documento, quod regimen nimis
„ calidum plus obſit, quam proſit. Interim
„ tamen in hunc uſque diem quibuſdam adhuc
„ in more poſitum eſt, ut vel ſub metu, vel
„ actuali Eruptione Purpuræ, Hypocauſta ve-
„ hementer calefaciant, eum in finem, ut hac
„ ratione, & ſubjunctis inſimul Bezoardicis ca-
„ lidis, facilius expellatur miaſma peregrinum
„ & noxium. *Robuſtiorum aliqui citra noxam*
„ *quidem ſuſtinere tale regimen, maxima autem*
„ *pars aliorum, eidem expoſitorum, fatis ceſſit.*
„ Nec tamen propterea mos hic penitus abro-
„ gari potuit; nimis enim alte inſidet homi-
„ num animis opinio a Majoribus, (non qui-
„ dem ſeculi prioris) hauſta, tegi nempe de-
„ bere corpus undiquaque, quo malignitas eli-
„ ciatur... Certum igitur manet quod tempe-
„ ratus aer purpura laborantibus optime con-
„ veniat.

At vero, mihi objiciet forte quiſquam hoc: laudati textus dicunt quidem Regimine calido Purpuram & pejorem reddi, & frequentiorem, ſed Purpuram naturaliter ortam non negant

Criticam eſſe; adeoque ad propoſitam Quæſtionem nihil hucuſque reſponſum eſt. Et quod plus eſt, eadem illa Diſſertatione ultimo laudata *Trumphius* diſertis verbis hanc notabilem ſententiam ſubjunxit: „ Exanthemata in nonnullis proru„ perunt ſine regimine calido, aut adhibitis ullis „ remediis. Ex quo palam fit non excitatam „ fuiſſe calidioribus remediis Purpuram, ſed ma„ teriem illius antea jam maſſa ſanguinea lati„ taſſe.

Appoſite ſane ille, & ad rem: ſed advertat modo id mihi in preſentiarum ſufficere, ut demonſtrem, Miliaria Exanthemata & frequentiora, & pejora, communi tum Medentium, tum vulgi, methodo, reddi; id vero quod in quæſtione necdum ſolutum fuerit, id aliis me poſtmodum ſoluturum argumentis.

Ut igitur adhuc pauxillulum dictis immorer, Miliares puſtulæ regimine deſcripto longe plures occiderunt, quam quæ dicuntur aliunde ortæ: deinde, fatentibus id laudatis autoribus, prodiere hoc regimine, *ubi alias non prodiiſſent*.

Igitur ex conceſſis, datur ars fatalis peſtiferum hunc morbum generandi, iis in corporibus, in quibus produci nullatenus debuiſſent, adeoque in quibus ſine hac arte nequaquam prodiiſſent. Provoco ad ipſa citatorum Autorum verba.

Horrenda utique res eſt! eam tamen non miramur conſiderantes quomodo ex *Statice Vegeta-*

*getabilium & Animalium* Reverendi *Hales*, & ex Eruditi *Keilii Medicina Statica Britannica*, conſtet evidentiſſime, Athmoſphæram exhalationibus Vegetabilium, Animaliumque repleri: deinde corpora humana imbibere tum humiditatem aeris, tum etiam detenta in aere effluvia. Hominem nunc conſideremus putrida vomentem, putrida ſudantem, mingentem, alvoque egerentem: clauſo interim conclavi, minimeque mutata athmoſphæra. Nonne *Keilius* demonſtravit juvenem ſanum, ſed jejunio ac labore confectum, ſpatio unius noctis 18. uncias poris imbibiſſe ſuis? Hydropicorum utique exempla nos docuere paucos intra dies ultra 100. Libras hominum imbibi poris. Quid jam cogitandum ubi bibula ægrorum vaſa de athmoſphæra putrida incredibilem copiam putridi, corrupti, alcalini volatilis, continuo ad ſanguinem, ad Lympham, ad Spiritus, advehant, commiſceantque? Imo conſideremus ipſum duntaxat haud renovatum aera! Nonne *Sendivogii*, *Boerhavii*, *Graveſande*, *Muſſchenbræckii*, nonne omnium Phyſicorum experimentis evictum eſt, in aere non renovato perire pabulum vitæ, & in eodem animalia cito debilitari, morique? *Digitone ipſo cauſam tangimus, ob quam innumeri ægri ab ipſo morbi principio inſignem illam debilitatem conquerantur, quæ Malignitati falſo adſcribitur?* Eſt, ſi velis, Malignitas, ſed talis, quam non morbus, non natura, ſi ars defuiſſet producendi.

Quam ſapiebant præ nobis Antiqui! Videte apud *Cælium Aurelianum* Methodicos calidis in morbis in id præcipue intentos, ut Cubiculum & amplum, & aëre bene perflatum, ſubfrigidum eſſet. Quid de *Celſo* dicant Noſtri, Libr. 3. cap. 7. in Cura febris Ardentis monente. „ „ Etiam amplo Conclavi tenendus, quo mul- „ tum & purum aërem trahere poſſit, neque „ multis veſtimentis ſtrangulandus, ſed admo- „ dum levibus tantum velandus eſt.

Facile ergo comprehendimus Exanthemata Miliaria, quo tempore graſſabantur, & pejora fuiſſe, & multos, qui cæterum immunes fuiſſent, invaſiſſe. Comprehendimus etiam cur tunc contagione afficiantur Neceſſarii, Cuſtodes; cur quoque morbus fiat non raro ἐπιδημικότατος. Sed ultra pergendum eſt.

Vidit ſenex *Sydenhamus* Miliaria in *Anglia*, ut vidimus, ſub finem ſcedulæ monitoriæ. Si ipſum interrogem num ea Critica, ac ſalutaria, non exiſtimet? reſpondet ſolito ſuo candore: „ „ Licet Miliares eruptiones ſponte ſua nonnun- „ quam ingruant, ſæpius tamen lecti calore, „ & cardiacis, extorquentur ... tandem vero „ cum ex re male geſta ſpiritus in Confuſio- „ nem omnimodam adigantur, pulſus inordina- „ tus cum ſubſultu membrorum ſubingreditur, „ quam non ita diu poſt mors excipit.

Vidit, deſcripſit Miliaria doctiſſimus *Porchon*, Tractatu de Purpura, Variolis, Morbillis, edito *Pariſ.* anno 1688. Rogatus num ea Criti-

ca,

ca, ſaltem nonnunquam, non cenſeat ? negat omnino, & citra ullam exceptionem.

Propria mea obſervata recolligens, Miliaria in Noſocomio vidi, vidi in urbe. Dum ea in urbe vidi cum Magnifico Archiatro *Keſtler*, cum expertiſſimo Medico *Erndl*, cum erudito Medico *Guarin* juniore; dum in Noſocomio eadem caſu habui, ſemper vel ego ſolus, vel mecum clari, quos laudavi, Medici, ita hos ægros tractantes, ac ſi Miliaria nullam attentionem mererentur, nihilque ad Criſin referrent, ſemper citi, ſemper integri, extitimus morbi victores.

Contigerat anno 1756. ut Homo peripneumonicus ſexto morbi die infortunio quopiam incideret in Miliaria alba, cui mox rubra ſeſe interponerent. Prælegebam tunc Auditoribus hiſtoriam *Sydenhami* ſect. 3. cap. 3. qui deſcribens dictam ipſi Varioloſam febrim, arguenſque Medicos qui Diaphoreſin exſuſcitando, & promovendo, hanc febrim curare anniſi, morbum non curarent, ſed malignas potius eruptiones in Cute producerent, demum ſubjungit: „ Stante hac conſtitutione accerſebar ad Virum doctiſſimum, D. D. *Morrice*, qui tunc temporis *Londini*, jam *Pethworthiæ*, Medicinam cum laude facit, hac febre cum effuſiſſimis ſudoribus, & frequentibus Petechiis laborantem; conſentientibus aliquot aliis Medicis, utrique noſtrum familiaribus, Vena ſecta fuit, ſurrexit e lecto, abſterſo primum ſudore,

„ Medicamentis, & Diæta refrigerantibus, uſus
„ eſt præſentiſſimo cum levamine, multis ma-
„ lis, ac periculoſis ſymptomatis, mox difflatis;
„ & cum eidem Methodo inſiſteret, *intra pau-*
„ *cos dies ſanitati reſtitutus eſt*.

Itaque imitatus *Sydenhamum*, hominem deterſis ſudoribus lecto per aliquot horas, ac deinde ſæpius, exemi, ſola diluentia & expectorantia ipſi præſcribens: unde effectum id, ut intra paucos dies Miliaria penitus evaneſcerent, & interturbata Peripneumoniæ Criſis feliciter & reſtitueretur, & perficeretur. Ne vero Auditores, patrio errore præoccupati, ſiniſtri quidpiam huic homini in poſterum vererentur, eundem, eorum in gratiam, diu ſanum vegetumque in Noſocomio alui.

Notandum porro erat hominem hunc ex malo regimine prædiſpoſitum fuiſſe, antequam in noſtrum Noſocomium deferretur, ad hanc eruptionem; unde poſthac levi cauſa excitante, præ incuria, adjuncta, exanthema in actum prorupit.

Repetitis igitur omnibus, quæ circa propoſitam Quæſtionem nunc dicta ſunt, conſtat 1 Exanthemata Miliaria & benigniora, & rariora, contigiſſe, a remiſſione Regiminis, Medelæque calidioris. Adfuiſſe tamen, quum Regimen iſtud, errore tum Uulgi tum Medicorum, integre mutari haud potuerit.

Conſtat 2. Obſervatione *Sydenhami* Exanthemata hæc ſponte ſua nonnunquam ingruere,
ſæ-

ſæpius tamen arte extorqueri: neutra autem ratione critica eſſe probari.

Conſtat 3. Obſervatione eruditi *Porchon*, nulla ratione unquam critica vocari debere:. Clariſſ. *De Sorbait* petechias, tam in febre Hungarica, quam ipſa Petechiali, nihil critici habere cenſuit, ſed abundantiam modo teſtari pravitatis. „ Petechiæ, quocumque morbi tem„ pore apparentes, hoſtile prædominium *præ*„ *nuntiant.* " ac paulo poſt Petechialem Eruptionem *Symptomaticum* vocat, cujus retardatio cum non noceret, putabat Venæ ſectionem non prohiberi a Petechiis jam extantibus.

Conſtat 4. Morbos febriles, inflammatorioſque, integre, citoque curari, in quibus eruptio hæc, tanquam non adeſſet, penitus negligitur. Ergo nullum quidem Criſeos modum hic obtinuit.

Liceat 5. Id addere, quod & Medici complures, & ego in Noſocomio, ſive in Vigore morborum, ſive eorundem in fine, nunquam noſtris in ægris, quibus a principio affueramus, agendique extiteramus arbitri, Miliaria deteximus.

Confirmatur autem hoc ipſo Problemate quod pag. 47. ex *Ill. Præſidis* in Caput de Aphthis commentario mihi objiciebatur. Si enim concedamus in Morbis acutis id Miliaria in *Germania* eſſe, quod apud *Belgas* Aphthæ, tunc hic uſui veniet obſervatio magni *Boerhaavii*, quam *ultimis vitæ ſuæ annis* ſuis communicabat cum Auditoribus, Imminutarum ſcilicet in-

credibiliter Aphtharum, ex quo *Sylviana* Methodus apud *Batavos* proſcribi cœpiſſet. Hoc adeo verum, ut Medici frequentiſſimam ibidem praxin exercentes, Aphthas quovis anno pauciores deprehendant: ita ut in Febribus quidem malignis paulo crebriores, ſed ſimul plane ſymptomaticas; cæterum easdem modo vel in Infantibus, vel in Scorbuticis, ut ſolenne ſemper erat, obſervantes.

Videremur ergo ad Problema Ill. Viri affirmando reſpondere poſſe: eoque magis quod apud *Huxham* pluribus obſervemus in locis in eadem quidem maligna Epidemia & Aphthas, & Miliares, & Petechias, ſimul prodiiſſe, quodque in *Decad* 2. Act. *Berolin.* anni 1729. & 1730. Aphthæ funeſtæ, una cum Miliaribus invadentes, deſcribantur.

Ex quibus cunctis rite conſideratis, Concluſio hæc, ni fallor, conſequitur, *Miliaria Exanthemata frequentius mala arte progigni, ſponte longe rarius.*

At nimis, forſan, propero. Egregius *Huxham* longa annorum ſerie, Naturæ in Epidemiis contemplandæ unice addictus; *Huxham* ſtudio *Hyppocratico* clarus; plusquam quinquageſies obſervavit, ſcriptisque notavit, criſin Acutorum, tum Miliaribus, tum Petechiis, contingentem: imo tempore vixit, ubi in una Epidemia Criſis & Aphthis, & Petechiis, & Miliaribus, ſimul contingeret. Ergo ſunt Critica.

Secundo, id quod hic *Huxham*, idem clari in

in arte viri paſſim animadvertunt; miliares inde ac petechiales efflorescentias æque Criticas ſalutantes, quam aut Varioloſas, aut Morbilloſas: ita quidem ut, quemadmodum poſteriores averruncare nec debemus, nec poſſumus, ita etiam neque priores. Medicos itaque, ut Variolas morbillosque mala arte pejores reddere queant, haud vero generare; ita etiam miliares atque petechias eos præpoſtera methodo depravare, creare autem minime poſſe.

Tertio, quod egregii Viri *Hoffmann*, *Trumpſius*, aliique, teſtati ſunt, iidem boni Practici quotidie experiuntur. Utuntur quippe illi ſive privatis in ædibus, ſive publicis in Noſocomiis, temperato Regimine, ſimilique medela. Nihilominus Miliaria & Petechias oboriri vident, adoleſcere, exſiccari: ut profecto verum Naturæ opus, non Artis; ut Naturæ critice agentis, haud vero mala arte perturbatæ, effectus eſſe videantur.

Quarto, id quod Acutis in morbis, & Die critico fit, & cum omnium emendatione ſymptomatum fit, & cum ſanitate ſenſim redeunte fit, id ſane vel Criticum eſt, vel nihil uſpiam Criticum dici poteſt. Sed attenti Practici teſtantur hoc de Eruptione Miliari, & Petechiali. Ergo vel hæc Eruptio Critica eſt, vel in tota Medicina nihil critici exiſtit.

Profecto ſi omnia hæc ita ſe habeant, præpropere meam videor formaſſe Concluſionem; quod eo magis demiror, quia non formaveram il-

illam, niſi pluribus, iisdemque repetitis, tum clarorum in arte virorum, tum meis propriis obſervatis, ſuffultus & innixus. Adeone obſervatis obſervata repugnent? Natura num ſibi contraria, & mendax? Poſtulat igitur a me, me jubet æquitas, meam jam formatam Concluſionem ad tempus relinquam, ut vim datarum objectionum ſeria mente expendam.

Ac primo quidem *Huxhami*, Viri cujus magnum apud me, ac venerabile, nomen, opera 20. annorum revolvens, deſidero ſæpe in Autore Autorem. Sane me cogit veritatis amor ut acerbe conquerar virum hunc & *Hippocraticum*, & *Sydenhamianum*, toties præceptorum utriusque oblivifci. Quæ vero cauſa hujus? Proprii amor ſyſtematis, quo id ratum habuit; quod maligni quidquam pluribus in febribus ſubliteſceret, calidioribus attenuandum, movendumque, ſudoribus demum expellendum. Utique plerisque in Epidemiis ſudori tum ſymptomatico, tum vi coacto, nimium tribuens, fidensque, Miliaris ac Petechialis Eruptionis incautus extitit, nec ullo modo imitandus, Admirator. *Sydenhamo* in Acutis curandis oppoſitum *paſſim* videatis, præter optime, quæ laudat remedia, ubique fere commendantem, *Confectionem Raleig*, *Theriacam Andromachi*, *Radicem Contrajervæ*, *Serpentariæ Virginianæ*, *Salem C. C. Vinum rubrum cum Mace & Cinamomo uſtulatum*, &c. Intueamini egregium virum in accurata Diſſertatione *de Febribus* ipſi dictis

dictis *Nervoſis* anni 1737. quas alio nomine Malignas appellamus, quaſque Miliares & Petechiæ toties, ipſo obſervante, concomitabantur. „ Cardiaca hæc, inquit, ( mox memorata ) „ eaque repetita, frequenter deſiderabant lan„ guor continuus, & collabentes aſſiduo vires „ quæ & ſudores etiam maturos, criticoſque, „ ſæpe movebant, aut puſtulas expellebant. Videte ibidem, & ubique, quoties a tali Medicatione & Aphthæ, Miliares, & Petechiæ, oborirentur.

Lubens equidem fateor, cardiaca ejuſmodi nonnunquam danda eſſe, ut labaſcens in morbis natura ad bonam criſin animetur; at vero omnium morborum curam, in quibus maligni quid adparere ſupponitur; hiſce excitantibus perpetuo aggredi velle, *Hippocraticum non eſt*, *Sydenhamianum non eſt*. Hoc potius eſt ab una parte veras debilitatis in febribus cauſas non ad amuſſim diſtinguere, ab alia parte a Scylla incidere in Charybdim.

Doleo profecto me hic cogi tanti viri in praxi revelare errores; ſed ante me Doctrinam, qualem *Huxham* hic tradidit, condemnavit Celeberrimus *Chilchriſt*, in Act. *Edimb.* part. 4. §. 23. ubi de his ipſis *Nervoſis Huxhami febribus* differens, omnem in iisdem condemnat ſudorum provocationem; cum ſanguis, liquidioribus diſſipatis inſpiſſatus, mora dein corrumpatur, letaleſque generet efflorescentias.

Si quid forte ſimile ex egregio *Pringlæ* objicere-

ceretur, quam quod ex *Huxhamo*, ſimile eſto reſponſum.

Jam alterum objectionis membrum pag. 56. relatum aggredior, ſiſtens comparationem Miliarium, cum Variolis & Morbillis.

Æquane hæc comparatio eſt? Primo Variolæ & Morbilli non ſuperveniunt morbis ſimpliciter acutis, quemadmodum Miliares & Petechiæ. 2. Variolæ & Morbilli non ſuperveniunt Miliaribus & Petechiis, ſic ut penitus prodeant, & creſcant, ſicut quidem hæ illis; ſed tantum eo, quo pag. 32. dictum eſt modo. 3. Variolas, Morbilloſque naſcentes, non ſuffocamus, nec propulſamus, cum ſubita ægri conſtantique ſalute, quemadmodum experimentis evicimus Petechias ac Miliares propulſari. 4. Regimine ac Medela calidis, nunquam Variolas & Morbillos, ſed quidem Miliares ac Petechias, generari, experimentis probatum eſt 5. Prodeunt Variolæ & Morbilli, copioſi, numeroſi, in plurima hominum parte, etiamſi ægri temperatiſſime tractantur; Petechiæ vero, & Miliares temperato regimine rarius. Nullo ergo jure criticas has eruptiones poſteriores ideo vocant, nullo omnino jure eas comparant cum prioribus.

Ad tertium Objectionis membrum delapſi, reſpondemus minime nos negare aut velle, aut poſſe, Miliares aut Petechiales Eruptiones iis obſervari Medicis, qui in Acutis Naturam nullatenus cogant, ſed quam religioſiſſime obſervent ean-

eandem, ſequanturque. Sed an ideo efflorefcentiæ hæ opus Naturæ ſunt? Haud putaverim.

Nam 1. homines temperatiſſime tractati, utroque hoc eruptionis genere affici contagione poſſunt, quam ante morbum, cum affectis conſueſcentes, contraxerint.

2. Calidum Regimen plerisque hominibus ita ſacrum eſt, ut principia morborum conentur provocatis vincere ſudoribus, imo ut ſæpe calidiora remedia ſponte his addant. Deſinant ergo mirari Medici, qui poſtmodum ad hos ægros advocantur, aut eosdem ſua in Noſocomia recipiunt quod vel jam adſit eruptio, vel brevi poſtea compareat; quamtumvis temperate eosdem tractent.

3. Experimur hanc de utilitate calidi regiminis opinionem tam altas apud Plebem egiſſe radices, ut vix iterato moniti, minuant auctum Athmoſphæræ calorem: imo, ut minuant eundem ſolummodo, circa quam horam expectent Medicum; augeant vero mox, atque ille receſſerit. Quod de aere, idem de ſtragulis verum. Ita ut cauſam fere inevitabilem ponant exanthematum.

4. Vehementer quoque & generant, & contagione multiplicant has eruptiones omnes illæ cauſæ, quas *Ill. Præſes* Libr. *de Morb. Caſtr.* pag. 136. recenſet: Loca Paludoſa; multa militum manus arctiore ſpatio collecta; Noſocomia, Navesque, Vulneratos, numeroſoſque ægros, anguſtiore loco, ventis haud perluſtrato, continen-

tinentes. Ita enim ex variis his putridis exhalationibus Athmoſphæra inquinatur, ſic quidem ut febres, & febres cum ſimilibus eruptionibus, excitentur. Unde facile capitur cur poſtmodum, aucto horum numero, malum propagetur, & epidemicum fiat, quando ægri ejuſmodi ad varias plagas, quo aptius curentur, deferuntur.

Ex omnibus hiſce evidens fit inevitabiliter nonnunquam Exanthemata hæc generari, imo obnitente medico produci, & tandem contagio univerſas afficere Regiones poſſe. Sed collecta in unum vi omnium objectionum nondum id probatum video, quod miliaria, aut petechialia Exanthemata, vi naturæ, morbi ratione, impulſu vere critico, crebro generentur.

Ad quartam objectionem reſpondeo, haut ita profecto cogitaſſe, qui critica eſſe hæc exanthemata negarint, Autores; licet ſibi ipſi hæc objicerent, quæ objectio iſta inſinuat. Referam modo eorum ſententiam. Videntes illi eruptiones haſce, die critico, cum morbi emendatione prodire, ac variis ſubſequentibus diebus criticis repetere, integramque ſubſequi ſalutem; teſtantur ſimul ſe obſervaſſe quod vel ſudore, vel vomitu, vel urina, vel alvo, vel ſputis, aut pluribus harum viarum ſimul, evacuatio coctæ morbi materiæ, contingeret. Cum ergo clari hi viri tot aliis exemplis didiciſſent exanthemate hæc minime critica fuiſſe, & cum eorundem eruptione veras evacuationes criticas aliunde obſer-

ſervaſſent, credidere criſin quidem conſuetis Naturæ viis hic contingere, per easdem autem bonas Naturæ vires, quibus & criſis, & quæcumque critica evacuatio contingeret, etiam illud noxium, peregrinum, exanthematicum, ad cutim pelli, & vel ibidem debito tempore hærens exhalare, vel citius inde retrocedens per cæteras, jam apertas, excretorias vias, eliminari.

Mentem utique horum Autorum ſic fuiſſe ex prægreſſis patuit. Diſertis verbis eruditus *Porchon* hanc eſſe ſuam ſuper hiſce ſententiam declaravit. Nec aliter cenſuit Clariſſimus *Ritterus*, agens de Febre petech. quæ annis 1740. & 1741. in *Haſſia* graſſabatur. Cæteras enim morbi evacuationes vere criticas expertus, concluſit Petechiale exanthema minime criticum, ſed mere *accidentale* eſſe; idque eo magis, quod egregie curatos cerneret, quibus Petechiis, aut prorſum neglectis, aut imprudenter retropulſis, Bona cæteroqui Medela ad Criſin, conſuetis Naturæ viis producendam, utilis fuiſſet.

Attamen non is ſum, qui horum Autorum Concluſionem, certe paulo generaliorem, ita amplectar, ac defendam. Unum alterumve exemplum minime coactæ effloreſcentiæ obſervaſſe mihi videor: caſus nonnullos criticos a fidis obſervatoribus tenere me credo. Negare etiam nollem exanthemata hæc unquam eſſe morbum ſui generis, minime cæteris ſupervenientem; cum de Petechiali id videatur apud Autores,

qui

qui de eo, ut Peſtilentiali, ſcripſerint, conſtare. Sed ſimul me jubet tum clarorum Virorum autoritas, tum propria experientia, id extra tempora peſtis credere, quod Medici hic facile decipiantur, quoque longe rariores, quam putent, hi caſus ſint. Hoc totum quod demonſtrare volo.

Multa ſane me in hac mea confirmant ſententia. Plura jam dixi: ſed en aliud notabiliſſimum. Noſocomium *Fratrum Miſericordiæ* multis utique ab annis, & quidem fere uſque ad annum 1758. horum Exanthematum crebritate infame erat. Ipſi *Fratres Miſericordiæ* mihi faſſi ſunt, Calculo ægrotantium quotannis rite ſubducto, ſemper 30. ægros, ex 100. acute laborantibus, Exanthemata perpeſſos fuiſſe. Sed en! quantopere nunc rerum mutata facies! Sex modo ægri, per ultimos duos annos, alterutra harum eruptionum laborarunt: eo quidem cum effectu, ut numerum eorum, qui annis ſuperioribus acuto ibidem morbo perire ſolebant, jam una quinta cum dimidia propemodum ſit imminutus. Cauſam tantæ mutationis rogati, reſponderunt ſeſe a biennio ſolitos eſſe aërem luſtrare ſæpius, ac removere; nitorem loci, lectique, colere; lectos quotidie reficere, ne ſuis in ſpurcitiis, aut putrida athmoſphæra, ægri hæreant; ægros moderatiſſime tegere; nulla ultra medicamenta calida iis exhibere; nunquam amplius in morborum principio citra manifeſtas indicationes vomitoria dare;

potu

potu copioſiore nunc ægros ſuos implere; & rationem Medicamentorum nunc plane *Hippocraticam*, *Sydenhamianam*, *Boerhaavianam* eſſe. Poſtquam hæc, quæ in textu, ſcripſeram, accepi Extractum a *Fratribus Miſericordiæ*, ex eorum Necrologio, & Noſologio, integrorum quinque annorum. Ex hoc Extracto conſtitit, ſi primo quinque hi anni in unam ſumma addantur, dein per quinque dividantur, 2000. ægros quotannis inibi ſuſcipi, & 700. acutis morbis laborare. Ex 100. ſolebant 30. has efflorefcentias pati; id eſt, 210. homines quotannis ibidem Miliaria, aut Petechias patiebantur. Porro circa medium annum 1758. Mutationem illam maximam, de qua in textu, induxerunt. Effectum inde, ut ultimo hoc ſeſquianno ſex modo ægri exanthemata habuerint. Ergo olim Seſquianni ſpatio 315. ægri habuere Exanthemata, ultimo Seſquianno ſex duntaxat; quanvis ultimo hoc Seſquianno numerus Acutorum morborum ſolitum ibidem numerum adhuc ſuperaret. Ergo olim $\frac{30}{100}$ partes acutis laborantium habuere Exanthemata jam $\frac{1}{52}$ duntaxat. Contulit autem huc a biennio plurimum Expertiſſ. *Bertrandus*, Medicus ex eodem conventu in hac Univerſitate promotus; tum etiam ab anni retro ſpatio dignus ibidem Phyſicus, Dominus Medicus *Guarrin*.

Unde reſumere jure mihi videor concluſionem, quam pag. 56. ad tempus reliqueram, & dico: Exanthemata hæc minus Naturæ opus ſunt, quam Artis perverſæ; ita quidem, ut,

quæ a Natura producuntur, longe rariora inveniantur, quam quæ, eadem non cooperante, generentur.

Præterea fatendum eſt Petechias, & Miliares, niſu imperfecto & erroneo Naturæ nonunquam naſci, idque hanc ob cauſam: *Hippocratices* leges circa criſes vix hic obſervant Medici multi. Exacte Diem morborum numerant; imo nonnulla audent, vi dierum, præſagire; utinam autem vi dierum etiam medicarentur! Homo v. c. Pleuritide correptus, poſt aliquot v. s. quarto die ſputa quædam mucoſa facile ejicit, urinam utcunque turbidam, brevi aliquid deponentem mingit, leniter tranſpirat, doloremque olim ſævum, jam experitur moderatum, cum bona reſpiratione. Æterna *Hipp.* obſervata docent hic a medicis nihil eſſe mutandum, vaſa non ultra evacuanda, naturamque ſuo operi ſalubriter intentam, minime debilitandam eſſe, ſed prudenter potius ſuſtentandam, & qua via ipſa nunc monſtrat, eo eſſe ducendam. Multis noſtratium Medicorum, eo quod dolor quiſquam ſupereſt, venam denuo ſecandam eſſe judicant, idque donec is penitus abſit. Si in Conſultatione moneantur æternarum naturæ legum, quas hic infringere nefas; imo, ajunt, *Auſtriacum id Clima poſcit.* Allatura igitur quæ fuiſſet ſalutem Natura, jam turbatur, infirmatur, ab incepto opere avertitur; tunc morboſa materies circumfertur, ſtagnat, corrumpitur nova contracta acrimonia ſtimulat ſolida, exſuſcitat-

tatque elanguidas Naturæ vires, quæ potiorem corrupti inani conatu ad cutim ducant; haud meliori ſæpe cum effectu, quam ſi idem corruptum Diarrhœa colliquante, per Meſſentericum aut Cœliacum ſyſtema, viam, capeſſiviſet.

Porro ſi cui placuerit etiam critica vocare hujuſmodi Exantemata, per me quidem id licet; modo is concedat Diarrhœam colliquantem, colliquanteſve, eodem in caſu, ſudores, criticos quoque appellandos eſſe. Interim turpe eſt quotidie gementes hic Medicos obſervare, nihilque ita, quam exanthemata ſuſpirantes, & ea dum, vel e longinquo ſuſpicantur, laudare ovantes, animum erigentes ægris, & familiæ; dum interea tot exemplis convicti eſſe debeant ſummæ harum curationum raritatis.

Quid vero demum generi humano calamitoſius, quam quod & Plebe, & Medicis conſpirantibus, tot milleni quotannis ægri, ab ipſo principio acutorum, in ſudores ſymptomaticos agitentur, ac veluti fundantur, ut coacta omnino criſis: in pleriſque aut letalis, aut periculoſa ſaltem, producatur; interea dum ſalutaria Naturæ molimina turbantur, confunduntur, ac penitus ſufflaminantur. Faxit DEUS, ut demum ſapiant Phryges!

Quiſquam interim Articulus practicus hic pertractandus ſupereſt. Ponamus Medicos vocari in Noſocomium, cujus arctiores parietes, majorem vim hominum concludentes, efflorescen-

tias petechiales aut miliares, expoſito antea modo, ſuis incolis conciliaverint. Ponamus Medicos arceſſitos ad ægrotos, qui vel proprio marte, vel induſtria Medicorum, iiſdem jam ſcateant. Ponamus denique plebejos, Militesque ægros, hiſce jam plenos, ad Noſocomia deferri; quid agendum eſt? Promovendæne erunt eruptiones, ne introverſæ occidant? An vero neglectis his cura omnis ad Naturam morbi rationabiliter convertenda?

Theoretice reſponſurus, dicam omnes ſymptomaticas, vel accidentales excretiones, ut ægro noxias ſupprimendas, ſaltem fovendas non eſſe. Regulas praxeos, ni fallor, omnes hic mecum habeo conſentientes. Sed expedit practice reſpondiſſe, & quidem experimentis.

1. Contigit biennio circiter elapſo, ut *Leopoldini* Suburbii Noſocomium Quingentos propemodum milites alios poſt alios exciperet, alios poſt alios Petechiis cerneret laborantes. Solo regimine temperato, Claretis Flor. Cordialium cum multo ſpiritus ſulphuris per campanam, ac ſero lactis vinoſo, omnes cito, tuto, jucunde, convaluere: Duodecim duntaxat inter quingentos exceptis, in quibus malum nimium adoleverat. Aderat ibi Medicus Expert. D. *Kollman*; eoque ægrotante, Expert. D. *Störck*.

2. *Syndenhamus* Collegam ſuum mediis in Petechiis abſterſit ſudoribus, lecto exemit, atque vena pertuſa, datiſque remediis refrigerantibus, intra paucorum dierum ſpatium reddidit ſani-

ſanitati: imitatus certe hic *P. Foreſtum*, qui Lib. 7. obſ. 27. eodem modo hominem a ſudoribus, calidiore regimine in febre excitatis liberavit, ſubjunxitque „ Is & tenebris, & „ morti quaſi deſtinatus, ad lucem & vitam „ revocatus eſt.

3. Miliaribus correptum Peripneumonicum ſimili, quam *Sydenham*, methodo, in Noſocomio noſtro paucis diebus integre percuravimus.

4. Plura exempla Medicinæ Studioſi in noſtro Noſocomio viderunt prodeuntium ſive Miliarium, Petechiarum, in principio febrium aut Acutarum, aut Inflammatoriarum, quas nempe homines domi ſibi, antequam ad nos deferrentur, contraxerant, quæ ultra non progrederentur, quæquæ cito diſparerent: interea dum cura morbi propria, nullo habitu ad Eruptionem reſpectu, ſanitatem brevi reſtitueret.

5. In Caſibus, in quibus ægros fere deſperatos ſuſcepimus, qui aut hemitrida, eaque peſſima, laborarent, vel qui præ debilitate vix ultra febrientes peſſimis quibusvis ſymptomatis affligerentur; ſive jam Miliaria, Petechiasve, haberent, ſive easdem brevi, ſi vitam protraherent, habituri ex anteactis viderentur; læti vidimus dato Cortice Peruv. copioſo, vel cum progreſſu exanthematum, vel cum uberiore eorundem ſecretione, ( unicam ſi exceperis ) ſanitatem integram incredibile quam cito, quamque perfecte, rediiſſe.

Igitur moderatum regimen, & propria morbi cura, videntur eos ſervare, qui magno in

periculo nondum verſantur; cortex vero peruvianus iis omnino neceſſarius adparet, qui vete maligne decumbunt. Tom. 3. *Rad. Med.* cap. 1. ut & Tom. 4. c. 1. evidentia & convincentia exempla dedi.

Innuerat jam olim præſtantiam ejus *Ill. Præſes* Cap. de Aphthis, pag. 214. *Sydenham* Corticem dederat tempore epidemico Aphtoſis: nam ſi Aphthæ ſponte non recederent,febris in intermittentem abibat. tumque & febrim fugabat Cortex, & cruſtas pellebat Aphthoſas. Suſpicatus ergo *Ill. Commentator* ſub Aphthis pertinacioribus Gangrænam hærere, adeoque corticem prodeſſe. „ Forte & cum prudentia, ait, „ tentari poteſt, quid faceret corticis uſus in „ Exanthematibus illis, quæ frequentiſſima occurrunt illis in Regionibus, ubi Aphthæ vel „ nunquam, vel ſaltem raro admodum, obſervantur in Febribus. Aliquoties feliciter ceſſiſſe hanc methodum novi; ſed nondum ſatis multa colligere potui experimenta practica, ut circa hanc rem determinare quid „ audeam.

Febris *Hungaricæ* dictæ cujus ortum ab anno 1566. ducunt, mentionem hic nec feci, nec debui; cum ad febres ita dictas malignas, caſtrenſesque, pertineat, & ſæpe Petechias junctas, ſæpe non junctas habeat. Autores *Germanici*, & præprimis *D. Sennertus*, hic adeundi ſunt. Cæterum quæ de cura malignarum febrium cum Petechiis aut Miliaribus dicta ſunt adplicanda. Mi-

Mirabitur forte etiam quis Peſtis hic deſiderari hiſtoriam. Verum noverit ille eam me, DEO favente, nunquam vidiſſe, adeoque, ex *Fracaſtorio*, *Platero*, *Riverio*, *Diemerbroeckio*, *Sylvio de le Boe*, *Barbette*, *Sydenhamo*, &c. corradere me eandem debuiſſe. Id quod, ut unicuique ejus hiſtoriam cupienti, facile eſt, ita minus mihi conveniens fuit; veluti qui ea, quæ & magis obvia in praxi ſint, paſſim oculis viſa meis, & propriis confirmata exemplis, Auditoribus hic tantum proponere volui, debui.

## §. 5.

### *De Febre Varioloſa*

FEbris hæc accuratiſſime examinari meretur, in variis magni *Syndenhami* operibus, in Immortalis *Boerhaavii* Aphoriſmis, in operibus *Freindii*, *Mertoni*, *Liſteri*, *Meadii*, ubi de Variolis agunt. Compendium horum, cum additamentis practicis, dedi *Rat. Med.* Tom. 2. Cap. 3.

Communi more dividi Variolæ ſolent 1. in *Regulares*, & *Anomalas*. *Regulares* ſunt, quæ conſuetum ordinem ſervent; *Anomalæ*, quæ eundem perturbatum habeant. Priores *Sydenham* tota ſua 3. Sectione deſcripſit; poſteriores vero Sect. 5. cap. 4. & in Diſſ. Epiſt. ad G. Cole.

Cum *Regulares* naturalem morbi ideam dare queant, erit ab iiſdem petenda morbi deſcriptio. *Anomalarum* deinde ideam poſtliminio dabit harum a Regularibus receſſu.

Regulares dividuntur in *Diſcretas*, *Confluentes*, & *Cohærentes*; quod ultimum genus quoddam eſt, Diſcretas inter & Confluentes ambigens.

Primo oritur febris dicta Varioloſa, quo tempore etiam adeſſe dicitur Contagii ſtudium. Eſt illa major, minor, acuta paſſim, cum valido dolore capitis, dorſi, lumborum, præcordiorum, cum vomitu, aut nauſea: quibus propenſio in ſudores in Adultis ſæpe jungitur, in infantibus vero convulſio.

Finiente die tertio, aut quarto inchoante, ſolent in Diſcreto genere adparere in latere Colli, aut Gena, aut prope Labia, Frontem aut Pectus, rubræ maculæ, ſed mox utcunque elevatæ, ut brevi puſtulæ minimæ eſſe videantur; principio autem acicularum puncta magnitudine ſua æquantes, ſparſim prodeuntes; ventrem, dorſum, ſuperiores,inferioresque artus, ſucceſſive obſidentes. Grandeſcunt paulatim, niſi quod raro una alterave paulatim ſe ſubducat, nec ultra, ſaltem eundem in locum, redeat.

Tertia ab eruptione die ſolet puſtula jam plena pure videri, eodemque, aut quarto die, cutis puſtulis intermedia tenditur, inflammatur, rubet, dolet.

Undenam hæc tenſio cutis? a copia mate-

riæ varioloſæ. Natura ejus partem maxime virulentam. die 3. vel 4. febris in puſtulis locare inchoat, dein pergit; reliquam portionem per biduum magis coquit, & in celluloſa membrana ſub cute deponit. Hæc non cocta materies, partim ſalivatione in confluentibus, Infantumque Diarrhœa, evacuatur; partim vero metaſtatice a facie ad manuum dorſa, carpoſque, ab his iterum ſæpe ad crura, deponitur, partim denique puſtularum augmentum facere videtur, iiſdemque exſudare: Docet id reditus puris fuſci, & ad ſuperficiem puſtulæ indurati, quod licet ablatum, tamen toties renovatur. Confirmat idem experimentum in methodo puſtulas maturas perſcindendi toties obſervatum, quod puſtula quater, quinquies, perſciſſa, evacuata, & ſpongia deterſa, tamen novo de integro pure brevi poſtea ſcateat: unde ſimul liquet quantopere hic perpetuæ cutis humectationes proſint, omnesque emollitiones, balnea bis ter de die iterata crurum, imo & brachiorum; & uſus continuus internus, diluentium ac humectantium; ſed redeamus in viam.

In frequentioribus Diſcretis rarum non eſt obſervare puſtulam planiorem, inque ſuo centro veluti leviter intropreſſam: ſæpe tamen æquali rotunditate turgeſcit.

Grandeſcentes autem puſtulæ aſperiores fiunt, albidioresque, donec die 4. ab eruptione die 8. ab initio morbi, in facie fuſceſcant, maxime in centro; ibidemque tandem fiſſæ, flavam materiem

teriem ſtillent: quæ collecta & ſiccata, molem ſiccantis ſe puſtulæ auget. In Artubus vero ſolent puſtulæ albidiores, planioresque, conſpici.

Die rotius morbi undecimus, (aliquando citius) tumor faciei incipit collabi, jam que ſunt tumidæ manus, ac denique pedes. Sic quidem ut exſiccatio, & detumeſcentia, eo ordine procedat, quo proceſſerat puſtularum eruptio. Siccantur igitu cruſtæ, ita ut multæ die 12. & 13. jam ſiccæ ſint, 14. plurimæ, ac tandem denique per totum corpus.

Ipſa porro febris varioloſa de qua hic agitur, ad eruptionem Diſcretarum miteſcit, die 5. & 6. morbi ſæpe vix advertitur, die 7. & 8. ad maturationem puſtularum major, ſenſim iterum lenteſcit, ac ceſſat.

In altera Variolarum Regularium ſpecie, Confluentium, Febris varioloſa ſe quidem, ut in Diſcretis, habet ſed paſſim longe violentior eſt, violentioraque ſymptomata habet. Minor eſt in eadem in ſudores propenſio, præceditque nonnunquam Diarrhœa eruptionem: ex quorum uno pluribusve ſignis, confluentium futurarum variolarum conjectura, fallax tamen aliquando, formatur. Solentque confluentes tertio die erumpere, niſi quando Natura aut debilior, aut vi morbi ſuppreſſa, ſerius easdem, malis cum ægri rebus, propellat. Symptomata febris varioloſæ ad Eruptionem haud tum commode ſedantur, quam in Diſcretis.

Confluentium Eruptio aliquoties ei Eryſipe-latis

latis, vel & Morbillorum, ſimilis, ab horum alterutro tamen diſtinguitur, tum ſebre atque ſymptomatibus prægreſſæ febris, tum Epidemia regnante: quamvis, ut poſthac patebit, aliquando hic falli detur.

Dum creſcunt puſtulæ, in molem ſpectabilem vix aſſurgunt, ſed ſibimet invicem implicatæ, inſtar veſicularum rubrarum vultum contegunt omnem, deinde, ut latæ pelliculæ & albæ, vultui fere agglutinantur. Poſt 8. diem ab eruptione elapſum fit hæc pellicula aſperior, ſenſimque non flava, ut in Diſcretis, ſed fuſca: aſperitas hæc cum Cutis tenſione creſcit, donec latioribus laminis pellicula diſquammetur; id quod 17. 20. vel & ſeriore die, contigit.

Salivatio in Adultis, Diarrhoea in Infantibus, multis in Epidemiis Confluentes concomitatur, in nonnullis minus frequenter, in quibusdam rarius. Quin graves Diſcretas aliquando Salivatio hæc comitatur, imo nonnunquam ipſam Febrim Varioloſam, ſine Variolis.

Nec perpetuo ſolis Adultis hæc adeſt. Vidi 2. Jan. 1748. puellam triennem, tertio die, poſt validæ Scarlatinæ eruptionem elapſo, Variolis, iisque confluentibus, occupari; quæ ſine Diarrhoea, ſed cum leviore Salivatione, integre convaluit. Eodemque menſe valido diuturnoque Ptyaliſmo correptam novennem puellam vidi, & curavi, in confluentibus.

Sunt quoque Epidemiæ, in quibus Infantum Convulſio benignas Diſcretas auguretur; ſunt

aliæ

aliæ in quibus plane fallax hoc augurium.

Comparando utramque hanc ſpeciem, intelligimus longe tetriorem, & tenaciorem eſſe materiem Confluentium, quia Natura integro quatriduo plus indiget ad coctionem, & quia hanc ipſam coctionem majore cum vi, & periculo, elaborat, perficitque.

Tertium genus febris Varioloſæ, ſeu Variolarum, cohærens appellatur. Diſcretæ enim licet papulæ ſint, denſo tamen adeo agmine corpus obſident, tamque vicinæ locantur, ut plurimis in locis racematim cohæreant. Febris in illis major eſt, quam in Diſcretis, rariusque ad 8. morbi diem maturitatem puſtulæ adipiſcuntur, & tardius tum ſiccantur, tum decidunt; imo conjunctum aliquoties, quod ſupra monui, Ptyalysmum habent: in genere tamen ſunt Confluentibus per omnia tolerabiliores.

In ſingula Variolarum ſpecie tum magnitudo morbi, tum ejus periculum, in genere deſumuntur a puſtularum numero; deinde etiam ab earum, quæ in facie, crebritate.

Deſcriptis Variolis Regularibus, verbo dici poterit quid *Sydenhamo Anomalæ*. *Anomalas* vocavit, in quarum quacumque ſpecie, & febris, & eruptio, & natura papularum, colorque earum, & cruſtæ ipſæ, a deſcriptis regularibus majore malignitate recedunt, ac ſtadiorum ſuorum tempora, multimode, mirificeque, permutant.

Me-

Meritone igitur ad Anomalas referemus Cryſtallinas dictas, pus nullum, at erodentem potius Lympham continentes; quo & Siliquoſæ *Freindio* vocatæ, referrentur? Itidem Verrucas referentes, nec decidentes ſed temporis lapſu in ſquammas fatiſcentes? Poſteriores *Cl. Mead* prioribus pejores habet; nonnullis vero illas ſat commode ceſſiſſe vidi. Denique ſunt Sanguineæ, quaſi ipſe ſanguis Veſiculas,poſtulasve repleret,quæ non raro vel liveſcunt ipſæ, vel maculas lividas libera in cute adjunctas habent. Sanguineas haſce, brevi lividas, ſemel vidi, cum mictu copioſiſſimo ſanguineo, quinto morbi die letales.

Porro qui omnes has Variolarum ſpecies attente conſiderat, ineptam forte habiturus non eſt *Cl. Mead* Diviſionem, qua omnes omnino morbi ſpecies in ſimplices, benignasve duntaxat, & malignas diſpeſcuntur. Uſus enim docuit Confluentes nonnunquam dari, quæ minus negotii, quam quædam Diſcretæ, faceſſant; tum & hinc inde Cryſtallinas, ſeu Siliquoſas, Verrucoſasque obſervari, quæ citra moleſtiam terminentur.

Tandem Variolæ ſpuriæ dantur, eæque nonnunquam epidemicæ, quæ vel nulla, vel exigua febre ſtipatæ, altero die erumpunt, ac tertio, quartove die, diſparent. Memoriæ cauſa hic tantummodo recenſentur, ne quis eaſdem cenſeret ad Variolarum claſſem aliquam referendas eſſe.

Cæterum, Cura *Hippocratica Sydenhamiana*, *Boerhaaviana*, ut in cæteris efflorescentiis febrilibus, hic præprimis neceſſaria eſt; prout eandem Medicinæ Studioſi in Noſocomio adhibitam norunt, & Tom. 2. *Rat. Med.* Cap. 3. deſcriptam habent. Cui id modo addendum cenſeo, quod in vera malignitate, ubi mictus ſanguineus, ejusve ſputum, aut maculæ purpureæ, lividæ, nigræ, apparent, Cortex Peruvianus ex Analogia credatur haud minoris efficaciæ futurus, quam quidem in ſimilibus caſibus, in quacumque alia maligna febre obſervatis, demonſtratus fuerit *Rat. Med.* Tom. 3. cap. 1.

Præſentem §. abſoluturus, hanc Lectoribus animadverſionem debeo, quod ſi in ullo nunquam morbo conſtet, quid præſtet Mothodus bona, quid mala noceat, id conſtet in Variolis. Ipſo anno elapſo 1759. Medicos præſens audivi deteſtantes Variolarum eo anno ſummam perniciem, habetque Necrologium *Viennenſe* 500. circiter iisdem anno mortuos elapſo. Alios interim Medicos audivi earundem benignitatem plurimum laudantes: ſed quales? Qui præceptis *Sydenhamianis*, ac *Boerhaavianis* imbuti, Variolas tractabant. Exp. *Noſocomii Civici* Dominus *Erndl*, ex 59. Noſocomii pueris unicum modo amiſit vi morbi, & alterum gangræna, pridie ante mortem, dum vocaretur, jam affectum. Exp. D'*Ummelaüer* in *Collegio Nobilium Thereſiano* 24. eo morbo affectos habuit, integræque valetudini omnes reſtitutos vidit.

dit. Exp. *D. Proſky* in *Militari Nobilium Seminario* 28. juvenes nobiles ab hoc morbo integre curavit. Imo gloriantem præſens audivi Strenuiſſimum ac Nobiliſſimum virum *Gordon*, Seminarii Præfectum, quod ſpatio triennii, ſub cura *Exb. Proſky*, *Septuaginta* nobiles juvenes Variolis laboraſſent, ac *ſeptuaginga* & *quatuor* Morbillis; omnes autem, ne uno quidem excepto, ad perfectam ſanitatem rediiſſent.

Si igitur iisdem temporibus alii Medici variolarum lamentantur fatalitatem, ſi Necrologia tam numeroſos recenſent, neceſſe eſt, ut horum plurimi partim neglectu parentum, quod apud pauperes ſolenne, partim, & maxime, infortunata curandi methodo, perierint.

## §. 6.

### *De Febre Morbilloſa.*

PRimo die obſervatur rigor, horror, calor, frigus, quæ ſe mutuo excipiunt, pelluntque. Altero die febris manifeſta jam adeſt, cum ſiti, inappetentia, lingua alba, humida tamen, tuſſicula, gravedine capitis & oculorum, ſomnolentia. Naribus humor, oculiſque, paſſim extillat. Infantes ſternutant, tument illis palpebræ, adeſt vomitus aliquando, ſed eo tamen crebrior Diarrhæa, moroſitas.

Quarto die circa frontem, ac reliquam faciem, maculæ parvæ, rubræ, pulicum morſibus

per

perſimiles, prodire inchoant, quæ tam numero, quam magnitudine, auctæ racematim coaleſcunt, & faciem maculis rubris variæ figuræ interſtinguunt, ſenſimque a facie ad pectus, & ventrem, & artus, pergunt. Verum in facie eminentiores paſſim, reliquo vero in corpore extra cutem vix eminent, digito potius, quam oculo nudo ibidem extantes deprehendendæ.

Eruptione facta licet vomitus ceſſet, tamen Tuſſicula, Febreſque intenduntur, & reliqua ſymptomata perſeverant. Die ſexto frons & facies, rupta cuticula, aſperæ fiunt, & maculæ per totum corpus latiſſimæ, ruberrimæque, comparent. Octavo die maculæ in facie, & ubique fere diſparent, ita ut die nono vix adſint amplius, ſed a diſrupta epidermide quaſi farina adhæreſcat, ſquammatim poſtea decidens.

Vulgus judicat Morbillos ſi die octavo recedant, retroceſſiſſe, ait *Sydenham*, eo quod ſæpius febris, anxietas pectoris, tuſſiſque, augeſcant. At vero, præter tempora inſignioris malignitatis, hæc potius calidiori regimini tribuenda ſunt ſymptomata, quæ minui cum debuiſſent, e contrario augentur; quam eandem ob cauſam idem autor obſervat Petechias aut adjungi, aut ſupervenire, Morbillis.

Curatio ab ea variolarum haud multum differt, niſi quod pectoris habenda ſit ratio peculiaris. Venæ Sectio igitur Refrigerantia, Diluentia, Expectorantia lenia, Demulcentia, Paregorica, Balnea crurum, Enemata, Fotus continuus

tinuus oculorum, aliarumque, quæ areſcunt, partes, egregii hic uſus. Sin autem durante morbo, eove evanido, pectus male habet, v.s. repetenda eſt, Laxantia, & Paregorica exhibenda.

Morbillos eundem hominem, plus ſimplici vice, æque quam variolas, afficere, teſtis oculatus novi. Bis eidem Medicus affui.

Tempore Morbillorum epidemicorum, ut & eo Variolarum, frequentes ſunt febres Morbilloſæ, ac Varioloſæ; ita nimirum vocatæ, quod febres hæ eodem modo, iiſdemque cum ſymptomatibus, decurrant, ac ſi efflorefcentiæ hæ ſubſequuturæ forent, nec ſubſequuntur tamen. Curatio eadem eſt, quam quæ fit in ſtadio contagioſo variolarum ac morbillorum.

Epidemicorum tempore id ſolenne eſt, ut febres aut varioloſa, aut morbilloſa, bis, ter, pueros invadat, ac deſerat; & vel nec redeat, vel tandem cum alterutra harum efflorefcentiarum repetat.

Quo tempore uterque hic morbus graſſatur, quod aliquoties contingit, haud raro perambiguum fit utra harum futura ſit, febre jam oborta, eruptio? Ita quidem, ut ſi ex febris natura Morbillos expectaveris, Variolas quandoque prodire cernas, & vice verſa. Imo iiſdem hiſce temporibus fit ut horum morborum alterum, ſive fere, curatum, alter ſequatur? imo ut ambo ſimul eodem in ſubjecto effloreſcant. *Vid. Rat. Med.* part. 2. pag. 115. 116. 117.

Componenti mihi illud *Rat. Med.* Caput, ſuperſtes erat rudioris ſimilis caſus a me viſi memoria, ſed non ſufficienter firmata, ut publice id affirmare auſus fuerim. Forte fortuna incidit mihi poſtea Diſſertatio in manus, quam ante 12. annos, ex ſcedulis ante ægrorum Lectos compoſitis, proprios mihi in uſus compoſueram, in qua invenio me ſequentia notaſſe.

„ Puerulus anni unius 22. Maij 1748. febre „ morbilloſa corripiebatur, & die 25. Morbil- „ li prodiere, ſæd brevi adeo conferti, ut nun- „ quam magis. Verum circum os poſtulæ mi- „ nimæ, inſtar naſcentium Variolarum, compar- „ vere. Die 26. inter denſiſſimos Morbillos, „ toto corpore diffuſos, duodecim variolæ in „ facie, binæque utraque in manu prodiere, „ foveam in medio habentes, albidiores, ac „ circulo rubeo in ambitu ornatæ. Tuſſis in- „ terea, ut Morbillis, infantem immaniter ve- „ xavit. Parentes jam ſæpius a me moniti „ erant, ne calido adeo regimine ſuffocarent in- „ fantem; monitis paruere tandem. Die 27. „ prodiere jam ubique Variolæ Cohærentes in „ facie tota, trunco, brachiis, cruribus. Tor- „ quebatur interea infans magnis anxietatibus, „ febre, tuſſi, ſegni alvo, inſomniis. Multo „ cum labore pervenit ad octavum ab eruptio- „ ne variolarum diem, quo die omnia pulcre „ ſiccabantur: attamen cito oborta Dyſpnoea „ periit.

Et paulo ante, Decimo Maji Puer 3 anno-

rum

„ rum incepit laborare febre morbilloſa, ac
„ tertio die morbilli confertim apparuerunt.
„ Acute laboravit. Unde etiam vena ipſi ſecta
„ fuerat metu Peripneumoniæ in vigore mor-
„ billorum. Octava & decima menſis die il-
„ lum Manna purgavi. Verum die 10. morbi,
„ id eſt 19. Menſis, in gena dextra, prope an-
„ gulum oris, puſtula inſtar variolæ adparuit,
„ ut variola creſcens. Maji 21. variolæ in bra-
„ chiis comparuere, manibusque. Die 22. pro-
„ diere in dorſo conferriſſimæ, ac tandem die
„ 26. variolæ numero ſex in facie. Infans mi-
„ ſere habet. Puſtula illa prima prope angu-
„ lum oris, ſcalpendo vulnerata, in fundo cruen-
„ ta apparet: cæteræ in facie & collo puſtulæ
„ ægrius matureſcunt. In reliquo corpore, &
„ numeroſæ ſunt, & pure plenæ, die Maji 27.
„ Habent omnes foveam in medio, & jam qua-
„ vis hora novæ naſcuntur in facie variolæ,
„ ut tandem die 28. tota facies diſcretis variö-
„ lis repleretur. Anxie interea admodum habet
„ infans, febresque & vagas, & validas, ad
„ noctem præcipue. Variolæ primum natæ ſo-
„ lito tempore ſiccabantur; ſed quæ ſexto a
„ prioribus die comparuerant, hæ quinto a ſui
„ principio die, jam perfectam maturitatem ci-
„ to adeptæ, ſiccæ erant. Languit a curatione
„ diutius pectore, oculis; tandem ineunte Ju-
„ lio menſe Hypopyon adparuit, quod diſſipa-
„ tum perlam reliquit. Sed vix ulla medica-
„ menta ſumere voluerat, aut inſidere crurum
„ Balneo.

„ His annis altero, tertioque die, poſt erup-
„ tionem validam Scarlatinæ, ſemel iterumque
„ variolæ prodiere: ſed multoties morbilli.

„ Puella a ſcabie ferina a longo tempore la-
„ borans, jam utebatur pulvere compoſito ex
„ Flor. Sulph. Stib. Diaph. Lap. cancr. Rheo.
„ Octiduo poſt febre correpta eſt, ac prodiere
„ demum morbilli, ſed peſſimi, cum Peripneu-
„ monia. Bis ipſi ſanguinem miſi in vigore
„ morbillorum, tumque demum menſes ipſi,
„ iique copioſi, profluxerunt. Convaluit, &
„ Scabies rediit ferocior, cum febre tertiana.
“ Itidem in aliis ulceroſa ſcabies ante variolas
“ confertiſſimas, æque ſæva, iis curatis, rediit,

## §. 7.

### *Additamentum ad priora, ac proinde*

EST alia febris cum peculiari genere puſtularum, innominata fortaſſis, niſi ea ſit, quam aut *ignem ſacrum*, aut ignem *Sancti Antonii*, nonnulli vocitent. Sed & de his vocibus diſcrepant. Multi cum *Platero pag. 676.* cap. de doloribus ſuperficiei corporis, credunt ignem ſacrum eſſe Herpetem eſtiomenon, ſeu papulam feram; plures alii ad Eryſipelatis ſpeciem referunt. *Lommius* Med. Obſ. Lib. 2. pag. 266. & ſeqq. ait eſſe Eryſipellas exulceratum, noſtrumque indicare videretur, niſi peculiare illud circa ſedem morbi omiſiſſet. Apud *Batavos* fre-

frequenter, *Viennæ* ſemel hanc febrim contemplatus, operæ pretium judicavi eandem huic febrium diviſioni annectere.

Febris, eaque non raro valida, oritur, cum dolore in alterutrius lateris abdominis externa plaga. Die jam 1. vel 2. vel 3. maculæ rubræ ea in plaga oriuntur, cito in modum grandeſcentes, dolenteſque, variolis diſcretis majoribus perſimiles, ſed altiores, & racematim uno in loco ſecum cohæreſcentes, tum & interſtitia vacua, magnaque, inter ſe relinquentes.

Perpetua lege, quantum numeroſi me caſus docuere, nonniſi alterutrum abdominis latus occupant. Ita quidem ut ab anteriore parte nunquam Lineam albam nunquam a poſtica ſpinam tranſcendant. In hac porro diſtantia inter Lineam albam, & ſpinam dorſi, ſunt nonnunquam paucæ racematim cohærentium paſtularum inſulæ, alia vice multa, aliquando etiam ita, ut zona ſpithamam lata, paucis liberis plagis duntaxat relictis, medium abdomen perfecte cingat.

Semel *Viennæ* occaſionem habui hunc Morbum Auditoribus demonſtrandi, idque, quod hucuſque nunquam videri mihi contigerat, in ſola facie. Vir odontalgiam paſſus, dentem ſibi evelli curat; unde dolore curabatur quidem, ſed vacuo in maxilla loco moleſtum ſibi aeris conquerebatur ingreſſum. Hoc totum quod Anamneſis docebat; quæ tamen, nunc ſequenti malo faverit, omnino dubito. Oritur poſthac

 ipſi,

ipſi, media in fronte, tuberculum, triduoque poſt Febris horrifica, cum tumore ſiniſtræ frontis, palpebrarum, genæque, ejusdem lateris, tumque puſtulæ, quales ſupra deſcriptæ, omnia loca dicta exacte implentes, ſed ultra mediam faciei lineam minime excurrentes.

Curatio hic varia fit. Optima Methodus eſt venam ſecare, & curam antiphlogiſticam reliquam inſtituere, tum loci affecti curam habere peculiarem. Suppurant puſtulæ, ſponteque aperiuntur, ac manent diu apertæ, cavæ, magnæ, pure manentes, triduo, quatriduo, imo nonnullis per 14. dies. Ipſi porro loco affecto complures Medici, & Chirurgi, Sacculos applicant, aut Emplaſtra, rebus ſiccantibus, adſtringentibus, ſaturninis, compoſita; omnium maxime Emplaſtrum defenſivum cæruleum, aut Unguentum nutritum. Hinc quidem illis has puſtulas maturius exſiccant, ſed ſimul ita rigidam totam plagam reddunt, ut illa deinceps motui exercendo, ferendoque, inepta ſit. Eſt enim morbus hic Vera Cutis, ſubjectique panniculi adipoſi Inflammatio, ac Suppuratio: quæ ſi, Antiphlogiſtica cura reliqua adjuncta, molliſſimis ſive fomentis, ſive cataplaſmatibus, tegatur, diuque etiam poſt exſiccationem puſtularum tecta ſervetur, ac tandem emolliente unguento diu poſthac fricetur, partis affectæ perfecta ſequitur & obſequioſa mollitudo; ita ut nihil vitioſi poſthac in motu ſuperſit: e contrario vero rerum ſiccantium adplicatione puſtulæ

ſtulæ juſto citius ſiccantur, cutis cum ſubjecto panniculo adipoſo ſicceſſit, indureſcit, accreſcit muſculis, & motum poſthac difficilem ac dolorificum experitur: ita quidem ut Junioribus hæc rigiditas annorum lapſu ut plurimum emendetur, Adultioribus vero in ſummum uſque ſenium inemendabilis perſeveret.

Mirabitur forte quis poſt univerſalem febrim, Naturam uno tantum corporis in latere exanthemata producentem; ſed quod hic, id alibi frequenter facit. Febris univerſalis prægreditur, & ad unam Parotidem, ad unam Coxam, ad unum Brachium, Pedemve, tota vis morbi, ejuſve materies, defertur. In univerſali Scorbuto uno in crure ulcus, imo fonticulus, liberat aliquoties totum fere corpus. Et omnes illæ Criſes κατ' ἴξιν Veteribus dictæ, quid aliud denotent?

*Additamentum alterum, adeoque*

§. 8.

CONſiderandum tandem Exanthema quoddam malignum, eorum in Corpore, quibus vel a pure corrupto, detentoque, vel ab urina intra maſſam ſanguineam in Iſchuria ſpuria retenta, putredo ingens naſcitur. Maculæ rubræ oriuntur, unum, duos imo digitos latæ, oblongæ, irregulares, æquabiliſſime elatæ, ut to-

tæ quantæ ſupra reliquam Cutis ſuperficiem eminere appareant. Pluries eas vidi; ſemel in Noſocomio in calculoſo demonſtravi: totum corpus ſucceſſive, rapideque explent, & intra unum, alterumve diem, ſaltem quoad ego obſervare potui, mortem prænuntiant.

## DIVISIO VII.

*Septima Diviſio eas continet febres, quæ non, ut Natura ipſarum indicare videtur, tractandæ ſunt, verum ut Febris Stationaria, eo tempore ſive graſſans, ſive paulo ante graſſata.*

SYdenham & *Huxham* hic ſunt acurate legendi. Ac primo quidem ſecundum *Sydenhamum* Febres *Stationariæ* ſemper ſunt conſiderandæ, dum Febres *Intercurrentes* curandas ſuſcipimus. *Sydenh.* ſect. 6. cap. 1. Stationarias febres eas vocabat, quæ tempore notabili plures ejuſdem Regionis incolas ſucceſſive invadebant, ut erant v. g. ſect. 5. cap. 3. Morbilli. Febris autem intercurrens tunc quosdam tantummodo afficiens, erat Continua putrida. Hanc porro qui ut communem Continuam putridam tractabat, infelix erat. Et quid ita? Hæc Synochus putrida non ferebat, ſane contra genium ſuum, Venæ ſectionem & Enemata. Cur autem non ferebat? Quia morbus Stationarius, ſive Morbilli, contra conſuetum Morbillorum mo-

rem, hæc repudiabant. Igitur licet febris intercurrens longe & immanior & diuturnior eſſet, tamen quia Stationaria febris V. S. & Enemata non multum ferebat, ideo nec intercurrens Putrida Synochus.

Sect. 5. cap. 5. Stationaria eſt febris Continua, ſed ejus genii, ut vix unam ferret, alteramve V. S. Intercurrens morbus Pleuritis eſt, eo quod repentina aëris mutatione Materies Stationariæ febris ad Pleuram & Pulmones deferretur. Quod nunc attendendum maxime erat, aliis in pleuritidibus uſus frequens *Sydenhamum* docuerat easdem rarius, niſi 40. unciis ſanguinis detractis, curari; at vero in hac Pleuritide Venæ ſectiones copioſius inſtitutæ, quam Febris Stationariæ Natura ferebat, Pleuritidi huic nocebant cum maxime.

Imo intercurrens morbus, quæ vel Febre carere videbatur, vel eam, ſi haberet, non niſi per accidens habebat, erat tamen, quod mireris, non, quem ſimulabat, Morbus, ſed ipſa, quæ regnabat, quæ Stationaria erat, Febris. Dubitabimusne? Docuit experientia magnum Virum Dyſenteriam annorum 1669...1672. talem proprie dictam non eſſe, ſed ipſam Stationariam febrim, ad Inteſtina verſam, &, niſi ut talis tractaretur, calamitoſam.

Anno 1668. obſervabatur ipſi Dyſenteria excipiens febrim, quam vocat, Varioloſam; ideoque neutiquam ut Dyſenteria, ſed tanquam ipſa febris Varioloſa, curanda; materie ſcilicet

febris ad inteſtina modo verſa. Sola igitur cura Antiphlogiſtica huic Dyſenteriæ curandæ apta nata erat. „ Cum vero alia, inquit, longe „ diverſa methodo tractaretur, ſive exhibitis „ Rhabarbaro, aliisque Catharcticis lenitivis „ (ad deturbandos ſcilicet mordaces illos ſuc- „ cos, qui Inteſtina ad hujusmodi excretiones „ putabantur irritaſſe) ſive etiam Adſtringen- „ tibus, ex levi ſua Natura morbo, in exitia- „ lem ſæpiſſime evaſit. Ut qui eo anno concin- „ nabantur, diem obeuntium Indices, plus ſa- „ tis teſtantur.

Et Sect. 5. Cap. 2. Febri Comatoſæ Dyſenteria, & nonunquam Diarrhoea, ſucceſſit. Indicat illico ex cura morbi non eſſe, ut ait, Originalem Dyſenteriam, Diarrhoeamve, ſed talem, quæ originem ab eadem materie duxerat, unde Coma natum: ſymptomaticam porro febri comatoſæ tantummodo exiſtere; licet ſæpe, ut in vera Dyſenteria, excretiones mucoſæ, ac ſanguineæ, ingenti cum dolore prodirent. Unde etiam cura comatoſæ febris, V. S. Paregorica, & Evacuantia, hanc Dyſenteriam, Diarrhœamque, curabant.

Vide hic etiam *Huxham* ſuper Dyſenteria anni 1743. quam credebat ſymptoma duntaxat eſſe regnantis febris Catarrhalis; materie jam ad Inteſtina converſa. Unde etiam in eadem V. S. opus.

Facile quiſque per ſe videt has obſervationes, eiſve ſimiles, ſummæ eſſe neceſſitatis, atque

que utilitatis; ſed ſimul cujusque Medici non eſſe, veram earum determinationem. Multa hic patientia, copioſa praxi, limato judicio, opus eſt. Expediret ſane omnes Civitatis totius, aut Regionis, Medicos amicitiam, in Publici utilitatem, mutuam colere, mutuas ſecum obſervationes communicare, & ſic demum ſalutares praxeos Regulas condere.

Ex omnibus his liquet quam injuſte ſæpe Medici Morbo adſcribant, cauſiſve occultis, difficilem Dyſentetiæ curam; ignari, aut immemores ſaltem, ſalutaris hujus praxeos Regulæ. Taceant ad hæc omnes ſpecificorum contra Dyſenteriam jactatores inanes! Quodque de Dyſenteria dicimus, id de quocumque intercurrente morbo dicere debemus.

Sed practice hic aliquid addendum eſt. Quamvis hæc dicta in genere ſic ſe habeant, neceſſariasque praxeos regulas forment, ultro tamen fatemur omnes has leges, ut paſſim alibi, ita & hic ſuas pati exceptiones. Inter plura alia, quæ me hujus convicere, fuit Epidemica Conſtitutio *Hagana* anni 1747. Febres Epidemicæ graſſabantur, anomalæ prorſum, ac vere malignæ. Cum inſigni debilitate & inchoabant, & perſeverabant. Urina plurimo tempore ruberrima erat, nonnullis tamen ſubinde etiam pallida, omnibus pauca. Multis Præcordiorum anxietates, & oculi flavi; paucis quibusdam excrementa alba, & urina icterica. Omnibus vero aderat Nauſea, Vomitus, multis vero Dyſen-

ſenteria, eaque haud raro cruenta. Atque haud ſane paucis ptyaliſmus adfuit plurium dierum continuus, & copioſus; ut viderim qui ſpatio Nucthemeri pintam ſalivæ redderent. Non poteramus hanc febrim, ob Ptyaliſmum, ad Varioloſæ ſpeciem referre, ut ſuam cum Ptyaliſmo appellabat *Sydenham*; nam ab octo retro menſibus vix Variolas, Morbilloſve, civitas viderat. Aderat aliis Angina Synanche, & his quidem febris principio, illis in fine. Nonnullis Aphthæ euntes, ac redeuntes, nihil allevantes. Inſomnia, aut datis, aut non datis opiatis, fere perpetua.

Quod ad curam attinet, V. S. paucos admodum juvabat, lædebat multos. Nil profuere Emetica, etiam repetita; nihil Purgantia: & licet actionem horum Paregorica mitigabant, morbus exaſperabatur. Acida, ut Rob varia, Tamarindi, ad bilem putridam indicati, nihil opus afferebant; uti nec ſalia neutra. Dyſenteria hinc maxime exaſperabatur. Paregorica vix unquam unius horæ ſomnum, liberalius etſi data, producebant. Durabant hæ febres 2. 3. 4. imo quandoque 6. & 9. ſeptimanis, ſine diebus indicibus aut criticis obſervatis. Ita ut plane æmularentur febres illas ἀκονστίμους, de quibus Hipp. Epid. 1. pag. apud Foës. 941. & 945. Tum & Epid. 3. Sect. 3. pag. 1085.

Experientia demum docebat nullos aut tolerabilius, aut brevius, ægrotare, quam quibus decocta totius Althææ, & cætera involventia, atque

atque obtundentia, a principio dabantur, diutiusque continuabantur; interea dum, injectis ſimilibus enematibus, venter continuo emolliente Cataplaſmate involveretur. Plures moriebantur, & reconvaleſcentes ſemel iterumque recidivas patiebantur. Cogitatum ſæpius de Cortice dando; ſed affecti Hepatis, ac ſyſtematis biliosi, metus prohibuit. Contagioſa certe febris fuit, multos iisdem in ædibus, vel eos, qui aliis ejuſmodi ægris aſtiterant, ſucceſſive impetens.

Cum Febris hæc aliquantiſper ſtationaria fuerat, oboriebantur Dyſenteriæ, Scarlatinæ, & Anginæ, eæque ſimul & frequentes, & contagioſæ; omnium autem maxime Dyſenteriæ: ita ut integræ familiæ, vel una, vel pluribus harum, afficerentur. Scilicet unus horum trium morborum invadebat iisdem in ædibus plures, vel omnes hi tres morbi ibidem varios promiſcue affligebant.

Porro quod res eſt, Dyſenteria hæc irritabatur Emeticis & purgantibus, licet opiata horum turbas ſopirent. Rheo, Myrobalanis, deinde Adſtringentibus, imo cortice Simarubæ, plures curati viſi, relapſi ſunt, & haud pauci interierunt: ſola autem demulcentia & involventia ore aſſumta, ano immiſſa, ventri adplicita, id eſt remedia, quæ febrim ſtationariam curabant; etiam Dyſenteriam hanc, ſpatio paucorum dierum, aliquoties autem plurium, imo 14. dierum, perſanabant.

At-

Atque hac in parte lex ſupra deſcripta citra exceptionem erat. Angina vero & Scarlatina, curam tum febris Stationariæ, tum Dyſenteriæ, plane reſpuebant; quod ideo mirabile cum una materie, ſed diverſa loca afficiente, tam ſtationaria febris, quam tres hi intercurrentes morbi naſci viderentur. Deponendum erat igitur totum hoc Ratiocinium, & Naturæ veſtigia unice legenda. Niſi purgans ſemel iterumque, cum his emollientibus, in principio daretur, Scarlatina maligna fiebat, & vel magna cum moleſtia ſuppurabat Angina, vel Parotidem generabat minime criticam. Parotis hæc indurata vel mortem denuntiabat, creſcens, intumeſcendoque ſubjecta comprimens; vel poſt longam infirmitatem dura permanebat. Diſcebamus hanc obſervationem, tum propriis conaminibus decepti, quando hos binos morbos, ut ſtationariam Febrim, & ut intercurrentem Dyſenteriam, curare annitebamur; tum exemplis pauperum, qui pluribus diebus ſub uſu emollientium cum Angina, vel Scarlatina luctati, demum ingraveſcente morbo Medicorum opem implorabant. Mutantes igitur noſtram Methodum, metuebamus primo ne purgatione alvi materies a faucibus, vel a ſuperficie corporis, ad Inteſtina deducta, Dyſenteriam crearet: ſed nemini tamen id contigit: forte quod purgantis actione materies tam cito de corpore expelleretur, ut tempus Dyſenteriam creandi non haberet.

DI-

# DIVISIO VIII.

*Omnes febres continuæ putridæ, continuæ remittentes, etiamque Inflammatoriæ, dividuntur in Malignas & Benignas.*

BEnignas vocamus, quæ & conſuetis ſtipentur ſymptomatis, & conſuetis pareant auxiliis: *Malignas*, quas inſolita ſymptomata, eaque prava, comitentur; quas conſueta auxilia imo & multa alia inſueta, nedum non levent, ſed potius exaſperent, quodque demum multos perimant.

Aſt vero morbum malignum declaraturi primo attente conſideramns, an forte Morbi hi, anomalis ſtipati ſymptomatibus, de natura Stationarii haud participent, eandemque ob cauſam ſymptomatibus varient: ſecundo, an perverſa medicandi ratio febris naturam non invertit.

Patet iterum neceſſitas, & emolumentum, cultæ mutuo inter Medicos ejusdem Urbis, Regionisque, amicitiæ. Pluribus oculis tunc quisque videns, ad propoſitam quæſtionem exactius reſpondebit. Id eo magis uſui veniet, ſi de malignitatis Natura ſuprema Poteſtas inquiſiverit. Omnium ſane examine & concurſu Reſponſum juſtum, atque per omnia cônſtans, dari tunc poterit.

# DIVISIO IX.

*Hæc eos ſpectat morbos, qui nihil minus, quam febrim redolentes, tamen reipſa & febres ſunt, & ut febres curandi ſunt.*

OBſervatio hæc tanti momenti eſt, ut ejus ope id genus morborum facile paſſim, feliciterque, curetur; ejus vero ignoratione ſæpe letale fiat.

Clari in arte viri *Sydenham*, *Morton*, *Huxham*, detexere Apoplexias, Pleuritides, Colicas, uno verbo omne genus inflammatoriorum morborum, eorundemque letalium; quos tamen nulla febris ſigna concomitarentur, excepto forte nonnunquam lateritio in urina ſedimento: qui ipſi morbi paroxyſmis repeterent, inque aliquo paroxyſmo occiderent. Contingebat v. g. ut homo forti Apoplexia corriperetur, arceſſituſque Medicus quid ſperare vix auderet; facturus tamen, quæ artis eſſent, venam ſecaret, emeticum *Anglico* more porrigeret, veſicantia admoveret, & plane lætus atque ovans, totam illam fortem Apoplexiam intra unius die ſpatium, devictam cerneret. Exultante cum ægro familia tota die altero, en jam nova Apoplexia ad tertium diem hominem petit; quæ priori methodo denuo adhibitæ cedere falſo credita, demum die 5. vel 7. vitam aufert.

Unde egregius *Morton*, Libr. *febr. interm.*

cap.

cap. 9. „ Inter innumera illa ſymptomata, in-
„ quit, haſce febres ( intermittentes ) comitari
„ ſolita, nullum eſt, quod non adeo vehemen-
„ ter aliquando ſæviat, ut & vita ægri in præ-
„ ſens diſcrimen adducatur, & Typus febris in
„ variis ſuis Stadiis, Algoris, Caloris, & Su-
„ doris, abſcondatur penitus & opprimatur: ita
„ ut neque ex Urina, ( primis ſaltem paroxyſ-
„ mis ) temperie, pulſu, vel alio quoque ſoli-
„ to modo, diſtingui poſſit, verum ſub larva
„ Algoris funeſti, Vomitionis indeſinentis, Di-
„ arrhœæ torminoſæ, Choleræ morbi, Hemi-
„ craniæ periodicæ, Apoplexiæ, Syncopes, Rheu-
„ matiſmi, Spaſmi univerſalis, Pleuritidis, Pe-
„ ripneumoniæ, Doloris lateris punctorii, vel
„ alterius morbi ſecure deliteſcens, Medicum a
„ ſuo ſcopo non raro abducat. Symptomata
„ quidem interea remediis propriis, ſed incaſ-
„ ſum tentantur. Nam poſthabito febrili, pro-
„ xima efferveſcentiæ periodo priora, aut dete-
„ riora ſymptomata, inexpectato recrudeſcunt,
„ Medicus *Siſyphi Saxum volvit*, atque æger
„ vitæ dulciſſimæ diſpendio, aut ſaltem magno
„ ſumptu, ignorantiæ vel incuriæ Medici pœnas
„ ſero luit.

*Sydenham* Epiſt. Reſp. 1. „ Hic autem in-
quit, „ commemorare libet, quod ſub primos
„ hujus conſtitutionis annos ſymptoma quoddam
„ inſigne febribus intermittentibus quandoque ſu-
„ perveniret. Nempe earum Paroxyſmi non cum
„ rigore & horrore, quos poſtea febris excipit,
„ in-

„ invadebant, ſed æger iiſdem plane ſymptoma-
„ tibus tentabatur, ac ſi apoplexia vera labo-
„ raſſet: quæ tamen nihil aliud eſſet, utcum-
„ que hunc affectum æmularetur, quam ipſa fe-
„ bris caput impetens: ut ex aliis ſignis, ita
„ ex colore urinæ ſatis liquebat, quæ in Inter-
„ mittentibus, ut plurimum, rubore ſaturato
„ extat. Qualis cernitur in urina eorum qui
„ Ictero laborant, etſi non adeo intenſe rubet,
„ & pariter ſedimentum deponit, pulverem la-
„ terum fere referens.

Intereſt cum maxime hos morbos cognoviſſe, cum pluribus apud *Mortonum* exemplis conſtet tertio, quartove inſultu, hos varios nunc enarratos morbos occidiſſe ægrotantes. Ubi ergo febris non videtur adeſſe, & tamen gravia hæc ſymptomata, primo die curata, tertio die repetant, ſerio cogitandum, an Tertianæ perniciosæ typus hic non ſubliteſcat. In cortice peruviano tunc unica ſalus. Monent *Morton*, & *Sydenham*, urinæ aut rubræ, aut maxime lateritiæ, hic attendere ſignum. Verum plures intermittentes, præcipue Vernales, & Tertianæ, ſaltem in principio, non habent ejuſmodi Urinas; & dum eas expectamus, æger interea forte perit. Unde optimus *Huxham*, tales febres advertens, Conſtit. anni 1737. ſignum urinarum expectare noluit, ſed mox malum ex repetitione notum Cortice profligavit. Egregius *Laxemburgenſis* Medicus *Lauter* decem egregias curas hujus Febris Cortice perfecit. Igitur *Sydenham* & *Mor-*

*Morton*, ſigna urinarum experti, corticem dabant: *Huxham*, cum id ſæpe fallere adverteret, ad repetentes paroxyſmos eo remedio uſus eſt: ſed *Laxemburgenſis* Phyſicus, mortem altero jam paroxyſmo advertens, jure meritiſſimo Corticem dedit mox primo paroxyſmo præterlapſo, ubi ſemel Epidemiæ naturam detexerat.

## DIVISIO X.

*Febres comprehendit, quæ nullis toto in corpore ſignis quæ febrim denotent, deprehenſis, adeoque ſano cum pulſu, citra ullam vel ſitim, vel laſſitudinem, tamen in certa quadam corporis plaga dolorem, pulſu frequentiorem, ad determinatas quasdam horas habent, & periodice redeunt.*

CAſum in Noſocomio, annis abhinc quatuor elapſis, publice demonſtravi. Senex a longo retro tempore violentam habet Cephalæam, determinata ſemper veſperæ hora, ingenti moleſtaque cum pulſatione, cæterum tota die ſanus: quo autem tempore periodicus veſpertinus dolor aderat, pacatiſſimus reliquo in corpore pulſus, ſanitaſque vigebat perfectiſſima. Tuto, brevi, jucunde, paucorum dierum ſpatio curatus eſt Cortice peruviano.

*Ill. L. B. van Swieten* Comm. Tom. 2. pag. 534. 535. ejusmodi febres plures deſcripſit,

ſit, quarum una *Hemicranica* fuit altera *Ophthalmica*, tertia *Brachialis*. Optimus *Morton* etiam obſervabat febrim ejuſmodi *Hemicranicam*, quam Cortice fugabat. Egregius *Tortus*, in doctiſſima ſua Therapeutice ſpeciali pag. 426. ejuſmodi febris intermittentis *Ophthalmicæ* meminit, adeo dolorificæ, ut eminentiſſimo S. R. E. Cardinali epilepticos minitaretur inſultus; quam ſimiliter Cortex peruvianus feliciter pepulit.

## DIVISIO XI. ET ULTIMA.

*Continebit febres nonnullas, quas nec ad certam ſpeciem referre, nec idoneo nomine appellare poſſum.*

EGregius Præceptor *Boerhaave* Aph. 767. vetat in febre intermittente Corticem exhibere, ſi ſigna adſint internæ inflammationis. Cum Febres intermittentes nunquam inflammatoriæ audiant, hæc ita a *Boerhaavio* poni, paradoxi quid habet. Inania tamen cum nunquam protulerit, caſum hunc ipſi obſervatum fuiſſe neceſſe eſt. Et *Ill. Commentator* in hunc locum idem aſſeverat, rarius quamvis, contigiſſe. Quin & Aph. 753. exponens, confirmat *Boerhaavii* obſervationem teſtimonio *Jacotii*, qui ter, eodem in anno, letalem abdominis ſuppurationem in Febre Tertiana obſervaſſe ſe teſtatus eſt; ut etiam teſtimonio *Sydenhami*, Anginas inflammatorias, a tertiana oriundas, enarrantis.

Lapicida & Statuarius in *Hollandia* Curæ *Ill. Præſidis*, Alius Medici, & meæ, anno 1743. ſuberat. Hic Hemitritæa tertii generis laborans, ſæviſſimum lateris dolorem quovis die impari patiebatur, die vero pari minime. Poſt 14. diem Tertiana ſepties adorta ſilebat; continua autem perſeverans, in Hecticam brevi mutata adparebat: donec 30. morbi die rupto abſceſſu duæ Libræ puris ore rejiceretur, & ſequentibus diebus ore, tanquam ex lagena, pus commode effunderetur, tandemque uſque ad 131. morbi diem continuis ſputis prodiret: poſtquam homo vires, toroſitatem, & antiquam ſanitatem penitus recuperavit; ſputo tamen modico, ac facili, poſthac ſuperſtite.

Febrim tertianam *Vetula* patitur cum vehementi Abdominis dolore. Primo, ut & altero paroxyſmo, poſt lene purgans, enemata oleoſa injici curo, Decocta emollentia præſcribo, totumque abdomen emollientiſſimo Cataplaſmate involvo. Tertius nihilominus Paroxyſmus bonam Vetulam e medio tollit. Veniam incidendi non nactus, conjecturando dico periodicum dolorem priore pleuritico adeo ſuperiorem fuiſſe, ut tertio jam paroxyſmo aut gangrænam induxerit, aut letales Convulſiones.

*Udalricus Rumlerus* Obſ. 94. apud *Manget*. Bibl. Med. Tom. 2. pag. 427. refert anno 1580. Magnum *Hetruriæ* Ducem ſimplici Tertiana inexpectato occiſum. Similis caſus, ſed, ut patuit, Hepate affecto letaliter.

uno

Eſt utique contra Inflammationum Naturam, ut uno die dolor ferociſſimus adſit, altero vero die nullus; dum interim ſuos ſive ſuppurationis, ſive gangrænæ effectus proſequatur: ſed caſus analogi hic vela ingenii contrahere jubent, & arcanas admirari Naturæ vias. Apud *Cl. Hoffmannum*, Med. Rat. Syſt. Tom. 4. part. 1. Sect. 2. Cap. 3. Obſ. 2. ſimile quidpiam, æque ſtupendum, legimus. Ad curam ſuæ Tertianæ Fœmina a Balneatore *grana octo vitri antimonii* accipiens, ſurſum, deorſumque, febre accedente, vehementer evacuat: paroxyſmo ſedato, vomitus alvuſque ceſſant, ſola debilitas ſupereſt. Altero paroxyſmo ſponte ſurſum ac deorſum ſe corpus evacuat: paroxyſmo abſoluto, præter debilitatem deeſt nihil. Tertio paroxyſmo violentia Vomitus, & Dejectionis, & Doloris, moritur. In cadavere reperitur inflammatus ventriculus, maculis nigris, rubriſque, obſitus; quo eodem modo Duodenum annexaque ſe inteſtina habebant. Letifer autem pulvis intra rugas villoſæ ventriculi tunicæ irretitus deprehendebatur. Mira utique obſervatio! Ad cauſam Tertianæ cauſa accedit, quæ febri ardentiſſimæ, ad mortem uſque continuandæ ſufficiat, Typum tamen Tertianæ non mutet. Cauſa adeſt evacuationibus ſurſum deorſumque in mortem uſque continuandis ſufficiens, ſemperque præſens, quæ tamen vomitum atque alvum, niſi vigente Tertiana, nunquam excitet, inflammationem interim, naſcentemque perficiat gangrænam.

F I N I S.

# ANTONII DE HAEN,

*Conſiliarii Aulici, ac Medicinæ Practicæ, in Antiquiſſima & Celeberrima Univerſitate Viennenſi, Profeſſoris Primarii*

# THESES PATHOLOGICÆ
## DE
# HÆMORRHOIDIBUS,

A MEDICINÆ STUDIOSIS

ORDINE DEFENDENDÆ, ET OPPUGNANDÆ;

DIE IX. MARTII 1759.

*Singulis Poſtmodum Diebus Veneris, Hora Tertia Pomeridiana,*

IN PALATIO UNIVERSITATIS;

IN AUDITORIO MEDICO.

NEAPOLI MDCCLXVI.

Expenſis Stephani Manfredii.

*Superiorum Permiſſu, ac Privilegio.*

VIRO NOBILISSIMO
ILLUSTRISSIMO

# GERARDO
# L. B. VAN SWIETEN,

CONSILIAR., ARCHIATRORUM COMITI,
TOTIUS PER UNIVERSAM AUSTRIAM
MEDICINÆ PRÆSIDI, BIBLIOTHECÆ
AUGUSTÆ PRÆFECTO,
&c. &c. &c.
S. P. D.

A. DE HAEN.

EX *quo gratioſiſſimo* AUGUSTISSIMÆ *juſſu, Tuaque graviſſima Com-nendatione, ad Medicinam per expe-imenta docendam admotus fui, id præ-rimis animo verſabor, ut, præter uni-erſalem doctrinam medicam, eos po-iſſimum morbos examinandos ſuſcipe-em, qui Beatam Auſtriacam Gentem ræ reliquis affligere perhiberentur. Ob-*

*viam autem fuere inter præcipuos* Malignitas, Bilis, Hæmorrhois. *His indagandis integro propemodum quinquennio occupatus, detexi demum Malignitatem latius præclamari, quam par eſſet; Morbosque malignos ipſos, toties hic funeſtos, benigniores reddi poſſe, & longe rarius lethales. Quibus proinde exponendis, varioque experimenti genere evincendis, in ſingulis Tomis* Rat. Med. *& præſertim in Secundo, multam operam dedi: cui addere id quoque poſſem, quod læta deinceps experientia abunde poſthac, quæ ibidem conſilia dederim, confirmaverit.*

*Quo autem ſecundo loco Bilis in univerſum diceretur innumeris in morbis primas agere partes, id refutatione dignum non judicavi; viſa enim mihi eſt accuſatio a Medicaſtris duntaxat excogitata, qua in iis, quæ neutiquam intelligebant, baptizandis, Magiſtros ſe eſſe, apud imperitum Vulgus probarent: hincque Vulgi potius quam Medicorum, in ore verſari.*

*Cum Tertio vero longe aliter comparatum eſt. Non Vulgi vox eſt, ſed Me-*

*dico*

*dicorum tantum non omnium, per omnes haſce, qua late patent, Regiones, Hæmorrhoidas inter quasvis ferme cauſas morborum ſuas agere partes, ſuam conferre Symbolam, ſui petere, mererique, attentionem. Ut demum tota profecto Medicina hæmorrhoidalis ſit. Animis alte radicata opinio, præterquam quod Pathologiam genuinam obfuſcet, reddatque incertam, etiam Praxin pervertit, veras Diagnoſes obnubilat; ac veluti necdum ſufficerent, quibus Mortales conflictantur, Calamitates, innumeros propemodum homines diræ ſervituti mancipiat, ejuſque tyrannide torquet diu noctuque.*

*Si nunc volvam animo, quod præclara noſtra Juventus academica* Hippocratice *docta, magno demum in diſcrimine verſetur, ne Praxin amplexa mente vacillet, ubi novum hoc, & ante finem ſæculi proxime elapſi fere inauditum Dogma, unanimi omnium prope Medicorum ore prædicari, propugnarique, intelliget; operæ pretium exiſtimavi veram hæmorrhoidum tum Theoriam, tum Praxin, Theſium forma ex-*

 pone-

*ponere, & typis evulgare: ut demum illi ſua quique vice easdem defendentes, in Conſultationibus quondam frequentandis haberent, quo ad datas quæſtiones, difficultatesque, reſponderent.*

*Porro hæc eo lubentius in me ſuſcepi, quod meminerim, jam a primo meo hanc in Urbem ingreſſu, amaras de hac Medicinæ perverſione,* TUO *ſapientiſſimo ex ore, me percepiſſe querelas. Hinc eo acceptiorem hanc meam* TIBI *fore opellam arbitror, quod cum ea, quam accuratiſſimam de Medicina habes, idea; cum* TUO, *quo Europæ univerſæ inclareſcis antiquo ſplendori Medicinam reſtituendi, animo;* TUA *denique cum Voluntate, qua me Medicinam* Hip ocratice *tradere, & quoad ejus facere poſſim* Hippocratice *amplificare juſſiſti, certo quodam modo conveniret.*

*Hæc nunc ſi probaveris, gaudebo; ſi ſimile quidpiam circa alias practicas quæſtiones facere juſſeris, obtemperabo, cum nihil magis volupe mihi eſſe poſſit, quam* TIBI, *nihil niſi publicum Bonum, nihil niſi Mortalium commoda,*

*nihil*

*nihil demum niſi Medicinæ incrementum, diu noctuque meditanti, ac ſpiranti, obedire, auxilioque eſſe poſſe. Vale! & me, quod facis abunde, amare ac fovere perge! Dabam Viennæ* 21. *Febr.* 1759.

# ELENCHUS CAPITUM.

CAPUT I.

*Anatomica & Phyſiologica Hemorrhoidum conſideratio.*

CAPUT II.

*De Hæmorrohoidum cauſis.*

CAPUT III.

*De Hæmorrhoidum utilitate ac damno.*

CAPUT IV.

*De Origine Hæreſeos circa Hæmorrhoidas natæ.*

CAPUT V.

*Quæſtiones practicas continens.*

THESES

# THESES PATHOLOGICAE

## DE

# HAEMORRHOIDIBUS

## CAPUT I.

*De anatomica & phyſiologica Hæmorrhoidum conſideratione.*

## §. I.

HÆmorrhoides, præterquam quod olim evacuationem ſanguinis quamcunque, uteri ſolius hæmorrhagiam, fluorem album, mucoſum ex extremi inteſtini Recti vaſis prodeuntem humorem, denique ipſa etiam vaſa in fine Recti locata ſignificarent; uſitatiore nunc ſignificatione illam rubri ſanguinis evacuationem deſignant, quæ

quæ de apertis Recto in inteſtino vaſis, altius profundiuſve hærentibus, profluere ſolet.

II.

Vaſa hæc vel a ſyſtemate *Venæ Portarum* oriuntur, vel a ſyſtemate *hipogaſtrico*.

III.

Ita quidem, ut ſi ex *hiſce* ſanguis fluat, illico tota cruoris maſſa, copioſeque, minuatur; lentius vero, minuſque, evacuetur ſyſtema Venæ portarum: ex *illis* autem & citius, & copioſius, & directius, ſyſtema Venæ portarum evacuetur; lentius vero parciuſque reliquorum Vaſorum ſyſtema.

IV.

Attamen quandam hic affert varietatem communicatio mirabilis, quam rami Arteriæ hypogaſtricæ habent, cum Arteriis a Menſeterica Arteria inferiore oriundis: quam ipſiſſimam communicationem venæ utriusque ſyſtematis quoque obſervant. Hac quippe lege ex venis, hypogaſtricarum ramis, fluente ſanguine hypogaſtrico, aufertur quoque reſiſtentia ſanguini ſyſtematis venæ portarum: & vice verſa aufertur reſiſtentia ſanguini venarum hypogaſtricarum; dum cruor ex ſyſtematis venæ portarum ramulis effluit. Videatur circa hæc omnia *Winslow*.

V.

V.

Qui vero, ſi fiat evacuatio ex ultima propagine venæ menſentericæ, aut lienalis, impetus columnæ ſanguinis, directius gravitat in illum; qui eſt ad vaſis aperturam, veroſimile ſit hinc magis deplеri ſyſtema venæ portarum, quam ſyſtema hypogaſtricum. lateraliter duntaxat communicans.

VI.

Verumtamen eſſe in cauſa ſpiſſitudo atrabiliarii cruoris poteſt; ut lente is motus, vix apertura transfluat; intereaque ſanguis ſyſtematis hypogaſtrici, natura fluidior, qua data porta ruat: quam eandem ob rem atrabiliarius homo conſueto evacuationis hæmorrhoidalis effectu penitus caret.

VII.

Quin & ſanguis ex propria arteria impetuoſius ruens, venamque propriam ſubiens, ſuperare nonnunquam poteſt tardiorem vim retrogradi ſanguinis venoſi, præ ſpiſſitudine vix extillantis; adeoque tunc arterioſus idem ſanguis ex apertura effluet, vix venoſo admiſtus.

## VIII.

Verbo, queis communinationes Arteriarum, Venarumque, utriusque hujus ſyſtematis, efficere poſſunt, ut nunc potius proſiliat floridus, immediate *fere* ex arteria profluens ſanguis, alio tempore ex venis exeat pene niger; & vice verſa ex venis floridior, ex arteriis obſcurior: prout eſt major in uno, quam altero in vaſe reſiſtentia.

## IX.

Imo nonnunquam fluit directe ex ipſis arteriis ſanguis hæmorrhoidalis.

*α*. Ultimæ arteriole, rorem, mucum ſmegma, hic exhalantes, ut in utero, pulmone, & paſſim alibi, ita & hic poſſunt anaſtomoſin pati, ut ipſos globulos rubros transmittant.

*β*. Poſſunt ipſæ arteriolæ rubræ Diapedeſin, ac Diæreſin pati, quando ſanguis a corde veniens, nimiam offendit in venis hæmorrhoidalibus reſiſtentiam.

*γ*. Hirudines ipſæ, dum venis minime turgentibus, ad evacuandas hæmorrhoidas adplicantur, æque ſauciare arterias, quam venas, poſſunt.

## X.

Lienoſos citius, magisque immediate, hæmor-

morrhoidum fluxus juvat, ſi melancholicus humor ex iis vaſis effluat, quæ ex ipſa vena lienari ſanguinem, retrogrado motu, immediate evacuant, quam ſi hæ venæ modo ex meſenterica vena originem ducunt: alterutro porro contigit modo; utrumque invenit, depinxit, *Euſtachius* TAb. XXVII. Fig. 2. & 4. Imo ex ipſo liene hæmorrhoidales venas ortas *Weslingius* vidit, *pag.* 31. Unde hoc tertio modo omnium maxime juvat.

## XI.

Accuratiſſimum *Winslow* in diſſecandis cadaveribus ſecuti, convincimur facile inanitatis illius diſtinctionis, qua ab externis hæmorrhoidalibus vaſis tam ſcrupuloſe interna ſejungamus, & hinc varium ſcopum practicum veluti dirigere annitamur. Quippe & internæ arteriæ hæmorrohidales, ab hypogaſtricis ortæ, & externæ dictæ a Meſenterica inferiore oriundæ, ita usque ad Recti finem pergunt, ut fluente in Recti margine hæmorrhoide, nemo affirmet, utrum ab Hypogaſtricis ſanguis proſiliat, an a Meſentericis ramis. Præterquam quod præter omnia hæc vaſa quæpiam arteria alia hæmorrhoidalis interna formetur, a Ramo iliaco Natium dicto, quæ licet interna ſit, tamen non Recti modo finem, ſed & muſculos ani perreptat. *Vid. eund. Tom.* 3.

CA-

# CAPUT II.

## *De Cauſis Hæmorrhoidum*.

### §. I.

HAbent hasce Hæmorrhoides cauſas. 1. Salutare Naturæ molimen, quo illa ſuperfluo ſe ſuo exoneret, ut ſæpe & naribus, & aliis variis viis affectat; vel ut ſe ſe expurget a melancholico ſanguine, qui in ſyſtemate venæ portarum moratus, varia corpori incommoda creat. Eſtque ſæpius uterque hic fluxus periodicus.

### .II

2. Eſt ejusdem naturæ ſalutaris acutis in morbis nixus, ut coctam morbi materiam hac via eliminet.

### III.

3. Acrimonia quæcunque ſanguinis. quæ, ut vaſa rodendo pulmonis hæmoptoën creat, ut eadem profuſis menſibus fœminſs ſæpe eſt perniciosa; ita & in aliis corporibus vel ſtimulo continuo, vel facta diabroſi, fluxum hæmorrhoidalem producet, vix integre ceſſantem, aut enormiter ſaltem notabili tempore ſcaturientem.

IV.

## IV.

4. Omnis hæmorrhoidalium venarum compreſſio interna, externa; qua efficitur demum id, ut corde pulſus ſanguis per arterias, ut fortiores, minuſque comprimendas, afferatur quidem, per debiliores vero compreſſasque venas ſurſum remeare nequeat, ut

α. Gravidus uterus, ultimis Graviditatis menſibus, inteſtinum Rectum, vaſaque proin hæmorrhoidalia venoſa, maxime comprimens.

β. Partus difficilis, ita ut perlongo tempore infans has partes valde comprimat.

γ. Fœces duræ in ſegniore ventre pluribus accumulatæ diebus, inteſtinum Rectum in ſaccum extendentes, venasque prementes.

δ. Diæta ſicca, indigeſtilis, corpora maxime dura, ut nuclei Ceraſorum, Meſpilorum, Prunorum, Oſſicula animalium, copioſa Farinacea non fermentata.

ε. Conſuetudo latrinis diutius inſidendi, qua fit, ut extrema Recti putrido vapori expoſita, laxentur admodum tumeantque.

η. Prava conſuetudo ſocordium, aut occupatarum Matrum, atque Nutricum, in quibusdam Regionibus, qua infantes, ne conſpurcent ſeſe, magnam diei partem cogant ſellis inſidede perforatis; quod nocet tam ob cauſam ad Lit. ε. dictam, tam ob totius Recti relaxationem. Quippe inteſtino utcunque laxato & propen-

pendente, conſtringens ſe ani ſphincter, portionem inteſtini penduli intercipit, vaſaque comprimit; unde lapſu temporis diatheſis ad hæmorrhoidas naſci poteſt.

θ. Conſuetudo fœces diutius retinendi; qua ii præprimis laborant, qui vel nimia occupatione, vel deſidia, quamdiu poſſint, ſuas morentur alvos. Fœces hinc in colo, & præprimis in Recto colliguntur, accumulantur, Rectum dilatant, premuntque ita; ut poſtmodum alvus nequeat, niſi ſummo cum niſu, reddi. Hac porro de cauſa venæ hæmorrhoidales utriſque generis preſſæ, neceſſario intumeſcunt.

ι. Inteſtini Recti frequens, & aliquantiſper perdurans, prolapſus, ita quidem, ut ſæpius a contracto ſphinctere ſtranguletur, unde venæ, arteriis facilius comprimendæ, hic ſenſim turgent.

V.

5. Cauſa, a Medicamentis, alimentisque nonnullis, vi quaſi propria, atque ſpecifica, ad generandas hæmorrhoidas aptis. Talis omnibus Authoribus *Aloë* audit. Talis eſt *Allium* apud *Foreſtum*, Lib. 23. Cap. 3. in ſcholio &c. & apud alios alia.

VI.

6. Cauſa Equitationi crebriori ac diuturniori de-

ri debetur. An quod Equitantibus Oſſis Coxygis extremitas ſic introrſum premitur, ut poſtica Inteſtini portio inde comprimatur? An quod ipſi ſæpe ſua excrementa, quantumvis prementia, retinere cogantur? An quod valide tranſpirantes, neceſſario ex *Sanctorianis* ſiccam habere alvum debeant? An etiam quod equo ſuccuſſore pluries vecti, totius trunci perpendicularis pondere podicem violente contundant?

## VII.

7. A ſuppreſſis menſibus, hæmorragiisve narium, aliave quacumque evacuatione, ſive naturali, ſive præternaturali, impedita, imminuta. Ulcera ipſa, cachochymiam olim eliminare ſolita, ſi eadem minui, ſupprimique contigat, huc referuntur.

## VIII.

8. A cauſa quacumque acri, irritante, in Recto trahente moram, illudque debilitante, vaſa rodendo infirmante, teneſmos creante; qualem præ cæteris Dyſenteria diuturnior generare ſolet.

## IX.

9. A morbis vaginæ, ac veſicæ urinariæ, maxime circa ejus collum, principiumque ure-

thræ. Veſicæ quippe ſcirrhi, abſceſſus, calculi, id quotidie demonſtrant. Unde demum has nonnulli veſicæ hæmorrhoidas appellant. Contingitque idem fœminæ a tumoribus occupantibus poſtica vaginæ.

X.

10. A Crimine omnium flagitioſiſſimo, contranaturali, vindictam in cœlum clamante, inter homines ne nominando quidem: de quo qui medice noſſe quidquam opus habent, adeant doctiſſimi *Aſtruc* egregium de L. V. tractatum.

XI.

11. A frequentiore Hirudinum ſuctu, inductaque conſuetudine huc verſus derivandi cruorem.

## CAPUT III.

*De Hæmorrhoidum utilitate ac damno.*

§. I.

HÆmorhoides duas potiſſimum tollunt plurimorum morborum cauſas, quarum alteram Plethoram vocant, alteram Cacochymiam

II.

II.

Ita *Hipp. Libr. VI. Epid. ſect.* 3. *tex.* 28. & *Libro de Humoribus pag.* 51. edit. *Foëſ.* ipſiſſimis fere utrobique verbis: „ Qui hæmor„ hoidibus laborant, inquit, neque Pleuriti„ de, neque Peripneumonia, neque ulcere Pha„ gedenico, neque Furunculis, neque Thermin„ tis, fortaſſe nequa Lepra, fortaſſis ueque aliis „ ( ſive potius, fortaſſis neque alphis, Vitili„ ginis genere ) corripiuntur. Intempeſtive au„ tem curati multi, hujuſmodi morbis non „ longe poſtea tentati ſunt, pernicioſe ſic ha„ bentes. Quemadmodum enim in aliis abſceſ„ ſibus, quales verbi cauſa ſunt Fiſtulæ, id „ obſervatur, ut aliorum morborum medela „ exiſtant, ita quoque eodem modo, quo hos „ morbos ſanant, etiam, ſi antea fluunt, eos„ dem prævertunt.

III.

In Aphoriſmis ſimilia habet. *Aph.* 3. 30, Hæmorrhoidas proprias iis deſcribit, qui jam adulti, morbis inflammatoriis maxime obonoxii hærent.

IV.

*Aph.* 4-25 „ Sanguis ſurſum quidem, qua-

„ liſcumque ſit malum: ( nempe vomitu cum febre, *Aph.* 7-37. vel tuſſi ejectus; excipitur ergo ſaluberrima ſæpe narium hæmorrhagia, quam pluribus in locis nedum condemnat, ſed ſummopere laudat ( „ deorſum vero bonum, „ niger nempe ſubtus ſecedens. „ In quem *Aph.* pulcre *Galenus*: „ Poſſumus quoque nigra ſic accipere, quemadmodum ipſe in Epidemiis, quum de hæmorrhoïdibus ageret, „ uſurpavit, prout Melancholicis affectibus medentur. Nam revera, Melancholiæ jam factæ, „ maximum remedium eſt Hæmorrhoïs aperta; „ & ſimul eſt impedimentum ne accidat quæ „ futura fuiſſet.

## V.

*Aph.* 6. 11. „ Melancholicis & Nephriticis „ Hæmorrhoïdes ſupervenientes, bonum. „ Et „ 6-21 „ Inſanientibus (Maniacis) ſi Varices, „ aut Hæmorrhoïdes, ſupervenerint, inſania „ ſolvitur. „ Ex *Galeni* in hos *Aph.* Commentariis patet, Sanguinem Melancholicum olim univerſum, jam conſiderari ut nunc, ſive ad Hypochondria ſtagnantem, eademque infarcientem, ſive Renes obſtruentem, ſive demum opplentem Encephalum. Quas omnes ob cauſas Hæmorrhoïs proficua cenſetur, tum iis, qui melancholicos humores toto corpore circumeuntes gerant, tum quibus ii ad Syſtema Venæ portarum deponantur, tum etiam his, quos Nephri-

Nephritis ab hac cauſa infeſtet, tum denique quorum hinc orta inſania. „ Quare nihil mi„ rum, ait *Galenus*, & Melancholiam, & Ne„ phritim curari per hæmorrhoïdas, utpote quæ „ Sanguinis veluti fæcem vacuare ſoleant. „ Imo ipſos Calculos a fæce hac atrabiliaria, in renibus ſtagnante, baſim poſſe nanciſci, ad quam Urinæ ſecretæ terreſtres particulæ adponant ſeſe, certum adparet.

## VI.

*Coac. tex.* 333. dejectiones alvi nigras in caſu quodam condemnans *Hippocrates*, ſalutem ex Hemorrhoïdibus ſuccedentibus præſagit. „ „ Quibus ex crebra & profuſa Hæmorrhagia „ frequens nigrorum dejectio eſt; indeque ſup„ preſſio, Hæmorrohïci fiunt hi cum alvi dolo„ re: ſed tamen cum flatibus patientes dolo„ ris. „ Vide *Duret.* in hunc locum pag. 196.

## VII.

*Coac. N.* 346. ab Hæmorrhoide non ſatis diu, nec ſatis copioſe, fluente, Vertigines oriri ait, quæ paraplectici quidam ominentur. Ob quam cauſam tunc Phlebotomia vult parcioris hæmorrhoïdis defectum reſarciri. N. 336. de hæmorrhagia narium deficiente; & per V. S. curanda, idem dicit.

## VIII.

*Coac. N.* 478. „ Quæ Apoplecticis veniunt „ Hæmorrhoïdes, ſalutares.

## IX.

Quid quod ipſis Phthiſicis nonnunquam prodeſſe eas dicat? *Coac. N.* 437. „ Quæ Phthiſicis accidit ſputorum ſuppreſſio, dementiam „ nugacem infert: His ſpes eſt apparituram „ Hemorrhoïdem.

## X.

Quamvis porro plerique laudati hi textus etiam de quavis hæmorrhagia intelligi queant, ut patebit, cap. V. n. XII. cum tamen tanti ſit uſus Hæmorrhoïs, merito ſcripſit *Hippocrates*. *Aphor.* 6. 12. „ Hæmorrhoïdas curanti diuturnas, niſi una ſervata fuerit, periculum eſt „ ne Hydrops ſuperveniat aut Phthiſis.

Rationem quippe dederat textu laudato *Epid.* dicendo: „ Quemadmodum enim in aliis abſceſſibus, cujuſmodi v. g. ſunt Fiſtulæ, id „ obſervatur, quod aliorum morborum medela „ exiſtant, ita quoque Hæmorrhoïdes „. In quæ verba egregie *Galenus*: „ Intempeſtive ſane „ Hemorrhoïdas curant, qui neque venam periodice tundunt, neque purgantibus aliorſum du-

„ ducunt ( δι ὑπήλατων : Vid. *Libr. de Ration. vict. acut. pag.* 387. ? neque per exercitationes corporeas diſſipant, neque unam „ ſaltem ex illis relinquunt, ſed omnes ſimul „ tollunt. „ An ergo *Galeni* mens fuit, non peccare eum omnes auferendo, ſi & V. S. purgantibuſque, materiem aliorſum duceret, & exercitio corporeo hominem ita diſponeret, ut tranſpirando plethoram præveniret ? Eſt certe in regula generali exceptio, ut mox liquidius adparebit.

## XI.

Nam ipſe *Hipp. Libr. de Hæmorrhïd.* „ Urere, „ inquit. ita oportet, ut hæmorrhoïdum nulla „ inuſta relinquatur, ἀλλὰ πάτας ἀποκάυσεις, „ ſed ut ad unam omnes urendo auferas „. Triplicem deinde methodum omnes auferendi tradit, igne, ferro, erodentibus. Sequiturque illum *Aetius Tetrabib.* 4. *ſerm.* 2. *cap.* 5.

Videtur omnino *Hippocrates* diſtinxiſſe inter Hæmorrhoïdum genera. In *Aph.* locutus diſerte fuerat de χρονίαις, *Antiquis*, Hæmorrhoïdibus, quæ deſignarent inveteratam jam Naturæ Conſuetudinem, ſeſe hac via aut ſuperfluis, aut noxiis, exonerandi. In his igitur unam ſervandam eſſe jubet. Ubi vero recentes erant, molæſtæque eædem, & numeroſæ, conſiderabat topicum vitium occaſione natum, minime vero ſalutare molimen Naturæ: unde eaſdem cunctas eradicandas cenſet.

 XII.

## XII.

Ipſaque *Galeni* eſt eadem mens, clare percipienda in *Comment. ad Aph.* 4. 25. *Chart. Tom. IX.* & *Comm. Libr. de humor. Text.* 26. *Chart. Tom. VIII. pag.* 576. Ubi namque ultimo loco longe lateque de omnium ablatarum nocumentis diſſeruerat, aperte id de antiquis intelligere ſe oſtendit; de recentibus vero minime. Unde ait: „ Scire tamen convenit, non ſem„ per boni conſulendum eſſe, ut Sanguis per „ infernas partes ex Hæmorrhoïdibus effluat, „ ſed tum denique, cum nigra excernuntur, & „ cum hominis natura multum humoris hujuſ„ modi accumulat. *Alioqui* Natura non eſt ta„ li evacuationi aſſuefacienda; quippe quæ u„ trumque exceſſum periculoſum habeat: tum „ quando ſanguis ultra modum excernitur, tum „ quando ex toto cohibetur. Nam in immo„ dica vacuatione veremur, ne homo de re„ pente moriatur, aut fiat Hydropicus, aut „ Cachecticus; contra vero iis, qui ex cohi„ bitis nunc hæmorrhoïdibus Sanguinen coacer„ vant, ſecare Venam oportet, ne in magnum „ aliquem morbum cadant.„ Patet igitur quo in homine omnes liceat auferre, in quo vero unam oporteat ſervare apertam.

XIII.

## XIII.

Hinc facile comprehendimus hiſtoriam *Alcippi Epid.* 4. *pag.* 1139. „ *Alcippus* hæmor„ rhoïdas habens ab iiſdem curari vetabatur. „ Curatus tamen fuit, ſed ſimul inſanivit. Fe„ bris acuta ſuccedens, Maniam ſolvit.„ Patet utique hæmorrhoïdas apertas moleſtaſque habuiſſe *Alcippum*, nec ferre voluiſſe: exhortamento, ne auferri ſibi curaret, non auſcultaſſe, curatum autem in Maniam incidiſſe; a qua, non niſi fortunata admodum febre, liber evaſerit. *Alcippus* igitur ex iis non fuit, quibus *Hipp.* integram hæmorrhoïdum curationem ſuaſiſſet, ſed eorum eſt ad claſſem referendus, quibus una aperta eſſet ſervanda.

## XIV.

Intelligimus quoque quinam illi fuerint, de quibus *Galenus comm. in text.* 26. *Lib. de humor*. „ Quis tandem ignorat, inquit, ple„ roſque in Melancholiam Inſaniamque inci„ diſſe, hiſce excretionibus inſcitia Medicorum „ ſuppreſſis? Alii dolore lateris, alii renum „ vitiis correpti ſunt; aliis accidit, ut ſangui„ nem e ventriculo vomerent, aut ex pectore „ tuſſi ejicerent, aut paraplegia, aut hydrope „ oppreſſi, interirent„. Antiquos profecto hæmorrhoïdarios *Galenum* hic præ oculis habuiſſe,

ex

ex iis liquet, quæ mox huic textui ſubdiderit, quæque jam ſupra laudaverim: „ Scire tamen „ convenit, non ſemper boni conſulendum eſſe, „ ut ſanguis per internas partes &c. *Vid. Theſ. XII. cap. III.*

## XV.

Cæterum qui conſiderat quot, quantoſque, tum acutos, tum chronicos morbos, ſive Plethora ſana, morboſave, ſive Cacochymia peculiaris, olim evacuari ſolitæ, jam retineri cœptæ, neceſſario debeant generare; ille minime mirabitur tot morbos, ab hac cauſa genitos, tum textibus enarratis enumerari, tum longe numeroſiores adhuc poſſe recenſeri. Nam,

1. Pleuritis, Peripneumonia, Phrenitis, Paraphrenitis, Splenitis, Hepatitis, Gaſtritis, Enteritis, Nephritis, Hyſteritis, Apoplexia, Convulſio, Tetanus, Febris ardens, Febris quæcumque, a ſola Plethora ſuppreſſa ducere originem poſſunt.

2. Phthiſis a retento hemorrhoïdon fluxu naſci poteſt; ſive quod Peripneumoniam, Pleuritidemve, ſequatur illa, ſive quod ex nutritione nimia, exercitio non diſſipata, nata fuerit; quam ultimam ſpeciem frequentem oſtendimus *Rat. Med. part.* 2. & 3. quamque ſane Hæmorrhoïs levare poſſet, ut *Theſ. IX. cap.* 2. habetur.

3. Hydrops oritur, quando Stagnans Plethora Ca-

Cacochymiam induit; cujuſmodi exempla cachectice & hydropicæ fæminæ nobis exhibent, poſt ſuppreſſam evacuationem Menſtruam.

4. Maniam, Paralyſin, ſimileſque morbos, atrabiliaria ſpiſſitudo generat, prout ad Encephalon, Nervorumpue ſive origines, ſive decurſus, accubuerit.

## XVI.

Hi ergo homines, qui quopiam horum morborum, ratione Plethoræ, aut Cacochymiæ, laboraſſent, jam largo Hemorrhoïdum fluore ab iiſdem morbis degunt immunes, in quantum ſcilicet hi morbi ab hac cauſa oriundi eſſent. Equidem homines poſſe tamen in eoſdem incidere morbos, vel inde manifeſtum fit, quod cauſæ ſufficientes dentur, quæ in medio Catameniorum, Hæmorrhoïdumve fluxu, morbis acutis chroniciſque producendis aptæ natæ ſint. Sane Hæmorrhoïdum fluor nunquam impediet, quo minus homo in Pleuritidem incidat, quem curſu agitatum, rarefacto, eoque moto proinde cruore turgidum, copioſus Gelidæ receperit hauſtus, aut quieſcenti gelida afflaverit aura. Prætereaque exempla quotidiana ſunt cauſarum, acutos quæ generent morbos, in Puerperis, in Virginibus, in Hæmorrhoïdariis, ipſo rite quamvis pergente fluxu. Quod ſi demum tunc fluxus ſiſtatur, ſiſtitur quidem ille a morbo, non vero ille

le ſubſiſtendo morbum creavit. Ecquis Practicorum pluries non viderit, quod aut fluxus tempore, aut eo brevi prægreſſo, morbos hujuſmodi gignant motus, iracundia, vindicta, mœſtitia, vina, venus?

## XVII.

Collatis igitur, interque ſeſe comparatis; Antiquiſſimorum Medicinæ parentum tum ſententiis, tum obſervatis, adparet.

1 Hæmorrhoïdas vetuſtiores, conſervatæ eo uſque ſanitatis teſtes, nunquam inculpate auferri univerſas.

2 Hæmorrhoïdas recentes & licere, & oportere, aliorſum ducere, niſi earum conſervationem Natura aperte clamitet; ut v. g. eſſet obſervata prima vice Hæmorrhoïs, quæ hominem illico a diuturniore mania ſublevaret: cæterum propter periculum ſive ſuppreſſi, ſive retardati, ſive imminuti, ſive nimium aucti, hujus fluxus, hæmorrhoidas impediendas, & curandas eſſe.

3. Hinc ſapientiſſimorum horum virorum ſententiam neutiquam eandem eſſe cum ea Modernorum, qui audacter aſſeverent, hunc fluxum viris æque neceſſarium eſſe, quam fœminis menſes.

4. Adeoque antiquos hos Patres non injunxiſſe Medicis ut quemvis morbum, ſeu Plethora, ſeu Cacochymia genitum, hæmorrhoïdum pro-

provocatione curare ſatagerent, ſed iis tantummodo, quas Natura indicaſſet, viis, hæmorrhoïdales hæ fuerint, an aliæ quævis.

## XVIII.

Nec aliter cenſuere celebres in arte Viri per varias Medicinæ ætates. Quamvis enim omnes ærumnas a cohibitis hæmorrhoidibus pathetice recenſeant, haud tamen eas ita neceſſarias credidere, ut natura easdem non producente, arte tamen excitandas eſſe docuerint, utque cauſam difficilium morborum harum tantummodo defectui tribuerint. Totum id, quod ex horum monumentis colligitur, unice eo tendit, ut demonſtretur, ſæpiſſime ſalutari molimine naturæ hunc fluxum excitari, periodiceque reverti; ejusque ſive retardatione ſive ceſſatione, quam aut ars medica, aut abuſus ſex rerum non naturalium effeciſſet, morbos gigni omnis generis, quamdiu cauſa, ob quam ſemel natæ hæmorrhoides eſſent, perſeveraret. Quo certe in argumento omnes totius orbis medicos ſecum conſentientes habent. Videri hic poſſunt *Sennertus*, *Sorbait*, *Riverius*, *Wepferus*, *Juncken*, *Sanctorini*, &c.

Ex his omnibus *Sennertus* audiatur, Germanorum Medicorum, 150. abhinc annis, facile princeps, *Tomo IV. pag.* 473. Hæmorrhoides „ autem, inquit, quatenus tument, pertinent „ ad Morbos magnitudinis præter naturam au-

„ ctæ

„ ctæ: ſi vero ſanguinem præter naturam fun-
„ dunt, pertinent, ut *Galenus* ſcribit 3. *de*
„ *ſympt. cauſ. Cap. 6.* ad ſymptomata in ge-
„ nere Excretorum, toto genere præter natu-
„ ram. Neque enim omnium hominum eſt ſan-
„ guinem his venis effundere, ſed quorumdam
„ - - - Etenim quamquam, cum moderate
„ fluunt, utiles ſunt, & a multis morbis præ-
„ ſervant; tamen humor, qui ad excretionem
„ naturam ſtimulat, naturali modo ſe non ha-
„ bet; neque ſanguis unquam, niſi in fœmi-
„ nis, ſecundum naturam excernitur. Et *Etmul-*
„ *lerus* Tom. 2. p. 1. pag. 144. „ Quocum-
„ que modo accidunt hæmorrhoidalia pathemata,
„ omnia ſunt præter naturam, cum hæmor-
„ rhoidales affectus *naturaliter* nemini contin-
„ gant, adeoque ſemper eorum affectus præſup-
„ ponunt ſtatum præternaturalem & morbidum.
„ Hinc ſicuti mulieribus *vitio menſium* ſuper-
„ venire ſolent, &c.

## XIX.

Quid, quod pravi ſucceſſus abunde nos de quorundam Medicorum temeritate convincant, qua ad cogendum hunc fluxum naturam perpetuo laceſſitant!

1. Namque male ſæpius videmus eorum ſuccedere conatus, dum otiante plane natura, illi non piceum illum, qui forſan tota morbi cauſa, ſanguinem educunt, ſed eum, qui ex ilia-

corum

eorum vaſorum propaginibus floridior, vegetiorque, & quo homo miſer maxime indiguiſſet, profluit. Unde efficitur ut ille longe debilior, mœſtior, magisque atrabiliarius reddatur. Quippe ex *Theſ. VI. & IX. Cap.* 1. patuit incertum 1. eſſe utram venam feriant Hirudines, 2. an non etiam vulnerent arteriam.

2. Summo ægrorum damno fit ut hypochondriaca Paſſio cum materie haud ſatis ab illa, quæ citra materiem fit, diſtinguatur. Qua diſtinctionis ignoratione Hypochondriaci ſine materie coactis hæmrrhoidibus peſſime mulcantur, ut poſt hac ab aliis, qui rectius ſapiunt, vix queant emendari.

3. Scatent Practicorum obſervata infortuniis, quæ oborta his, qui, Medico cogente, hæmorrhoidarii redditi, demum hunc fluxum aut minus ſufficientem, aut penitus habuerint ſuppreſſum.

4. Ut omnes nimiæ hæmorrhagiæ vitam lalabefactare, Hydropem creare, mortemque poſſunt, ita etiam Hæmorrhoides. Unde ſecundum *Galenum* celeberrimus Venetorum Anatomicus & Practicus *Sanctorini*, *Tract. de Hæmorrhoid.* „ Si modum, ait, excedat, ita ut nimia ſit excretio, quot Morborum funebres apparatus, „ quantum cruciatuum armamentarium!

5. Aliam calamitatum claſſem conſtituunt Furores dicti hæmorrhoidum, Uvæ, Mariſci, Rhagades, Ficus, Diabroſis, Inteſtini Recti relatio, & prolapſus, Teneſmi ad urinas, Stranguriæ,

guriæ, Dyſuriæ, &c. a quibus omnibus dolores ſæpe intolerabiles, aut demum inflammationes, gangrenæ, ani fiſtulæ, hydrops, &c. Unde laudatus mox *Sanctorini* addit „ Hinc & Hydro„ pes, & Cachexiæ, & Tabes, & Fiſtulæ, & „ Ulcera.

6. Tandem præconcepta opinio ubique hæmorrhoidas quærendi, id damni praxi intulit, ut vera cauſa dolorum in lumbis, in ano, in veſica urinaria, prætervideatur, hominesque neglecta vera ærumnarum cauſa, fruſtra ad hæmorrhoidas torqueantur. Contigit videre in praxi ſic diſpoſitiones calculoſas, ſic Recti inteſtini inflammationes, relaxationesque eſſe neglectas, neglectu fere deſperatas eſſe redditas.

## XX.

Cum ergo ſecundum omnes artis Principes natura hunc fluxum in plurimis haud excitet; cum ſecundum eosdem, univerſa ſana Praxis prohibeat homines, Natura viam non monſtrante eidem aſſuefacere; cum denique multa incommoda & calamitates ejus occaſione contingant; id apparet evidentiſſimum, quod Modernorum Praxis longe numeroſiores morbos creet, multoque plures Mortalium reddat ægrotantes, quam ex conſueto naturæ ordine ægrotare debuiſſent.

Quare etiam ſecundum optimos Medicinæ Antiſtites, hæmorrhoidibus orituris, ortisque crebro eſt reluctandum, quo diſpareant demum. Quum enim aut Fæces duræ, aut Conſuetudines pravæ, aut Recti prolapſus, Resve indigeſtiles, Equitatio, Graviditas, aut alia quæcumque occaſionalis cauſa, hæmorrhoidum tumores, dolores, fluores, progenuerint, nec evacuatio hæc aliunde indicetur, ſtrenue allaborandum eſt, ut evaneſcant.

## XXII.

Adde, quod natæ dicto mox modo hæmorrhoides haud raro vehementer nocere queant, ſi obſtructa & inflammata viſcerum, partiumque ab aorta deſcendente ramos accipientium, miſſionem ſanguinis potius ex adſcendentibus e corde ramis ſibi poſcerent. Quæ fortaſſis ratio fuit, quæ magnum *Wepferum* promoverit, ut ſcriberet *Lib. de morb. Cap. pag.* 416. *obſ.* 104. „ Certe hæmorrhoidum apertio, utcunque ab „ Italis ſumme extollatur, in praxi non illam „ opem fert, quam præſtare multi pollicentur; „ quia ſæpe alibi vena ſecta, laudabilior ſuc„ ceſſus conſequitur.

# CAPUT IV.

## *De Origine Hæreſeos circa Hæmorrhoidas natæ.*

§. I.

QUum ſtabilita hucuſque Doctrina per omnia notæ Medicinæ ſæcula, usque ad proxime præcedentis finem, receptiſſima fuerit; quæ demum tantæ in ſchola medica mutationis origo?

Alterum neceſſario verum eſt: aut corpora humana legibus fuere mutata ſuis; aut Medici, citra naturæ immutationem, Doctrinam medicam, æternæ experientiæ innixam, turpiter mutaverint neceſſe eſt. Quum nunc corpora iisdem prorſus, quibus olim, legibus regantur, neceſſario ſequitur damnoſam in Medicina Hæreſin obtinuiſſe.

II.

Clariſſimus *Stahlius*, Vir ſi quis alius in Chemicis verſatiſſimus, ſpeculationibus autem in Medicina ſupra modum deditus, mutatæ hac in parte Medicinæ, non experiundo, ſed ſpeculando, extitit faber; quem mox ſchola ejus tota, in eaque Principes *Junker*, *Alberti*, &c. ſecuti ſunt,

III.

## III.

Suſpectum vel ideo dogma, quod Cl. *Stahlius*, ut alibi paſſim, ita diſertis, repetitisque ſæpius verbis, in Epiſtola ad Cl. *Alberti*, Albertiniano *de hæmorrhoidibus tractatui* in quarto præfixo, palam fateatur, omnesque palam fateantur *Stahliani* Novum plane, inſolitum, inauditumque, dogma eſſe.

Equidem ſtat laus ſua, honosque, novis in Medicina obſervatis, quæ ejusdem pomeria extendant, illuſtrent obſcura, dubia firment: ſed ea jure vituperes, quæ nedum experientia nata, ſed eidem penitus adverſa reperiuntur.

## IV.

Quid ergo reſpondendum ad innumera experimenta, quibus clariſſimus novitii dogmatis Author, ſchola ejus univerſa, ex eaque prodeuntes numeroſiſſimi tum aliraum Regionum, tum præprimis Germaniæ Medici, hæmorrhoidalem ſuam doctrinam ſartam tectam eſſe arbitrantur? Et inprimis quid de famoſa illa *Colica hæmorrhoidali*, quam *Stahlianis* imbuti principiis millies obſervent, curentque, interea dum alii, quibus haud licet adeo perſpicacibus eſſe, eandem vix animadvertant?

## V.

Reſp. Eſt Colica quædam vere hæmorrhoidalis, a niſu ſanguinis verſus vaſa hæmorrhoidalia, orta; qualem etiam aliquoties fœminæ adventura patiuntur catamenia. Quem igitur in modum fœminæ aptis ad menſes provocandos auxiliis ab hac colica liberantur, ita & apta ad provocandas hæmorrhoidas remedia hanc dictam colicam tollunt. De hac re omnes huc uſque conſentiunt Practici.

Verum ideo quamcumque fœminarum colicam velle menſtruam adpellare, eamque, ut talem curare, eſt ſane fœminas peſſumdare millenas.

## VI.

Eſt igitur colica menſtrua, ſuis internoſcenda ſignis, cauſisque, nonnullis per annos ad quosque menſes ſolemnis, plerisque rarior, multis ignota. At vero præter hanc colicam, mulieres frequenter colicam patiuntur a variis VI. non naturalibus rebus dictis, a ſpaſmo, a temperie, a phlogoſi, a materie rheumatica, quæ licet ſui quæque genii ſit, colicam tamen hæmorrhoidalem mentiri poſſit incautis.

VII.

## VII.

Quemadmodum nunc Practici colicam in fœminis a longe aliis cauſis, quam a Menſtruis, frequentiſſime oriundam & norunt, & curant, a fortiore norunt frequenter eandem in viris, curantque, aliunde quam ab hæmorrhoidibus genitam; quam longe rarior viris hæmorrhois, quum fluxus menſtruus fœminis.

## VIII.

Quum proinde viri infinito rarius fluentes hæmorrhoidas, habeant quam fœminæ menſes; quum fœminæ colicos dolores, aliunde quam a menſibus natos, millies patiantur; conſequitur neceſſario id, ut qui centies & millies has hæmorrhoidales colicas ſibi videre videantur, etiam centies & millies easdem ut tales, quales minime ſint, ſalutent.

## IX.

Quippe confundunt communes Morborum notities; nam dum Colicæ Nephriticæ, Rheumaticæ, Arthriticæ, Pictonicæ, idque genus aliæ inchoantes, iis adhuc, quæ veram ejus naturam determinent, ſignis carent, audacter hæmorrhoidalem, quam nunc vident, appellitant: ſignis vero eam rite determinantibus obortis,

inepte prorſum concludunt, ideo hanc determinatam Colicæ ſpeciem oboriri; quod Colica hæmorrhoidalis ſuum non ſit ſortita effectum: quem ſi ſortita fuiſſet, hanc tunc occaſionem naſcendi alteri colicæ prærepturam fuiſſe.

Quare ad quasvis ejusmodi experientias, toties decantatas, cum laudato ſupra *Sanctorini* reſpondeo: „ Nec mihi experimentorum myria„ des pro hujus (hæmorrhoidis) ſaluberrimo uſu „ reponant. Sit Experimentis fides! At ſit cau„ tum, alioquin difficillimum, Experimento„ rum judicium!

X.

Quid ergo ſtatuendum de *Ileo hæmatitide*, *Hippocrati* deſcripta, *Libr. de internis affect. pag.* 557. *edit. Foeſianæ*, quam veram *Hæmorrhoidalem Colicam* eſſe voluit cum ſuis *Stahlius*?

Eodem hercle! modo, *Ileus hæmatitis* eſt *Colica Hæmorrhoïdalis*, quam eſt *Inflammatio Pleuræ*. Id utriusque Hiſtoriam inter ſeſe conferenti liquido conſtat. Putrida diſſolutio Sanguinis, cum fœtore oris, cum Gingivarum à dentibus abſceſſu, cum ulceribus crurum, cum narium Hæmorrhagia, ſine ulla facta colici doloris mentione; ea ſane putridi ſcorbuti hiſtoriam apte referret, niſi alacritas, magnaque ad ambulationes & exercitia promptitudo, contrarii quidpiam deſignarent.

Attamen ſi cum *Fœſio*, & *Charterio*, in ſuis

ad

ad hunc textum notis, cenſeamus hic neceſſario οὐ omiſſum eſſe, quia adparentia crurum alia poſt alia ulcera, quæ *Hippocrates* hic deſcribit, promptitudinem ad exercitia prorſum tollunt, tunc habemus accuratam ſatis *Scelotyrbæ* enarrationem Videte *Comm. Ill. Præſid. ad* §. 1148. Quin & copioſus lactis, mellisque, uſus, Radices Betæ, Folia Cucumeris agreſtis, Sal &c. haud inepte videntur huic morbo curando ab *Hippocrate* adhibita, qui tamen adjecit morbum multa medicatione indigere, imo aliquando non curari, ſed ad mortem usque perſeverare.

Quo nunc jure morbum, ſic *Hippocrati* deſcriptum, Colicam hæmorrhoidalem appellent? Utique *Hippocratis* textus nullum Symptoma Colicæ recenſet; recenſet vero Symptomatum ſeriem, quorum ne unicum quidem in Colica adeſt. Quod ſi curationem reſpicias, dat plura, quæ certe in Colica haud conveniant, & de ſollicitandis hæmorrhoïdibus, quod rei totius præcipuum caput eſt, ne meminit quidem.

Ut merito concludam eos, qui præconceptas opiniones ineptis argumentis ſtatuminare cogantur, ſuæ ad probandum egeſtatis manifeſta indicia prodere.

## XI.

Quid tamen judicandum de famoſis experimentis *Lutetiæ Pariſiorum* habitis, atque in *Theſi anno* 1750. ibidem propugnatis? quorum

hoc primum: „ Novimus mulierem, ita Aſcite „ laborantem, ut ad Paracenteſin multoties ce- „ lebrandam coacta confugere, curaretur ad tem- „ pus, non ſanaretur: Ecce autem artem do- „ cente Natura, curamque ſuſcipiente, larga „ de repente advenit Hæmorrhoïdum vacuatio, „ ægramque liberavit ad annos. „ Hiſtoria quippe hæc quoddam Hæmorrhoïdum privilegium clare demonſtrare videtur, quo privilegio ab ejusmodi ſe liberet morbis, in quibus ſecundum univerſas Medicinæ leges ſanguinem profundere vetitum eſt.

XII.

Reſp. Haud. ſcribitur ab Autoribus utrum huic fœminæ hæmorrhoïdes quondam, ſalutares affuiſſent, an vero vice tunc prima comparerent?

Si primum; dico, quandoquidem notante *Hippocrate*, *Aph.* 6. 12. Hydrops a ſuppreſſis hæmorrhoidibus naſci poteſt, etiam fieri potuiſſe ut fluxus hic reſtitutus Hydropis attulerit ſanationem, idque in ejusmodi potiſſimum corpore, in quo *poſt Paracenteſin*, *ſanitas adparuerit tam illibata*, *ut ad tempus curata* diceretur.

XIII.

Hinc *iterum quæritur*, *quod in Hiſtoria deeſt*, *quæ*

*qua natus de cauſa Hydrops?* An a ſuppreſſis Hæmorrhoidibus, aut Catameniis? An a Diatheſi eo inclinante? Cacochymia? Cachexia? Obſtructione?

Talis autem, cui a malis his ultimis cauſis natus, promotusque, fuerit Hydrops, non ſuſtinet tot Paracenteſes impune, neque dicitur *poſt ultimam adhuc paracenteſin ad tempus curata*. Nam ut recte advertunt, exemplisque confirmant, *Acta Ph. M. N. C. Vol. 6. obſ. 60.* & *Vol.* 11. *obſ.* 29. fluxus hæmorrhoidum in Hydrope, ab his ultimis cauſis nato, mortem acceleravit. Ergo non hinc, ſed a prima cauſa, nempe evacuatione Hæmorrhoidum aut Menſtruorum ſuppreſſione, oriundus fuit fœminæ hujus Hydrops.

## XIV.

Id ſi verum, omnes ſenſati medici, Paracenteſi facta in tam bono corpore, mox in revocandas evacuationes animum advertiſſent, quo demum corrigerent morbi originem. Quod ſi, his prægreſſis, forte quis foret corporis in cavo aut relictus, aut de integro collectus liquor, integritate abſorbentium vaſorum, reſorptus is fuiſſet, communibusque Corporis emunctoriis eliminatus.

XV.

## XV.

At cura profecto hæc non ſolius ſit privilegio Hæmorrhoidis. Idem quippe caſus eſſe videtur, cujus meminit *Hippocrates*, *Lib. de Vict. Acut. text.* 39. de Hydropico agens: „ Si, „ inquit, difficulter ſpiraverit, fuitque æſtiva „ anni tempeſtas, & virium robur adſit, ex „ brachio ſanguis mittendus eſt. „ In quæ ver- „ ba ſic commentatur *Galenus*: Hic ſolus (Hy- „ drops) cum incipit, eget interdum ſanguinis „ detractione, quum ſcilicet ex retentione vel „ Hæmorrhoidum, vel muliebrium Menſtruo- „ rum, vel ex aliqua, quæ ita plethorica ſit, „ cauſa, inceperit.

Eſt ergo Hydrops, ſunt Corpora Hydropica, in quibus V. S. conducat, auferendo veram, Hydropem quæ genuerat, cauſam. Ergo & reditus cujuscumque ſuppreſſæ evacuationis, Hydropem producentis, ſive ea hæmorrhagia narium fuerit, ſive hæmorrhois, ſive catamenia, corpus tale ab hydrope curare valeret.

## XVI.

Hucusque reſpondi, vetuſtiores ipſi hæmorrhoidas fuiſſe ſupponens, a §. XII. ad XV. Sed quid ſi totius vitæ prima modo vice prodierint? Tunc ſignarunt vires in hoc corpore tantas ſuperfuiſſe, ut Sanguinis evacuationem in-

innocue tulerint; ſignarunt bonitate corporis vaſa, poſt ultimam Paracenteſin tam robuſta, humoresque tam compactos fuiſſe, ut regenerandi Hydropis cauſa defuerit, ac Sanguinis demum fuerit promotus fluxus: Hincque ipſas has hæmorrhoidas, non curæ cauſam, ſed potius ejusdem effectum, extitiſſe.

## XVII.

Altera *Pariſienſis* hiſtoria fœminam ſiſtit ann. 39. quæ Aſthmate, Hepatitide, Nephritide, Colica uno tempore inteſtinali, alio hyſterica, laboraviſſet; ſimulque & a retropreſſa Scabie, & hæreditaria Arthritide, admodum male haberet. Perhibetur venam ſecta toties. ut Radius, Carpus, Pes, Cicatricibus fœdati numeroſis, nullam ultra admitterent Venæ ſectionem. Hanc fœminam Autorum Theſeos alter infartis Abdominis vaſis laborantem vidit, pulſus habentem compreſſos, tumidasque conquerentem hæmorrhoidas. Quam proinde ob cauſam Hirudines admovit. Hæmorrhoidibus autem egregie fluidis, crebroque conſpicuis, integram ſanitatem fœminæ reſtitutam vidit. Nonne ſolæ Hæmorrhoides hic ad miraculum curarunt tot, tantorumque, vitia viſcerum; quæ hæreditaria arthritide, repreſſaque ſcabie genita, obſtructione & inflammatione confirmata, reliquam artis opem conclamatam declaraverant?

XVIII.

## XVIII.

Indicat tota Hiſtoria Fœminam hanc nondum ex inflammationibus ſuppuratam, nondum ex obſtructionibus ſcirrhoſam, effectam eſſe; adeoque a frequentiore V. S. aliquantillam tuliſſe opem; tum quia Plethorica fuiſſe adparet, tum quia Gallorum corpora frequenti M. S. a teneris aſſueta, ejus repetitionem crebrius poſcunt: at vero, quod maxime notandum, ſyſtema venæ portarum, quod tam variis pathematibus ſingularem ſui depletionem toties indicaſſet, demum aptam pandiſſe ſibi viam, qua magnam morborum cauſam eliminaret. Ut proinde Hiſtoria hæc, æque parum quam præcedens, Hæmorrhoidum miracula canat.

## XIX.

Tertia in Scenam prodit Virgo hæmorrhoidibus curata, poſtquam aliquot ab illinc annis, retardato fluxu menſtruo, diris eſſet abdominis cruciata doloribus: ad quos ſedandos innumeræ quidem V. S. fomenta, balnea, paregorica, aquæ tam martiales quam ſulphureæ, at penitus incaſſum, adhibita eſſent. Cum autor intelligeret, „ a ſpiſſo, & viſceribus abdominalibus hærente Sanguine, univerſam Symptomatum cohortem, ut plurimum originem ducere, animadvertit ſimul externarum hæmorrhoidum,

ea-

earumque quidem turgentium, adeſſe congeriem, quibus ſuaſit Hirudines adplicandas. Verum anni ſpatio Puella huic conſilio reluctata (mali admodum tolerabilis argumento) eidem tandem paruit, & quinquaginta circiter variis temporibus hirudines paſſa, convaluit.

## XX.

Ut præcedentes, ita & præſens hiſtoria, quamvis fronte prima rerum mirabilitate veluti percellit, nec miri, nec extraordinarii, quidquam continet. Imo attente legenti abunde patet, & cauſam, & Symptomata morbi, & ipſas Hæmorrhoidas cœcas, id innuiſſe, quod in Syſtemate Venæ portarum fons latitaret malorum adeoque ſui expulſionem per Hæmorrhoidas manifeſto indicaſſe.

# CAPUT V.

## *Quasdam practicas quæſtiones continens.*

### §. I.

*An homini, hæmorrhoidas ex Plethora quendam paſſo, jamque, iisdem aliquandiu non fluentibus, ægrotanti, cura debeat præcipua eſſe reſtituendi easdem;*

Ex doctrina antea data, pendet reſponſio

ſio ab examine quæſtionis, ejusque diſtinctione. Vel enim homo plethoricus eſſe perſtitit, vel non perſtitit: Si Plethoricus exiſtens, nunc ægrotat, jam vel naturam per cœcas hæmorrhoidas, viam hanc reſerare aperte molientem, percipit: vel minime percipit. Si percipit, convenit indicatum Naturæ ſequi, & provocare hunc fluxum; ſi non percipit; defectum hæmorrhoidum doctrina *Hippocratis* & *Galeni* inſtructus, V.S. ſupplere debeo.

Requiſitam autem depletionem adeptus, autor illi ero, ut victu moderatiore, ac debitis exercitiis id efficiat, ut plethoricus ultra non fiat. At vero ſi ne plethoricus quidem ultra eſt, ceſſat plane ratio de hæmorrhoidibus cogitandi: ceſſat conſideratio Moliminum, quæ Natura olim hac via fecerit. Morbus eſt mihi nunc, non ex anamneſi hæmorrhoidum, ſed ex ſymptomatibus præſentibus, curanda.

## II.

*Quando Melancholici, Hypocondriaci, Atrabiliarii, olim ab atra bile ægrotantes, fluentibus poſtliminio hæmorrhoidibus convaluerint, jamque iiſdem ceſſantibus, ægrotent; an non illico reſeranda hæmorrhois?*

A bona quæſtionis diſtinctione apta pendet reſponſio: ſi morbus eſt plane idem qui olim, ita ut, quæ nunc præſentia ſint ſymptomata, a ſpiſſo Venæ portarum ſanguine naſci obſerven-

ventur, utique omnem navare operam oportet ad revocandum hunc fluxum. Sin autem idem homo, ſeu Naturæ, ſeu Artis ope, ab illa abdominali ſarcina immunis vixerit, hæmorrhoidibus quantumvis carens; ipſeque præſens morbus nihil habeat cum atra bile commune; neceſſe eſt curare eundem, non ſecundum antiqui, quo dudum caruerit, morbi regulas, ſed juxta præſentis ægritudinis medicandæ leges. Haud enim potiore jure huic reſtituerem hæmorrhoidas, quam quo ægro, quem quondam ſudor a morte præſervaſſet, nunc in morbo, a priore abſimili, ſudatoria medela curare vellem; quippe quod olim ſalutares, nunc noxios poſſet provocare ſudores.

## III.

*Quid ſi homo antiquitus cum hæmorrhoidibus ſanus, jam ſine iiſdem prima vice vitæ Melancholicus fiat? nonne ipſi mox illæ revocandæ?* Urgere quippe hæc indicatio videtur, cum ab omni ævo, hos uſque in dies, toties deprehenſæ ſint huic morbo ſalutares.

Quid hic affirmem, negemve, non habeo, niſi primo noverim qualenam ſit iſtud Melancholiæ genus, quo nunc prima vice laboret? Sitne ſpiſſo atrabiliario ſanguine, an vero mera mobilitate ſolidorum, tenuitateque humorum, oriundum?

Si ab ultima cauſa; Medicus cogendo hæmor-

morrhoidalem fluxum inſigniter peccat. Primo quidem quod cuncta ejus molimina delicatiores hoſce nervos vehementer exagitent, morbique ideo tum ſymptomata, tum ipſam exacerbent cauſam. Secundo autem, quia hiſce ægris, niſi alii urgentiores morbi id expreſſe jubeant, nihil eſt evacuantibus pernicioſius. Quantumvis enim nonnulli inde videantur principio lavari, obſervantur tamen in pejus poſtea ruere: cum ſolidorum inertia, ac fluidorum tenuitas, immane quantum! inde augeantur.

Sin vero a cauſa prima; præprimis inquiram utrum illa, quam præſentem morbi cauſam detego, ſpiſſa ſcilicet ac lenta humorum Diatheſis, ſyſtema venæ portarum peculiari modo obſideat, an vero per univerſam humorum diſperſa ſit maſſam?

Si itaque maſſam totam infecerit, evacuantibus ex ſua natura minus eget, quam attenuantibus, atque immutantibus, ab Arte peculiariter ad id deſtinatis.

Quia tamen etiam cacochymica Plenitudo ſui nonnunquam evacuationem poſtulat, qua nimirum ſpatium bonis ſive alimentis, ſive medicamentis, concedatur, miſſio Sanguinis quocumque demum ex vaſe fiat, ex æquo proderit. Si ex æquo proderit, quocumque fiuat de vaſe, eo potius loco eandem inſtituam, qui & commodiſſimus ſit, & paratiſſimus, & nullis poſthac incommodis obnoxius: neutiquam proinde ( *vid. Cap. 3. Theſ. XII, XIX.* ) ex hæmorrhoidalibus.

Sed

Sed deprehendat nunc Medicus ſyſtema venæ portarum atra ſpiſſitudine infarciri, quid tum?

Reperiet idem ille Medicus naturam hæmorrhoidas tumore, pruritu, dolore, indicantem, vel nihil horum. Si nihil omnino, dubiam hoc provocato fluxu curationem ægro proponat; eo quod, ſi a remediis internis, ſi ab emollientibus, ſtimulantibus topicis, imo ſi ab ipſis hirudinibus, contigerit, ut vena hæmorrhoidalis, Meſentericæ propago, dehiſcat, juvamen ingens inde capturus ſit; ſi vero hypogaſtricarum ſurculus, ſperato ſit fruſtrandus effectu. ( *vide Theſ. omnes* 1. *cap.* ) hancque obſervationem vide confirmantem *Ludovicum Mercatum Tom.* 3. *Lib.* 3. *cap.* 17.

Unde ipſiſſima cauſa intelligitur, cur his ægris toties laudatæ hæmorrhoides, non opitulentur? & cur iidem homines uno tempore inde inſigniter leventur, alio vero tempore nedum leventur, ſed ægrius habeant? nam jacturam ſanguinis non melancholici, ſed fluidioris, impune non ferunt.

Alia autem res erit ſi natura viam monſtret, venasque inflaverit hæmorrhoidales. Spes utique multo certior ægro datur fore, ut, Arte naturæ conamini obſecundante, ingens morbi levamen percipiatur.

## IV.

*Si homo olim vel acuto, vel chronico in mor-*

*bo, criſin per hæmorrhoidas habuerit, jam vero denuo acute chroniceve laboret; an nunc iterum eſt ad illas diſponendus?*

Cum quo vergit natura eo ducenda ſit, per loca convenientia, oportet eam & hic ſequatur Medicus, ſi ipſa per ſe molimina edat, veluti denuo hominem hoc fluxu judicatura. Natura autem plane otiante, Medicus ſane haud meliore cum jure hæmorrhoidas promovere ſataget, quam ſi quaſcumque evacuationes criticas, olim prægreſſas, in cunctis, quæ poſtliminio orirentur, morbis, reſuſcitare, repetereque, anniteretur. Si igitur ſtulte ac ridicule ageret, qui præſentem morbum vellet promotis curare ſudoribus, eo quod hi olim judicaſſent eundem; aut eum ſanare purgantibus, quem Alvus olim judicaſſet; ita contra artis præcepta is ageret, qui, propter criſin hæmorrhoidalem quandam prægreſſam, hæmorrhoidibus ægritudinem tentaret fugare præſentem.

## V.

*An hæmorrhoides ortæ quondam occaſione Alvi ſegnioris, Dyſenteriæ, Equitationis, Graviditatis, Medicamentorum, Morborumqne vaginæ, inteſtini, veſicæ, aliquid in poſterum pro tuenda valetudine, aut pro curando morbo, Medico indicent?*

Ut apte reſpondeatur, erunt omnes hi homines tres dividendi in claſſes.

* Pri-

Primo, habuere horum multi explicatarum occaſionum una hæmorrhoidas, eaque evanida, nullum harum aut fluxum, aut tumorem, experti ſunt. In his nulla ratio eſt hæmorrhoidas revocandi, quia nec unquam antea, neque poſtea, eas indicaverat natura. Ex *Theſi* igitur *XIX. cap. III.* is peccat in vera artis præcepta, qui citra aliam indicationem hemorrhoidas provocet.

Secunda claſſis eorum eſt, qui ex una dictarum occaſionum hæmorrhoidas paſſi, eaſdem tumidas deinceps, dolenteſque, experiuntur. His itidem, cum natura illas indicaverit nunquam, non erunt ullatenus revocandæ, (vide *XII. &* *Theſ. XIX. cap.* 3.) ſed potius dolores ac tumores aptis auferendi auxiliis. Et ſi ipſis eſt detrahendus cruor, is eo ex loco ducendus, quem ejus, quo nunc laborant, morbi ratio eligendum ſuadet.

Tertia claſſis eo continet, qui aut Plethorici, aut Atrabiliarii, ex occaſionali quidem cauſa hunc fluorem olim adepti ſint, ſed tamen poſthac, ablata, quæ illum produxerat, cauſa, crebrius repetentem, cum euphoria, perceperint. His utique ſana praxis jubet hunc fluxum conſervare, ſegniorem animare, revocare ceſſantem. Secus qui fecerint, ſuiſque tum venæ ſectionibus, tum medicamentis, plethoram aut cachochymiam ſolvere, debellareque ſe poſſe arbitrentur, ſcioli ſunt, naturæque non miniſtri, ſed adverſarii; ut evidentiſſime demonſtravit *Ill.*

*Præſes in Comm. ad §. 741. & 779.*

## VI.

*Qui ſi fæminæ gravidæ, aut lactanti hæmorrhois fluat?*

Evacuationes menſtruas, ut gravidæ, lactanteſque, paſſim non habent, utque eaſdem, ſi habeant, illæ cum metu abortus, hæ cum lactis imminutione, aut jactura, patiuntur; ita haud infrequenter utriſque, citra ullum aut ſanitatis, aut functionis detrimentum, hæ evacuationes contingunt, nulla proinde hic regula generalis. Prudens Medicus, omnem occaſionem, quæ menſes provocare poſſit, demens, menſes utriſque eſt permiſſurus, dum omnia ſigna eorum neceſſitatem, adeoque præſtantiam, evincunt; prohibiturus, ſi contra Ipſiſſima hæc regula, quid in harum hæmorrhoidibus agendum ſit, definit. Optimos practicos evolventi, veritas horum comprobabitur.

## VII.

*An hæmorrhoides non pernicioſæ, quæ cum Catameniis alternent; ita ut altero 14. die menſes, altero hæmorrhoides, fluant? Exemplum Sennertus habet Tom. IV. pag. 473. idem plures videre Practici, vel & has una cum illis.*

Ut non impedimus catamenia, quæ quovis 14. die redeunt; ut etiam non prohibemus eadem,

dem, ſi omni quidem menſe exacto, aſt duplo copioſora, redeunt, dum junctam ſibi habeant illibatam conſtantemque ſanitatem; ut denique aut nimium, aut frequentiorem, quam valetudinis ratio permittit, menſtruum fluorem, prudenti opera imminuimus, ducereque ad juſtum moderamen annitimur: ita ſecundum eaſdem regulas de alternante, aut ſimul contingente, cum catameniis fluore menſtruo, judicaremus. Nec aliter *Sennertus* rem conſideraſſe videtur.

## VIII.

*Quid faciendum ſi fœminæ juvenculæ menſtrui loco flueret hæmorrhois? Aut Menſtruis ætate debita pro more ceſſantibus hæmorrhoides ſuccederent?*

Fluor hæmorrhoidalis loco menſtrui in ejuſmodi fœmina juniore, ſi maritata eſſet, præjudicium fœcunditati inferre poſſet. Quamvis enim proliferas matres noſcamus, quibus nulli unquam menſes, nulla fere unquam fluxerint lochia; quia tamen fœminæ magis ſecundum naturam eſt menſes, quam hæmorrhoidas habere, & exempla ſine menſibus fœcundarum rariſſima ſunt, ſi nunc hæc ſterilis, & ſpem tamen perennandæ proſapiæ in ſe fere unica collocatam haberet, theoretice hic concluderemus ſiccandam hæmmorrhoidem eſſe, uterumque reſerandum: ſed practice hoc opus, hic labor foret. Quæcumque enim Emmenago-

ga & Ariſtolochica in arte vocantur, æque hæmorrhoidalem pellunt, quam uterinum cruorem. Adplicati, utero ad Catamenia ciënda cujuſcumque generis vapores, crurumque adhibita balnea, hæmorrhoidas æque provocant: miſſus denique vel ex pede, vel ex brachio, ſanguis, ex æquo utriuſque prodeſt aut nocet. Attamen tentari poſſet, num ſecta brachii vena, adſtringentibuſque ad hæmorrhoidas admotis, ſiſti demum hunc fluxum contingeret, ac deinceps aura in uterum verſa menſes provocaret.

Et forte uſui eſſe exemplum poſſet, quod invenitur in *Eſſays and. obſerv. phyſ. and. lit. tom.* 2. *pag.* 403. *&c.* de menſtruis, medio in fluore a frigore ſuppreſſis, quæ demum revocabantur, quando, poſt Balneum vaporis, decem diebus adhibitum, poſtque purgans aloëticum, Arteria cruralis idonea ligatura comprimebatur, pudendis interim aquæ tepidæ vapori expoſitis.

2. Menſibus autem debita ætate jam ceſſantibus, ſi hæmorrhois ſuccedat, neceſſitatem hæc indicat evacuationis, ſive plethoræ univerſæ, ſive ſaltem uterinæ, & ultra nihil. Nam ſi v. g. ceſſante menſtruo hæmorrhagias narium natura produceret, indicaret neceſſitatem Phlebotomiæ faciendæ, iterandæque, haud narium hemorrhagiæ promotionem. Eſt enim hæmorrhagia hæc, ſi criticas exceperis, inſidum vel ideo auxilium, quod ſæpe aut parcius, aut copioſius, profundat ſanguinem: quapropter Practici tunc ſolent venam tundere, uttutius omne ſuperfluum tollant. Cum nunc

hæmor-

hæmorrhoides idem habeant, pejuſque periculum, quam narium hæmorrhagia, omnis ratio militat pro auferenda hac ſcaturigine, & aliis viis natura ſublevanda.

Eſt porro reſponſio utraque hæc, ad duplicem quæſtionem data, ita intelligenda, ut ſi utriſque his fœminis adeſſet Atra bilis in ſyſtemate abdominali collecta, hæmorrhoidalem fluxum utriſque fovere, ex *Theſ. V. cap. V.* neceſſario deberem, ſi non ad fœcunditatem in priore, ſed ad ſalutem ambarum medicina peteretur.

Urgebit fortaſſis quiſquam hæmorrhoidis præ aliis evacuationibus, in defectu menſium, præſtantiam, ex *text.* 522. *Coacarum*, ubi *Hippocrates* „ ſalutare eſt, inquit, muliebria non cohiberi: nam inde veniunt Epilepſiæ, quibuſdam etiam longa profluvia ventris, ut arbitror: nonnullis etiam hemorrhoides“. Imo ipſe *Duretus* videtur hic hæmorrhoidas ex hoc capite ſummis extollere laudibus.

Reſp. I. Ex toto contextu ſententiæ *Coacæ* videri hæmorrhoidas potius in hoc caſu vituperandas quam laudandas eſſe; quia Auctor ideo malum eſſe docet catamenia cohiberi, quod ex eo Epilepſiæ, Diarrhœæ, & Hæmorrhoides, naſcantur. Ergo hæ ſunt inter pravos cohibiti menſtrui effectus recenſendæ. In *Batavis* puerperis obſervare aliquoties contigit diarrhæam pro lochiis: pernicioſa hæc in genere credita, tamen plures in vita ſervat, ſi vires bene conſervantur. Eſt revulſio hæc materiæ ab utero,

inque inteſtina derivatio, bona reſpectu interitus alioqui ex ſuppreſſione oriundi; at vero ideo hanc puerperarum diarrhæam non laudamus, ut ſalubrem evacuationem, ſed conſideramus ut minus malum, quo quidem mors ſæpius præcaveatur: ſed nonnunquam tamen acceleretur.

Huc referri poteſt textus *coac.* 333. quem *cap. 3. n. 6.* jam recenſui: quo patet hæmorrhagias quandoque ſupprimi, Diarrhæam, Dyſenteriamve oriri, imo hanc nonnunquam iterum excipi ab hæmorrhagia.

Hinc cum *Hippocrate* pronuntiamus malum eſſe cohiberi muliebria (vel etiam lochia) quia inde Epilepſiæ, longæ diarhææ, & hæmorrhoides.

Verum concedamus in hoc textu laudari hæmorrhoidas, ut ſuppreſſorum menſium defectui, ac periculo ſubvenientes, an ſolarum harum id privilegium eſt? Minime.

Hinc 2. dico *Hippocratem* in menſium defectu laudare omnem quacumque demum via factam vacuationem. *Aph.* 533. diſerte ait „ „ Mulieri menſtruis deficientibus e naribus ſan- „ guinem fluere, bonum". Quomodo bonum? quia majus malum præcavet; ſed in ſe malum ſemper, quia contra naturæ ordinem. An nunc hinc concludam præſtantiam hæmorrhagiæ narium, præ omnibus aliis? Male concluderem; ſed cum eodem ſaltem jure, quo alii in hoc caſu prærogativas hæmorrhoidas faciunt.

Recte igitur in hunc Aphoriſmum *Galenus* „ „ cum

„ cum multa ſint loca, inquit, per quæ va„ cuari queat, aliis quidem omnibus ſua quæ„ dam major, minorque, ineſt læſio, ſola vero „ per nares evacuatio innoxia, quam nunc lau„ dat *Hippocrates*. Non tamen ſi qua alia com„ periatur citra noxam evacuatio, propterea „ falſus eſt Aphoriſmus. Non enim quod ſola „ per nares vacuatio deficientibus bona ſit, edi„ xit, ſed ipſam ſimpliciter commendavit, non „ addito, quod ſola ſit. Quod ſi quis eam, „ quæ per ſedem fit, vacuationem ita affectis „ mulieribus utilem eſſe proferat, non Aphoriſ„ mo reluctatur. Nonnunquam enim *Hippocra*„ *tes* unico velut exempli gratia propoſito, de „ ſimilibus omnibus pronuntiare videtur.

Ex omnibus his liquet ſuppreſſis catameniis dari loca periculoſa, ex quibus ſuppreſſus profluat ſanguis; ut v. g. pulmo eſt: dari alia loca innoxia, ut ſunt nares, hæmorrhoides, &c. quo eodem modo hic innocuas pronuntiaremus venæ ſectiones.

Quare laudandus optimus *Duretus*, dum, poſtquam in explicando textu mox laudato *Coacarum* forte quid plus, quam par erat, hæmorrhoidibus videretur tribuiſſe, ſic demum concludit: „ Eſtque hac Dianoea Magiſtri, ut „ doceat menſtruales, quibus menſtrua non re„ ſpondent, non aliter vindicari poſſe ab illis „ ſymptomatis, atque periculis, quæ infert eo„ rum ſuppreſſio, quam per hæmorrhagiam, „ varices, & hæmorrhoidas; quamvis illa per-

„ fu-

„ ſugia mulieribus non ſint naturaliter inſtitu„ ta, nec conſueta, ob eamque cauſam ſuſpecta.

## IX.

*Si homo nunc ægrotans, qui vel nunquam eſt expertus hunc fluxum, vel easdem ſive caſu ſive opera naturæ, olim quidem, ſed multis ab annis neutiquam, paſſus eſt; ſi, inquam ille, in præſenti morbo ſuo, Medico renuntiet ſe jam tumorem, pruritum, teneſmum, materiæ albeſcentis tenacisque percipere fluorem: an hinc Medicus redditur certior de conatu naturæ per hanc viam indicato, eique obſecundare debet?*

Cum debita diſtinctione reſpondeo 1. examinandum eſſe an morbus, qui nunc adeſt, revera talis ſit, quem hoc vacuationis genus aptius certiusque, ſanet, quam quodvis aliud; ut v. g. eſt vena portarum atra bile infarcta.

2. Si acutus ſit præſens morbus, expendo mecum, an tempus ſit aptum, quo evacuatio hæc proſit; maxime ſi illam debeam ut criticam conſiderare? Novi enim quod, ſi die non bono, natura videretur aut alvo, aut ſudore, aut alia quamcumque via, criſin moliri, eam adjuvare haud liceret.

3. Novi quoties id contigerit, ut inchoans Recti inteſtini prolapſus ſpeciem hæmorrhoidis, intra compreſſam ani ſphincterem eminens, præ ſe ferat: ſcio quoties uvæ, mariſci,

con-

condylomata, criſtæ, fungi, & id genus alia, naſci incipiant, quæ hæmorrhoidas mentiantur incautis: cognoſco demum horum accretorum corporum pondere, irritatione; quin & relaxati, complicatique Inteſtini, rugis; materiem albam ac tenacem, quæ cum futuro hæmorrhoidum fluore nihil commune habeat, exprimi ac profundi.

Ergo examino naturam morbi, tempus, coctionis ſigna, & ipſum præprimis locum affectum. His omnibus rite cognitis regulas practicas exacte adplico, juſtaque earundem adplicatione facta, annuo, abnuo.

## X.

*An infantes ſoleant Hæmorrhoidibus laborare?*

Ita nobis Vetulæ Cuſtodes jurant, matresque matronæ: facto vero accuratiore examine conſtat, tenello in corpuſculo finem Recti laxari ſæpius, ejusque relaxati plicam referre tumorem, quem falſo hæmorrhoida adpellitent; vel etiam tumorem hunc & preſſum, & ani ſtrictura veluti ſuffocatum, ſpeciem gerere corpuſculi profunde rubri, aut lividi; quod hæmorrhoidis appellatione perperam inſigniatur. Inexperta manu data infantibus enemata; peſſimus, isque frequens tamen, mos, ſuppoſitoriis, ex calidiore ſemine ſaccharo involuto, eosdem aſſiduo torquendi; ani tumores, excoriationes, imo ſanguinis fluxum excitare quidem poſſunt, at vero ideo hæmorrhoides aut non ſunt aut ſi ſint, ut per

in-

infortunium natæ, curandæ ſunt. Poſſe autem contingere, ut infanti fluxus hæmorrhoidalis, ſponte natura, naſcatur, inficias haud ivero, quemadmodum *Etmuller Tom.* 2. *part.* 1. *pag.* 143. in pueris hæmorrhoidas obſervatas eſſe, non ſua, ſed *N. C. ann.* 4. *pag.* 299. autoritate refert; haud, inquam, id nego, modo mihi concedatur haud minus id in natura monſtrum eſſe, quam ſi recens natæ puellæ menſes fluant, cujus rei quoque exempla enarrantur.

Sane *Hippocrates* in *Coacis* jam dixerat hæmorrhoidas ante pubertatem non obſervari, neque in *Aphoriſmis* eas inter pueriles morbos unquam recenſuerat: unde egregie *Duretus* pag. 417. in *Coac.* Quia in pueris, inquit, nulla „ eſt cacochymia melancholica, per hæmorrhoi„ das expurganda, nec ulla Plethora venarum, „ quæ adjacent lumbis, per hæmorrhoidas eva„ cuanda: Quæ duæ omnino ſunt cauſæ cur „ hæmorrhoides non ſint in pueris; quoniam „ aliunde cieri non poſſunt: nec vero pueriles „ morbi ejusmodi ſunt, ut ἀπόςασιν eo moveant.

Equidem haud diffiteor infantili in corpore V. S. nonnunquam requiri, & in acutis eorum morbis, in dentitione difficili, &c. ſummo cum emolumento ſubinde fieri, verum hic humorum potius dicas rarefactionem ab acrimonia adeſſe, quam nimiam cruoris copiam: neque naturales evacuationes ſanguinis ante manifeſta quædam pubertatis indicia expectamus: imo ſi contingat, ut forte humores ſeu copia, ſeu ra-

re-

refaction nimii, intra arctiora vaſorum ſpatia paulo ante pubertatem vix contineri queant, conſuetiſſima iis fit hæmorrhagia narium & nullatenus hæmorrhois. Unde neceſſario conſequitur id, ut licet de profapia genitus ſit infans, cui ab ævo immemorabili hæmorrhois familiaris, tamen tempus pubertatis requiratur, antequam vere adpareat.

## XI.

*Cur hæmorrhoides aliis quam aliis nationibus frequentiores?*

1. A natura ſpiſſioris ſanguinis, quem calidior Atmoſphæra, fluidum vitalis liquidi continuo diſſipans, generare ſolet.

2. Ab incraſſante Diæta. Lege enim hydroſtatica & hydraulica, ita noſtris cum humoribus eſt comparatum, ut partes ſolidiores, ſubtilioresque, ſurſum; craſſiores vero, fungoſiores, ramoſiores, ferantur deorſum. Quam ob cauſam craſſorum humorum fit major verſus infernas corporis plagas determinatio, accumulatio.

3. Sed eſt tertia ratio, fere reliquis omnibus prævalens, prava nimirum medentium conſuetudo, qua quinquageſies fortaſſe, & ultra, hunc fluxum promovere ſatagant, ubi vix ſemel eas natura indicaviſſet. Vide prænob. & Doctiſſ. *Hentſchel* Theſ. de Hæmorrhoid. n. XII.

## XII.

*An igitur dolor, ac tenſio, pulſatioque, in lumbis, dorſo, collo, non indicat naturæ ad hæmorrhoidas niſum? Nonne ipſe dixit Hipp. Coac.* 307. τὰ ἐν ὀσφυῒ ἀλγήματα, αἱμοῤῥοϊκά? *Nonne Coac.* 312. *dixit*. Ἐν ὀσφυῒ ἐπωδύνῳ καρδιαλγικὰ προσελθόντα σημεῖα αἱμοῤῥοώδεα, ἤ καὶ προγεγενημένα? *Et Prorrh.* 1. *text.* 130. Ὀσφυῒ ἐπωδύνῳ καρδιαλγικὰ προσιόντα σημεῖα αἱμορραγώδεα οἶμαι δὲ καὶ προγεγενημενον σημεῖον.

1. Si quis omnes numeroſos textus *Coacarum* ordine legat, is videbit hos dolores, tenſiones, poſteriores corporis, nunc hæmorrhoidas deſignare, nunc menſes, nunc alvi profluvia, nunc deliria, convulſiones, & ſic porro. Adeo ut hæmorrhoidas hinc nemo jure concludat, niſi peculiaria earum ſigna ſimul adſint.

2. Plurimi chronici morbi, Nephritides, Arthritides, Rheumatiſmi, has partes corporis poſticas centies dolore ac tenſione afficiunt, ſine ulla indicata hæmorrhoide.

3. *Hæmorrhoidum*, *Hæmorrhoicorum*, *Hæmorrhoorum*, appellatio tam raro evacuationem ſanguinis per ani venas ſignificat, ut unus interpretum vulgari ſignificatione hodierna hæmorrhoidas intelligat, alius quamcunque ſanguinis evacuationem ab *Hippocrate* deſignatam putet. Et quod magis mirere, horum ſinguli adeo in in-

interpretando Autore ſuo ſunt incerti, atque inconſtantes, ut nunc idem verbum in generali ſignificatione uno in loco, in alio potius ad hæmorrhoidas peculiariter, referant: idque ita, ut ex contextu toto rationem ignores, cur hic potius generali, quam peculiari ſignificatione, id interpretentur. Convincetur hujus, quod dico, qui *Text. Coac.* 307. 312. 333. græce legens, interpretationem quæſiverit apud *Duretum*, *Foeſium*, *Charterium &c.* Idem verum eſt de textu *prorrhet.* ubi *Foeſius* hæmorrhoidas, *Charterius* eruptionem quamvis ſanguinis intelligit, licet *Galenus* hunc textum magis de hæmorrhoidibus expoſuerit. *Proſper Martianus text.* 312. explicans, ita omnem omnino hæmorrhagiam intelligit, ut hæmorrhoidum ne meminerit quidem. *Hollerius* & *Jacotius*, quamvis utrique etiam præter alias evacuationes de hæmorrhoidibus hic agi cenſeant, tamen textum hunc ex græco vertentes, *ſanguinis fluxionem* in genere poſuerunt.

FINIS.